

TÜRK İDARE DERGİSİ

İÇİŞLERİ BAKANLIĞINCA İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıl: 41

TEMMUZ – AĞUSTOS - 1970

Sayı:325

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TETKİKLER :

3	Türkiyede Zabıta Problemi	Mehmet ALPAY
14	Personel Sendikaları - Grev ve Boykot
Olayları	Ali BAYKAL
43	Yurt Sevgisi	Hüseyin IŞIK
51	Danıştay Kararlarının İnfazı	İhsan OLGUN
57	Televizyon ve Sinema Filimlerinin Kontrolü
Konusunda Son Gelişmeler	Dr. Jur. A. Şerif ONARAN
77	İdarede Takdir Hakkı	Sadrettin SÜRBEHAN
107	Çeşitli Toplantılarda ve Gösteri Yürüyüşlerinde
Müracaat Süreleri ve Hükümet Komiserliği veya
Ticaret Bakanlığı Temsilciliği.....	M. Emin TASPINAR
118	Yersarsıntıları	Turgut TİMUR
144	İdare ve Turizmde Halkla İlişkiler Tekniği.....	M. Sabri YORULMAZ

TERCÜMELER :

162	Fransız İdari ve Siyasal Tarihinde İçişleri
Bakanlığı.....	Ali ERGUVANLI
182	Bölgelerin Geliştirilmesini, Avrupa Kuruluşla-
rından Bekleyen Mahalli İdareler İçin Brest
Konferansı Deklarasyonu	M. Abdüllatif
Ömer EVRENSSEL
193	İdari Reforma Yapısal Bir Yaklaşım Şekli.....	Serif TÜTEN
206	Metropolisler İçinde Baskı Grupları ve Politika..	Orhan ZAIM

İDARİ COĞRAFYA :

229	Karapınar İlçesi İdarî Coğrafyası	Ertuğrul ERSOY
245	KARARNAMELER.....	
283	HABERLER	Yiğit KIZILCAN

TETKİKLER

TÜRKİYEDE ZABITA PROBLEMİ

Mehmet ALPAY

J. Kd. Binbaşı
Asayiş Şube Müdürü

ÖZET: Türkiye'de üzerinde çok tartışmaya girilmiş, fakat davası temelinden ele alınmamış bir zabıta problemi mevcuttur. Son senelerde yapılan bütçe yardımları, motorleşme ve telsiz donatımı memnuniyet verici ise de yeterli değildir. Bu yazı birinci derecede üzerinde durulması gereken bazı konuların hatalı ve sakat taraflarını araştırmaya çalışmaktadır.

I — ADLİ ZABITA KURULMASI İSTEKLERİ, ADLİ VE İDARİ GÖREV SINIRININ KESİNLİKLE TAYİN EDİLMESİ...

Son zamanlarda adli zabıta kurulması yolunda bazı istek ve temenniler radyo ve basında yer almaya başlamıştır. Bu istek ve temennilere hayır demek mümkün olamaz.. Bu gün Avrupa ülkelerinin çoğunda adli ve idari zabıta birbirlerinden ayrılmışlardır; ve bu ayrılmanın tabii sonucu olarak her zabıta personeli adli görev ifa etmeye yetkili kılınmamıştır.

Fransada adli zabıta görevi yapan personel, özel eğitimden geçirilmekte, kriminoloji ve zabıta tekniği üzere ihtisas yapmaktadır. Milli jandarmanın subayları Paris Hukuk Fakültesi Kriminoloji enstitüsünden diplomalıdır. Suç delillerini kıymetlendirecek, failleri kısa zamanda ortaya çıkarabilecek uzman kişilere ihtiyaç pek çoktur.

Mulaj, parmak izi ve fotoğraflık teknik bilgiyi gerektiren işlerdendir. Türkiye'de ne jandarma ve ne de poliste yeterli bir zabıta öğretimi yoktur. Öğrenenler, öğrendiklerini gittikleri yerlerde tatbik imkânından mahrumdurlar. Evvelâ bu derde çare bulmak, zabıta tekniği bakımından uzman kişiler yetiştirerek ortamın hazırlanması işine bir an önce el atmak lâzımdır. Zabıta alelade bir kuvvet

yığını olarak düşünülürse, bu telâkki ile kurulacak adli zabıta neyi değiştirebilir? Şimdiden söyleyelim ki, değişen hiç bir şey olmayacaktır..

Adli zabıta kurulması işine sıra gelinceye kadar , Türkiyede halen halledilmesi gereken bir çok zabıta problemleri vardır ve sıra beklemektedir...

.Polis, kurulduğundan bu yana , daha teşkilâtım tamamlamış değildir. İlçe merkezlerinin çoğunda eksik kadro görevleri jandarmaya yüklenmiş durumdadır. Ayrıca, Adalet Bakanlığı 14 haziran 1930 tarihinde yürürlüğe konan 1721 sayılı Ceza evlerinin idaresi hakkındaki kanun hükümleri uyarınca kurulması lüzumlu muhafaza teşkilâtını aradan kırk yıl geçmiş bulunmasına rağmen kuramamış ve jandarma teşkilât ve vazife tüzüğü'nün 220 nci maddesine konan bir hükümle bu görevi geçici kaydiyle jandarmanın omuzlarına yüklemiştir. Trafik, başlıbaşına bir meseledir. Evvela bu önemli sorunlara birinci derecede eğilmeliyiz.

Jandarma ve polis mevzuatına göre, zabıtanın vazifesi ikiye ayrılmıştır. Kanunlara, tüzük ve yönetmeliklere aykırı davranışlara engel olucu tedbir almak, önleyici kolluk görevidir. İşlenmiş olan suç hakkında Ceza muhakemeleri usulü kanunu ile diğer kanunlarda yazılı hizmetleri yapmak ta adli görevidir.

Yukarıdaki tariflere bakarak bu görevlerin hangisi adli ve hangisinin idari olduğu belli imiş gibi görünürse de, gerçekte bu görevlerin sınırının kesinlikle tayin edildiği hiç bir zaman söylenemez. Uygulamada bir çok uyuşmaz taraflar her vakit ortaya çıkmaktadır.

Görevlerini ifa ettikleri sırasında işledikleri suçlardan dolayı zabıta mensuplarının hangi mevzuata tevfikân takibata maruz bırakılacağı'nın veya idare amirinin idar vazife sınırının nereye varması gerektiğinin kesin çizgilerle belirtilmesi icab eder.

Jandarma teşkilât ve vazife tüzüğü'nün 74, 76, 78, 79 ve 80 nci maddelerinde adli vazife ifa. etmeye kimlerin yetkili olduğu açıkça yazılıdır. Fakat bazen suç işlendikten sonra ve işin mahiyeti icabı suçlunun yakalanması için adli görevi olmayan jandarma personelinin de çok zaman takip hareketlerine katıldığını görüyoruz. Bu hareketlerin hepsinin adli vazife olup olmadığı hususunda kanunlarımızda kesin bir ifade mevcut bulunmamaktadır. Bu gibi önemli sorunları, kanaat, içtihat ve yorumlara terketmek son derece sakıncalıdır.

Adli bir görevin mahiyetinin yanlış tayini, veya idari mahiyeti haiz bir göreve keza yanlış anlam verilmesi işin uzamasına ve görev anlaşmazlıklarına meydan vermesi bir tarafa, hükümet nüfuzunu temsil eden zabıta hakkında vuku bulacak isabetsiz takib, tahkik ve davranışların, onun otoritesine de olumsuz etki yapacağını gözden uzak tutmamak lazımdır.

Avrupa devletleri zabıta teşkillerinde adli ve idari görevlerin sının tereddüde mahal vermiyecek açıklıkla birbirlerinden ayrılmış bulunmakla beraber, hizmet ve görevlerin bir talepname ile istenmesi ve belli bir forma ve kanuni bir mesnede dayanması esası kabul edilmiştir. Böylece zabitanın Türkiyede olduğu gibi çeşitli yorumlara müsait genel ifadelerle yükünün artması önlemiş ve hizmet standart bir hale getirilmiştir.

2 — ADLİ ZABITA GÖREVLERİNDE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER..

Ceza muhakemeleri usulü kanunu gereğince, kamu davasının hazırlanması için hazırlık tahkikatı yapmak ve delilleri toplamak Cumhuriyet Savcısının görevidir. Savcı bu tahkikatı isterse kendi yapar veya zabıta makam ve memurlarına yaptırabilir. Faili belli olan suçlarda meselenin halli kolaydır. İşlenen, cürmün failinin meçhul kaldığı hallerde, onu arayıp bulmak, meydana çıkarmak,, münhasıran zabitanın görevidir. Suçun faili nasıl meydana çıkarılır ? Zabıta nasıl hareket etmelidir ki, suçluyu bulabilsin ve adalete teslim edebilsin; Krimanalistik idantite ve diğer zabıta tekniği bu yolda bize bazı bilgiler verir ve yardımcı olmaya çalışır.

Çok değil, daha 19 ncü yüz yılın başlarına kadar sanığa ve şüphelilere işkence yapmak kanunî ve meşru sayılıyordu. Montesquieu Voltaire ve Beccaria gibi müelliflerin devamlı mücadeleleri ile insanoğlu, toplum içinde bu günkü değerini kazanabilmiştir. Bilim ve teknolojinin dev adımlarile ilerlediği bir çağda yaşıyoruz. Suç işleyen kimseler de uygarlığın nimetlerinden azami şekilde faydalanıyorlar.

Biraz önce söylediğimiz gibi, zabıta hizmetlerine memleketimizde layık olduğu değer maalesef verilmemiştir. Bilim ve teknik tarafının geliştirilmesi gereği kadar düşünülmemiştir. Zabıta, silahlı kişilerin alelaide bir toplamından ibaret değildir. Bilhassa teknik çalışacak personelin sür'atle çoğaltılması ve Avrupa devletlerinde olduğu gibi (Titre) unvan sahibi kılınmaları icab eder.

Tahkikatlar hâla iptidai usullerden kurtarılamamıştır. Son derece kurnaz ve hiç bir delil bırakmadan işlenen suçlar ile meydana çıkarılması teknik çalışmaya bağlı eylemlerde zabitanın ne kadar müşkül durumda kaldığını söylemeye hacet yoktur. Türkiyede ihtisas karakolları kurulmamıştır. Zabıta laboratuvarı Zabıta laboratuvarı olarakta Ankara Polis Enstitüsü ile son yıllarda Jandarma Subay Okulunda açılan kriminoloji laboratuvarından ibarettir.

Bazı ile merkezlerindeki emniyet teknik bürolarının yeterli bir faaliyeti görülmediği gibi Jandarma Alay komutanlıkları Asayiş Şubesi bünyesinde kurulan Kriminal bürolarda henüz bir varlık gösterememişlerdir.

Memleketimizde ceza işlerinde tahkik sistem (Systeme inquisitoire) uygulanmaktadır. Bu sisteme göre sanık, hazırlık, ilk ve son tahkikatlarda üç defa sorguya çekilir. Başka delillerle teyid ve takviye edilmedikçe sanığın suçunu itiraf etmesi yeter delil sayılmaz. Bu sebeble yargıca sanığın mücrimiyeti hakkında tam bir kanaat vermesi bakımından delillerin iyi toplanması ve değerlendirilmesi hususunda polis ve jandarmaya büyük işler düşmektedir.

Zabıtanın bu çeşit işi, kanunları zorlamadan yapması, delilleri değerlendirmesi ve sanığın inkâr ve yalanlarını bertaraf edip gerçeği ortaya çıkarabilmesi için demokratik usullere uymak bilim ve teknikten faydalanmak mecburiyetindedir. Bu da imkânlarla olur. Bir sanıktan kendi kendisini itham etmesi istenemez ve beklenemez. Kurnaz suçlu, cürümünün meydana çıkmasını önliyecek şeytani tedbirleri almakta bütün gücünü kullanır. Anayasa ve ceza kanunlarını zorlamadan bir suçu bütün delillerle yargıcın önüne getirmek kolay bir iş değildir. Bu nedenle günümüzde zabıta, her zamandan çok bilimsel çalışmaya ve yeterli personele muhtaç durumdadır.

3 — CEZA YE TEVKİF EVLERİ DIŞ KORUNMASININ HUKUKİ MAHİYETİ..

Çok eskiden zaptiye müşiriyeti ve nezaretinin mevcud olduğu devirlerde ceza evleri bunlarca muhafaza ve idare edilmekte idi. Bu görev sonradan Dahiliye nezaretine intikal etmiş ve II CEMAZİYELAHİR 1297 tarihli (TEVKİFHANE VE HAPİSHANELERİN İDAREİ DÂHİLİYELERİNE DAİR NİZAMNAME) hükümlerine tevfikân nezaret adına jandarmaca emniyet ve muhafazası yapılmakta bulunuyordu. Durum, 1721 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği 14 Haziran 1930 tarihine kadar böylece devam etmiştir.

1721 sayılı kanun, ceza ve tevkif evlerinin emniyet ve muhafaza işin Adalet Bakanlığına vermiştir. 4358 sayılı kanunla kurulan Ceza ve tevkif evleri genel müdürlüğü Türkiye'deki bütün ceza evlerinin emniyet, muhafaza ve idaresinden bakanlığa karşı sorumlu kılınmıştır.

Kanunen görevli bir teşkilât, bu görevi ve sorumluluğu başka bir teşkilâta kısmen veya tamamen devredilebilir mi? Jandarma teşkilât ve vazife tüzüğü'nün 220 nci maddesinde yazılı hükümler hangi kanuni dayanacağa göre, tüzükte yer almıştır? Anayasanın 107 nci maddesinin tüzüklerde aradığı şartlar nazara alınır mı mezkûr 220 nci maddeyi nasıl müteale edebiliriz?... Bu soruların cevaplarını araştırmakla birinci derecede fayda görüyoruz...

Bilindiği gibi, Jandarma görev tüzüğü 1937 yılında yürürlüğe girmiştir. Tüzük hazırlandığı zaman, (Ceza evlerinin dış muhafaza görevi) 118 nci madde de açıkça belirtildiği üzere, Jandarmanın mülki ödevleri arasında sayılmış, hatta mahpus ve mevkûfların bir yerden diğer bir yere muhafaza altında nakil ve şevki dahi yine aynı madde içinde mülki bir ödev olarak zikredilmiş bulunmaktadır. Aslında bu görevlere mülkîlik ve idarîlik sıfatı verilmesinde bir dereceye kadar da isabet vardır. Şu nedenle ki, zabıtaya adli görev veren kanunlar bellidir ; ve bu görevlerin neler olduğunu kanun koyucu birer birer saymıştır; ve bu görevler arasında cezaevi muhafazası, muhafazası, mahkûm ve mevkûfların bir yerden diğer bir yere şevki ve nakli gibi hususlar geçici kaydıyla dahi yer almamıştır. O halde, tüzükte yer alan bu hükümleri hangi kanuna istinad ettirebiliriz ? Kaldı ki, 1706 sayılı jandarma kanununda da bu cihete mütedair bir hüküm mevcut olmayıp, 28 nci maddesinde adli ödevlerden, sadece ceza muhakemeleri usulü kanununa atıf suretile bahsetmektedir. 1721 sayılı kanunda ise jandarma ile ilgili en küçük bir satır yoktur.. Bil'akis 8 nci maddesinde silah kullanma yetkisinden söz edilirken bilmünasebe emniyet ve muhafaza işinin müdür ve müstahdemlere ait olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Emniyet ve muhafaza deyişi ile bunu hem iç hem de dış muhafaza olarak anlamak mecburiyetindeyiz...

Adalet Bakanlığının bir tebliğinde; «idare ve mesuliyeti adliye'ye ait olan ceza evlerinin inzibatına taalluk eden vazifeler gerek Adliye Bakanlığınca teşkilât vücade getirinceye kadar kanunla (?) jandarmaya tevdi edilmiş olan harici inzibata müteallik olsun ve gerek

bu müesseselerin alelumum idaresine ve dahili inzibatına taalluk etsin adlidir...» deniliyor...

1721 sayılı kanuna göre, hapishane müdür ve müstahdemleri için bu görüş tarzı doğru olabilir, fakat jandarma için doğru olamaz. Görevin jandarmaya kanunla tevdi edilmesinden bahsedilmektedir. Hangi kanundur? Nizamnamenin dayandığı hukuk kaidesi varsa hangisidir? Aslında böyle bir kanun yoktur..

Yargıtay ceza genel kurulunun 25 Eylül 1940 tarihinde yayınlanan içtihadı birleştirme kararı ile keyfiyet jandarmanın adli ödevleri arasında gösterilmiş ve karar Ceza muhakemeleri usulü kanunu'nun 154 ncü maddesine istinad ettirilmek istenmiştir. Savcının adliyeye müteallik istekleri ve emirleri yine kanunla sınırlıdır ve namütenahi değildir. Bu itibarla, zabıtaya, adli görev tahmil eden bütün kanunlarda bu hususta bir açıklık mevcut bulunmadığına göre, bunu jandarmanın adli hizmeti kabul etmek ve böyle bir sonuca varmak mantıkla bağdaşamaz..

Kanunla bir teşkilâta verilmiş görev, yine kanunda açıkça yazılı olmadıkça başka bir teşkilâta kısmen veya tamamen devredilemez. Anayasanın 107 nci maddesinde yazılı olduğu gibi, tüzükler kanuna aykırı olamaz ve kanunun maksadı dışında hüküm ihtiva edemez. Jandarma teşkilât ve vazife tüzüğü'nün 220 nci maddesi kanaatimce, yukarıda yazılı nedenlerle 1721 sayılı kanuna aykırı ve hukuki mesnedden mahrumdur. Ve kanunun maksadı dışında hüküm ihtiva etmesi nedeniyle Anayasaya da aykırıdır. Adalet Bakanlığının bu görevin adli olduğu yolundaki görüşleri de hukuki gerçekler karşısında geçerli sayılamaz ve bu gerçekler nazara alınırsa tüzüğü'nün 220 nci maddesini de hukuken malul saymak gerekir.

Silahlı gardiyan teşkilâtının kurulmasına başlamak ve kanunca mecbur olmadığı ceza evlerinin dış muhafazası görevini bir an önce jandarmadan alıp onun asıl görevi emniyet ve asayişe yüzde yüz yönelmesine imkân vermek lâzımdır..

4 — TRAFİK SORUNLARI...

A) NEDENLER.

Türkiyede çok önemli bir trafik sorunu vardır. Her yıl yüzlerce kişi bu yüzden hayata veda etmekte veya yaralanıp sakat kalmaktadır. Dava görüldüğü gibi basit ve halli kolay değildir. Şimdiye ka-

dar trafik konusunda gerek dergilerde gerekse günlük gazetelerde bir çok yazılar çıkmıştır. Fakat hiç bir zaman davanın derinliğine inilmemiş ve sorunların mütaleası sathi olmaktan öteye gidememiştir.

Yayınlanan dergi ve istatistikler göstermektedir ki, Türkiye dünya ulusları içinde trafik kazaları bakımından başta gitmektedir. Burnu sifıra müncer kılmak mümkün olmadığına göre, asgariye indirmek için ne yapmak ve ne gibi tedbirler almak lazımdır? Senelerden beri yaptığımız incelemeler sonucu olarak yurttaki trafik düzensizliğini şöylece özetlemek mümkündür.

Türkiyede motörlü araç sayısı hızla artmakta ve buna karşılık yol şebekelerinin onarımı ve çoğaltılması gayretleri aynı hız ve oranla devam edememektedir. Bir çok yerlerde yollar sıkışık ve trafiğin ihtiyacına cevap verecek durumda değildir. Avrupada trafiğin ferahlaması için karayollarında sırf otoların gitmesine mahsus (Autoroute) lar önem kazanmış ve son yıllarda yapımına büyük hız verilmiştir.

Yurdumuzda çevre yollar her yerde ihtiyaca yetecek durumda bulunmadığından zaten sıkışık olan şehir trafiğinin üzerine bir de şehirler arası sefer yapan araçların aynı yoldan gelip gitmesi binince, büyük bunalım baş göstermektedir. Trafik kazaları bakımından taşıt emniyeti de büyük önem taşır. Şoförler daha az masrafla daha çok kazanma eğilimi içindedirler. Bu nedenle masraftan kaçarak motörlü araçların bakımına çok zaman gereğince itina göstermezler. Rot çıkması, arabanın direksiyondan kurtulması, fren bozukluğu, lamba ve sinyallerin eksik oluşu bakım noksanlığının neticesi ve kazaların başta gelen sebeplerinden birisidir.

Tıp otoriteleri, uzun yolda sefer yapan otobüs ve kamyon şoförlerinin beslenme ve sağlık durumlarının da sık sık gözden geçirilmesi lüzumunu belirtiyorlar. Aç insanlarda sinir sisteminin bozuk çalıştığı ve A vitamini yetersizliğinin görme kabiliyetine tesir ettiği yine doktorlarca ifade edilmiştir. Uzun yol molalarında şoförlerin geceleri lokantalarda ağır yemekler yemeleri ve alkol almaları çok sakıncalıdır.

Yollarda yapılan trafik kontrolleri sistemli ve müessir olmaktan uzaktır. Kadro kifayetsizliği bunda büyük rol oynamaktadır. İşlenen suçların cemiyete yaptığı tahrib derecesile kıyaslanırsa, Trafik kanunundaki cezalar bu gün için gülünç denecek nisbetsizliktedir.

B) TRAFİK KANUNU UYGULAMASININ TERS SONUÇ LARI.

Trafik kanunu mevcut değil iken, Türkiyede trafik işleri genel (Jandarma, polis) ve özel (Belediyeler) zabıta tarafından yürütülün yordu. 3201 sayılı kanun, genel zabıta deyimi ile polis ve jandarmadan bahseder. Bu hali ile ve görevlerinin asli mahiyeti itibarile iki zabıta arasında bir farkın bulunmaması lazım gelir. Görev mahalleri bakımından olan fark önemli değildir. Ancak, 6085 sayılı kanun, yürürlüğe girmesile birlikte bu farkı ortaya koymuş ve polis ile jandarma arasında bir görev (fonction) eşitsizliğini kendiliğinden ortaya çıkarmıştır.

Jandarmaya trafik kontrol görev ve yetkisi verilmemesi sebeble trafik kanununa aykırı gördüğü bir çok hususlara seyirci kalmak zorundadır. Yurdun yüzde doksan yedi genişliğindeki bir sahada emniyet ve asayiş görevi almış jandarma teşkilâtının bir çok imkânları mevzuat icabı kullanamamasının ortaya koyduğu önemli sorunlara kısaca bir göz atacağız..

I — ÖNLEYİCİ KOLLUK BAKIMINDAN..

6085 sayılı kanun ancak karayolları üzerinde kabili tatbiktir. Karayolları kapsamı dışında kalan köylere giden yollarda bu kanunun uygulanması mümkün olamamaktadır. Yargıtayın muhtelif tarihlerde verdiği kararlar, kanunun karayolları dışındaki yollarda uygulanmasının mümkün bulunmadığını göstermiştir.

Hükümetin yol çalışmalarında ilerlemeler mevcuttur. İl çapında gösterilen faaliyetlerle bir çok yerlerde köy yolları yapılmış ve bu itibarla köy şehir ilişkileri gitgide sıklaşmıştır. Motörlü araçlar her gün şehir ve köyler arasında insan ve eşya taşımak suretile trafiği günden güne yoğunlaştırmaktadırlar. Köy yollarında ehliyetsiz araba kullanmak, freni ve lambası eksik araba ile gitmek, kamyonların üzerine eşya ve insanları balık istifi gibi bindirmek suç sayılmaz. Bu yollarda trafiği düzene sokacak bir mevzuat olmadığı gibi önliyecek bir zabıta teşkilâtı da yoktur..

Ölümler, araba devrilmeleri, kamyonların üzerinden düşmek ve daha bir süre kaza ve yaralanmaların baş nedenleri böyle başlar.

(1) Yargıtay 6. ncı Ceza Dairesinin 21.2.1961 tarih ve karar 4170 esas4167 sayılı ilâmı

Köy yolunda ehliyetsiz araba kullanmak ve diğer hatalı hareketler suç olmayınca bundan cesaretlenen kimse şehre de gelmeyi mutlaka. deniyecektir. Ve denemektedir de.. Buna rağmen çok geniş bir sahada görevli jandarmamız bunları sadece seyretmekle yetinir. İnsaniyet ve toplumun selameti bakımından müdahale etse de tutacağı zabıtlar hükümsüzdür. Yargıtay 6 ncı ceza dairesi 1962 yılında verdiği kararla, jandarma karakolunun tuttuğu ve buna istinaden mahkûmiyet kararı veren bir mahkemenin hükmünü zaptın hükümsüzlüğü nedeniyle bozmuştur. (2)

2 — ASAYİŞE MÜESSİR SUÇLARIN BU YÜZDEN ÇOĞALMASI..

Trafik kanununun ortaya koyduğu uygulama, silah, uyuşturucu madde kaçakçılığı, soygun gibi olayların zabıta tanzim fonksiyonunda ortaya koyduğu sakatlıklar nedeniyle çoğalmasına imkân vermiş bulunmaktadır.

Daha evvel de belirttiğimiz gibi, emniyet teşkilâtı, nâtamamdır. 572 ilçeden büyük bir kısmında bütçe yetersizliği dolayısıyla polis teşkilâtı kurulamamıştır. Bu durum da, yurt çapındaki trafik zabıta görevinin arzu edilen mükemmeliyette yapılabileceği düşünülebilir mi?.. Bir kaç memur ve taksi ile binlerce kilometre uzanan bir alanda her yerde aynı kuvvet ve müessiriyette kolluk görevi yapılabilir mi? Şüphesiz yapılamaz.. Ve maddi imkânsızlık kontrol zayıf lığını doğurur bu da yukarıdan beri izaha gayret ettiğimiz tehlikeli sakıncaları ortaya çıkarır.

Türkiye'ye giriş yapan kaçakçı, malını motörlü araca yükleyince rahatlıkla ve yüzde doksan beş ihtimalle gideceği yere varır. Yollarda barikat kurup soygun yapan şaki, motörlü araç ile kaçır. Bir ihbar veya çok kuvvetli bir emare mevcut olmayınca, jandarma gelip geçen vasıtaları durdurduğu zaman şikâyetlere yol açar. Trafik kontrol yetki ve görevi bulunmayınca, arabalarda kolluk bakımından tetkikat ve araştırma yapmak hususunda başka sebep de kalmamış olur.

C) TEDBÎRLER.

Fransada şehir dışı trafiği milli jandarma tarafından yönetilir. Motorize ve telsizlerle donatılmış ve önleyici kolluk görevi bakımın-

(2) Yargıtay 6 ncı Ceza Dairesinin 16/6/1962 tarih ve karar 2966 Esas: 3021 sayılı ilâmı

dan çok güçlüdür. Gece gündüz yollarda devriyelerin dolaşması, halkın tedbirli hareket etmesinde ve dolayısıyla trafik kazalarının azalmasında büyük rol oynamaktadır. Suç işleyenleri takip için sür'atli vasıtalar kullanmaktansa, normal araçlar ve kurulan telsiz örtüleri ile yakalanmalarını temin daha kolay olduğu denemeleri anlaşılmıştır.

İşin doğrusu da budur. Bir trafik arabasının yolda kontrole çıktığını düşünelim; şoförler hemen geriye haber uçururlar, yakalanan bir kaç araba hariç diğerleri hemen tedbir alır, karayolları, dışında kalan bir yere çekilir, saklanır veya fazla yolcu almışsa yolcuları indirir, kontrolün bitmesini ve geçip gitmesini bekler; önleyici kolluk bakımından sonuç yetersiz olur.

Bir trafik arabası ne kadar sür'atli olursa olsun, telsiz örtü ve barajının yaptığı işi yapamaz. Haberleşmelerin mükemmeliyeti nisbetinde suçları önlemek için alınacak tedbirler de o derece mükemmel ve etkili olur. Suç işleyenler sür'atle takip edilir, telsizlerin kurduğu haber örtüsü içinden suçlu kolay kolay çıkamaz, mutlaka yakalanır.

Türkiyede jandarma teşkilâtı her tarafa yayılmış vaziyettedir. Karayolları vardır. Bu itibarla, karayolları üzerinde Fransada olduğu gibi her beş kilometrede telefon ihbar merkezleri kurulur ve şehir dışı trafiği jandarmaya devredilirse; ümid ederiz ki trafik suçlarında büyük mikyasta azalma olabilecektir. Trafik kazası vukuunda saatlerce yollarda beklenilmeyecek ve en yakın ihbar merkezinden telefonla zabıta haberdar edilerek işe el konacaktır. Önemli merkezlerde can kurtaran arabaları veya sedye monte edilmiş jipler bulundurulması çok fayda sağlar.. Kazaya uğrayanlara yardım namile memleketimizde bir teşkilât yoktur. Trafik kazaları ekseri zabıtaya geç intikal eder. Yaralıların uzun süre yollar üstünde kaldıkları vakidir. Kaza uzak yerde olmuşsa saatlerce trafik polisi gelsin diye beklerler. En yakın telefon merkezi veya jandarma karakolu uzakta ise bu süre daha da çoğalır.

Trafik eğitimi vardır diyemeyiz. Muayyen bazı merkezlerde açılan eğitim parkları ve arada verilen konferanslar etkili olmaktan uzak ve gösterişten öteye bir anlam 'taşımamaktadır. Yaya yürüyenlerin de trafik kaidelerine uymalarını zorunlu kılacak sert ve kanuni tedbirleri ihmal etmemek lazımdır.

İtalya, Fransa, Belçika, Hollanda ve Amerika Birleşik Devletlerinde trafiğin yönetilmesi ve diğer önleyici kolluk görevlerinde Helikopterlerin payı büyüktür. Telsizli araçlarla iş birliği yaparak ha-

vadan gözetleme, dağlık arazide suçluların takibi, yer sarsıntısı ve sel gibi tabîî âfetlerde yine havadan takip ve gözetleme çok müsbet sonuçlar vermektedir. Türkiye jandarması da bu zarureti kabul edip bünyesinde bir hava şubesi açmış ve helikopterler almış bulunuyor.

Bugünkü trafik kanununun yetersizliği artık iyice anlaşılmıştır. Ne kadar tedbir alırsak alalım mevzuattaki boşluklar devam ettiği sürece ve ortaya çıkan bir takım sorunlar müeyyidesiz kaldıkça ve zabıta tanzim fonksiyonundaki bu ahenksizlik kanunla giderilmedikçe fazla bir şey beklememek lazımdır. Konuya sür'atle eğilmek zorundayız..

SONUÇ: Zabıta problemleri şüphesiz bunlardan ibaret değildir. Üzerinde durulmak gereken daha bir çok konular vardır. Biz şimdilik birinci derece önemli saydığımız yukarıdaki hususları dile getirmeye çalıştık. Hükümet ve idarecilerimizden yardım bekliyoruz..

**PERSONEL SENDİKALARI - GREV VE
BOYKOT OLAYLARI**

Ali BAYKAL
İhsaniye C. Savcısı.

KONUNUN ANA HATLARI :

- 1 — Giriş
(Memurun tanımı, memur - idare münasebeti, memurların yargılanması.)
- II — Memur - Sendika - Grev - Boykot ilişkisi,
 - A — Anayasa Hukuku,
 - B — Disiplin Hukuku,
 - a — 788 Sayılı Memurin Kanunu,
 - b — İşten el çekirme,
 - c — Disiplin soruşturmasının, ceza kovuşturması ile ilgisi,
 - C — 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu.
 - D — Sendika Hukuku E — Ceza Hukuku.
- III — Sonuç

I — Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) ve Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası (İlksen) tarafından 15 -18 Aralık 1969 tarihlerinde yürütülen «ihtar boykotu» ve Türkiye Kamu Personeli Sendikaları Konfederasyonu (PERSEN) tarafından yürütüleceği bildirilen «memur boykotu» ve Üniversite asistanlarının geçtiğimiz yıllarda yürüttükleri «eğitim, seminer ve idari görevlere katılmama»

eylemleri, Türk Hukukunda az işlenmiş ya da üstünde hiç durulmamış memur grev ve boykotları sorununu gün yüzü ne çıkarmış ve bu yüzden birçok tartışmalara neden olmuştur.

Bu nedenlerle Memur Sendikaları ve grev - boykot olaylarını, Anayasa Hukuku, İdare Hukuku ,Cemiyet ve Sendikalar hukuku, Disiplin Hukuku ve Ceza Hukuku sorunu olarak incelemek ve olayların katettiği yol hakkında bir sonuca ulaşmak çabasına girdik.

Gerçekten, «sosyal ekonomi açısından insan gücü, çalışanlar, çalıştıranlar ve kendi hesabına çalışanlar olmak üzere üçe ve çalışanlar da işçiler ve memurlar diğer ikiye ayrılmaktadır.» (1)

Bu ayırmda bizim konumuz yönünden önemli olan memur kime denir? ya da memurun tanımı nasıl yapılmalıdır? Hemen belirtmek gerekir ki bu konu Türk Hukukunun en karmaşık konularından biridir.

Özellikle kim memur, kim işçidir? Kuruluş Yasası ile memur sayılan bir kimse, Anayasa Hukuku, İdare Hukuku, Sendika Hukuku ve Ceza Hukuku yönünden de memur mudur? Örneğin, özel okul öğretmeni ile, Devlet Okulu öğretiminin durumunda bir ayrılık olacak mıdır?

Bu , tanım güçlüğü veya karışıklığı yasalarımızda da belirlemektedir. Memur tanımı için yasalarımıza baktığımızda aşağıdaki değişik tanımları görürüz :

788 Sayılı Memurun Kanunu'nun 1. maddesi : «kendisine Devlet hizmeti tevdi olunan ve sicilli mahsusunda mukayyet olarak umumi veya hususi bütçelerden maaş alan kimseye memur denir,

657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 4/A. maddesi : «Devlet Memuru deyimi, Devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlere devamlı vazife görmek üzere atanan genel veya katma bütçelerden veya bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlardan veyahut kefalet sandıklarından aylık alan kişileri» ifade eder,

765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 279. maddesi : «Ceza Kanunu tatbikatında :

1 — Devamlı veya muvakkat surette teşrii, idari veya adli bir âmmeye vazifesi gören Devlet veya diğer her türlü âmmeye müesseseleri memur veya müstahdemleri;

(1) Anayasa Mahkemesi Kararı : 26-27/9/1967 gün, E. 1963/336, K. 1967/29. (Bakınız : Resmi Gazete 19/10/1968)

2 — Devamlı veya muvakkat, ücretsiz veya ücretli, ihtiyari veya mecburi olarak teşrii, idari veya adli bir âmme vazifesi gören diğer kimseler memur sayılır»,

Askeri Ceza Kanunu'nun 13. maddesi : «Bu kanun tatbikatında memur tabirinden maksat 12 nci madde de yazılı hizmeti ifa ile mükellef olandır» demekte 12. maddesinde ise : «Bu kanunun tatbikatında, hizmet tabirinden maksat, gerek malûm ve muayyen ve gerek bir âmir tarafından emredilen bir askeri vazifenin madun tarafından yapılması halidir» demektedir.

334 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 117/1. maddesi : ise «Devletin ve diğer kamu tüzelkişilerinin, genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler , memurlar eliyle görülür» şeklindeki tanımıyla memurdan çok, memurların görevlerini tanımlamaktadır.

Yasalarımızdaki bu tanım çeşitliliğini, Yüksek Mahkemeler kararlarında ve bilim adamlarının görüşlerinde de görmek mümkündür.

Nitekim, Danıştay'ın 3/9/1918 günlü ve Takvimi Vakayi de yayınlanan tefsirinde : «Umuru Hükümete ait muamelâtı asaleten veya vekâleten gerek maaş gerek ücret olarak ifa ile mükellef olan kimselerin cümlesi memur olup» demektedir.

Bunun gibi Yargıtay Ceza Genel Kurulu da, 20/1/1969 gün, E.693, K. 6969-17 sayılı kararında : «Ceza Kanunu uygulamasında, memur veya memur sayılan kimseler, kamu görevi yapan kişilerdir» diyerek tanım yapmaktadır.

Prof. Sıddık Sami Onar : «Memur, Devletin daimi, sabit ve normal âmme hizmetleri kadrosuna girmiş ve bunun dereceleri içinde kaynaşmış kimsedir.» (2)

Prof. Turan Güneş : Memur : «Kamu kudretini kullanan veya buna vasıta olan kimse»dir. (3)

Dr. Abdullah Pulat Gözübüyük : «Ceza Kanunu uygulaması bakımından memur veya hizmetli kavramları ile İdare Hukuku alanındaki memur ve hizmetli kavramları arasında her hangi bir benzerlik veya bağlantı söz konusu değildir (...) Bu itibarla, Ceza Kanunu bakımından, kimlerin memur veya hizmetli olduğu araştırma ve tes-

(2) Prof. Sıddık Sami Onar, İdare Hukuku, 1942, Shf. 884.

(3) Prof. Turan Güneş, Devlet Memurları Kanunu ve işçinin durumu (Teksir - Türk İş Yayını)

bit hususlarında 1961 Anayasamızın 117. ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4. maddesinden yararlanmak mümkün değildir (...) Bütün Devlet görevlilerini, Ceza Kanunu bakımından, memur olarak kabul, Ceza Kanunu'nun güttüğü hedef ve taşıdığı mahiyete aykırı olur» (4) diyerek tanım yapmakta ve bu suretle herkes konuya ayrı açıdan baktığından, bir tanımda birleşme olanağı doğmamaktadır.

Memurun tanımında ortak bir görüş elde edilemediği gibi, memur ve idare arasındaki ilişkinin niteliği de tam belirlenememiş olup bu konuda çeşitli varsayımlar (Nazariyeler) ortaya atılmıştır.

Bunların başlıcaları şunlardır (5) :

a — Memurla idare arasındaki münasebetin bir hizmet veya vekâlet bağıtına dayandığı teorisi, (Tenkidi : İdare mukavelevi olduğu için memur statüsünü değiştiremezse, hizmet, verimini kaybedebilir)

b — İdari mukavele veya âmme memuriyeti mukavelesi teorisi: Burada, memur - idare münasebeti, idari bir mukavele mahiyetindedir; idare gerektiği zaman, karşı tarafın vecibelerinde değişiklik yapabilir, memurun statüsünü hizmetin yeni icap ve ihtiyaçlarına göre tadil edebilir. İdari mukavelenin şartları ve hükümleri idarece evvelden tesbit edilir, idare, pazarlık etmez. Fert bu şartları ya kabul eder ve memur olur, yahut kabule yanaşmaz.

c — Kanuni durum teorisi : İdare - Memur münasebeti mukaveleye dayandığı müddetçe, memur sendikalarını, mukavelenin şartlarını tesbit hususunda idareyi zorlamaktan ve grev ve sair tekliflerle bu şartları memur lehine, ekseriya âmme hizmetleri ve âmme menfaati aleyhine, değiştirmekten alıkoyamazsınız. Ancak mukavele fikrini tamamen reddeder ve memur statüsünün, objektif, umumi ve gayri şahsi bir durum olduğunu kabul eylerseniz bunu önleyebilirsiniz (...) tayin, bir akit değil, bir şart - tasarruftur; tek taraflıdır; ferdi, memur statüsünün umumi, objektif ve gayri şahsi olan hükümlerine tabi kılar ve statünün bu mahiyeti dolayısıyla memur lehine hiç bir sübjektif hak doğurmaz; ancak kendisine bazı menfaatlar tanınmış demektir (...) memur, statünün bu objektif hü-

(4) Dr. Abdullâh Pulat Gözübüyük, Ceza Hukukunda memur ve hizmetli kavramları, Adalet Dergisi, Ocak 1970, sayı 1.

(5) Daha geniş bilgi için bakınız: Doç. Mukbil Öztörük, İdare Hukuku Ders notları, 1956-1957. Shf. 151, Ankara.

kümlerine riayetle mükelleftir. (Bakiniz aynı görüş için, Leondügüt, kamu hukuku dersleri)

d — Hâkimiyet ve temşiyet memurları ayırdı : teorisi : Hâkimiyet memurları, Devlet namına hâkimiyet haklarını, âmme kudretini kullanan, irade izhar eden, hukuki münasebetleri yaratan memurlardır. Temşiyet memurları ise, Hâkimiyet memurlarının emir ve nezaretleri altında, alelade idari işleri yürütenlerdir. Hâkimiyet memurları için kanuni durum teorisini kabul etmek lazımdır. Ancak Temşiyet memurları hakkında böyle bir zaruret yoktur. (Bu ayırım bizde- ki memur - hizmetli ayırđına benzemektedir)

Açıklamalarda görüleceği üzere memurun tanımı, memur ve idare münasebeti konumuzu doğrudan doğruya ilgilendirmektedir. Şöyle ki :

Esasen grev veya boykotu ile görevini bırakan memur halâ, görevli sayılarak hakkında görevden doğan hukuki işlemler ve buna bağlı kurallar uygulanabilecek midir? Bunun gibi sendikal eylemi ile idarenin daha doğru bir ifade ile işverenin karşısına geçen memura idarenin adli veya İdari ceza vermeye yetkisi olacak mıdır? Söz gelimi, grev yapmakla suç işlediği saptanan memuru hangi kuruluş yargılamalıdır ?

Bu soruya yanıt bulunmasında memurların yargılanması konusu önem kazanmaktadır. Örneğin 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 24 ncü maddesinde aynen : «Devlet Memurlarının görevleri ile ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılması ve haklarında dava açılması özel hükümlere tâbidir» denilmektedir. Bu konuda 657 Sayılı Yasanın yürürlüğe girmesinden sonra özel bir yasa yürürlüğe konulmamıştır. Halende uygulamalar 4 Şubat 1913 tarihinde geçici olarak yürürlüğe girmiş bulunan «Memurin Muhâkematı hakkındaki Kanunu muvakkat» hükümlerine göre yapılmaktadır. Anılan yasaya göre : Memurlar, görev yaptıkları sırada veya görevleri dolayısıyla işledikleri suçlar bakımından özel bir yargılama şekline tâbi tutulmuşlardır. Ve memur merkeze bağlı ise mensup olduğu bakanlık veya tüzelkişiliği hâiz genel müdürlük, il teşkilâtının ikinci derecedeki memurları, kaymakamlar, il ve ilçe belediye reisleri, ilçe idare şube başkanları hakkında vali ve bağlı olduğu şube başkanı, nahiye müdürleri veya memurları ve ilçeye bağlı kasaba belediye reisleri hakkında kaymakam veya bağlı olduğu şubece idari soruşturma yapılır. Soruşturma tutanakları duruma göre ilçe veya il idare kurullarına

veya bakanlık ve genel müdürlüklere ve memur elçi, vali, müsteşar, Danıştay Başkanı veya üyesi ve merkezi idarenin memurlarından ise tutanaklar Danıştay'a (2. Daire) gönderilir.

İlgili kurullar veya daire tarafından yargılamanın gerekliliği (Lüzumu Muhakeme) veya yargılamanın gereksizliği (Men'i Muhakeme) yolunda karar verilir. Verilen kararlara ilginin bir üst kurulda itiraz hakkı vardır. Yargılamanın gereksizliği kararı da bir derece yüksek heyetçe onanırsa kesinleşir. Ve yargılamanın gerekliliği kararı ile memurun yargılanmasına başlanır.

Memurlara özgü yargı kuraları veya şeklinin konulması aynı yönde ve karşı yönde düşüncelerin doğmasına neden olmuştur. Bu düşünceleri lehte ve alehte düşünceler olarak kısaca sıralayalım. (6)

Lehteki düşünceler :

1 — Memurlar için, ayrı bir yargı usulü konmasının sebebi; kamu hizmetinin, sarsıntısız ve kesintisiz devamını sağlamaktır,

2 — Görevi yüzünden pek çok kişinin yararına dokunan memuru sık sık yargı yerlerine sürüklemek memurlu tedirgin hale getirir,

3 — Hizmetin kendine özgü teknik ve bilimsel kurallarını, söz konusu idari kurullar, genel kovuşturma makamından daha iyi değerlendirebilirler.

4 — İlk soruşturma yargı yetkisinin tekeline giren bir işlem değildir (Bakınız Anayasa Mahkemesi'nin 7/2/1967 gün ve 967/4-5 sayılı kararı) öte yandan ilk soruşturmanın hakimlerce yapılmasını ve karara bağlanmasını zorunlu kılan bir Anayasa hükmü yoktur. (...) Konunun memur suçlarının soruşturulmasında hakim olmayan kimselere yetki tanınmış bulunması Anayasa'nın verdiği takdir hakkının Anayasa'ya aykırı düşmeyen bir şekilde kullanılmasından başka bir nitelik taşımaz (7)

Aleyhteki düşünceler :

1 — Böyle bir özel yargı yöntemi Anayasa'nın «kanunlar önünde eşitlik» ilkesine karşı dülşer. Ve böyle bir özel yargı yetkisi Ana-

(6) Daha geniş bilgi için bakınız: Muammer Yahya İslâmcıoğlu, Memurların Yargı Usulü, Cumhuriyet Gazetesi (11/7/1968), Nevzat Helvacı - M. Şevki öcal, Devrimci Eğitim Şûrası, 1969 shf, 447. Yılmaz Bıçer, Hukuk Dergisi - Yargı, Nisan 1968, Shf. 13.

(7) Anayasa Mahkemesi Kararı, 26/9/1968 gün E. 1968/14, K. 1968/35 Resmi Gazete 18/4/1970

yasa'nın 33 üncü maddesinde yer alan kanunilik ilkesinde bozmaktadır. «Ortada bir suç varsa bunun üzerinde idarenin (müsamahalı görüşüne yer vermek için ayrı bir muhakeme usulü getirmekte kanunilik düşünülemez» (8)

2 — Böyle bir yol ile idare yargıya müdahale etmektedir.

3 — Bu yargı yolu, geçici olarak konulmuş bir yoldur. Yasa Osmanlı İmparatorluğu'nun Yasasıdır, dili eskidir, imparatorluk yasası Cumhuriyet İdaresinde uygulanamaz.

4 — Bu özel yol ile; yargı yöntemindeki birlik bozulmaktadır. Yargı işini yargıç niteliğindeki kimseler görmelidir.

5 — Yasanın amacı «memur» olduğu halde kimlerin memur olduğunun kesin ölçüsü bulunamamıştır.

6 — Soruşturmacılar ve idare kurullarının hukuki bilgilerinin yetmezliği yanında tarafsızlıkları ve yeterlikleri yoktur. İdari hiyerarşi içinde ve idarenin ajanıdır. Soruşturmayı yaptıran ve kararı veren idare olmaktadır.

7 — Bu soruşturmalar ile adalet hizmeti gecikmekte, hazine zarara uğramakta ve adalet pahalıya mal olmaktadır.

Görülüyor ki leh ve aleyhteki düşünceler ne olursa olsun memurun idare kurulları veya benzer yönetsel kurullarca yargılanması tam haklılığı saptanmış bir yöntem değildir. Nitekim, çeşitli nedenlerle sözü edilen «Memurin Muhakematı» Yasasının Anayasaya aykırı olduğu iddia edilmiş ve fakat Anayasa Mahkemesince bu istekler mahkemenin 14/11/1967 gün ve 1967/36 (Resmî Gazete 29/4/1968 gün ve E. 1968/14, K. 1968/35 (Resmî Gazete 18/4/1970) sayılı kararlarıyla reddedilmiştir.

Yönetsel Kuruluşlar da, kişisel veya sendikal eylem yoluyla grev veya boykota kalkışan memurlar hakkındaki uygulamalarda Memurin Muhakematı hakkındaki Yasa hükümlerinin uygulanmasını buyurmaktadırlar. Nitekim, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 17/12/1969 gün ve 50191 sayılı düşünce örneğinde sendikaların merkez ve taşra teşkilatı yönetim organı ve başkan üyelerinin grev ve boykotun teşvikçisi olması halinde umumi hükümlere göre, teşvik olmadan memurun sendikalı veya sendikasız olarak bu olaylara katılması halinde ise, Memurin Muhakematı hakkındaki

yasa hükümleri ne göre kovuşturulması önerilmektedir. Görüleceği üzere kovuşturma usulüne çeşitlilik verilirken bu durum, inandırıcı gerçeklere bağlanmamıştır.

Biz, sendikalı veya sendikasız olarak idareye karşı grev veya boykota geçen memurun görevinden uzak kaldığı halde, görevi başında imişcesine idare kurulları karşısına çıkarılabileceğinin tartışmasız bir gerçek olduğu görüşünde değiliz.

II — MEMUR — SENDİKA — GREV BOYKOT İLİŞKİSİ :

Sendika terimi daha çok işçi haklarının doğuşu ile ilişkili olduğu için çoğu kez, sendika denince işçi sendikaları akla gelmiştir. Ama çağımızın sosyal adalet ilkelerine göre tanımlanan Devlet yapısında, sendikayı, yalnız işçi sendikası olarak görmek ve var saymak olanaksızdır. Artık bir tür, Devletin çalışanı durumunda olan memurların da haklı ve hukuka uygun isteklerini dile getirmeleri bakımından sendika kurmalarını veya bu amaçla birleşmelerini doğal saymak gerekmektedir. Nitekim çağdaş devletlerde de bu yola gidilmektedir.

Genel olarak sendika : «Aynı veya benzer mesleklere mensup kimselerin mesleki menfaatlerini korumak maksadıyla vücuda getirdikleri cemiyetlerdir» (9) Ancak, sendika ve cemiyet kurmak hakkı Anayasamızda farklı bir şekilde düşünülmüş ve «dernek kurma hakkı kişisel bir hak, sendika kurma hakkı ise, sosyal ve iktisadi hak» (10) olarak kabul edilmiştir. Şu hale göre, memurlarında Anayasa'mızın 46. maddesindeki «çalışanlar» sözlüğü içine girerek sendika kurmaları en doğal haklarıdır. Nitekim, 624 Sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu 1. maddesinde : «kamu hizmeti personelinin ortak mesleki, kültürel, sosyal ve iktisadi hak ve menfaatlerini korumak... amacıyla kuracakları sendikalar» demek suretiyle Memur Sendikalarının kuruluş biçim ve amaçlarını belirtmektedir. Anayasa'mız ve yasalar (657 S. K. m 22) memurların sendika kurabilme haklarını tanıdığına ve bu konuda bir de yukarıda sözü geçen yasa çıkarıldığına göre artık, Türkiye yönünden memurların sendika kurma haklarının olup olmadığının ve bu işin yararının tartışmasını yapmağa gerek yoktur. Ancak, her halde sendika kurması yasaklanan memur-

(9) İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi, C - 8, Shf. 222.

(10) Bakınız: Yukarıda bir numaralı kaynaktaki sözü edilen Anayasa Mahkemesi kararı.

ların durumu ile var olan yasaların Anayasa'ya uygun olup olmadığı ve bu yasaların çağdaş gereksinmelere yetip yetmeyeceği her zaman tartışma konusu yapılabilir.

Yasalarımızda, sendikayı kuranlar m ve üyelerinin yarar ve işbirliği için kurulan işçi ve memur sendikalarının uğraşması yasaklanan bir takım uğraşı alanları vardır. Nitekim 274 Sayılı Sendikalar Kanunu bu yasakları; 15 ve 16 ncı maddelerinde ticaret yapma yasağı ve siyasi faaliyet yasağı olarak düzenlemiş bulunmaktadır.

624 Sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu ise; 14. maddesinde bu yasakları :

- a — Siyasi faaliyette bulunmama,
- b — Siyasi Partilerden, 274 Sayılı Yasa gereğince kurulan sendikalardan, kamu kurumlarından, işçi ve işveren kuruluşlarından yardım alamama,, onlara yardım edememe, onların teşkilâtı içinde yer alamama,
- c — Siyasi partinin adı altında kurulamama,
- ç — Siyasi teşekküllerin leh ve aleyhinde davranışta bulunmama,
- d — Üyelerin doğum ve ölümündeki yardımdan başka dini faaliyette bulunamama,
- e — Grev teşebbüs ve faaliyetlerini destekleyici davranışlarda bulunamama.
- f — Gelirlerini yasa ve tüzükleri dışında harcamama,
- g — İzinsiz milletlerarası teşekküllere katılamama, v.s. şeklinde saymaktadır.

Bu açıklamalarda gösteriyorki işçi sendikaları bazı ortak yasaklara uymak zorundadırlar. Örneğin, bunlar : siyasi faaliyet yasağı, dini faaliyet yasağı gibi yasaklardır. Fakat, memurlar ve memur sendikaları için konumuz bakımından önemli bir yasak vardırki (Bakınız 657 S. K. m. 27 - 624 S. K. 14/f) o da, greve kalkışmak, grevi desteklemek ve grev yapmak yasaklarıdır. Bu yasaklamalar bizi sendika - grev ilişkisine ve dolayısıyla Memur Sendikalarının grev yapısı yapamayacağı veya bu gibi eylemleri destekleyip destekleyemeyeceği konusuna, götürmektedir.

Anayasa ve 275 Sayılı Yasa dışında kalan yasalarımızda grevin bir tanımı yoktur ve yapılmamıştır. Ancak, 275 Sayılı Toplu İş Söz-

leşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nun 17/1. maddesi grevin tanımını yapmakta ve aynen : «İşçilerin, topluca çalışmamak suretiyle bir iş kolunda veya iş yerinde faaliyeti durdurmak veya işin niteliğine göre önemli ölçüde aksatmak amacıyla aralarında anlaşarak veya bir teşekkülün aynı amaçla topluca çalışmamaları için verdiği karara uyarak işi bırakmalarına grev denilir.» demektedir.

Bu tanımlamada ki işçi sözcüğü yerine memur terimini koymak suretiyle Memur Grevi hakkında da bir görüş sahibi olmak mümkündür.

Ve memur grevinin ana ögesi olan, grev olayını doktrinde fiili bir (Kuvvet gösterisi, bizzat hak alma, çalışmama hakkı) veya hak olarak (Haklı savunma aracı, doğal hak, çalışma özgürlüğünün ayrılmaz bir ögesi, bağit serbestisinin sonucu, demokratik gelişmenin bir gereği) olarak kabul eden görüşler vardır.

Bunun gibi grev hakkını açıkça tanıyan ve tanzim eden Anayasalar (Estonya Anayasası), grevin ilkelerini belirtip tanzimini yasalara bırakan (1960 - Türkiye Cumhuriyeti Anayasası) ve grevi yasaklayan (Portekiz, Çin, Çekoslovakya) Anayasa rejimlerinde vardır. (11)

Keza grevin, ani veya ihbarlı olması, kısmi (Bazı iş kolları) veya genel (Bütün iş kolları) ve ulusal veya uluslararası çalışma alanlarında görülmesi mümkündür.

Grev, ister bir hak, ister fiili bir zorlama kabul edilsin ve: nazariyeler hangi yönde gelişirse gelişsin; grev olayı Yeni Anayasamız' (m. 47) bir hak olarak girmiş ve Anayasa Mahkememizin kararlarında : «Grev, işçinin kendi çıkarlarını işverene karşı korumak için Anayasa'nın işçiye tanıdığı bir haktır» (12) şeklinde tanımlanmıştır.

Anayasa'mıza hak olarak giren grevin, sendika hakkı ile ne ilişkisi vardır? daha doğru bir anlatım ile, grev sendika hakkının doğal bir sonucu mudur? Çünkü, yukarıda da sözü edildiği üzere Anayasamıza göre« dernek kurmak hakkı kişisel bir 'hak, sendika kurma hakkı ise, sosyal ve iktisadi haklardandır» (13). Grev hakkı ile desteklen-

(11) Daha geniş bilgi için bakınız: N. İ. Franko, grevin hukuki tanzimi, Adalet Dergisi, Mayıs - Ağustos 1963, Shf. 617.

(12) Bakınız : Bir Nolu kaynakta sözü edilen Anayasa Mahkemesi Kararı.

(13) Bakınız : Bir Nolu Kaynak.

meyan sendikal hakların güçsüz ve anlamsız olacağı ileri sürülebilirse de sendikasız bir grev hakkının olamayacağını düşünmek her zaman doğru değildir. Nitekim Türk Ceza Kanununun 236. maddesi de grev için sendikayı değil, «üç kişiyi» yeterli görmüştür. Bunun gibi tertip heyetleri veya belirli bir görüş ve davranışı ifade den fiili toplulukların (Koalisyonlar) da grev yapmalarını engelleyişi hüküm veya kurallar yoktur.

Bu açıklamalara göre, Türkiye’de, sendikasız’da grev yapmak olanağının olmasına ve İşçi Sendikalarının da grev yapabilmesi gerçeğine göre; Memur Sendikaları (Personel Sendikaları) Grev ve Boykot yapabilecekler midir?

Memur Sendikaları ve memurların grev yapması T.C.K. nun 236. maddesi, 624 Sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu’nun 14/F, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 27, 657 Sayılı Yasa ile yürürlükten kaldırılan 788 Sayılı Memurin Kanunu’nun 65, 2T5 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu’nun 56/2 maddeleri Devlet Memurlarının ve Memur Sendikalarının grev yapmasını yasaklamaktadır.

Gerçekten, memurların grev hakları varımdır? Durumun Anayasa çerçevesi ve bilim tartışmaları bölümüne geçmeden diğer devletlerdeki duruma bakmak gerektir.

«Amerikan Hükümet Memurları grevlere iştirak edemezler veya grev yapamazlar, bu gibi durumlara tevessül edenler işlerinden çıkartılacakları gibi memuriyet haklarını kaybederler ve üç sene müddetle yeniden hiç bir memuriyete alınmazlar» (14)

«İngiltere’de grev yapılabilir; ancak İngiliz memuru grev yaptığı takdirde, mukavelesinin feshine razı olmak mecburiyetindedir (...) disiplin suçu sayılır ve çok kere kısıtelyevm’e baş vurulur» (15).

«İsviçre’de; memur istifa etmiş sayılır, Belçika’da grev ağır kusur sayılır. Bu durum karşısında idare takdir edeceği her hangi bir cezayı memura verebilir» (16).

(14) Orhan Gürgen, Birleşik Amerika’da Grev Hakkı, Adalet Dergisi, Mayıs - Ağustos 1963, Sayı 5-8.

(15) Doç. Mukbil Özyörük, İdare Hukuku Ders Notları, 1956 -1957 ve Devlet Memurlarının Hürriyetleri, 1956, Ankara.

(16) Doç. Mukbil Özyörük, bakınız : Devlet Memurlarının Hürriyetleri.

Komünist rejimlerde (Rusya, K. Çin, Polonya, Çekoslovakya v.s.) grev yasaktır. (17) «Çünkü Devlet, İşçi Devleti olarak nitelendiği için, işçinin (Veya memurun) kendi kendisine karşı grev yapması kabul edilmemektedir» (18)

Bilim tartışmalarında da memurun grev hakkının olması gerektiğinin yanında ve karşısında olan düşünürler de vardır.

Memurun grev hakkının karşısında olan görüşler :

a — Prof. Suheyp Derbil (19) : «Özel işletmelerde grev dolayısıyla çarpışan iki özel menfaat vardır : İşverenin özel menfaatları ile işçilerin menfaatları (...) Kamusal Memurlar hakkında grevi mütalâa. edersek görürüz ki burada iki özel menfaat yoktur. Bir taraftan kamusal memurların özel menfaati varsa öbür tarafta da topluluğun veya Devletin kamusal menfaati vardır. Bu bakımdan memurların grevi, kamusal menfaatlar aleyhine, Devlet aleyhine harekete geçmeleri mahiyetini arzeder (...) Kamusal Memurların iş şartları kanuni olduğundan memurların grevi yanı zamanda kanunlara karşı harekete geçmeleri mahiyetini arzeder.»

b — Prof. Sıddık Sami Onar (20) : «Memur ile idarenin gayeleri birdir. Aralarındaki rabıta kanunun husule getirdiği bir imtizaç, kaynaşma mahiyetindedir. Binaenaleyh memurun grevi âkide karşı ve hususi ve meşru bir menfaati korumak değil, doğrudan doğruya kanuna ve bağlı olduğu âmme hizmetine karşı bir hareket teşkil eder»

c — Prof. Bülent Nuri Esen (21) : «Grevin hukuki ve Hürriyetler ile ilgili bir mesele değil, tanzimi, idari bir problem olduğunu kabul ediyoruz. Binaenaleyh Devlet, grevi yasak edebilir.»

d — Doç. Mukbil Özyörük (22) : «Grev, ister bir hak, ister fiili bir zorlama kabul edilsin, şüphesiz âmme hizmetiyle kolayca telif edilebilen bir hal değildir.»

(17) N. İ. Franko, bakınız : Grevin Hukuki Tanzimi.

(18) Uğur Mumcu, Grev ve memur, Milliyet Gazetesi (27/12/1969).

(19) Prof. Süheyp Derbil, İdare Hukuku, 1959, Ankara, Shf. 387.

(20) Prof. Sıddık Sami Onar, İdare Hukuku'nun Umumî Esasları, 1952, Shf. 824.

(21) Prof. Bülent Nuri Esen, Anayasa Hukuku ve Siyasi Hukuk, 1957, Shf. 228.

(22) Doç. Mukbil Özyörük, İdare Hukuku D. Notları, 1956-1957, Ankara, Shf. 154.

Memurun Grev hakkının yanında olan görüşler :

a — Prof. Cahit Talaş (23) : «Grev hakkı ile desteklenmeyen sendika hakkı anlamsızdır (...) Grevle demokratik inkişafın arasındaki paralellik, modern cemiyetlerde, grevin memurlara dahi tanınmak hususunda cereyanların menşesinde görülür.»

b — Prof. İsmet Giritli (24) : «Anayasa memura grev hakkının tanımını yasaklamıyor, yalnız sarahaten tanımıyor. Lokavt hakkını da Anayasanın sarahaten tanımamasına rağmen, mevzuat işverene bu hakkı tanımıştır. Binaenaleyh, bu gün Anayasa değişikliğine gitmeden de eğer şartlar icbar ediyorsa memurlara bir grev hakkı tanınabilir ve aynı zamanda tanınmayabilirde. Bu gün yürürlükte olan mevzuata göre memurlara grev hakkı tanınmış değildir.»

c — Doç. Metin Kutal, (25) : «Gerçek bir Memur Sendikacılığına imkân verebilmek için bazı kayıt ve şartlarla memurlara da grev haki tanımak yerinde bir hareket olacaktır.»

d — Uğur Mumcu (26) : «Memur Grevleri, Batı Demokrasisini oluşturan temel unsurlardan biri olarak nitelenmektedir (...) Grev hakkı vermeyen bir sendika, ancak bir aldatmacadır.»

UYGULAMALAR:

Türkiye’de grev ve boykotlarla ilgili uygulamalar, ilk kez, yukarıda sözünü ettiğimiz Öğretmen Boykotu nedeniyle yapılmış ancak bu uygulamalarda aynı sonuca ulaşılamamış ve birlik sağlanamamıştır.

Örneğin, bu uygulamalarda resmi kurum ve kuruluşlar ile grev ve boykot komiteleri, kişiler veya sendikalar ayrı ayrı düşüncelerin sahibi olmuşlardır.

Nitekim, Milli Eğitim Bakanlığının Özel Kalem 3470 sayılı ve 13- 14 .12.1969 günlü Valiliklere gönderdiği genelgeye göre : «Boykot hareketi kanunlarımız karşısında suçtur (...) Boykot hareketine katılanlarla bilhassa teşvik edenlerin tesbit edilerek (...) haklarında adli, idare ve disiplin işleminin yürütülmesi» istenmektedir.

(23) Prof. Cahit Talaş, Memurlar ve Sendika hakkı, Milliyet Gazetesi (31.12.1969).

(24) Prof. İsmet Giritli, Memurlar (Forum) Milliyet Gaz. (28/12/1969).

(25) Doç. Metin Kutal, Memur Sendikaları, Milliyet Gazetesi (11/3/1970)

(26) Uğur Mumcu, Grev ve Memur, Milliyet Gazetesi (27/12/1969).

Keza, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 17/12/1969 gün ve 50191 sayılı düşünce örneklerine göre : «Türkiye Öğretmenler TÖS ile İlkokul Öğretmenleri İLKSEN Sendikaları Merkez Teşkilâtı Yönetim Organı başkan ve üyelerinin bir kısım öğretmenleri derslere girmemek suretiyle boykot yapmağa tahrik ve teşvik eylemleri gibi suç teşkil eyleyen fiil ve hareketleri hakkında uygulanması gereken usûl hükümleri bakımından bazı C. Savcılıklarınca tereddüde düşüldüğü Bakanlığımıza intikal eden ilgililerden öğrenilmiş bulunmaktadır.

Bilindiği üzere bazı öğretmenlerin toplu veya münferit olarak derslere girmemek suretiyle boykot yapmaları hali Türk Ceza Kanunu muvacehesinde suç teşkil edip, soruşturmanın Memurin Muhakematı Kanunu hükümleri dairesinde yapılması gerekmektedir.

Ancak yukarıda bahis konusu edilen sendikalar merkez ve taşra teşkilâtı yönetim organı ve başkan üyelerinin takdiri mahkemeye ait bulunmakla beraber kanunlarımıza göre suç niteliği arzeden bu kabil fiil ve hareketlere öğretmenleri tahrik ve teşvik edenleri Türk Ceza Kanunu'nun 65 - 311 ve 624 Sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu'nun 14, 22, 23 ncü maddeleri hükümlerine muhalefet teşkil ettiği ve sendika yöneticisi sıfat'ıyla işlenen benzeri suçların soruşturmasında umumi hükümler dairesinde işlem yapılması gerekeceği» belirtilmektedir.

Bunun gibi çeşitli kişi ve kuruluşlarca, iş bırakımı olan grevin ne olduğu ve ne olmadığı tartışılmıştır. Ve özellikle, grev ve boykot sözcüklerine ayrı anlamlar verilerek, denilmiştir ki : Boykot : «Bir şahsı, bir topluluğu veya ülkeyi zarara sokmak amacıyla, onunla alış veriş ve her türlü ilgiyi kesmedir, grev : isteklerini işverene kabul ettirmek için işçilerin işlerini hep birden bırakmalarıdır (Türk sözlük, 5. Bası, 1965, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara).

Grevde eylem süresizdir veya gayeye varıncaya kadar sürer ve memuriyeti terk vardır, keza grev daha çok ekonomik yanlı bir eylemdir.

Boykot ise : Grev değildir. Savunulan soruna yetkililerin eğilmesini sağlama amacı güden toplu ve sendikal bir eylemdir, süresi bellidir. «Memuriyet terk, yani tümünden bırakma değil, olsa olsa işe, göreve, memurluğa daha iyi olanaklar içinde devam ve bağlılık, bu

amaçlar için geçici bir çekinme ve yasal bazı hakları elde etmeye yönelme vardır» (27).

«Boykot esasında bir protesto hareketi, bir tepkidir (...) Grevin daima ağır basan ekonomik yanı boykotta ya yoktur veya pek az» (28) vardır denilmektedir.

Bunun gibi basında ve dağıtılan bildirilerde ve mahalli mahkeme kararlarında : «Milletimiz 1961 Anayasası ile yeni bir hukuk düzeni öngörmüştür. Kamu Personeli Sendikacılığı da bu hukuk düzeni gereğidir. Toplu hareket etmek sendikanın varoluş nedenidir. Bu sebeple Anayasa'nın yürürlüğe girmesiyle sendikacılığın gerektirdiği fiilleri suç sayan bütün kanun hükümleri kendiliğinden yürürlükten kalkmıştır.» (29).

«Toplu İş sözleşmesi düzeni Kamu Personeli aleyhine işleşen bir faktör olmuştur (...) Grev hakkının Kamu Personeline yine Kamu yararı gerekçesi ile çok görülmesi haklı bulunsa dahi, bu Kamu Personelinin Toplu İş sözleşmesi akdetme hakkından da yoksun bırakılmasını haklı gösteremez (...) Süre giden boykotlar, artık kamu personelinin direnme aracı olmuştur. Bu, sosyal patlamalarla hukukun zorlanmasıdır (30),

«Sendika kurma işleminin en doğal sonucu olan grev hakkının tümü ile önlenmiş olmalarının, Anayasa'nın kişilere ve görevlilere tanınmasını öngördüğü temel haklar anlayışına aykırı bulunduğu (...) İdarenin bir topluluğa yönelen haksız eylemine karşı memuru hak arama yolunda çok büyük ölçüde bağımlı tutmakta, böylece haksızlığa uğrayan bir topluluğun, toplu davranışını önceden (...) ceza tehdidi altına almış bulunmaktadır» (31) gibi görüşler söz konusu edilmiştir.

Yabancı Devletlerin hukuk uygulamaları da grev, boykot ve benzeri olayların tanım ve niteliklerinin belirlenmesinde çeşitlilik göstermektedir.

(27) Haber : Öğretmen Boykotu, Niğde Savcısının kararı, Milliyet Gaz. 26/12/1969, aynı konuyu bakınız : TÖS Gazetesi (15/1/1970)

(28) Prof. Cahit Talas, Suçlu kim? Milliyet Gazetesi (25/12/1970)

(29) Haber : Boykot Grev Değildir, Milliyet Gazetesi (7/2/1970)

(30) Cahit Çelikel, öğretmen Boykotu, İLKSEN Gazetesi (5/1/1970)

(31) Haber : Alanya Asliye Ceza Yargıcı, Memurlara grevi yasaklayan maddelerin iptalini istedi, Milliyet Gazetesi (15/3/1970)

Örneğin, Fransız Danıştay'ı 22/10/1937 tarihli kararında (Gaston Jeze atfen) ve kanun sözcüsü'nün (Langrange) görüşüne yer vermekte ve grev hakkında şöyle demektedir : (32)

1 — Memurların, âmme hizmetini, aralarında kararlaştırarak topluca terk etmeleri lazımdır.

2 — Hizmetin inkitai bir kaç saatten ibaret de olsa, hizmeti terk edenler kat'i bir terk kasdıyle hareket etmeseler de grev vardır- Âmme hizmetinin terkedilmiş olması ve bu hizmet kendilerine tevdi edilmiş bulunan memurlar tarafından doğrudan doğruya hizmetin ihlaline veya inkitasına matuf ve kasdi, müşterek ve kararlaştırılmış tezahürlerde bulunulması lazım ve kâfidir.

3 — Devair terkedilmemekle beraber âmme hizmetinin kararsız ve anormal şartlar içinde görülmeye başlanması veya hiç görülmemesi halinde de grev mevcuttur.»

Bütün bu çeşitliliğe rağmen «muhtelif memleketlerde, Memur Grevi : Memurun Devletle arasındaki mukavelenin feshi, zımnî bir istifa veya disiplin suçu» (33) sayılmaktadır.

«Türkiye'de : Devlet - memur münasebetinin mukavelevî değil, kanunî olduğu fikri hakimdir. Bu itibarla grev yapan memurun, bu fiil dolayısıyla Devletle olan münasebetinin kesildiği, aradaki hizmet aktinin münfesihi olduğu iddia olunamaz. O halde bizatihi grev, şahsın memurluk sıfatına hâlel getirmez» (34).

Acaba, Türkiye'de, memurlar veya Memur Sendikaları greve (Boykot sözcülüğü henüz Yasalarımızda yer almamıştır) karar verirler, grevi teşvik eder, desteklerler veya grev yaparlarsa bu eylemin Yasalarımız karşısındaki sonucu ne olabilir ?

A — Anayasa Hukuku : Anayasamız 'da memurların grev yapmamasına dair bir hüküm yoktur. Ancak, 46. maddesinde : «Çalışanlardan söz ederken, toplu sözleşme ve grev hakkını kapsayan 47. maddesinde : «İşçiler» değimine yer vermiştir. Bunun gibi 45. maddesinde : «Devlet çalışanlarının yaptıkları işe uygun ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamalarını, elverişli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri alır», 42. maddesinde : «Beden

(32) Doç. Mukbil Özyörük, Devlet Memurlarının Hürriyetleri, 1956, Ankara.

(33) Doç. Mukbil Özyörük, İdare Hukuku Ders Notları, 1956 - 1957, Shf. 163.

(34) Doç. Mukbil Özyörük, Devlet Memurlarının Hürriyetleri, 1956, Ankara, Shf. 134.

veya fikir çalışmalarının şekil ve şartları, demokratik esaslara uygun olarak kanunla düzenlenir», 122. maddesinde : «Meslek kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz», 11. maddesinde : «Temel bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunulamaz» demektedir. Bu açıklamalardan sonra sorunun yani memur grevi olayının ana hukuk açısından çözümü, grev olayına demokratik bir hak veya özgürlük kavramı olarak bakıp bakmamaya göre değişecektir. Nitekim grev hakkını memurlara tanımayan yasaların Anayasa'ya uygun olup olmadığı son olaylar dolayısıyla söz konusu edilmiş ve bazı mahkemelerce bu Anayasa'ya aykırılık durumu ciddi görülerek Anayasa Mahkemesine başvurulmuş (Başvurma usulü için bakınız : 44. Sayılı Yasanın 27. maddesi) bulunmaktadır. Ama burada Anayasa Mahkemesinin daha önce vermiş olduğu ve 28/4/1965 gün E. 1963/166, K.1964/76 kararında belirttiği düşüncelerden, örneğin : «Devletimiz Anayasa'nın ikinci maddesinde ifade edildiği gibi bir hukuk devletidir. Kanunlarımızın, Anayasa'mızın açık hükümlerinden önce hukukun, bilinen ve bütün uygar memleketlerde kabul edilen, prensiplerine uygun olması şarttır» faydalanmak düşüncesi akla gelebilir. Ayrıca boykot olayları dolayısıyla Anayasa Mahkemesindeki oturumda özlü açıklama yapan Prof. Muammer Aksoy'un» burada Anayasamı'nın sözcü (Lafzi) değil, amaç'cı (Gayeci) bir yorumunu yapmak (Anayasa'nın getirmek istediği düzene bakarak) gerekmektedir» şeklindeki düşünceleri de bir sav olarak ileri sürülebilir.

B — Disiplin Hukuku :

a — 788 Sayılı Memurlar Kanunu (Bu Yasa 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 237. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır): Bu kanunun 65. maddesine göre : «Memurlar müçtemian tatili işgal (işe ara verme) edemezler, aksi takdirde mevcut ahkâmı cezaiye mucibinde haklarında muamele yapılmakla beraber müşevvikleri memuriyetten ihraç ve iştirak edenlerin sınıfları bir derece tenzil olunur» demektedir.

Ancak daha ziyade disiplin hukuku niteliğinde olan söz konusu bu madde 657 Sayılı Kanunun 237. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. 237 nci maddenin a fıkrası aynen : «31/3/1926 tarih ve 788 Sayılı Kanun ile ek ve tadilleri (238 inci maddenin 3 ve 4 üncü fıkralarında söz konusu edilen maddelerin düzenlediği konularla ilgili hükümler, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihi izleyen mali yıl ba-

şına kadar saklı kalmak şartıyla) bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte (...) yürürlükten kalkar» demektir. Keza 657 Sayılı Yasanın 238. maddesinin son fıkrası «tüzükle ve yönetmeliklerin, kanunun yürürlüğe girdiği tarihi izleyen mali yıl başından önce yürürlüğe konulmaları zorunludur» demektir. 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu 1966 Mali Yılından başlayarak yürürlükte bulunmasına ve sözü edilen tüzük ve yönetmeliklerin çıkarılmamış olmasına göre durum nedir? ve 788 Sayılı Yasanın 30. maddesi maaş kesimi (Öğretmenler için, 4357 Sayılı Yasanın 7. maddesi), 65 inci maddesi kıdem indirimi, meslekten sürekli veya geçici çıkarma cezaları tayin ettiğine göre bu cezalar verilebilecek midir? Kanımızca verilen süreye rağmen gerekli çabaya girmemek suretiyle yönetmelik ve tüzükleri n çıkarılmamış; olması bir nevi görevin savsanması olabilir ise de, böyle bir boşluğun doldurulmaması yasanın «zorunludur» deyimine karşın bir çıkmaz doğurmaktadır. Burada iki varsayım akla gelebilir. Yeni metinler gelmediğine göre eski metinler yürürlükte veya yasa belli bir süre koymuştur buna uymamaklık hukuki boşluk doğursa bile, es, ki metinler yürürlükten kalkar. Biz ikinci görüşe katılıyoruz. Çünkü bu görüşün hukukta gelişme ve bir an önce hukuk Devleti ilkelerini sağlamaya hizmet etme yanı vardır.

b — İşten elçektirme :

aa — Bu kavramı 788 Sayılı Yasa'nın 48 inci maddesinde görmek mümkündür. Ancak bu maddeyi işten el çekirme aracı olarak kabul etmeye yukarıda sözü edilen nedenlerle olanak yoktur. Söz konusu madde de aynen : «Ahvali fevkalâde de valiler, bakalarında memleket asayiş; ve inzibatınca, mahzur gördükleri herhangi bir memuru, mesuliyeti kendilerine râci olmak üzere memurun mensup olduğu vekâlet veya daireye derhal malumat vermek şartıyla işten el çekirmeye mezdurlar...»

Yasada açıkça görüldüğü üzere bu madde ile uygulama yapılsa dahi konunun memleket dirlik Ve düzenini ilgilendirir bir iş olması ve memurun görevi başında kalmasının bu dirlik ve düzen yönünden sakıncalı bulunması gereklidir. Grev veya boykotta bu madde uygulanamaz çünkü memur görevi başında değil, aksine görevini bırakmıştır.

bb — 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 16. maddesi de aynen : «Valiler, denetlemeleri sırasında iş başında kalmalarında mahzur gördükleri bütün memur ve müstahdemleri sorumluluğu altında işten el çekirebilirler...» Demektir. Burada da ana öge iş başında kalmanın

sakıncalı olmasıdır. Oysa grev veya boykotta memur görevini terketmiştir.

cc — Memurin Muhakematı hakkındaki kanunu muvakkat'ın 12. maddesi : «Aleyhine tahkikatı iptidaiye icrasına mübaşeret olunan memurlar lüzum görülürse, memuriyetleri vekâletle idare edilmek üzere işten el çektilir...» Demektedir. (Buradaki tahkikatı ibtidaiye teriminden yalnız Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 171 ve 172 ve devamı maddelerinde düzenlenen ilk soruşturma anlamını çıkarmak doğru değildir. Aynı yöndeki il ve ilçe idare kurullarının soruşturmaları da aynı niteliktedir.)

dd — 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145. maddeleri «görevden uzaklaştırmanın» ilkelerini belirtmiş! ve ana öge olarak» görevi başında kalmasında sakınca» kavramını esas almıştır. Ancak söz konusu bu maddelerin uygulanması ilgili tüzük ve yönetmeliklerin çıkarılması şartına bağlanmıştır.

c — Disiplin kovuşturmasının ceza soruşturması ile ilgisi

657 Sayılı Yasa'nın 131 inci maddesi : «Aynı olaydan dolayı memur hakkında Ceza Mahkemesinde kovuşturmaya başlanmış olması, disiplin kovuşturmasını geciktiremez.

Memurin Ceza Kanunu'na göre mahkûm olması veya olmaması halleri, ayrıca disiplin cezasının uygulanmasına engel olamaz.» Demektedir. Konunun bu şekilde düzenlenmesi kanımızca hizmet disiplininin korumak amacına dayanmaktadır. Nitekim, aynı yasanın 124. maddesi «Kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamaktan söz etmektedir. 130 uncu madde de disiplin cezası için memurun savunmasının alınmasını ana ilke saymaktadır.

Memura verilecek disiplin cezalarına karşı memurların 657 Sayılı Kanunun 136. maddesinde ki süre içinde aynı yasanın 135 inci maddesine dayanarak itiraz hakları ve 21. maddesine dayanarak da şikâyet ve dava açma hakları vardır. Bu dava yoluyla denetim işlemi Anayasa'mızın 118/3. maddesinde : «Disiplin Kararları, yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamaz» şeklinde yer almış bulunmaktadır.

Ancak Türk Hukuku bakımından önemli olan bir nokta. : Ceza kovuşturması nedeniyle açılan disiplin soruşturmalarında, ceza hük-

münü içeren yasanın Anayasa'ya karşı düştüğü savı ileri sürülürse durum ne olacaktır? Yukarıda zikredilen 657 Sayılı Yasanın 131 inci maddesine göre disiplin soruşturması devam edecektir. Ancak kanımızca disiplin soruşturması, ceza kovuşturmasının bir sonucu ise bu durum haklı olamaz, Nitekim , Alman Federal Anayasa Mahkemesi Kanunu 60/1. maddesinde : «Bir disiplin mercinin bağlı konuların Federal Anayasa, Mahkemesince soruşturulması halinde yetkili disiplin mercii, Federal Anayasa Mahkemesinin Kararını bekler» (35) demektedir. Böyle bir kuralın Anayasa ve yargı denetimi ilkelerini kabul eden Memleketimiz için de faydalı olacağı söz götürmez.

C — 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu :

Bu Yasanın 22. maddesi Devlet Memurlarına sendika kurma hakkı tanımakta ve aynen : «Devlet Memurları, Özel Kanununda belirtilen hükümler uyarınca sendika ve meslek birlikleri kurabilir ve bunlara üye olabilirler.

Bu meslek teşekkülleri, Özel Kanunundaki hükümler uyarınca mesleklerinin ve üyelerinin müşterek hak ve menfaatlerini yetkili merciler önünde ararlar.» Demektedir.

Memura sendika kurmak hakkını veren bu maddenin ardından gelen 27. madde, sendikacılığın en etkili mücadele yollarından biri olan grev yolunu yasaklamakta; ve aynen : Devlet Memurlarının greve karar vermeleri, grev tertiplemeleri, ilan etmeleri, bu yolda propaganda yapmaları yasaktır.

Devlet memurları, her hangi bir greve veya grev teşebbüsüne katılamaz, grevi destekliyemez veya teşvik edemezler» Demektedir. Sanırsınız ki bu açık seçik maddeleri açıklamağa gerek yoktur.

D — Sendika Hukuku :

Sendika hukukuna incelememiz açısından Personel Sendikaları çerçevesi yönünden bakmak zorunluğudur. Örneğin, bu konuda 275 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu ile 274 Sayılı Sendikalar Kanununa başvurmak; ya da onlardan yararlanmak

(35) Alman Federal Anayasa Mahkemesi Kanunu (Çeviren: Ahmet Erdoğan) Adalet Dergisi, Mayıs - Haziran, 1962, Sayı: 5-6.

olanağı yoktur. Söz konusu bu yasalar grev eylemine işçi eylemi açısından bakıldığında belki bir önem ifade edebilirler.

Şu halde geride elimizde konumuza uygulanabilir olarak yalnız 624 Sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu kalmaktadır. Ancak bu yasa da doğuşuyla birlikte bazı eleştirilerden kendisini kurtaramamıştır. Örneğin, Sendikanın işverence tanınmaması, grev yapamaması, sendika yöneticisi ve üyelerinin güvenceden yoksun oluşu, mesleki konularda toplantı ve gösteri yürüyüşü yapamaması (Bu yasak Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir), çok sendikaya imkân ve kuruluş izni verilmesi ve bu yönden yetkili sendikanın belirlenmesi güçlüğü veya pek çok güçsüz sendikanın doğuşu, bazı personelin sendika kurma veya sendikaya katılma özgürlüğünün kısıtlanması gibi eleştiriler süre gelmiş ve bu eksiklikler bu gün dahi giderilememiştir. Bütün aksamalara rağmen söz konusu yasa ortadadır, vardır ve konumuz bakımından bir takım yasaklar getirmektedir.

Örneğin 14 üncü maddenin F fıkrası aynen : «Devlet Personeli teşekkülleri» grev teşebbüs ve faaliyetlerini destekleyici davranışlarda bulunamazlar»,

22. maddenin 1. fıkrası : «13 ve 14 üncü maddeler ve 16 ncı maddenin 3 ncü bendi hükümlerine aykırı hareket ve davranışlar genel kurullarda vukubulduğu takdirde, bu hareket ve davranışları müsamaha ile karşılayan başkanlık mevkiinde görevde bulunan kimselere, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir» demektedir.

Grev ve benzeri yasaklamalara aykırı eylem halinde ne olacaktır? Daha doğrusu bu konuda sendikanın çalışmasının önlenmesi (Faaliyetten men) veya feshedilmesi söz konusu olacaktır? Bu konudaki yasa hükümlerini şöylece sıralıyabiliriz.

624 S. K. nun 14. maddesinin son bendinin birinci fıkrası : «Bu kanunun 2 nci maddesine göre Devlet Personeli Sendikası kurabilecek veya bu sendikalara üye olabilecek kimselerin memurluk vasfını esas alarak kuracakları veya üye olabilecekleri dernekler hakkında da bu madde de yazılı yasaklamalar uygulanır» demektedir,

Keza aynı yasanın 23. maddesi «bu kanunla düzenlenmemiş hususlarda Türk Medeni Kanunu ile Cemiyetler Kanunu hükümleri uygulanır» açıklığını taşımaktadır.

Sayıli Kanunla değişen Cemiyetler Kanununun 33. maddesi işer : 1 nci maddenin son fıkrasında yazılan veya 8 uncu maddede yasak edilen dernekleri kuranlar ve idare edenler hakkında hare-

kekleri daha ağır cezayı gerektiren bir suç olmadığı takdirde, Türk Ceza Kanunu'nun 525 nci maddesinin birinci fıkrasında yazılı ceza hükmolunmakla beraber bu dernekler fesholunur.

Mahkeme hükümden önce dahi bu derneklerin faaliyetlerini menedebilir ve mallarını muhafaza altına alabilir» demektir. Cemiyetler Kanunu'nun aynı yasa ile değişik 34. maddesi de «Tüzüğünde yazılı amaç ve konular dışında faaliyette bulunan» demek yöneticileri hakkında ceza hükümleri getirmektedir.

Medeni Kanu'nun 71. maddesi ise : «Bir cemiyetin gayesi kanuna yahut adabı umumiyyeye mugayir olursa, müddeiumumilik makamının veya bir alâkadarın talebi üzerine o cemiyet fesholunur»

Cemiyetler Kanunu'nun aynı yasa ile değişik 34. maddesi de «Tüzüğünde yazılı amaç ve konular dışında faaliyette bulunan» demek yöneticileri hakkında ceza hükümleri getirmektedir.

Şu duruma göre gayesi dışında veya kanuna aykırı olarak çalışan bir cemiyet veya sendikanın Cumhuriyet Savcılığı veya bir alâkalının isteği üzerine feshine veya faaliyetten men'ine karar verilebilir. Bu konuda görevli mahkeme hukuk ve ceza mahkemeleridir.

Nitekim, Yargıtay 4. Hukuk D. 14/3/1953 gün ve 1167 Sayılı Kararında : «Türk Ceza Kanunu'nun 526. maddesinin birinci fıkrası tatbik edilirse, bu davayı gören ceza mahkemesi fesh davasına salâhiyetlidir. Cemiyetler Kanunu'nun 33. ve Medeni Kanunu'nun 71. maddesi bu hususta asliye hukuk mahkemesinin vazifesini tahdit etmiş değildir. Asıl cemiyetin feshine karar vermek, asliye hukuk mahkemesinin vazifesidir.»

Keza, Yargıtay 2. Hukuk . 7/7/1966 gün ve E. 3472, K. 3951 sayılı kararında da : «Cemiyetler Kanunu'nun 34. maddesine göre, gaye dışı hareketten dolayı feshi isteğine havi açılan davaları görmek ceza mahkemelerine aittir» demek suretiyle görevli mahkemeyi belirtmişlerdir.

E — Ceza Hukuku:

Grev ve Boykotla ilgili son uygulamalarda eylemin Türk Ceza Kanunu'nun 201, 311, 312, 313, 236 maddelerinde belirtilen eylemlerle eş tutulduğu çeşitli kararlarda görülmektedir. Sağlam bir kanaat elde etmek için söz konusu maddelere ayrı ayrı bakmak gereklidir. Örneğin:

a _ T.C.K. nun 201. maddesi : Bu madde yasanın 2. bab ve 6. faslında «iş ve çalışma hürriyeti aleyhindeki cürümler» başlığı altında düzenlenmiştir. Söz konusu bu madde sanat ve ticaret serbestisi ile ilgili olup konumuzla birinci fıkrasının hiç ilgisi yoktur. 2. fıkranın ise, işçiye grev hakkı tanıyan Anayasamızın 47. maddesine aykırı olduğu hatta bu madde ile zımn en yürürlükten kalktığı bir gerçektir. Nitekim, Yargıtay C. G. K. 15/1/1962 gün ve E. 3/132-1, K. 2 sayılı kararında : «Eski kanunlardan birisinin Anayasa hükmüyle zımnı olarak kaldırılmış bulunması, ancak özel kanunun düzenlediği bir konunun Anayasa'nın bir hükmüyle açıkça düzenlenmiş olması halinde kabul edilir» demektedir.

b — T.C.K. nun 311 - 312 - 313. maddeleri :

Bunlardan «bir suçun işlenmesini aleni olarak tahrik»i düzenleyen 311. maddenin», kanunun cürüm saydığı bir fiili açıkça öven veya iyi gördüğünü söyleyen veya halkı kanuna itaatsizliğe veyahut cemiyetin muhtelif sınıflarını umurun emniyeti için kin ve adalete tahrik» eylemeyi düzenleyen 312. maddenin ve cürüm işlemek için cemiyet kurmayı düzenleyen 313. maddenin, meslekî bazı haklarını elde etmek için görevini boykot eden veya grev yapan memurun eylemi ile hukuken aynı olduğu düşünülemez. Esasen sözü edilen maddelerde görevli memurdan değil «kimse »den yani alelade bir kişiden söz edilmektedir. Ceza Yasamız pek çok maddelerinde memurlar ile bu sıfatı taşımayan kişilere farklı cezalar tayin etmiş bulunmaktadır. Her halde grev veya boykot olayını açıkça övme ve tahrik olmadığı sürece bu maddelerin uygulanamayacağı görüşündeyiz.

c — T. C, K. nun 236. maddesi : Türk Ceza Kanunu'nun «Devlet idaresi aleyhine işlenen cürümler»i tanzim eden 3. babının» meruriyet ve mevkii nüfuzunu su istim al edenler ve memuriyet vazifelerini yapmayanlara ait cezalar»i düzenleyen dördüncü faslında yer alan bu maddeyi daha iyi anlayabilmek için madde metnini aynen almakta fayda vardır :

Madde — 236 : «Devlet Memurlarından üç veya daha ziyade kimse evvelce aralarında vaki olan karar ve ittifaka binaen usul ve nizam hilâfına memuriyetlerini terk ederlerse her biri otuz liradan yüz elli liraya kadar ağır cezayı nakdiye ve muvakkaten memuriyetten marumiyete mahkûm olurlar.

Bu hareketlerinden Devletçe bir zarar hasıl olmuş ise zararın derecesine göre bunlardan herbiri üç aydan beş seneye kadar haps-

lunur» (Davaya Asliye Ceza Mahkemeleri görevlidir, maddedeki para cezası 5435 Sayılı Yasa ile beş misline çıkarılmıştır)

Maddenin açıklaması : 275 Sayılı Yasanın 17. maddesinde tanımı yapılan grev hakkı memura verilmemiştir ve bu denli hareketler yukarıda aynen aldığımız Türk Ceza Kanunu'nun 236 ncı maddesiyle ceza sorumluluğu altına alınmıştır. Yasanın böyle bir maddeyi içermesi, kamu hizmetlerinin düzenli, eksiksiz ve sarsıntısız yürütülmesi amacına bağlanabilir. Devlet Memurunun görevini yapmıyarak grev veya boykota gitmesi memurun hakkı olan memuriyetten çekilme (İstifa) kavramı ile ilgili olamaz. Nitekim 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 94. maddesi : «Devlet Memuru bağlı olduğu kuruma yazılı olarak müracaat etmek suretiyle memurluktan çekilme isteğinde bulunabilir.

Çekilmek isteyen memur yerine atanan kimse bir aya, kadar gelmediği veya yerine bir vekil atanmadığı takdirde, üstüne haber vererek görevini bırakabilir» demektedir. Bu kurallar bile memura hak olarak tanınan çekilmenin dahi bir takım esaslara uyularak yapılabileceğini göstermektedir.

Türk Ceza Kanunu'nun söz konusu bu maddesi memurların usul ve nizam dışı memuriyetlerini terk etmelerinden bahsetmekte ve bu hususu suç saymaktadır. Açıkça gömüleceği üzere bu suç «mütemadi suçlardandır. Hizmete tekrar başlayınca kadar veya memuriyeti sona erdiren bir sebep müdahale edinceye kadar mütemadi suç devam eder.» (36)

Suçun Unsurları :

1 — Kanuni Unsur :

aa — Suçun sanığı fiilen görevde bulunan üç veya, daha fazla memur olmalıdır (Ceza Kanunu'na göre memur tanımı yukarıda yapılmıştır). «Bunlardan her biri ortak değil, müstakil faildir (...) Memurdan gayrisinin suçta iştiraki mümkün ise de bunlar kanuni sayıya dahil olmazlar (...) Failler kanunen zaruri sayıdan az iseler bu suç teşekkül etmiş olmaz» (317). Yasadaki üç kişi deyimi çeşitli görüşlere sebep teşkil etmiştir. Nitekim, İmpallomeni : «Üç veya daha ziyade memurun fiilin icrasında ittifaka vardıkları halde, bunlardan

(36) Prof. Faruk Erem, Devlet idaresi ve Amme Nizamı Aleyhine Cürümler, 1959, Ankara, Shf. 43.

(37) Prof. Faruk Erem, bakınız : 36 nodaki kaynak.

bir veya ikisinin memuriyeti terk etmiş olmaları halinde cürmün teşebbüs mahiyet ve derecesinde kaldığını kabul etmek ittiza eder» (38) derken, Majno (39) ise : «Üç memurdan birisinin görevi terk etmemesi halinde diğerleri hakkında da suç teşekkül etmez» demektedir.

bb — Sanıklar evvelce serbest iradeleri ile memuriyeti terk konusunda ittifak etmiş veya anlaşmış olmalıdırlar.

cc — Sanıklar yapılan anlaşma sonucu memuriyetlerini usul ve yasalara uygun olmayan biçimde terk etmiş olmalıdırlar. Eylemin usul ve yasalara aykırı olup olmadığına karar vermede özel, memur ve sendikal yasalara topluca ve birleştirici bir amaçla bakılması gerekir. Esasen buradaki terk memuriyetten kesin olarak ayrılmak anlamında değildir. Hizmetin düzenini bozabilecek kısa veya uzun süreli bir ayrılma terk sayılmalıdır. Görev yerinden ayrılmaksızın görev yapmama veya haberli veya habersiz görevi bırakmada terk anlamındadır. (Daha geniş bilgi için bakınız Prof. Faruk Erem, Kaynak 36 ve Nejat Özüttürk kaynak 38) maddedeki terk kavramına» görülmekte olan iş ile mevcut bağın kesin olarak kesilmesi ve iş bağının bir yanlı olarak ihlali» şeklinde anlam veren görüşler de vardır (40).

2 — Madde unsur : Üç veya daha fazla Devlet Memurunun evvelce aralarında yapılan anlaşma gereğince usul ve yasalara aykırı biçimde memuriyet görevlerini bırakmalarıdır.

3 — Manevi unsur : Memuriyet görevini topluca terke yönelmiş «umumi kast» (Cürüm kasdı) ın bulunması gereklidir (Zaruret hali: T. C. K. nun m. 94/3 cezaı kaldırır).

Suçun oluşumu : Suç, terk eylemi ile oluşur. Suçun meydana, gelmesi için «Devletçe zarar» ögesi şart değildir. Zarar, maddedeki cezanın artırılması sebebidir. «Devletçe zarar» ifadesini kamu hizmetinin zarar görmesi olarak kabul etmek gerekir.

III — SONUÇ:

Memurların sendikalı veya sendikasız olarak giriştikleri grev veya boykot olaylarını halen yürürlükte bulunan yasalarımıza göre

(38) Nejat Özüttürk, Türk Ceza Kanunu, Şerhi ve Tatbikatı, birinci cilt, Ankara, 1966, Shf. 795.

(39) Majno, İtalyan Ceza Kanunu Şerhi (Tercüme) 1927, Shf. 188.

(40) Prof. Cahit Talaş, Suçlu kim? Milliyet Gazetesi (25/2/1970).

suç saymamağa olanak yoktur. Ancak, söz konusu yasaların Anayasamızın getirdiği Sosyal Devlet ve çalışanların insanca bir düzen içinde çalıştırılması ilkeleri karşısındaki durumu her zaman tartışılabilir. Nitekim bu yönden son boykot olayları nedeniyle Anayasa Mahkemesine gerekli başvurma yapılmış bulunmaktadır.

Fakat, Türkiye'miz yönünden girilen bu denli olayların yarattığı durumun eleştirilmesinde ve bir sonuca varılmasında dikkatli olmak ve hak almanın hukuki yollarını kullanmak, hukuk düzeninin kurulması bakımından yönetici veya yönetilenlerin hukuksal yollar kullanmasını istemek ve beklemek bir özdendir. Nitekim büyük hukukçu Leon Duguit (41) de «Kanun sınırları içinde kalan, ancak uygulamak istediği kanunun hukuka aykırı olduğu sanılan bir kamusal ajanın muamelesine kuvvetle karşı koymak haklı olur mu ? Böyle bir halde savunucu karşı gelmenin haklı olabileceğini söylemekte çok çok tereddüt ediyorum. Kayıtsız olarak haklı görmekle topluluk içine bir kargaşalık ve anarşi prensibi sokulmuş olacağı söz götürmez (...) saldırgan karşı koyma meselesi kalıyor. Haklı olabileceği haller var mıdır? Saldırgan karşı koyma isyandır (...) Şüphesiz ki bir hukukçu zalim bir hükümete karşı isyan hakkını bir prensip olarak ileri süremez. Fakat kuvvetle ifade etmelidir ki, her memlekette bütün yasama tasarruflarını incelemeye! ve hukuka aykırı bulduklarını uygulamayı reddetmeye yetkili tarafsız mahkemeler kurulması gereklidir» diyerek aynı özlemi dile getirmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

- 1 — Prof. Faruk Erem, Devlet İdaresi ve âmme nizâmı aleyhine cürümler, 1959, Ankara.
- 2 — Prof. Faruk Erem, Ceza Hukuku yönünden Anayasa'ya aykırılık iddiası, Adalet Dergisi, mayıs - haziran, 1962.
- 3 — Prof. Sıddık Sami Onar, İdare Hukukunun umumi esasları, m1952 İstanbul.
- 4 — Prof. Mahmut Koloğlu, Ekonomi dersleri, 1957 Ankara.
- 5 — Prof. Bülent Nuri Esen, Anayasa Hukuku ve Siyasi Hukuk, 1957.

(41) Leon Duguit, Kamu Hukuku Dersleri (Çev. Prof. Süheyy Derbil) 1954, Ankara.

- 6 — Prof. Süheyp Derbil, İdare Hukuku, 1959 Ankara.
- 7 — Leon Duguit, Kamu Hukuku dersleri (Çev. Prof. Süheyp Derbil) 1954 Ankara.
- 8 — Prof. Cahit Talaş, Memurlar ve sendika hakkı, Milliyet Gazetesi (31/13/1969)
- 10 — Prof. Cahit Talaş, Suçlu kim? Milliyet Gazetesi (25/2/1970)
- 11 — Prof. İlhan Arsel, Hükümet Siyaseti ve memurlar, Cumhuriyet Gazetesi (15/8/1966)
- 12 — Doç. Mukbil Özyörük, Devlet Memurlarının hürriyetleri, 1956 Ankara.
- 13 — Doç. Mukbil Özyörük, İdare Hukuku Ders notları, 1956 - 1957, Ankara.
- 14 — Doç. Seyfullah Ediş, Teknik Elemanların güvenlik hakları, Cumhuriyet Gazetesi (3/2/1970).
- 15 — Doç. Metin Kutsal, Memur Sendikaları, Milliyet Gazetesi (11/3/1970).
- 16 — Dr. Mehmetcan Köksal, Son memur eylemleri, Milliyet Gazetesi (30/12/1969)
- 17 — Dr. Abdullah Pulat Gözübüyük, Ceza Hukukunda Memur ve hizmetli kavramları, Adalet; Dergisi sayı. 1 Ocak 1970.
- 18 — Mustafa Çemberci, 4/10195 sayılı kararname ile yürürlüğe konulmuş yönetmeliğe göre çalıştırılanların hukuki durumu, Adalet, Dergisi, Aralık 1969.
- 19 — M. Muhtar Çağlayan, En son tadilleriyle birlikte gerekçeli, notlu ve içtihatlı Türk Ceza Kanunu, 1962, Ankara cilt 1.
- 20 — Hakkı Yaşar, Ceza Kanunu uygulamasında memur kavramı ve memuriyet görevini ihmal ve kötüye kullanma suçlarının tahlili ve tatbiki, Adalet Dergisi, Kasım - Aralık 1966, sayı : 11 -12.
- 21 — Rıdvan Bülent Erciyas, Osman Şakir Acar, içtihatlarla uygulamalı, iş, işçi, işveren mevzuatı, 1967 Ankara.
- 22 — Uğur Mumcu, grev ve memur, Milliyet Gazetesi (27/12/1969).

- 23 — Nejat Özütürk Türk Ceza Kanunu Şerhi, ve tatbikatı, birinci cilt, 1966 Ankara.
- 24 — Sadık Perincek, Cahit Özden, Türk Ceza Kanunu ve buna ait seçilmiş Temyiz Mahkemesi kararları, 1959 İstanbul.
- 25 — N. İ. Franko, grevin hukuki tanzimi, Adalet Dergisi, Mayıs - Ağustos 1963, sayı : 5 - 8.
- 26 — Teoman Ergül, Hukuk açısından sendikalar, Adalet Dergisi, Ocak 1967, sayı : 1.
- 27 — Mehmet Feyyat, Memurların grev yasağı Anayasa'ya aykırıdır, Cumhuriyet Gazetesi (26/12/1969).
- 28 — Mehmet Feyyat, Boykot soruşturması ve düşündürdükleri Cumhuriyet Gazetesi (4/4/1970).
- 29 — Yılmaz Biçer, Memurin Muhakematı hakkındaki kanun kaldırılmalıdır, Hukuk Dergisi - Yargı, 1968, Sayı : 2.
- 30 — Orhan Gürgen, Birleşik Amerika'da grev hakkı, Adalet Dergisi, Mayıs - Ağustos 1963, sayı : 5/8.
- 31 — Muammer Yahya İslamcıoğlu, Memurların yargı usulü, Cumhuriyet Gazetesi (11/7/1968).
- 32 — Yıldırım Uler, öğretmen ve hukuk, Milliyet Gazetesi, 3/2/1970.
- 23 — Nevzat Helvacı, M. Şevki Öcal, Öğretmenin geçimi ve güvenliği, (Bildiri) Devrimci Eğitim Şûrası (TÖS yayını) 1969.
- 34 — Cahit Çelikel, Öğretmen Boykotu, İlksen Gazetesi, (5/1/1970).
- 35 — Celal Yıldız, Öğretmen - boykot - kanun - hak, TÖS Gazetesi (1/2/1970).
- 36 — A. Baki Orhaner, Boykot suç mudur? Adliyesinin Sesi Gazetesi, Ocak 1970.
- 37 — Kemal Bisalman, Türkiye'de hakimler var... Milliyet Gazetesi (31/1/1970) ve aynı konu TÖS Gazetesi 15/2/1970.
- 38 — Haber : Öğretmen Boykotu, Niğde Savcısının kararı, Milli yet Gazetesi (26/12/1969) ve TÖS Gazetesi (15/1/1970).

- 39 — Haber : Nevşehir Mahkemesinin beraat karar TÖS Gazetesi (1/4/1970)
- 41 — Memur grevi için Anayasa Mahkemesine başvuruldu, Milliyet Gazetesi (15/3/1970).
- 42 — Açık oturum : Memurlar, Milliyet Gazetesi (28/12/1969).
- 43 — İşçileri, Milli Eğitim, ve Adalet Bakanlığı Genelgeleri.
- 44 — Baro ve İçtihat Dergileri, Anayasa Mahkemesi kararları.

YURT SEVGİSİ

Yazan :

Hüseyin İŞİK

Tuğgeneral J. Sb, Ok. K. nı

Tarih, Vatanseverlerin yurt için katlandıkları fedakârlıkların, karşılaştıkları güçlüklerin ve ihanetlerin, elde ettikleri başarıların hikâyesidir.

Tarih, binlerce yurtseverin ve idealistin aydınlattığı yollardan bizi geçmiş yüz yılların derinliklerine ulaştıran sihirli bir seccadedir. Biz bu gezimizde inandıkları dava uğruna, vatanları için bütün dünya nimetlerini hiçe saymış, her türlü ikbali hiçe saymış, ızdırabın ve feragatin, sinesine gömülmüş ve bu uğurda canlan vermiş nice isimsiz kahramanlara; bir kaç günlük ömrünü hakedilmemiş nimetlere kavuşturmak için yüzbinleri ateşe, sefalete ve ızdıraba atmaktan, vatanını satmaktan çekinmeyen nice hainlere rastlarız.

Her millet geçmişin kaynaklarından beslenerek istikbale hazırlanan evlatlarına, yavrusuna temiz ve mikropsuz süt içirmek için çırpman bir ana gibi iyi örnekler vermek ister. Her millet karanlıkta ve fırtınalarda yorgun, bitkin deniz yolcularına ümitle göz kırpan deniz fenerleri gibi tehlikeli ve güç anlarda ihanet ve ihtiras girdabında bulunan evlatlarına birer pırlanta heykel gibi parlayan iyi örnekler göstermek, onları bunlara benzemek için gayrete getirmek ister.

Her milletin tarihinde Vatan aşkının abideleşmiş örneklerine rastlamak mümkündür. Bulutsuz bir yaz gecesinde semamızı aydınlatan yüzbinlerce yıldız gibi Türk Tarihi en güç ve en çetin anlarında bile cevherini göstermek imkânı bulmuş pek çok kahramana sahiptir. Tarihimiz bu alanda hiç bir milletinki ile kıyaslanamayacak kadar zengindir.

Geçmişe açılan pencereden şöyle bir göz atmak bize bunu derhal isbat edecektir. ROMALI'lar vatanseverliğe örnek olarak REGÜLÜS'ü gösterirler. Romanın amansız düşmanı KARTACA ile yaptığı savaşlardan birinde esir düşen bu genç Romalı, kendisinden namus sözü alınarak, iki tarafın elindeki esirlerin değiştirilmesi için gereken teklifleri yapmak üzere Roma'ya gönderilir. REGÜLÜS savaştan çok barışa istekli olan, savaş yüzünden menfaatinin ve gelirinin azalacağından savaşa son vermeğe can atan KARTACA'nın zaafını anlamıştır. Gördüklerini Senato'da anlatır. Esirlerin değiştirilmesini kabul etmemelerini ve barışa yanaşmamalarını ister. Romalılar bunun sözlerine uyarak anlaşma yapmazlar REGÜLÜS verdiği şeref sözüne uyarak KARTACA'ya döner ve işkence ile öldürülür.

Fransız tarihinden de bazı misaller verelim :

1473 senesinde GRENOBLE'de doğan Şövalye BAYARD VIII nci ŞARL, XII nci LUİ ve I nci FRANSUA devrindeki savaşlarda ün salan bir kahramandır. Kendisine korkusuz ve kusursuz Şövalye unvanı verilmiştir. BRESCİA kuşatmasına ve RAVENNE savaşına katılmıştır. 1524 senesinde GARİKLİANO köprüsünü yalnız başına 200 İspanyol süvarisine karşı savunduğu sırada bir ARKEBUS kurşunu ile yaralanarak ızdıraplar içinde can verdi. Aldığı yaraların tesiri ile bir ağacın altında kıvrınmakta iken, taht kavgası yüzünden Fransaya ihanet ederek İspanya Kralı ŞARLKEN tarafına geçen Burbon Dükü başucuna gelmiş ve onun bu akıbetine acıdı. Bunun üzerine korkusuz Şövalye yaralı bir arslan gibi yerinde doğrularak Burbon Dük'ünün şurasına hâlâ bir şamar gibi saklayan şu sözleri söylemiştir. «BANA DEĞİL KENDİNİZE ACIYIN, ZİRA BEN İYİ BİR İNSAN OLARAK ÖLÜYORUM, SİZ İSE; KRALINIZA, MEMLEKETİNİZE VE YEMİNİNİZE İHANET ETTİNİZ.»

Şövalye D'ASAS 1733 senesinde VİGAN'da doğmuştur. AUVERGNE Alayında Yüzbaşı idi. 15 EKİM 1760 gecesi Fransız ordugâhının etrafını kontrol etmek üzere yalnız başına harekete geçti. Ormanı araştırdığı sırada birden HANOVR'luların pususuna düştü. Her taraftan uzatılan süngüler bir kelime söylerse öldürüleceğini ihtar ettiler. Genç şövalye bu tehditlere kulak asmadı, tarihin derinliklerinden halâ kulaklarımıza gelen şu sözleri haykırdı. «BEN ŞÖVALYE D' ASSAS, AUVERGNE'LİLER DİKKAT EDİN DÜŞMAN VAR.» Bu sözleri henüz söylemişti ki süngü darbeleri ile delik deşik olarak yere düştü. Fakat sesini duyan fransızlar baskından kurtuldular ve yedi sene savaşlarının nadir zaferlerinden birini elde ettiler.

Tarihimiz her sayfasında Vatan Aşkının en özlü, en seçkin örneklerini bulabilir ve bunu gelecek nesillere iftiharla emanet edebiliriz.

OĞUZ HAN kahramanlar galerisinin başında yer almış, gelecek kuşaklara gururla gösterebileceğimiz Vatan Sever örneklerdendir. Komşuları savaştan vaz geçmek için cam gibi sevdiği cins atım istedikleri zaman OĞUZ HAN kurultayın tavsiyesine rağmen atını vermekte tereddüt etmemiş. Böylece Ulusunun lüzumsuz bir savaşın ızdıraplarından ve felâketlerinden kurtarmıştır. Aradan bir müddet geçince aynı düşmanlar bu sefer de OĞUZ HAN'dan eşini istemişlerdir. Kurultay bu teklifi ulusun şerefine aykırı bularak kabul edilmemesini istemiştir. Fakat o, kendisi için bu teklifin taşıdığı haysiyet kırıcı manaya ve kabulündeki güçlüğü rağmen ulusunu iyi hazırlanmadığı bir savaşın yıkıntılarından kurtarmak için bağrına taş basarak kabul etmiş ve savaşı önlemiştir. Komşuları bir kaç sene sonra tekrar gelerek sınırdaki çorak, bakımsız ve verimsiz bir toprak parçasını istemişlerdir. Kurultay şimdiye kadar her fedakârlığı yapan Başbuğlarına, bu önemsiz toprak parçasını da vererek savaşı önlemeyi teklif etmiştir. OĞUZ HAN aslanlar gibi kükreyerek, binlerce seneden beri her vatansevere en sıkışık zamanında yol gösterecek, her yorgun ve bitkin savaşçıya umut verecek şu tarihi sözleri söylemiştir.

«KOMŞULARIMIZ SAVAŞTAN VAZ GEÇMEK İÇİN EN İYİ ATIMI VE EN SEVGİLİ HATUNUMU İSTEDİLER. DÜŞÜNMEDEN VERDİM, ÇÜNKÜ ONLAR BENİM MALİMDİ. YURDUMU KURTARMAK İÇİN İSTENECEK BANA AİT HER ŞEYİ BU ARADA CANIMI DA VERMEĞE HAZIRIM. FAKAT BU SEFER VATANIMDAN BİR PARÇA İSTEMEKTEDİR. ATALARIMIN KANLARI PAHASINA KURDUKLARI VE BANA EMANET ETTİKLERİ BU MUKADDES VATAN PARÇASINI KİMSEYE VEREMEM. ÇÜNKÜ O BENİM DEĞİLDİR. BİZİMDİR, HEPİMİZİNDİR. HİÇ BİR TÜRK BİR KARIŞ TOPRAĞINI YABANCIYA VEREMEZ. BU UĞURDA SEVEREK SAVAŞIR VE İSTEYEREK ÖLÜR Bu sebeple bu seferki isteği kabul etmiyorum.» Bunun üzerine nallarından kıvılcımlar fışkıran Türk atlıları yıldırımlar gibi dolu dizgin düşman üzerine atılıp onu yere sererek büyük bir zafer kazandılar.

Bu tarihi yolculuğumuza devam edersek Orta Asya Steplerinde Vatan aşkının kardeş sevgisi ile beslendiği, vefakârlık ve fedakârlığın koyun koyuna yattığı yeni bir örneklerle karşılaşırız. Hiç bir millete

nasip olmayan, göz kamaştırıcı bir örnek GÜLTEKİN ve BİLGEHAN.

Orta Asyada birliğini ve dirliğini kaybetmiş büyük bir ulusun kendisine kardeş oymaklar ve asıl düşman olan ÇİN tarafından parçalanışı ve sefalete düşürülmesi Yağız Türk Gençlerinin tutsak, asil türk kızlarının cariyeye olduğu felâketli devir. Türk saraylarında gülyüzlü düşmanlar Çinli Prensesler. Sağlığını ve gücünü yitirmiş ihtiyar bir kahraman,, MOÇO HAN. Hıyanet rüzgârlarının estiği ve kişisel çıkarların ön plâna alındığı, kardeşin kardeşi boğduğu, Milli birliğin kaybolduğu felaket yılları. Bunların hepsinin üstünde birbirini candan seven, Vatanları için her şeylerini fedadan çekinmeyen iki yiğit kardeş...

Bunların insan üstü gayretleri, hıyanetlere, ayrılıklara karşı giriştikleri savaş ve Milli Birliğin kuruluşu, GÖKTÜRK devletinin yeniden dirilişi. ORHON Nehri kenarından 1234 seneden beri bizlere hakikatleri haykıran vatan aşkının billurlaşmış abidesi ORHON ANIT'ları. BİLGE KAAAN oradan her türke şan ve şeref yolunu gösteriyor. «EY TÜRK ULUSU, OĞUZ BEYLERİ, MİLLET İŞİTİN. ÜSTE MAVİ GÖK ÇÖKMEZSE AŞAĞIDAN YAĞIZ TOPRAK DERİNMEZSE, SENİN İLİNİ, SENİN TÖRENİ KİM BOZABİLİR?

YABANCI KOMŞULARIN AMAÇLARINA UŞAKLIK ETTİN, KENDİ YURDUNDAN KAÇIP DÜŞMANLARINA SIĞINDIN. TÜRK ULUSUNU DAĞITIP SÜRMEK İÇİN MIZRAKLAR NEREDEN GELDİ? ONLARI GETİREN SEN OLDUN. EY BÜYÜK TÜRK BUDUNU SEN. KUTLU YURDUNU BIRAKMA, GÜZEL DİLİNİ UNUTMA, DÜŞMANIN İLE İLERİN İÇİN DANIŞMA.

BAYRAĞINI DÜŞMANA KAPTIRMA, YURDUNA YABANCI AYAK BASTIRMA. DÜŞMANIN VERDİĞİ ÖĞÜTLERE KANIP KARDEŞLERİNİ KÜÇÜK GÖRME EYYY BÜYÜK TÜRK ULUSU SENİN DÜNYADA YAPAMIYACAĞIN HİÇ BİR ŞEY YOKTUR. ÇÜNKÜ SEN GÜLTEKİN'LER GİBİ KAHRAMANLAR YETİŞTİRMİŞ BİR ULUSUN OĞLUSUN.»

1071 senesi 26 AĞUSTOS CUMA günü Selçukluların göğüsleri iman, kalpleri vatan aşkıyla dolu 20.000 kişilik kuvvetiyle Bizanslıların 1200.000 kişilik ordusu MALAZGİRT ovasında karşı karşıya duruyorlardı. Selçuk Ordusu Sultan ALPASLAN'ın emrinde bir avuç kahraman, karşı taraf, zırhlara bürünmüş, servetin şımarıklığı içinde, kalabalığın gururuna kapılmış her çeşit milletten insandan kurulu Bizans korvetleri ve onların başında mağrur ROMEN DİYOJEN.

Vatan için her şeyini fedadan çekinmeyen ALP ASLAN'ın barış teklifini Romen Diyojen, barışı REY şehrinde yaparız diyerek kabul etmemiştir. Savaşmaktan başka çare kalmamıştır.

ALP ASLAN askerlerine şöyle hitap etti : «BURADA BEN BİR SULTAN DEĞİL, SİZİN GİBİ BİR ERİM. İÇİNİZDE DÜŞMANDAN ÇEKİNEBİLİR VE ÖLÜMDEN KORKAN VARSA GERİ DÖNSÜN. VATAN İÇİN BENİMLE BİRLİKTE CAN FEDA ETMEK İSTEYEN BERABER GELSİN.» Yayını ve okunu atarak, Kılıç ve topuzunu aldı. Atının kolanını sıkı sıkı bağladı. Askerler de Komutanlarını takip ettiler. Kasırgalar gibi, şahlanmış Vatan Aşkı halinde düşmana saldırdılar. Akşam üzeri güneş batarken dünyaya yeni bir türk zaferini müjdeliyordu.

Kaniye kalesinin ordularımız tarafından kuşatılışının 15 nci gününde idi, kale duvarlarındaki gedigi kapatmak üzere gönderilen düşman tarafından evvelce esir edilmiş olan bir Türk eri cephaneliğin açık kapısından içeri dalarak elindeki yanar fitili barut yığınının içine attı. Bin kantardan fazla barut infilâk ederek üç bin düşmanı havaya uçurdu. Bu arada Vatansever yiğit Türk erinin aziz ruhu da Vatan için can veren diğer arkadaşlarının saflarına karışmıştı.

Kudretli kılıcıyla 1000 yıllık Bizansı çökerten, orta zamanı kapayıp yeni zamanı açan Büyük Devlet Adamı FATİH SULTAN MEHMET, Belgratta Haçlı Ordularıyla giriştiği savaşta yaralanınca askerlerin morali bozulmuş, savaş gücü sarsılmıştı. Bunu farkedene Padişah yarasından sızan kanlara önem vermeden atını savaş meydanına sürerek şöyle haykırdı. «ASKERLER, DÜŞMAN MERMİLERİ KORKANLARA, SAKLANANLARA ERİŞİYOR. DEMİN BİRAZ SAKLANIR GİBİ OLDUM, DÜŞMAN MERMİSİ BENİ BULDU. BEN ŞİMDİ GÖĞSÜMÜ GERİYORUM, ÖNÜNDE GEZİYORUM, MERMİ BANA GELMİYOR, SANKİ BENDEN KORKUYOR. İŞTE HER CESUR KİMSEDEN DE BÖYLE KORKAR. ULVİ CİSİMLERE SÜFLİ MADDELER ERİŞEMEZ.»

Bu olaydan 4,5 asır sonra eşsiz kahraman ATATÜRK Sofya Ateşemiliteri iken arkadaşı Nuri KONER'e Zabit ve Kumandanla Hasbıhal'de şöyle söylemişti. «MUHAREBEDE MERMİ YAĞMURU KORKMAYANLARDAN ÇOK KORKANLARI ISLATIR.

1683 senesindeyiz. Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşanın büyük ordusu Viyanayı kuşatmış fakat ele geçirememiştir. Tatar kuvvetleri Baş Komutanı Murat GİRAY'ın Tuna üzerindeki İs-

kender Köprüsünden LEH Ordusunun geçmesini önlemeyişi yüzünden 10 EYLÜL 1683 te ordumuz müthiş bir bozguna uğramıştır. Sadrazam bozgunu durdurmak için inatla, ve Israrla savaşa devam etmişse de iş iştin geçmişti. Ordunun bütün hâzinelerini ve gereçlerini düşmana bırakarak hazin bir göç başlamıştı. Batıya yöneliş ne kadar şanlı ise, bu geri dönüş o kadar hazin ve ibret verici idi.

Türk tarihinin zafer seneleri bitmiş, artık geri çekiliş ve çöküş devresi başlamıştı. Sadrazam 15 EYLÜL de YANIKKALE’de bozgunun başlıca, sebebi saydığı BUDİN Valisi Uzun İbrahim Paşa’yı idam ettirdi.

İbrahim Paşa yaşı 80’i geçmiş ömrünü Millet ve Memlekete hizmetle geçirmiş tecrübeli ve cesur bir savaşı idi. Memleket menfaatini canından aziz bilir doğru bildiği fikrini savunmaktan çekinmezdi. Viyana Kuşatması başlamadan evvel Kara Mustafa Paşa ile sert bir münakaşa yapmıştı. Uzun İbrahim Paşa YANIKKALE ve KOMARAN kaleleri alınmadan ve tam hazırlık yapılmadan Viyana üzerine gidilmesine muhalefet etmişti. Bu fikri beğenmeyen Sadrazam ihtiyar Vezire şu sözlerle hakaret etmişti. «BİR İNSANIN YAŞI 70 İ GEÇERSE ATEH GETİRİR DERLER, DEMEKKİ DOĞRU İMİŞ. SEN BURADA KAL BİZE ZAHİRE GÖNDER.»

Viyana önündeki savaşta İbrahim Paşanın kuvvetleri üstün düşman karşısında ilk önce geri çekilmişlerdi. Sadrazam şimdi bozgunu bahane ederek İhtiyar Veziri bir cani gibi, bir hırsız gibi boğduruyordu.

İbrahim Paşa burada fani bir nisana nasip olacak en ulvi hareketi yapmıştır. Kendisini idama gelen Çavuş Başıya. sükûnetle şu sözleri söylemiştir :

Ben günahsız olarak, gara zan öldürülüyorum. Sadrazam kendi tedbirsizliğinin, gururunun ve ihtiyatsızlığının cezasına uğrayarak yenilmiştir. Beni öfkesine mağlup olarak öldürmektedir. Son nefesimde sana şunu vasiyet ediyorum. Şevketlü Hünkârıma söyle o da öfkesine kapılıp Sadrazamı öldürmesin. O, bu memlekete lâzımdır ve bu yenilgimin öcünü ancak o alabilir.

Kendisini haksız yere öldüren bir kimsenin vatanına faydalı olacağına inanınca son nefesinde onun hayatının kurtarılmasını vasiyet eden bir insan başka bir millette mevcut değildir. Gerek Kara Mustafa Paşanın gerekse Uzun İbrahim Paşanın gövdelerinden ayrılmış

talihsiz başlan bu gün Edirne Camilerinden birinin avlusunda yan yana yatmaktadır.

Zafer günlerinde olduğu gibi, yenilgiler içinde de Türk Kahramanlığının, Türkün Vatan aşkının çeşitli örneklerini görmek mümkündür. Libya çöllerinde İtalyanlara karşı her çeşit imkânsızlığa rağmen savaşıyan genç ve yiğit subaylarımız, 1 nci Dünya savaşında Kanaldan Bağdada, Çanakkale den Galiçya'ya kadar uzanan savaş meydanlarında binbir güçlüğü göğüs geren, ihanetlere, imkânsızlıklara, müşküllere yılmadan karşı duran subaylarımız ve erlerimiz. İsimleri dahi unutulmuş evlatlarımız Vatan aşkının, Yurt sevgisinin pırlıtlı örnekleridir.

Dört cephede dört sene devam eden Birinci dünya savaşı sırasında yiğit Türk evlatları en büyük komutanından en genç erine kadar vatan aşkının binbir örneğini vermişlerdir. Çanakkalede çok üstün silah ve cephaneyle savaşıyan düşmanlarına karşı ordumuz göğsündeki imam siper ederek savaşmıştır.

1 MAYIS 1915 te Kurmay Yarbay Mustafa Kemal birliklerine şöyle hitap ediyordu : «BENİMLE BERABER BURADA SAVAŞAN BÜTÜN ASKERLER KATİYEN BİLMELİDİRKİ UHDEMİZE TEVDİ EDİLEN NAMUS VAZİFESİNİ TAMAMEN İFA ETMEK İÇİN BİR ADIM GERİ GİTMEK YOKTUR. HALÜ İSTİRAHAT ARAMANIN BU İSTİRAHATTAN YALNIZ BİZİM DEĞİL, BÜTÜN MİLLETİMİZİN EBEDİYEN MAHRUM KALMASINA SEBEBİYET VERECEĞİNİ HEPİNİZE HATIRLATIRIM. BÜTÜN ARKADAŞLARIMIN HEMFİKİR OLDUKLARINA VE DÜŞMANI TAMAMEN DENİZE DÖKMEDİKÇE YORGUNLUK ASARI GÖSTERMEYECEKLERİNE ŞÜPHE YOKTUR.»

Büyük ATATÜRK Çanakkale savaşlarını şöyle anlatır :

Biz ferdi kahramanlık sahneleriyle meşgul olmuyoruz. Yalnız size BOMBA SIRTİ vakasını anlatmadan geçemiyeceğim. Karşılıklı siperler arasında mesafe 8 metre, yani ölüm muhakkak... Birinci siperdekiler hiç biri kurtulmamacasına kâmilten düşüyor, ikincidekiler onların yerine gidiyor. Fakat ne kadar şayanı gıpta bir itidal ve tevekkülle biliyormusunuz ? Öleni görüyor, üç dakikaya kadar öleceğini biliyor, en ufak bir fütur bile getirmiyor, sarsılmak yok! Okumak bilenler ellerinde KUR'ANI KERİM cennete girmeye hazırlanıyorlar. Bilmiyenler Kelime-i Şehadet getirerek yürüyorlar. Bu, Türk askerindeki ruh kuvvetini gösterir. Şayanı hayret ve tebrik bir

misaldir. Emin olmalıyız ki Çanakkale menkıbesini kazandıran bu yüksek ruhtur.

Türk çocukları aynı imanı Galiçyada, Sarıkamış ta, Kanal da, İstiklâl savaşında da göstermişler, vatanları için en aziz varlıkları olan canlarını fedadan, bu uğurda her türlü sıkıntıya katlanmak ve her fedakârlığı göze almaktan asla çekinmemişlerdir.

Çanakkalede son erine kadar nefisini feda eden 57 nci Piyade Alayı, Bursa ve Gelibolu Jandarma Taburlarının yiğit evlatları, Gaziantep savaşının efsanevi Kahramanı Şahin Bey, İzmir cephesinde Yunanlılara ilk kurşunu atan adsız kahraman, İnönü, Sakarya, Dumlupınar savaşlarının şehitleri ye gazileri, Kore destanını yaratanlar, Kunuri savaşlarında, Vegas muharebelerinde Vatan Sevgilerini kanları ile yabancı topraklara işleyenler, son şehidimiz Cengiz TOPEL tarih sayfalarında Türk Semasını vatan aşkından örülü bir tül gibi sarmışlardır. Vatan sevgisinin sönmez meş'aleleri halinde ezelden ebede doğru bizden sonraki kuşaklara örnek olmakta ve yol göstermekte devam edeceklerdir. Ne mutlu böyle evlatları olan Türk Vatanına, ne mutlu bu kadar zengin tarihi olan Türk Milletine

DANIŞTAY KARARLARININ İNFAZI

İhsan OLGUN

Danıştay 10. Daire Başkanı

Anayasanın yargı bölümünde ve Yüksek Mahkemeler arasında yer alan Danıştay'ın Dava Daireleri veya Dava Daireleri Kurulu, görevlerinden uzaklaştırılan bazı subay ve memurların açmış bulundukları iptal davaları dolayısıyla vaki istemlerine uyarak, idarenin tasarrufunun iptaline bazan da iptalden evvel yürütmenin durdurulmasına karar vermektedir.

Yetkili kazai organlar tarafından verilen iptal ve yürütmenin durdurulmasına ait kazai nitelikteki bu kararlar taraflara usulüne uygun olarak tebliğ edildiği halde, Anayasanın 132 inci maddesinin açık ve kesin hükmüne rağmen idarelerce yerine getirilmediği üzüntü ile görülmektedir.

Uzun bir süreden beri siyasi iktidarı kullananların millî irade teorisine dayanarak kamu görevi ifa eden, yüksek seviyeli bir kısım memurları diledikleri yönde kullanmak çabasına kapıldıkları, bu amaca ulaşmak için de emekliye sevk, eşit olmayan diğer pasif hizmetlere aktarma hevesinden vazgeçemedikleri birçok uygulamalarda göze çarpmaktadır. Bu yönlü davranışları ise Türk Anayasasına, idare hukuku prensiplerine, yürürlükte bulunan kanunlara asla uymamaktadır.

Bu gün Devlet kadrosunda hizmet almış kamu görevlilerinin çok partili demokratik rejime geçildikten bu yana hukuk içinde, tarafsız, kararlı, emin ve sürekli bir hüviyet içinde çalışmalarını zorunluğu doğmuştur.

1961 Anayasası idare kuruluş ve görevleriyle bir bütündür. Hükmünü getirmiştir. idarenin kanunî ilkesi, idareyi kanunların vermiş bulunduğu görevleri kanun sınırları içinde ifa etmekle görevli kılmiştir. İdareler Anayasanın emri ve ışığı altında kanunların verdiği sınırlarla sınırlı olarak görev yapmakla yükümlüdürler.

Anayasa, idarenin temellerini, kuruluşunu, görev ve yetkilerini apaçık göstermiştir. Ve yeni Anayasada merkezi idare kuruluşları, kamu İktisadi teşebbüsleri, mahallî idareler, özel kuruluşların nasıl çalışacakları ayrıntılarıyla belirtilmiştir. İdare bu sınırları aştığı takdirde, Anayasa idarenin her türlü eylem ve işlemlerini yargı denetimine tabi tutmuş, idareyi kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü kılmıştır. Bu sebeple her hangi bir iktidarın 1961 Anayasası içinde kalmak kayıt ve şartıyla siyasi programını, uygulamak amacıyla da olsa, Türk idaresinin tarafsızlık, muhtariyet, istikrar ve teminat ilkelerini zedelememesi iktiza eder. Bu prensip zedelendiği takdirde icranın karşısına Anayasa ve Anayasanın verdiği açık haklara dayanarak kazai denedim mekanizması elbette çıkar. Zira Anayasanın 132 inci maddesinde (yasama ve yürütme organları ile idare mahkeme kararlarına uymak zorundadır. Bu organlar ve idare mahkeme kararları hiç bir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktirilemez.) hükmünü koyduğu gibi, ayrıca Danıştay Kanununun 95 inci maddesi (idare T.C. Anayasasının 132 inci maddesi gereğince Danıştay ilâmlarının icaplarına göre işlem veya eylem tesis etmeye mecburdur.) demektedir.

Türk ve Fransız idare hukuku otoriteleri, iptal davalarında iptal hükmünün hukuk dışı idari tasarrufu tesis eylediği tarihten itibaren bütün hukuki neticeleriyle birlikte ortadan kaldırdığımız ve bir iptal kararı memur hukukuna değindiği takdirde hakkında tasarruf tesis edilen âmmе ajanının o tasarruftan önceki hukuki statüsüne avdet edeceğini kabul etmektedir.

Bu kurallardan hareket edildiği takdirde, Danıştay'dan iptal karar almış bulunan memurun, hukuk dışı tasarrufun alındığı tarihteki hukuki statüsüne iade etmeye ve idare keyfi tasarrufu sebebiyle memurun, kaybolan bütün haklarını telafiye mecburdur. Danıştay ilâmları ancak bu ölçü içinde uygulandığı takdirde ilâm hükümleri yerine getirilmiş olacaktır. Şu duruma göre:

a — İdare Danıştay kararlarını Anayasanın 132 inci maddesinin ışığı altında infaz etmeye mecburdur.

b — Yine Anayasanın 114 üncü maddesi karşısında idarenin takdirine bırakılmış bir hukuki alan mevcut değildir.

c — İdare hukuk dışı tasarrufuyla amme ajanının hukuki ata tüsünde meydana getirdiği bütün zararları ödemekle yükümlüdür.

Yaşayan bir realite olarak Devletin politik gücünün yanında, birde idare kudreti vardır. Bu güç hayat akımının, yaşantılarımızın,

teknik ve günlük ihtiyaçlarımızın düzenlenmesinde önemli bir rol oynar. Yaşantılarımızla beraber yürüten bu güç, çalışmalarında ebetteki hukuki bir statüye tabidir. Hukuka bağlı bir idare kamu hizmetlerinin yürütülmesinde hukuk içinde hizmet amacını düzenli, süreli, belli usullerle yürütme zorunluğundadır. Çağımızda, Devletin veya Hükümetin, idare edenlerin hukuk içinde kalmaları, idare edilenlerin hiç bir suretle hak ve menfaatlerini zedelememeleri gereklidir. Demokratik idare sisteminde her şeyden evvel hukukun üstünlüğü ve bu üstünlüğü ve bu üstünlüğü temin için de kuvvet ve kudretler (yürütme - yasama - yargı) güçleri arasındaki dengeyi itina ile korumak lazımdır. Kuvvetlerin ayrılması ile kurulan bu denge hürriyetlerimizin teminatıdır. Bu görüşle, 961 Anayasası insan hak ve hürriyetlerini, milli dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını, insan haklarını koruyan milli, demokratik, lâıyk ve sosyal bir hukuk devletinin kurulmasını amaç olarak ele almıştır. Hukuk devleti kavramı elbette boş bir deyim değildir. Şartlar ne olursa olsun, idarenin hukuka bağlılığını temine yarar. İdareler kanuna uymakla yükümlüdürler. İdare bu vecibeye uymazsa kazai güçler idareyi kanuna uymaya mecbur kılar. Bu mecburiyet ise yargı denetimini faaliyete geçirir. Bu maksatla Anayasanın 114 üncü maddesi (idarenin hiç bir eylem ve işlemi, hiç bir halde yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamaz) hükmünü getirmiştir. 114 üncü maddenin 1 inci fıkrası : — Yargı mercilerinin denetimini açıklıyor. Burada apaçık olarak yargı denetimi söz konusu, aynı maddenin 2 inci bendinde ise açılacak davalardan söz ediliyor. 114 üncü maddenin 1 inci fıkrasındaki (yargı denetimi) kavramı eşit değildir, (idari dava) ondan daha çok geniş, hatalı davayı da içine alan fakat davadan da başka şeyleri kapsamına alan bir kavramdır. Yargı kontrolü yalnız bir dava hakkında esastan karar vermekten ibaret olamaz. Anayasamızda idari işlem ve eylemler üzerinde bir yargı denetimini ön görüyor. Bunu sadece dava olarak almıyor. 114 üncü maddede dava bahis konusu olduğu zaman açılacak davalar deyimlerini kullanıyor. Şu duruma göre yürütme ve idareyi denetliyecek olan idari mahkemelerin (Danıştay'ın) yalnız açılan davaları karara bağlamak yetkisine sahip olup, onun dışında, başka yetkilere sahip olmadığını söylemek asla mümkün değildir. Bir davanın esasına ilişkin karar yanında «Ara karar - tehiri icra» her ne nam altında olursa olsun «yargı denetiminin gerekli kıldığı bütün bu yargı işlemleri Anayasanın 114 üncü maddesinin ışığı altında yargı organlarına, hakimlere tanınmış bir haktır. Yüksek federal Amerikan mahkemesinin görüşü de:

(iptal ve tam yargı davalarıyla beraber tehiri icra kararlarının da yargı metodunun bölünmez bir unsuru olduğu merkezindedir.)

Yurdumuzda da 1961 Anayasasından önce bile Danıştay; takdire dayanan idari tasarrufların Danıştay'ın denetimine tabi olduğunu, bir görevliye kanunun tanıdığı yetkiyi aşarak, kanun koyucunun ulaşmak istediği amaçla bağdaşamayacak surette, kişisel ve politik maksatlarla keyfi bir şekilde kullanılmamasını ciddi bir şekilde kazai denetime tabi tutmuş ve bu yönlü tasarrufları maksat bakımından iptal etmiştir.

Yeni Anayasanın 114 üncü maddesi ise bu konuyu kökünden halletmiştir. Anayasanın bu emri karşısında idare istediği zaman, subjektif hukuk dışı davranışlarla memurların naklini, görevden uzaklaştırılmasını, emekliye şevkini gelişti güzel aklına estiği gibi uygulayamaz. Bakanların (Bakanlar Kurulunun) objektif hukuk kurallarıyla bağdaşık ve barışık kararlar atması zorunluğu vardır. Kamu hizmetinin ve kamu yararının gerektirmediği kişisel maksatlarla idare tarafından tesis olunan hukuk dışı tasarruflar iptale mahkumdur.

İdare Danıştayca iptal olunan her türlü eylem ve işlemleri iptal kararının ışığı altında inceliyerek hukuka uygun yeni tasarruflar tesis etmeye yetkilidir. Bu görüşün aksi düşünüldüğü takdirde Devlet Silindiri ferdi tamamıyla ezer fertler devlet gücü karşısında her türlü hukuki korunmadan yoksun kendi ülkelerinde göçmen bir kuş gibi sinecek bir barınak ararlar.

Esasen idari rejimi kabul etmiş ülkelerde idarenin ferde nazaran üstünlüğü vardır, idare tek taraflı bir karar verir karar tek taraflı bir karar olmasına rağmen icrai niteliği vardır, idare tek taraflı kararım yürütür, idare idarenin tek taraflı bu kararım kazai bir denetime tabi olmadan işler. Bu imtiyazı nefsinde toplayan idare karşısında fertleri ciddi bir şekilde kaza organları vasıtasıyla koruma ve savunma imkânı verilmezse devlet, hukuk devleti olmaktan çıkar zülüm devleti halini alır.

Türkiyede, idari rejimi kabul eden memleketlerde idarenin yetkileri genişler. Anglosakson memleketleri gibi idarenin yetkileri dar ve sınırlı değildir. Onun için ülkemizde fertlerin haklarını idareye karşı koruyacak ve savunacak Anayasa müesseseleri kurulmuştur. Türkiye tarihi gelişiminin, sosyal yapısının ekonomik ve kültürel ortamın yarattığı bu zaruretin ifadesi olarak 61 Anayasasının yapısında bu kuruluşlara hukuki yerini vermiştir. Devlet kamu hizmetlerini

yürütmekle görevlidir. Kamu hizmetlerinin gayesi kamu yararının elde edilmesidir. Devletin kamu hizmetinin yürütülmesi ile ilgili faaliyetleri kişisel çalışmalarından tamamiyle ayırır. Devletin kamu hizmetlerinin yürütülmesiyle ilgili faaliyetlerine idari faaliyet veya idare fonksiyonu, bu faaliyeti düzenleyen hukuk dalma idare hukuku ve bu faaliyeti yürüten organa da idari kuruluş veya kısaca idare denilmektedir.

İdare kamu hizmetlerini yürütürken bir takım tasarruflarda bulunabilir. idarenin bu davranış ve tasarruflarının tümü hukuka uygun olarak doğmuyabilir. İdarenin hukuka aykırı davranışları hukuk kurallarına uymuyorsa idarenin fertlerin hak ve menfaatlarını zedeleyen hukuka aykırı davranışlarını önlemek ve haksız tasarruflarını ortadan kaldırmak için İdari, siyasi, yargı denetimleri kurulmuştur. Yargı denetimi diğer denetimlerden sonra ortaya çıkmış olmasına rağmen diğer denetimlerin hepsinden daha etkili bir denetim yolu olarak gelişme hızına kavuşmuştur. Yargı denetimi idari mahkemeli mahkemeler tarafından iptal davası yoluyla ortadan kaldırılır, ler tarafından yürütülür, idarenin hukuka bağlı olması prensibi idari tasarruflarda esas olmakla beraber idarenin hukuka aykırı tasarrufları da göze çarpmaktadır, idarenin hukuka aykırı tasarrufları idai-Bu sebeple iptal davası, idarenin hukuka aykırı tasarruflarda bulunmasını önleyen ve böylece idarenin hukuka bağlılığını, hukuk düzeninin korunmasını sağlayan bir dava türüdür.

İptal davasında, idarenin hukuka aykırı bir tasarrufu dolayısıyla bu tasarrufla yakın ilgisi olan kişinin idari mahkemeden bu tasarrufun ortadan kaldırılmasını istemesi sözkonusudur.

İptal kararı, ara kararı, yürütmenin durdurulması kararlarının çoğunlukla veya oybirliğiyle verilmiş olması kararın hukuki neticesine asla tesir etmez. Nitekim bir parlamentodan çıkan kanunun çoğunlukla çıkması kanunun kanunilik kuvvetini azaltmadığı gibi hukuki bakımdan da bağlayıcılığını asla eksiltmez..

İdari kazada hakka vusul için ittihaz edilmiş bulunan ara kararı davacının zararlarının uzayıp gitmemesi için kazai organlar tarafından verilen yürütmenin durdurulması kararları da mahkeme kararı niteliğindedir Bu kararların kesin olmadığı söyletmek, uygulamamak mümkün değildir. Bir nevi kararların nihai karar olmaması neticeye hiç tesir etmez ve hiç birşeyi değiştirmez. Bu kabil kararlar nihai karar olmasa dahi kazai karardır. İstisari karar değildir. Yalnız Danıştay'ın istisari kararları idareyi bağlamaz, idare istisari mü-

talâayı dinler, istifade eder buna rağmen kendi bildiğini de yapabilir. Kazai kararlar da ise bu konu asla düşünülemez. İdare, Türk Milleti Adına Hüküm veren Dava Daireleri kararlarını tebellüğ ettikten sonra Türk Milleti adına verilmiş bu kararlar karşısında yapacağı tek iş Anayasaya ve hukuka bağlı kalarak kararlar da ise bu konu asla düşünülemez. İdare, Türk Milleti Adına Hüküm veren Dava Daireleri kararlarını tebellüğ ettikten sonra Türk Milleti adına verilmiş bu kararlar karşısında yapacağı tek iş Anayasaya ve hukuka bağlı kalarak kararların hükmünü yerine getirmektir.

Kanımızca Danıştayca verilmiş yürütmenin durdurulmasını bildiren kararlar kazai kararlardır. Danıştay Dava Daireleri Kurulu da bu kararları kazai nitelikte anlamaktadır. Yürütmenin durdurulması kararı idari tasarrufun kanunsuzluğunun sezilmesi dolayısıyla, idari kararın icrailik vasfının durdurulmasıdır. Yani idari tasarruftan evvelki halin korunmasıdır.

Danıştay Türk milleti adına karar veriyor. Türk Anayasası da Egemenlik Milletindir) diyor.

Anayasa Egemenlik hükümetindir, egemenlik Türkiye Büyük Millet Meclisinin çoğunluğuna aittir demiyor.

Hal böyle olunca Parlementonun tümü Meclis ve Senato oybirliğiyle dahi olsa bir mahkeme kararının hükmünü değiştiremez.

Anayasa, bütün organlar yetkilerini Anayasadan alırlar ve yetkileri Anayasa ile sınırlıdır, demektedir. Egemenlik Milletindir. Anlamı, yasama ile ilgili görevler meclislere ait icra hükümete kaza hakkı da bağımsız mahkemelere aittir, demektir.

Egemenlik, Yasama, Yürütme, Yargı gibi hakların kamusunu kapsar. Egemenlik içinde bulunan yargı hakkını da doğrudan doğruya Türk Milleti Adına bağımsız mahkemeler kullanır.

Anayasamız, mahkeme kararlarını yerine getirip getirmemek hususunda idareye, Hükümete en ufak bir takdir yetkisi bırakmamıştır. Anayasamızın 132 inci maddesi bu konuyu kökünden çözümlemiştir.

Demokrasi, ne bir kişinin, ne çoğunluğun, ne yürütmenin, ne yasamanın hiçbir kuvvetin tek başına sınırsız yetkilere sahip olması anlamına, gelmez. Her kuvvetin Anayasa ile çizilmiş sınırlara saygılı kaldığı ülkelerde gerçek demokrasi vardır.

TELEVİZYON VE SİNEMA FİLMLERİNİN KONTROLÜ KONUSUNDA SON GELİŞMELER

Dr. Jur. Âlim Şerif ONARAN

Tetkik Kurulu Müşaviri

Giriş

I. TELEVİZYON FİLMLERİNİN KONTROLUNDA

SON GELİŞMELER

- 1) Olaylar
 - A) Televizyon Haber Filimlerinden Kontrolün Kaldırılması Çabalan;
 - B) «Ankara Türkiye'nin Kalbidir» Filmi;
 - C) Televizyon Dairesi Müdürünün İşten Ayrılması Olayı;
 - D) Apollo 13'e Ait Haber Filminin Gösteriminin Gecikmesi Dolayısıyla Televizyonun Açtığı Kampanya.
- 2) Televizyondan Haber Filimlerinin Kontrolünün Kaldırılması
 - A) Bilimsel ve Anayasal Açıdan Televizyon Filimlerinin Kontrolü;
 - B) İçişleri Bakanlığı'nın bir Genelgesi Etrafında Gelişen Hareketler ;
 - C) Televizyonda Haber Filimlerinin Kontrolü Hakkındaki Program;
 - D) Televizyon Haber Filimlerinden Kontrolün Kaldırılması Hakkında Enformasyon Bakanı ile Televizyonda Yapılan Röportaj.
- 3) Televizyon Haber Filimlerinden Kontrolün Kaldırılması Hakkında Değerleme.

II. SİNEMA FİLİMLERİ ÜZERİNDE YAPILAN KONTROLÜN ETKENLİĞİNİ YİTİRMESİ, ALINACAK TEDBİRLER ÜZERİNE GÖRÜŞLER

1) Olaylar

- A) Senaryo ve Filim Kontrolünün Fiilen Ortadan Kalkmış Bulunması
- B) «Ankara Türkiye'nin Kalbidir» Filminin Sinematek Derneğinde Gösteriminin Yasaklanması;
- C) Enformasyon Bakanının 1939 Kontrol Düzeninin Kaldırılacağına Dair Beyanı;
- D) Son Günlerde Basma Akseden Bazı Tutumlar.

2) Senaryo Kontrolünün Kaldırılması ve Filim Kontrolüne

Yeni Bir Veçhe Verilmesinin Zorunlukları

- A) Senaryo Kontrolü Anayasa'ya Aykırıdır;
- B) Filim Kontrolünün Anayasa'ya Aykırılığı İddia Edilebilir mi ?
- C) Filimler Basın Kavramına Girer mi?
- D) Yeni Bir Sistem Ne Olmalıdır?

3) Yargısal ve Yönetmelik Denetlemenin Değerlendirilmesi.

Genel Değerleme ve Sonuç.

Giriş

Gerek yurd içinde, gerekse milletlerarası plânda kitle haberleşmesi nin önemi, bugün, artık açıklama gereksinmesi duyulmayacak biçimde belirmiştir. Durum böyle olunca bütün Anayasalar gibi, bizim 1961 Anayasası da 17. maddesiyle «Herkes haberleşme hürriyetine sahiptir» hükmünü koyarak, kitle haberleşme araçlarının Anayasal önemini belirtmiştir.

Kitle haberleşme araçları : Basın, Radyo-Televizyon, Sinema ve Tiyatro olarak dört kategori halinde belirtilecek olursa; bunların Anayasa ve diğer kanunlar bakımından aynı himayeye mazhar olmadıkları da hemen belirtmek gerekir. Gerçekten Anayasa, 22. maddesiyle «Basın hürdür, sansür edilemez» prensibini koyarak, Be-

sını mutlak bir himayeye mazhar kıldığı halde, diğer kitle haberleşme araçlarını Anayasa'nın 17, 20 ve 21. maddelerinin genel hükümleri içinde koruma yoluna gitmiştir. Böyle olunca da Basın hariç, diğer haberleşme araçları üzerinde, gerektiğinde, Kanun Koyucu'nun kontrol getirmesi olanağı saklı tutulmuş bulunmaktadır.

Son günlerde televizyon haber filimlerinden kontrolün kaldırılması hakkında televizyonda ve basındaki yayınlarla, sinema filimleri üzerindeki kontrolün uygunsuzlukları hakkında Basında görülen yayınlar; bizi, bu iki kitle haberleşme aracı üzerindeki kontrol süreci üzerine yeniden eğilmeye zorlamıştır.

Bu yönden, aşağıda, konu, iki başlık altında tartışılmıştır.

I. TELEVİZYON FİLİMLERİNİN KONTROLUNDA SON GELİŞMELER

1) Olaylar

A) Televizyon Haber Filimlerinden Kontrolün Kaldırılması Çabaları

:

a) 1965 yılında, Türkiye'den, İngiltere'deki televizyonlara haber filmi sağlayan Kemal Baysal, İçişleri Bakanlığına bir dilekçe ile başvurarak, bu haber filimlerinin yerine zamanında ulaştırılabilmesi bakımından kontrol dışında tutulmasını; esasen 19 Temmuz 1939 günlü ve 2/11551 sayılı kararnameyle yürürlüğe sokulan Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontrolüne Dair Nizamname FFSKDN'nin televizyon filimlerini kapsamaması gerektiğini ileri sürmüştü.

Emniyet Genel Müdürlüğünden mütalâası alınmak üzere Bakanlık Hukuk Müşavirliğine yollanan dosya; ilgili müşavir muavininin — bu makalenin yazarının görüşünü de aldıktan sonra — verdiği mütalâaya göre; Emniyet Genel Müdürlüğü çıkışlı 23.3.1965 günlü ve 27083 sayılı bir yazıyla; bu kabil filimlerin «sinema filmi» olmayıp, haberleşme ve basın hürriyetlerinin himayesinde bulunan «televizyon filmi» oldukları ve 1939 tarihli olup sadece sinematografik filimlerle ilgili bulunan FFSKDN'nin şümulüne sokulamayacakları ilgili vilâyetlere duyurulmuştur.

Ancak, bu görüş, yurd dışına çıkarılan televizyon haber filimlerine ait bulunuyordu. Türkiye aleyhinde bulunduğu sonradan anlaşılacak bu kabil haber filimleri bakımından, bunları çekerek yurd dışına yollayan ve yabancı televizyonlarda yayınlanmasına sebep olan-

ların Ceza Kanunu'nun genel hükümlerine göre kovuşturmayaya bağlı tutulmaları olanağı da saklı bulunuyordu.

Bu arada Ankara Televizyonu kurularak yayınlara başladı. 1968 yılında TRT Kurumu Genel Müdürlüğü'nden İçişleri Bakanlığı'na yollanan bir yazı ile özerk bir kamu kuruluşu olan televizyonda gösterilecek filimler, hiç değilse haber filimleri üzerindeki kontrolün kaldırılması talep ediliyordu.

Bakanlık bu talebin değerlendirilmesi, özellikle TRT Kurumu'nun FFSKDN'nin 6. maddesinin 2. fıkrasında öngörülen «Hariçte banyoları yaptırılarak yolcu beraberinde Türkiye'ye getirilen veya sair suretlerle getirilen sinematografik filimlerden, film yapmak veya yaptırmak vazifesiyle görevli Devlet dairelerine ait filimler veya aile filmi oldukları vazifeli gümrük ve emniyet memurlarınca anlaşılanlar bu Nizamnamenin kontrole müteallik hükümlerine tabi tutulmaksızın sahiplerine tevdi edilir» hükmünden yararlanıp yararlanamayacağı konusunda Hukuk Müşavirliği'nin görüşünü talep etti.

Hukuk Müşavirliği 27.9.1968 günlü mütalâasında : a) TRT Kurumu hakkındaki Kanunun 1. maddesindeki Kurumun bir «İktisadî Devlet Teşebbüsü» olduğunu açıklayan tabirin, ticarî teşebbüsleri andıran bir edaya bürünerek, TRT'ye bir Devlet Kuruluşu olmaktan ziyade bir özel teşebbüs havası verebileceğini; b) Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu'nun 6. maddesinin sinema filimleri hakkında genel kaide olarak kontrolü öngörmesine karşılık; Nizamname'nin, aile filimleriyle bazı Devlet dairelerinin yaptığı veya yaptırarak yurtdışından getirttiği filimlere tanıdığı ayrıcalığın, Kanuna aykırı olduğunu; bu aykırılığın, Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nın teklifine de uyularak toplanacak bir komisyonda ele alınmasının uygun olacağını bildiriyordu.

Bu komisyon toplanamadı ve sorun aydınlığa kavuşamadı.

B) «Ankara Türkiye'nin Kalbidir» Filmi:

Bu arada Ankara Televizyonu yayınlarına devam ediyor; Televizyonda gösterilen filimlerin de — haber filimleri dahil — kontrole tabi tutulması keyfiyeti eski durumunu muhafaza ediyordu.

10 Kasım 1969'da Atatürk'ün ölüm yıldönümü dolayısıyla yayınlanan bir programın son bölümünde, Cumhuriyetin 10. yıldönümünde ünlü Rus yönetmeni Sergei Yutkeviç tarafından çekilen «Ankara Türkiye'nin Kalbidir» filmi gösterilmekte iken TRT Kurumu Genel Müdü-

rü Adnan Öztarak'ın filmi yanda keserek programa son verdiği görüldü.

C) Televizyon Dairesi Müdürünün İşten Ayrılması Olayı :

Bunu izleyerek bazı programların Hükümet veya yine Genel Müdür tarafından yasaklandığı; veya suç görülen bazı programlar hakkında savcılığın kovuşturmaya geçtiği görüldü. Bunların içinde en ilginç olanı, şüphesiz ki, Televizyon Dairesi Müdürünün Genel Müdür tarafından yetkilerinin alınmasını izleyerek; savcılıkça sorumluluğu bulunmadığı anlaşılınca bu yetkilerin yeniden kendisine geri verilmesi olayıdır (1).

D) Apollo 13'e Ait Haber Filminin Gösteriminin Gecikmesi Dolayısıyla Televizyonun Açtığı Kampanya :

1970 Nisanının ikinci haftasında Basın Yayın Hukuk Müşavirliği ve Televizyon Haberler Dairesi ilgilileri İçişleri Bakanlığı ilgilileri ile temasa geçerek yukarıdaki A) bendinde zikrolunan ve televizyon haber filimlerinin kontrolü ile alakalı bulunan yazı hakkında bilgi edindiler.

Bunu izleyerek, 18.4.1970 günü Ankara televizyonunda, bu Kurumda görevli Orsan Öymen ve Zeki Sözer'in yönettiği bir belge filmi gösterildi. Bu filmde 14.4.1970 salı günü saat 17.10'da Ankara Esenboğa Havaalanı Gümrüğüne gelen bir haber filminin 16.4.1970 Perşembe akşamına kadar bile, ilgililerin alaka ve anlayış göstermelerine rağmen, Gümrük ve Polis kontrolü barajlarını aşp programa sokulmamasının öyküsü veriliyor; o gün saat 20.00'de Stüdyo'da bu-

(1) Bu konunun basındaki yankılarına örnek olarak bakınız : «Savcılık TRT için Soruşturma Açtı», MİLLİYET, 20.7.1969; «TV Başkanı Öngören'in Yetkileri Alındı», MİLLİYET, 12.XI.1969; «TV Yöneticisi Öngören Dün İfade Verdi», CUMHURİYET, 14.XI.1969; «Rusların Çektiği Atatürk Filmini Televizyonda Gösterdi Diye T. Öngörenin Başlı Derde Girdi - PERHİZ... LÂHANA TURŞUSU (Karikatür)», Bedri Toraman, MİLLİYET, 15.XI.1969; «TV Program Müdürü Görevine İade Edildi», CUMHURİYET, 16.XI.1969; «Öngörenin Yetkileri İade Edildi», MİLLİYET, 16.XI.1969; «Televizyoncular Suçsuz», DEVRİM, 18.XI.1969; «Televizyonda ve Radyoda Atatürk» (Dert Kutusu, Perihan Şenol - Ankara), CUMHURİYET, 19.XI.1969; «Öztrak'ın Televizyon Baskını - Onuncu Yıl Törenlerinin Filmini Televizyoncular Ankaralıları Göstermeli», DEVRİM, 18.XI.1969; «Hükümet Boykotun Radyoda Yayınını Yasakladı», AKŞAM, 16.12.1969; «Sansürün Uzun Kolu, Nejat Özön, DEVRİM, 27 Ocak 1970; «Sansür», DEVRİM, 10.2.1970.

lunan kontrol komisyonu üyelerinin himmet ve gayretiyle Apollo 13'ün yeryüzüne dönüşüne ait .haber filminin gösterilebileceği açık» lanıyordu.

Böylece, özellikle haber filimlerinin kontroluna karşı TRT ilgililerince etkili bir kampanya açılmış bulunuyordu.

2) Televizyondan Haber Filimlerinin Kontrolünün Kaldırılması:

A) Bilimsel ve Anayasal Yönden Televizyon Filimlerinin Kontrolü :

Genellikle filimlerin, gerek sinemada, gerekse televizyonda halka gösterilmeden önce kontrole tabi tutulması keyfiyeti; kitle haberleşme araçlarından Basın'a Anayasa'nın 22. maddesiyle, «Basın hürdür; sansür edilemez» prensibiyle ön - denetimden tüm bağımsızlık sağlanmış iken; diğerlerine aynı himayenin gösterilmemiş olması dolayısıyla aykırı bir görüş ortaya çıkarak; Anayasanın açıkça sansürü yasaklamadığı hallerde diğer kitle haberleşme araçları üzerinde kanun yoluyla kontrol tesis edilebilmesi olanağının hazırlanmış olmasına bağlanmaktadır.

Aşağıdaki II. Bölüm'de bu hususun ayrıca tartışması yapılacağı için, bu kesimde sadece haber filimlerinin kontrolü konusunu kısaca incelemek istiyoruz.

Haber filimleri, bir bakıma, her hafta değişik programlar içinde perdeye aksettirildiği için âdeta sözlü ve resimli süreli yayınlar olarak telâkki edilmiş ve Birinci Cihan Savaşı'ndan sonra özellikle Fransa'da ve İngiltere'de ayrı bir kategori olarak kontrol dışında tutulmuştur.

Gerçekten Yüzyılımızın ikinci yarısından itibaren haberleşme, özel bir önem kazanmış; dünyanın bir köşesinden diğer uzak bir köşesine olaylar bir kaç dakikada duyurulur bir duruma gelinmiştir; bunun en mükemmel bir örneği Apollo XI ve Apollo XII'deki astronotların aydan yeryüzüyle bir haberleşme bağlantısı kurabilmeleridir.

Haberleşmenin bugünkü siyasal, sosyal ve ekonomik ortamdaki büyük önemi dolayısıyla haber münasebetlerindeki rolü ve televizyon ve radyoların hava boşluğunda engellenemeyen uluslararası yayın gücü gözönünde tutulunca; haber filimlerinin yasaklanmasının bir anlamı kalmamaktadır. Bu zorunluğu tanıyan bütün anayasalar gibi 1961 Anayasamız da, 17. maddesiyle «Herkesin haberleşme

hürriyetine sahip bulunduğu »nu kabul etmiştir. Bu durumda hiç değilse «haber filimleri» bakımından gerek sinemada, gerekse televizyonda kontrol yönünden bir ayrıklık tanımak zorunlu bulunuyordu.

E) İçişleri Bakanlığının Bir Genelgesi Etrafında Gelişen Hareketler:

Bu zorunluğun bir ifadesi olarak, geçen Nisan ayında Basın - Yayın Genel Müdürlüğü ve TRT ilgililerinin yukarıda olaylar kesiminde anılan faaliyetleri görüldü.

İçişleri Bakanlığının 23.3.1965 günlü ve 27083 sayılı yazısındaki, Televizyon haber filimlerinin, sinema filimleri hakkındaki Nizamnamemin uygulaması dışında kaldığı hakkındaki görüş; yukarıda adı anılan dairelerin ilgililerince benimsenmiş ve tarafımızdan hazırlanan doktora tezi, bu ilgililerin tutumlarına kanıt olarak gösterilmiştir (2).

O) Televizyonda Haber Filimlerinin Kontrolü Hakkındaki Program:

Bu sırada TRT Televizyon Dairesi'nce 1. Başlığın D) bendinde işaret olunan televizyon programı düzenlenmiş ve kamuoyu televizyon haber filimlerinin kontrolü aleyhine yöneltilmiştir. Basındaki parlamenterlerin de konuya gerekli ilgiyi göstermeleri sonucu; daha önce Basın . Yayın Genel Müdürlüğü ilgililerince de benimsenen bir görüşle, televizyon haber filimlerinden kontrolün kaldırılması yoluna gidilmiştir.

D) Televizyon Haber Filimlerinden Kontrolün Kaldırılması Hakkında Enformasyon Bakanı ile Televizyonda Yapılan Röportaj:

Nitekim 22.4.1970 salı akşamı, 21.4.1970 günü alınan bir kararla televizyondaki haber filimlerinden kontrolün kaldırıldığı, Enfor-

(2) Bakınız : Dr. Jur Âlim Şerif ONARAN, SİNEMATOĞRAFİK HÜRRİYET, Özellikle Bu Hürriyetin Filimlerin ve Film Senaryolarının Kontrolü Bakımından Değerlendirilmesi (Doktora Tezi), İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Başkanlığı Yayınları no 2, Ankara 1968, sh. 68, 33 no. 1. dipnotu.

masyon Bakanı ile TRT ilgililerinden Zeki Sözer'in televizyonda yayınlanan bir mülakatından anlaşılmıştır.

Enformasyon Bakanı Sayın Turhan Bilgin, bu mülakat dolayısıyla, «1939'da televizyon bulunmadığı için Nizamnameyi düzenleyenlerin televizyondaki haber filimlerini öngörmemiş olacağı mülâhazasıyla bu filimler üzerindeki kontrolün kaldırıldığı; ve bu konuda mevzuat hazretlerinin mağlûb olduğunu» açıklarken; ilgililerin TRT Kurumu hakkındaki kanunun 20. maddesine göre sorumlu olacaklarının da unutulmaması gerektiğini bildiriyordu.

Enformasyon Bakanının imzasıyla 21.4.1970 tarihinde İçişleri ve Gümrük ve Tekel Bakanlıklarına yollanan yazının metni aynen şöyledir:

«Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu'nun yurddışından gümrüklere gelen televizyon haber filimlerinin, Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontrolüne Dair Nizamnamenin 6'ncı maddesi uyarınca sansüre tabi tutulmakta olduğu öğrenilmiştir.

«Anayasa'nın 121. maddesi uyarınca 359 sayılı kanunla özerk bir kamu tüzel kişiliği halinde kurulmuş olan Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu, bu kanunla icra organının denetim ve müdahalesi dışında serbestçe yayın yapabilmek yetkisi ile teçhiz edilmiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi 15.10.1968 tarih, E. 07/37, K. 68/46 sayılı kararının gerekçesinde de (Kurumun doğrudan doğruya veya dolayısıyla yürütme organının istek ve eğilimlerine uygun bir çalışma yönü aramasını zorunlu kılacak her türlü tedbirin ve hükmün, Kurumun özerkliğine aykırı olacağını) belirtmiştir.

359 sayılı Kanun, Kurumun yayınlarının ancak tek bir halde (millî güvenliğin gereklik ildiği hallerde) Başbakanın yayım menedebilmesi suretiyle, muahhar bir. İdarî kararlar sansür edilebileceğini hükme bağlamış, başka deyişle Kurumun yayınları hakkında özel bir sansür hükmü sevk etmiştir.

«Bu hükmün dışında Kuruma ait televizyon filimlerinin 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu'nun şümulünde addedilerek bu Kanun uyarınca sansüre tabi tutulması mümkün değildir.

«Kaldı ki, Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu'nun 6'ncı maddesi uyarınca yapılacak filim sansürünü düzenleyen Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontrolüne dair Nizamnamenin sadece (sinema filimlerinin sansürünü düzenlemekte olduğu; televizyonda gösterilecek haber filimlerinin bu Nizamname şümulünde kabul edileme-

yeceği ve bu hususta Nizamnamede bir boşluk bulunduğu) bizzat Yüksek Bakanlıklarının 23.5.1965 tarih ve 27083 sayılı tamimleri ile de teyit edilmiştir (Doktora tezi, Dr. Âlim Şerif Onaran, Dr. Özkan Tikveş).

«Maruz gerekçe ile Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu'nun gümrüklere gelen televizyon haber filimlerinin sansüre tabi tutulması yolundaki yanlış tatbikata son verilmesi için gereğini emir ve tensiplerine saygı ile arz ederim».

«Bilgi için : Gümrük ve Tekel Bakanlığına.

DEVLET BAKANİ
TURHAN BİLGİN

Bu yazının alınmasını izleyerek televizyondan haber filimlerinin kontrolü kaldırılmış; böylece haber alma özgürlüğünün uygulanması bakımından olumlu bir adım atılmıştır.

3) Televizyon Haber Filimlerinden Kontrolün Kaldırılması Hakkında Değerlendirme:

İlkin şu ciheti belirtmek gerekiyor : Eğer 19 Temmuz 1939 günlü ve 2/11551 sayılı kararname ile yürürlüğe sokulan Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname sadece sinema filimlerini ilgilendiriyorsa; televizyon filimlerinden niçin sadece haber filimleri kontrol dışında bırakılıyor da; diğer filimlerin kontroluna devam olunuyor ?

Nitekim yukarıda anılan Enformasyon işleriyle görevli bakanlığın 21.4.1970 günlü yazısında ilkin bu cihet iyice belirtildikten sonra; yazının sonu sadece haber filimlerinden kontrolün kaldırılması gereksenmesiyle bitiyor.

Halbuki yazıda belirtilen Anayasa Mahkemesinin, «Kurumun doğrudan doğruya veya dolayısıyla yürütme organının istek ve eğilimlerine uygun bir çalışma yönü aramasını zorunlu kılacak her türlü tedbirin ve hükmün Kurumun özelliğine aykırı olacağı» şeklindeki görüşü, bu tedbirler arasında televizyon filimlerinin ön-denetlemesinin de bulunduğunu düşündüren bir niteliktedir.

359 sayılı ve 2 Ocak 1964 günlü TRT Kurumu Kanunu'nun 17. maddesi televizyon yayınlarının önlenmesi konusunda istisnâi ola-

rak, «Başbakan veya görevlendireceği bakan, millî güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde, bir haber veya yayını menetmeğe yetkilidir. Men kararının yazılı olması veya acele hallerde sözlü ise, derhal yazıyla tekrarlanması şarttır. Kurumun sorumluluğu altında yapılmayan yayınların men edilmesi halinde, men karan, ilgililere, genel müdürlükçe alındığı tarihten başlayarak, yirmi dört saat içinde bildirilir» hükmünü öngörmektedir.

Televizyon filimleri hakkındaki istisnâi sansürün ölçüsü budur. Kaldı ki Anayasamızın 114. maddesine göre, «İdarenin hiç bir eylem ve işlemi, hiç bir halde, yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamıyacağı»na göre; TRT Kurumu Kanunu'nun 17. maddesinin 3. fıkrasında da, «1. inci fıkra söz konusu men kararları aleyhine açılacak iptal davalarında tebligatın, müracaat tarihinden başlayarak kırksekiz saat içinde yapılacağı»; «cevap ve cevaba cevap sürelerinin onar gün olduğu; bu sürelerin tamamlanmasından sonra on- beş gün içinde karar verileceği» hükümleri öngörülmektedir.

TRT Kurumu Kanunu'nun bu hükümleri gözönünde tutularak, kanun koyucunun bu özerk idare için tamamen istisnâi bir sistemi gözönünde tuttuğu anlaşılmaktadır. Kaldı ki, TRT İdaresi yayınlanacak her türlü filimler bakımından da bir oto - kontrolü sürdürmektedir.

TRT Kurumu'nun film servislerinde çalışan en alt elemandan bölüm şefine kadar herkes önceden saptanmış olan yayın ilkelerinden biri olan oto-kontrola uymak zorundadır.

Aslında bu oto - kontrol sürecini. Kurumun, beş kategoride gerçekleştirme durumunda olduğunu açıklamak isteriz :

- 1) Programı hazırlayan, program sorumlusu eleman ve bölüm sorumlusu olan şef ilk plânda;
- 2) «Konu formu» adı ile anılan ayrıntılı bir formu, ilgili servisten alarak inceleyen ve gerekirse filmi gördükten sonra bu forma paraf koyan alâkalı genel müdür yardımcısı ikinci plânda;
- 3) Program ve Televizyon Dairesi müdürleri (daha çok kendi yönettikleri veya sorumlulukları altında bulunan filimler bakımından);
- 4) Yönetim Kurulu (önemli konularda);
- 5) TRT Kurumu Genel Müdürü istisnâi ve âcil durumlarda.

Aslında son iki kategorinin sorumluluğu : Yönetim Kurulu'nun radyo ve televizyon yayınlarından genellikle sorumlu bulunmasından ; genel müdürün ise Kurumun temsilcisi olmasından ve 9. maddenin 3. fıkrasına göre «millî güvenliği, kamu düzenini veya Devletin dış münasebetlerinin sağlamlığını korumak amacıyla» yayınlardan sorumlu tutulmasından dolayı ortaya çıkmaktadır.

Kaldı ki, genel müdür, 17. maddenin Hükümete tanıdığı men yetkisinin de muhatabı bulunmakta ve bu sıfatla da yasaklamalarda bulunmaktadır.

Yukarıda beş* kategoride gösterdiğimiz oto - kontrol yetkilerini gereğince kullanmayan ilgililerin sorumluluğu, Kanunun 20. ve müteakip maddelerine göre, «canlı yayın» yapılmışsa metni yazan, konuşan, yayını idare ve kontrol edenler bakımından; diğer hallerde de konuşan ve yayını idare edenler bakımından doğmaktadır.

11, 13, 14 ve 16. maddelere göre, siyasî yayın yapma zorunluğu dolayısıyla, o yayının idare ve kontrolunda özel olarak görevlendirilmemişse, okuyana sorumluluk tanınmamış; sorumluluk, metni veren ilgili mercilere dönüşmüştür.

TRT Kurumu bakımından genel kontrol düzeninin bu plânda yürütülmesi mevzuat icabıdır. Böyleyken bugün için haber filimlerinin dışında diğer filimler bakımından kontrol devam ettirilmekte; ayrıca Kurum'un bünyesinde yukarıda anıldığı biçimde oto-kontrol de yapılmaktadır.

Bir diğer sorun da, TRT Kurumu'nun, FFSKDN'nin yukarıda da anılan 6. maddesinin 2. fıkrasıyla kontrolden ayırık tutulan «filim yapmak veya yaptırmakla görevli» Devlet dairelerinden biri olduğu muhakkak bulunduğu ve Anayasa'nın 112. maddesinin 2. fıkrası, «idare kuruluş ve görevleriyle bir bütündür» prensibini koyduğuna göre; kendi bünyesinde oto - kontrol sağlayan ve «filim yapmak veya yaptırmakla görevli» bir Devlet Kurumu olan TRT'nin başka bir Devlet kuruluşu olan kontrol komisyonunun denetleme alanı dışında bırakılmasının zorunluğudur.

İlk adım atılmıştır; yakında haber filimlerinin dışında kalan diğer televizyon filimlerinin de kontrol dışında tutulması umulur.

II. SİNEMA FİLİMLERİ ÜZERİNDE YAPILAN KONTROLÜN ETKENLİĞİNİ YİTİRMESİ; ALINACAK TEDBİRLER. ÜZERİNE GÖRÜŞLER

1) Olaylar

A) Senaryo ve Film Kontrolünün Fiilen Ortadan Kalkmış Bulunması

27 Mayıs 1960 Devrimini izleyerek, film kontrolü sonucu alınan kararlara uygun olmayan gösterimde bulunan sorumlulara uygulanacak müeyyidenin Ceza Kanunu'nun 526. maddesinin, «Salahiyetli makamlar tarafından adli muameleler dolayısıyla yahut âme emniyeti veya âme intizamı veya umumî hıfzıssıha mülâhazasıyla kanun ve nizamlara aykırı olmayarak verilen bir emre itaat etmeyen veya bu yolda alınmış bir tedbire riayet eylemeyen kimse, fiil ayrı bir suç teşkil etmediği takdirde, bir aya kadar hafif hapis veya 50 liraya kadar hafif para cezasıyla cezalandırılır» (3) hükmü çerçevesinde kalması; bir çok yapımcı ve işletmeciyi, filimlerini, kontrol sonucu çıkarılan bölümleri ekleyerek veya kontrol edildiği sırada filimde bulunmayan bir çok sahneleri de sonradan ilâve ederek halka göstermeleri gibi bir davranışa yöneltti.

Bir kez böyle bir davranış ortaya çıkınca, bunu filimlerin kontrole getirilmeden önce bir süre halka gösterilmesi gibi davranışlar da izledi. Bazı işletmecilerin beyanına inanmak gerekirse, bu şekilde gösterilen filimlerin sayısının, o yıl işletilen filimlerin % 50'sini bulduğu oluyormuş.

Diğer yandan ötedenberi senaryo kontrolunda da bir gevşeklik görülmektedir. Senaryosu reddolunan bir senaryo yazarı veya yayımcı; daha sonra İdare'ye yaptığı müteaddit müracaatlarla, senaryosundaki mahzurlu yönleri giderdiğinden bahisle, evvelce alınan olumsuz kararın olumlu hale getirilmesini sağlamaktadır.

Aslında tema ve konu itibarıyla olumsuz olan bir senaryonun böylesine bir tutumla düzelebileceği pek akla, yakın olmasa gerektir.

B) «Ankara Türkiye'nin Kalbidir» Filminin Sinematek Derneği'ndeki Gösteriminin Yasaklanması :

Yapımcı ve işletmecilerin yukarıdaki bentte açıklanan olumsuz davranışlarının yanında İdare'nin de kendine özgü bazı tutumları so-

(3) Bu madde hükmündeki para cezası 5434 sayılı ve 10/6/1940 tarihli kanuna göre, 5 misline çıkarılmıştır.

nucu FFSKDN'nin 28. maddesine göre yasaklamalarda bulunduğu da ötedenberi görülmektedir. 28. madde işçileri Bakanı'na filimleri her safhada yasaklama yetkisi tanımaktadır. Nedir ki, politik repertüsyonları geniş olan bu çeşit yasaklamalara Bakanlık pek sık başvurmamaktadır.

Nitekim televizyonun 10 Kasım 1969 tarihindeki programında yer almışken, yarısı gösterildikten sonra, yayını men olunan «Ankara Türkiye'nin Kalbidir» adlı filmin, daha sonra Sinematek Derneği tarafından Ankara'da ikinci kez gösterilmek istenerek programa sokulmuşken; 5/3/1970 günü gösterim yapılırken Polis tarafından yasaklanması Basın'da olumsuz yorumlara yol açmıştır (4).

C) Enformasyon Bakanının 1939 Kontrol Düzeninin Kaldırılacağına Dair Beyanı:

1969 seçimlerini izleyerek işbaşına gelen Hükümetin Enformasyon işleriyle görevli bakam Sayın Turhan Bilgin'in 22.XI.1969 günü Meclis'te düzenlediği bir basın toplantısında, «30 yıl önce Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılmış olan sansür kararnamesinin kaldırılacağını ve 20. asrın imkânları gözönünde tutularak yeniden düzenleneceğini» açıklaması; bizdeki kontrol düzeninden yakınlar için bir ümit kapısı açmıştır.

Bu konuda kısa bir süre sonra ikinci bir açıklama yapacağım da sözlerine ekleyen Sayın Bakan, «Sansür kararnamesi, aydan gelen filimlerin dahi sansür kurulundan geçirilmesini âmirdir. Bu, zaman kaybına sebep olmaktadır. Hükümetimiz bunu çağın gerçeklerine uygun telâkki etmemektedir» diyordu (5).

D) Son Günlerde Basına Akseden Bazı Tutumlar:

Son aylar zarfında Basın'da denetleme idarelerinin bazı tutumları eleştirildiği gibi, televizyonda yayınlanan haber filimlerinin kontrol dışında tutulması kararının uyandırdığı ümitle sansürün kaldı-

(4) Örneğin bakınız : «Türkiyenin Kalbi Ankara) Filmini Sansür Yasakladı, MİLLİYET, 7.3.1969.

(5) Bu konuda örneğin bakınız : «1939 Sansürü Kalkıyor», MİLLİYET, 23.XI.1969.

rılması yönünde ve sair bakımlardan bazı teklif ve temennilerde bulunulduğu da görülmektedir (6).

2) Senaryo Kontrolünün Kaldırılması ve Filim Kontrolüne Yeni Bir Veçhe Verilmesinin Zorunlulukları :

A) Senaryo Kontrolü Anayasaya Aykırıdır:

Anayasamızın Basın' özgürlüğü ve sansür edilemezliği hakkında açık - seçik bir prensip vazetmiş olmasının diğer haberleşme araçlarının aleyhinde bir durum yarattığını yukarıda belirtmiştik. Bu durumda Anayasa'nın fikir hürriyeti, fikirleri belli araçlarla yayma konusundaki genel prensiplerin rağmına kanun koyucunun gerekli hallerde kanun yoluyla bir ön-düzenlemeye gidebileceği anlaşılmaktadır.

Ancak senaryo filim değildir; ve tiyatro oyunlarının yayın yoluyla Basın haline getirilmesi gibi; senaryoların da dünyada yayınlanarak Basma dönüştürüldüğü pek bilmen bir keyfiyettir.

Bu bakımdan çoğu zaman teksir aletleriyle çoğaltılarak İdare'ye sunulan senaryoların kontrol konusu edilmesi; hele halkın karşısına senaryonun değil, çoğunlukla bu senaryodan yapılan filmin çıktığı süreci karşısında, gerçekten senaryo kontrolünün nedeni yeterince açıklanamaz.

Bunun belki pratik bir faydası umulmaktadır; o da : bir çok emek ve sermaye sarfolunarak ortaya konan bir filmin sonradan red veya men olunmasının, senaryo kontrolü yoluyla peşinen karşılanmasının, İktisadî ve malî bakımdan filim yapımcı için bir destek olabileceği ümididir. Nedir ki, Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanununun konuyla ilgili 6. maddesinin uygulanmasını gösteren bir Nizamname'-

(6) Bu konuda bakınız : «Sinema Kültürü ve Sansür», Tanju Akerson, DEVRİM, 18 Kasım 1969; «Nihayet İlgililerin Aklı Başına Geldi - Sansürün Yasak Ettiği Filimleri Oynatma Cezası 50 Misli Artıyor», SAKLAMBAÇ, 15.12.1969; «Sansür 7 Yerli Filmi Yasakladı», HAFTA SONU, 26.2.1970; «Sinema, Televizyon ve Seyirci», Nijat Özön, DEVRİM, 3.3.1970; «Sansürün İşbirlikçileri», Nijat Özön, DEVRİM, 24.3.1970; «Sorumsuz Sinema», Nijat Özön, DEVRİM, 7.4.1970; «Türk Sinemasında Sansür Sorunu I ve II», Tuncan Okan, MİLLİYET, 20.4.1970 ve 23.4.1970; «Bir Sinema ki... (Yeşilçam ve Türk Sineması adlı kitabın eleştirisi dolayısıyla), Tank Dursun, MİLLİYET, 28.4.1970; «Türkiye'de Düşünce Özgürlüğü Var mı?», Prof. Muammer Aksoy, DEVRİM, 28.4.1970; «Neden Yalnız TRT?», Nijat Özön, DEVRİM, 5.5.1970.

nin böylesine malî bir tutumla vazedilmiş bulunduğunu ileri sürmek biraz safça bir düşüncedir. Senaryo kontrolü açıkça, mahzurlu olabilecek bir filmin daha fikir halinde iken zararlarını önlemek endişesi ile konmuştur.

Ancak, gerek senaryoların filme alınmasının zararlarını ortaya koyacak komisyonun gerekli yeterlikte bulunmaması; gerekse hakkında karar alınan bir senaryonun — şu veya bu prosedürleri de geçirerek — sonunda filme çekilmesi kabul edildikten ve film kontrol edildikten sonra; çoğu zaman olumlu olacağı düşünülen bir senaryonun olumsuz etki bıraktığı; olumsuz olacağı düşünülen bir senaryonun ise olumlu etki bıraktığı çokça görülen bir keyfiyettir. Bir diğer anlatımla, kabule mazhar olmuş bir senaryo, iki ayrı film yapım kurumunun ayrı sermaye olanakları, ayrı yönetmeler, ayrı teknikler ve ayrı ayrı oyuncular ile film haline getirildiği zaman; birisinin halka gösterilmesinde sakınca bulunmadığı, diğerinin ise sakınca bulunduğu iki ayrı filmin ortaya çıkması umulabilir.

Bu durumda senaryo kontrolünün nafiileği ve senaryoların, Anayasa'nın fikrin daha beşiğinde boğulmasını önleyen genel hükümlerinin himayesine mazhar olmasının doğru olacağı kabul edilebilir.

B) Film Kontrolünün Anayasaya Aykırılığı İddia Edilebilir mi?

Anayasa Mahkememizin 1963/204 Esas, 1963/179 Karar sayısını taşıyan bir kararıyla Polis Vazife ve Salâhiyetleri Kanunu'nun filimlerin ve senaryoların kontrolüyle ilgili 6. maddesinin Anayasa'ya aykırı bulunmadığı ortaya konduktan sonra, böylesine bir soru'nun başlık yapılmamasının gerektiği pekâlâ düşünülebilir.

Nedir ki, Anayasa Mahkemesinin daha çok «yurdun alî menfaatlerimi düşünerek almış olabileceği bu karar, politikacılar arasında olduğu kadar hukukçular arasında da pek çok tartışmaya konu teşkil etmiştir (7).

Ancak, Anayasa tedvin organları, İstanbul komisyonunun hazırladığı Ön - Tasarı'nın 11. maddesiyle derpiş edilen sinematografik hürriyeti tanımamış ve müzakereler sırasında ekseriyetle reddetmiş bulunduğu ve Anayasa Mahkemesi'nin kararıyla de bu politik tutum teyit edilmiş olduğuna göre, Türkiye'de filimlerin

(7) Bu konuda bakınız : Onaran, op. cit., sh. 117 -123; Özkan Tikveş, Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda SİNEMA FİLİMLERİNİN SANSÜRÜ, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, no. 288, İstanbul 1968, sh. 59 - 65.

kontrolü ile ilgili mevzuatın uygulanmasına devam olunacağı, sosyal ve politik şartlar müsait olduğu takdirde, ileride bizzat TBMM tarafından filimlerin de, diğer anlatım araçları gibi, umumî hükümlere tabi tutulması için mevzuatta tadilat yapılabileceği gibi; Anayasa Mahkemesi'nin yeni bir içtihadının bu imkânı sağlamasının da mümkün bulunduğu aşikârdır (8).

Şimdilik Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu ve bunun uygulanmasını gösterir Filimlerin ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Nizamname yürürlükte dir.

Ancak filim ve senaryo kontrollerinin bugünkü uygulaması; bu sistemin ya tamamen ortadan kaldırılmasını, ya da demokratize edilmiş bir hale getirilmesini zorunlu kılmaktadır.

C) Filimler Basın Kavramına Girer mi?

Gerçekten, bir fotoğrafın duyarkatlı bir kartona basılması ile duyarkatlı bir selüloide basılı p yayınlanmasının yarattığı «Basın» ve; «Sinema» farklılaşmasını kavramak oldukça müşkildir.

Belçikadaki uygulamalar, sinema filimlerinin de Basın'a dahil bulunduğu prensibinin ışığı altında yürütölmekte filimlerin ancak çocukların ruh sağlığı ve yetişme olanaklarının düzenlenmesi bakımından kontrol edilebileceğini âmir bulunmaktadır.

Ancak yukarıdaki paragrafta açıklandığı gibi, sinema kolayca anlaşılamayan bir nedenle Basın'dan ayrılmış ve Anayasa'nın tedvini sırasında Sinema, açıkça, Basın'ın yararlandığı özgürlükten mahrum bırakılmıştır. Bu bakımdan Belçika'daki yöntemin bizde de uygulanması olanakları, bizzat kanun koyucu tarafından ortadan kaldırılmıştır.

D) Yeni Bir Sistem Ne Olmalıdır?

Bu açıklamalar sonunda, yeni bir sistemin getirilmesi gerekliliğı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır, sanıyoruz:

Ancak bu sistem nasıl bir yöntemi önermelidir? Mesele burada düğömlenmekte ve çözüm beklemektedir.

(8) Onaran, op. cit., sh. 52.

Akla gelebilen üç sistem vardır:

- a) Genel Hükümlerin Uygulanması;
- b) Demokratiğe Edilmiş Bir Kontrol Sisteminin Kurulması;
- e) Sadece ve Herhalde Gocukları Sinemanın Kötü Etkilerinden Korumakla Yetinilmesi ve Yetişkinler İçin Ön - Denetlemenin Kaldırılması.

a) Genel hükümlerin uygulanması bunların içinde en uygun olacağı izlenimini bırakmaktadır Bir kere, Basın, Tiyatro ve Radyonun Polis kontrolü dışında tutulduğu, Televizyon için de olumlu bir yönelişin bahis konusu olduğu bir ortamda sinema filimleri ön - denetlemede ısrar edilmesi çağdışı bir tutum gibi görünmekte; ve genel hükümler çerçevesinde yargı denetiminin ihdas edilmesi; ancak bu denetlemenin Basın Mahkemelerine bırakılarak mutlaka bilirkişilerin raporuna göre yönetilmesi akla en yakın sistem olarak ortaya çıkmaktadır.

Böylece filimler yüzlerce savcının çengel atacağı birer meta olmaktan çıkar; uzmanlaşmış yargı organlarının, yetki sahasında kalır.

Bu sisteme dönüşülmesini hararetle tavsiye ederiz.

b) Demokratize edilmiş bir kontrol sistemi, İktidarların çeşitli endişelerle bu dönüşümü benimsememeleri halinde bizim önerdiğimiz bir sistem olup : denetlemenin Polis konusu olmaktan çıkarılması; üstün vasıflı kontrol komisyonlarının kurulması; senaryo kontrolünün kaldırılması; film çekiminin izne bağlı tutulmasından vazgeçilmesi; haber filimlerinin, resmi teşekküllerin yaptırdığı filimlerin, Elçilik ve yabancı misyonlarla sinema kulüplerinde gösterilen filimlerin kontrolden istisna edilmesi; çocukların sinemanın kötü etkilerinden kurtarılması bakımından, bunların görebileceği Elimlerin ayrı kategoriler olarak belirtilmesi: kontrol kararlarının kısa süreler içinde Danıştayca denetlenmeye bağlı tutulması; ve kontrol kararlarının kısa süreler içinde Danıştayca denetlenmeye bağlı tutulması ; ve kontrol sonrası bakımından alınan kararlara aykırı tutumlarla film gösteriminin yeterli müeyyidelerle cezalandırılması gibi unsurlarla donatılması daha önceki yayımlarımızda açıkça belirtilmiştir (9).

(9) Bu konuda daha geniş bilgi için bakınız : Onaran, op. cit., sh. 212 - 218.

c) Sadece ve herhalde çocukları sinemanın kötü etkilerinden korumakla yetinilmesi ve yetişkinler için ön - denetlemenin kaldırılması sistemi bugün için Belçika'da tam anlamı ile uygulanan bir sistemdir.

Sinemadan tüm kontrolün kaldırılmasından yana olanlar; terbiyeciler ve eğitimcilerden de oluşsa, böylesine bir görevle donatılmış bir komisyonun, çoğu zaman gayretkeşliğe düşerek, görevinde gereksiz tasarruflara girişebileceğini öne sürerek bu sistemin lüzumsuzluğunu; böylesine bir denetlemenin ana - babalar tarafından düşünülüp uygulanmasıyla iktifa edilmesini ileri sürmektedirler.

Bu görüş, tahsil ve terbiye için çocuklarını pekâlâ Devlet kuruluşlarına teslim eden ana - babalar bakımından, kolayca uygulanamayacak bir tedbir olarak telâkki edilmekte ; ve bu hizmetin de Devlet kuruluşlarına bırakılmasının uygun olacağı karşı görüşüyle reddedilmektedir.

Biz, Anayasa'nın yetişme çağındaki olan çocuk ve gençlerin korunması noktasından öngördüğü ilkelere de uygun düşen böylesine bir uygulamaya karşı değiliz.

Ancak müeyyidenin sağlam tutulmasının bu uygulama noktasından da zorunlu bulunduğunu bir kez daha belirtelim.

3) Yargısal ve Yönetmel Kontrolün Değerlendirilmesi:

Yargı denetlemesi, suç işlendiği mallerde, genel hükümler çerçevesinde müeyyide uygulanması bakımından ceza mahkemelerince yerine getirildiğine göre, sinematografik hak ve hürriyetlerin kötü kullanılması halinde sonradan işleyen bir denetleme oluyor.

Yönetmel kontrol ise, ister bakanlıklar arası bir kurulunun tasarrufu isterse her idarenin kendi filimleri bakımından oto - kontrol olarak ortaya çıksın, bir ön - denetleme şeklinde tecelli edecektir.

Yargısal sistemin yönetmel sisteme üstünlüğü ve daha teminatlı olduğu şüphesizdir; daha anayasal,, daha demokratik olduğu da aşikârdır.

Nedir ki, siyasal güç, bu gereksinmeyi benimsemedikçe; yargısal denetlemenin tüm olarak yönetmel denetlememin yerini alması ve onun uygulamalarına son vermesine olanak yoktur.

İşin daha tutarsız bir yönü de, ön - denetleme şeklinde tecelli eden yönetsel kontrolün varlığı; yargısal denetletmenin de gereğince yerine getirilmesini engellemekte; yönetsel denetlemeden geçirilmiş bir film hakkında daha sonra açılan davalar, bu durumları dolayısıyla âdeta yargısal arkalama (müzaheret)'ya uğramakta; ya takipsizlik kararı almakta; ya da asgarî bir para cezası uygulanmasıyla yetinilmektedir.

Halbuki bu konuda bir türlü uygulanmayan Türk Ceza Kanununun 426. maddesi özellikle müstehcen filimler hakkında özel hükümler şevketmiş bulunmaktadır. Bu bakımdan yönetsel denetimin tamamen kaldırılmasında; ya da sırf çocuklar bakımından uygulanmasında çeşitli faydalar mülâhaza edilmekte; demokratize edilmiş bir sistem kabul edilmesi siyasal bir tercih olarak ortaya çıkacaksa, cezaî hükümlerin yeniden yeterince düzenlenmesi tavsiye olunmaktadır.

Genel Değerleme ve Sonuç

Televizyon filimlerinin, hiç değilse haber filimleri yönünden, ayrı bir rejime tabi tutulması memnunluk verici bir gelişmedir. Bunun, ilk plânda, sinemalarda gösterilen haber filimlerine de teşmili temenni olunur.

Ancak televizyonun özerk bir kuruluşun yayın organı olması ve kendi bünyesinde oto - kontrol olanaklarına sahip bulunması dolayısıyla, bu araç üzerindeki tüm yönetsel denetlemenin kaldırılmasının da uygun olacağı «halisane» düşüncemizdir.

Nedir ki, her servisin görevlilerince uygulanan ve çoğu zaman üst görevlilerin meşguliyetleri, kontrol sürecinin uzmanlık alanları dışında kalması ya da ihmal veya müsamahaları dolayısıyla gereğince yürütülemeyen bu denetlemelere yön vermek üzere TRT Kurulu bünyesinde bir oto-kontrol istişarî kurulu tesis olunarak; bu kurulun danışmanlığı altında oto - kontrolü «kemaliyle» yürütülmesini tavsiye ye şayan görmekteyiz.

Böylece bir çok «frottement»ları gidermek mümkün olabilecektir. Esasen TRT Kurumu Kanunu'nun Yönetim Kurulu'nun ve Genel Müdürün sorumluluklarını gidermek ve yetkilerini gereğince kullanabilmek üzere uzmanlık kurulları tesisine olanak sağlayan hükümleri de vardır.

Bu komisyonun ne şekilde kurulması gerektiği hakkında çeşitli görüşler ortaya çıkabilir ve bunlar tartışılabilir. Biz, bu danışma

kurulunun üç üyeden kurulu bulunmasını; ve bu üyelerin tercihan Üniversite öğretim üyeleri ve görevlileri arasından veya kendi alanlarında uzmanlaşmış kimselerden oluşmasını ve bu alanların da Sinema, Kamu Hukuku ve Sosyal Psikoloji olmasını salık veririz.

Sinema filimlerinin kontrolü hakkındaki görüşlerimizi yeniden özetlersek, temennilerimizin yönetsel denetlemenin kaldırılması ya da sadece çocuklar bakımından uygulanması; her yönden faydalı ve zorunlu olan bu iki sistemden biri politik zorunluklarla bugün için kabul edilemeyecekse; hiç değilse ivedilikle demokratize edilmiş bir sistemin «ehveni şerreyn» olarak kabulü cihetinde bulunduğunu açıklamak isteriz.

İDAREDE TAKDİR HAKKI

BİRİNCİ BÖLÜM

(Tarih ve Teori)

Sadrettin SÜRBEHAN

GİRİŞ

İnsanlık tarihi, başlıca iki çeşit «Keyfilik» e karşı, insanların yaptıkları mücadelelerin hikâyesi olarak kabul edilebilir.

Bir taraftan insanlar tabiatla ve onun keyfilikleriyle savaştılar Vahşi tabiatla, vahşi hayvanlarla, her türlü tabii afetlerle yapılan mücadele, tabii bir determinizme karşı, beşerî indeterminizmin sürekli ve amansız bir çabası ve cesareti olarak görülür. Sürdürülen bu savaş, kısmen insiyaki bir korunma ihtiyacının ifadesi olmuş, kısmen de insan aklının daha iyiyi, daha doğruyu ve daha faydalıyı bulma serüveninin hayırhah atılmaları kabul edilmiştir. Yağmur yağacak ama, su baskın olmayacaktı. Keza yağmur yağmayacak ama, kuraklık da olmayacaktı. Bütün mesele, her türlü tabii ve biolojik olaylardan insan yararına faydalanmak veya asgarî bir düşünce ile insanlara zararı dokunmayacaktı. Böyle bir çaba, tabiatın, başıboş ve keyfi hareketlerini makul ölçüler çerçevesine sokmayı amaç edinmişti.

İnsanların ikinci mücadelesi, yine insanlara, onların topluluklarına ve idare edenlere karşı yapılmıştır. Bu mücadelenin felsefesine göre insanlar, inşaların kurdu olmayacaktı. İnsanlar, gerek doğuşta ve gerekse tabiatla hürdüler. Aynı yaratılış, aynı türdeki bazı insanların, azınlıkta olmalarına rağmen, diğer insanları bu hürriyetlerinden yoksun bırakmaları kendi çıkar ve takdirlerine göre idare etmeleri, akli ve beşerî bir davranış olamazdı. İşlerine geldiği surette muamele etmek, işlerine geldiği şekilde sosyal kurallar koymak, bunları keyiflerince tefsir ve takdir etmek, insan haysiyetine karşı bir davranış olmalı idi. Böyle bir davranış tabii bir icap değil, sonradan konulmuş bir düzenin sonucuydu. Bu düzeni koyma yeteneği bulunan insanların,

bunu değiştirme yeteneği taşıyacakları da tabii karşılanmalıdır. Yani insanlar, bir takım insanların keyfi davranış ve tutumlarıyla m¼cadele edebilir ve etmelidirler.

şu halde insanlık tarihinin diğer bir safhası, beşerî nizami ve hukuki keyfiliklere karşı yapılmış m¼cadeleleri kapsamaktadır. Bu safha hak ve h¼rriyetlerin en iyi şekilde gerçekleştirme y¼n¼nde sarfedilen insan çabaları sayılabilir.

TARİHE KISA BİR BAKIş

İnsan hak ve h¼rriyetleri için yapılan m¼cadeleler, çeşitli d¼nemlerden geçmişlerdir. Mağara devri veya Taş devri diyebileceğimiz insanlığın ilk bilinen zamanlarından itibaren yakın çağlara kadar uzanan b¼l¼m ile bundan sonra çok hızlanan olayları kapsayan b¼l¼m belli başlı d¼nemler olarak kabul edilebilir.

Yeni çağlara kadar devam eden ilk merhalede, insanların bireyler olarak insiyaki m¼cadelesi yanında sop, aile, klan ve kavim gibi insan topluluklarının s¼rekli çatışmaları, tarih tarafından kaydedilmez. Zira ne insanlar ve ne de toplumlar hen¼z r¼řde varmış sayılmaktadır. İnsanlığın r¼řd¼, doğuda T¼rklerin ve Çinlilerin tarihe girmeleri, Hindistanda b¼y¼k dinlerin doğması, Orta Doğuda Mısır ve Mezapatomya medeniyetleriyle başlamıştır. M. Ö. 4. nc¼ y¼zyılda ise, Grek medeniyetiyle, ilkel d¼ř¼ncenin hayale dayanan ocukca metodları yerine, hayat meselelerini d¼zenli bir şekilde ele alan tenkit metotlarının ortaya çıktığına tanık olmaktadır. Bir çok ¼topik d¼ř¼nceler yanısıra, eski grekte, cumhuriyet idareleri bulunmaktaydı. Vatandaş olan herkes, Devlet idaresine tartışmalarla veya oyu ile katılabilmekteydi. Ancak siyasal bir sistem olarak vatandaşın idareye katılması d¼neminin en ¼nemli ve uzun olanına Roma devrinde başlanılmış oldu. Ve yine siyasal ve kişisel hak ve h¼rriyet m¼cadeleleri yoğunlukla ilk defa Romada yapılmaktadır. Birçok kereler k¼lelerin başkaldırmaları, ¼rneęin M.Ö. I. inci y¼zyılda bir Spartacus'¼n m¼cadelesi, fikri planda yeterli olgunluğa erişmişlik olarak kabul edilmese bile, insanların, tarih d¼ř¼r¼len m¼cadele sayfalarıdır.

R¼nesansa kadar, iskolaştik dediğimiz bir d¼nem, dinin kuvvetli etkisiyle, hem insanları ve hem de toplundan kalıplaşmış, donmuş ve ileriye atılma g¼c¼n¼ kaybetmiş bir duruma sokmuştur.

İnsan ve toplumların hak ve h¼rriyet m¼cadelesinde bir geçiş d¼nemi vardır. Daha doğrusu bu zamana kadar bilinçsiz ve dağınık

bir dünya görüşü ve nefis korunması savaşı, 16. cı yüzyıldan itibaren bilgili ve toplu bir fikri hazırlık çabasına girer. Filhakika hükümdarlar ve hükümetler ne kadar değişirse değişsin, idare şekli ve halkın yaşayış biçimi hep aynı suretle devam etmekte idi.

Düşünce alanındaki bu gelişme, bilimde, teknikte ve ekonomideki gelişmeyi önemli derecede etkilemekte, insan hayatında bir çok değişiklikler yapmaktaydı. Rönesansla başlayan bu iki yönlü değişiklik, ilerde Devlet ve idare tarzlarındaki yeniliklerin kaynağı olmaktadır. XVII. nci yüzyılda İngilterede Lock, Fransada Montesquieu, Devlet ve idare tarzlarına yeni bir düşünce getirilmesinin öncüleri olmuşlardır. Daha önce F. Bacon, otoriteye saygı ve geleneklere bağlılığı, halkın gerilemesinin sebepleri olarak görmüştü. Diderot, Voltaire, Rousseau ve diğer irili ufaklı filozof ve yazarlar, sosyal eşitsizlikleri, insan tabiatının iyilik ve üstünlüğünü, Devlet idarelerinin fenalıklarını sayıp dökmekte, cumhuriyet idaresinin faziletinden söz etmekte idiler. XIII. yüzyılda Magna Carta Libertatum'dan sonra denenen cumhuriyet idaresi ve ılımlı monarşik idareler, insan hak ve hürriyetlerinde ilham kaynağı oluyordu. Uzak ve yakın geçmişte insanlar için örnek alınabilecek iyi ve faziletli denemeler yapılmışken hala hükümdarların «Devlet ben'im» tutumu içinde bulunmaları, düşünce alanında toplumların hazırlanmaları ve harekete geçirilmeleri bakımından itici kuvvetler olmakta idi.

1776 yılında Amerikan Bağımsızlık beyannamesi, çeşitli yazar ve filozofların insanlara has, onlara Tanrı tarafından verilmiş ve asla vazgeçilmez nitelikte bulunan bir takım haklar olarak belirttikleri düşünceleri aksiyon haline sokmuştu. Beynamedeki yenilik fikirlerde değil, ancak bu fikirlerin ilk defa olarak bir milletin esas prensiplerini teşkil etmesi ve teoriden uygulama alanına geçilmiş olmasındadır. İngiltere'deki meşruti krallık ile Amerika'daki demokratik idare tarzı, Avrupa milletlerini gıpta içinde bırakıyor ve zaman zaman heyecan yaratıyordu. Fransız ihtilali, böyle bir atmosfer içinde, bir halk hareketi olarak başladı. İnsanlara doğuştan hür oldukları ve hürriyet içinde yaşamaları gerektiği telkin olunmuştu. Tabiaten hür olan insan toplum halinde yaşamakla bu hürriyetini kaybetmişti, fakat medeni hürriyetini yani kendi iradesine itaati elde etmişti. Bu, genel bir iradedir. Zira kişinin yalnız kendi iradesine itaat etmesi ahlâk ve hukuk düzeninin sonucu olmadığı takdirde, ortada bir toplumun veya Devlet olarak yaşanılmış, olmanın anlamı kalmaz. İyi, ahlakî ve hukuk düzenine uygun olan şey, eşyanın tabiatına da uygun olan şeydir. «En uygun olan şey», aslında adalettir.

Sırf akıl ve idrakten doğan evrensel bir adalet vardır ki, bunun insanlar arasında kabul edilmesi, karşılıklı obuasına bağlıdır. Şu halde insanların hakları ile birbirlerine karşı ödevlerini birleştirmek ve böylece adaleti amacına ulaştırmak için, bunların önceden belli olan bazı esaslara bağlanması yani kanunlar konulması şarttır. Diğer taraftan genel irade daima doğru olduğu halde, onu idare eden muhakeme, her zaman aydın ve yetişkin değildir. Ona her şeyi oldukları gibi bazen de nasıl gözükme gerekiyorsa o şekilde göstermek, aradığı doğru yolu bulmak, kişilerin aldatmalarından korumak, hazır menfaatlerin çekiciliğiyle bunların uzak ve gizli kötülükleri arasında denge kurmak halk tarafından yapılacak iş değildir. Halkın idaresine ve kanun koyuculuğa, bunun için zaruret vardır. Kanun koymanın amacı ise, hürriyet ve eşitliktir. Hürriyet ve eşitliği sağlamaya yardım eden iki faktör bulunur. Birisi manevi yani fiili tayin eden irade, diğeri maddi yani fiili icra eden kuvvettir. Birincisi yasama erki, İkincisi yürütme erki yani hükümettir. Böylece hükümet, kanunların icrası suretiyle gerek medeni gerekse siyasal hürriyetin devamını sağlamakla yükümlü bir kuruldur.

Demek ki kanunların konulması ve bunların icrasının amacı, insanlara hürriyet ve eşitlik sağlamaktır. 18 inci yüzyıl filozofları, insan düşüncesine etki yapan bilgi teorileri ve nihayet ülkeleri sarsan düşünceler, önceden tesbit edilmiş hukuk kurallarının icra edildiği Demokrasi üzerinde duruyorlardı. Rousseau şöyle diyordu : «İlahlardan müteşekkil bir ülke olsaydı, idare şekli mutlaka demokrasi olurdu.»

1789 da Fransada İnsan Hakları beyannamesi bütün dünyaya şunları ilân ediyordu:

1. İnsanlar hukuk bakımından hür ve eşit doğar ve öyle kalır.
2. Sosyal farklar, ancak müşterek menfaatlara dayanırsa meşru olur.
3. Her siyasal toplumun gayesi, insanın tabii ve zaman aşımı ile kaybolmayan haklarının korunmasıdır. Bu haklar hürriyet, mülkiyet, güvenlik ve zulme karşı koymadır.
4. Her türlü egemenlik, halktadır. Hiçbir fert veya kurul, halktan gelmeyen egemenliği kullanamaz.
5. Hürriyet, başkasına zarar vermeyen her şeyi yapabilmektir. Hürriyetin sınırı, başkalarına tabii haklarından istifadeyi sağlayan sınırdır. Bu sınırlar, ancak kanunla tayin ve tesbit edilebilir.

İnsanlar artık prenslerin, hükümdarların ve idare edenlerin irade ve ihtiyaçlarıyla kendilerini bağlı hissetmiyorlardı. Eğer bu irade, kendi iradelerine uygunluk gösteriyorsa veya kendi iradelerinin şekillenmesi sonucu olmakta ise, kabul edilebilecek bir hukuk ve toplum düzeni olacaktı. Aksi halde insanlar, kendi iradelerine rağmen itaate zorlanmayı bir zulüm sayıyorlar ve zulmün bulunduğu her yerde karşı koyma hakları olduğunu kabul ediyorlardı.

Şu halde siyasal düşünce ve aksiyonda bir dualizm bulunmaktadır. Bir taraftan hürriyet ve eşitlik ideal olarak kabul ediliyor. İkinci olarak keyfiliğe karşı aktif bir mücadele sürdürülüyor. Birincisi spekülâtif bir tutumun, İkincisi fizik bir davranışın toplumlar a getirdiği insancıl niteliklerdir. Bu niteliklerin sürekli bir şekilde gelişmesi, 19 uncu yüzyılın sonları ile 20 nci yüzyıl içinde de devam edecektir. İnsanlar, önceden belli edilmemiş, İhtiyaca ve kamu yararına uygun bulunmamış, belli bir kurala uymamış bir muameleye maruz kalmayı, adalete karşı bir davranış saymışlardır. Halbuki hukukun gayesi, hukuk kurallarının mahiyeti, kanunların uygulanmasındaki amaç, keyfiliğe karşı kişilere verilmiş en büyük garantidir.

II

HUKUK KAVRAM VE ANLAMINA KISA BİR BAKIŞ

I — Hukuk, kargaşalığın eseridir. Devamlı kargaşalık, insan varlığı ve bu varlığın devamı için önemli bir tehlikedir. Maddi ve manevi huzursuzluk, insanları toplumsal olmaktan çıkaran (asocial) bir durumdur. Öyle ise, karmaşık bir durumu bir düzen altına sokmakta insanların menfaati bulunmaktadır. Derece derece kişisel ahlâk, örf ve adet ve nihayet hukuk, insiyaki ve iradi tepkilerin sonucu, toplumsal düzenin kurulmasını amaç edinen bir seri düşüncedir. Şu halde hukuk, yeryüzünde insanların gerek bir bütün olarak gerek küçük büyük gruplar şeklinde birbirleriyle bir arada yaşamalarını mümkün kılan bir düzen olmaktadır. Ancak hukuku diğer müesseselerden ayıran başlıca nitelik, zora dayalı bulunmasındadır.

Hukuk, kurallar bütünüdür. Bu kurallar, insan iradesi ve bilincin müdahalesiyle ortaya çıkar. Zira insanlar hareketlerini, muayyen esaslara uydurmak ihtiyacını duyarlar.

Formalist bir görüşle hukuk kuralları birer kalıptan ibarettir ve evrensel nitelikleri de buradan gelir. Ancak özü itibariyle de hukuk

kurallarının bir davranışı veya tutumun değerini belirtme fonksiyonları vardır. Çünkü burada insan iradesinin büyük bir rolü bulunmaktadır. Kurala şekil ve muhteva veren, bilinçli bir şekilde müdahalede bulunan, insan iradesidir. Kural değerinin ölçülmesi ve nitelendirilmesi, buna amil olan insan iradesinin saik, konu ve maksadının belli edilmesiyle mümkün olacaktır. Filhakika kurallar saik, konu ve maksatlarına göre birbirlerinden ayırt edilebilirler.

Bir hareketin saiki yani sebepleri sorulabilir. Zira bir insan duygusuna veya düşüncesine göre hareket etmiş olabilir. Ceza hukukunda bu ayırımın önemi vardır. Adam öldürme fiili, düşünülerek (taammüden) yapılınırsa cezası idama kadar gider. Yine bir hareketin konu olarak neyi aldığı yani kime yöneldiği belli edilmek gerekir. Kişiye, aileye, bir işleme, bir davranış veya tutuma yönelmiş olabilir. Bir hareketin maksadı çok değişik olabilir. Bu maksad, sübjektif bir düşünceye göre hazza veya, mutluluğa yönelebileceği gibi, objektif düşünceye göre faydaya, tekâmüle veya naturalizme yönelmiş kabul edilir.

Demek ki hukuk kuralı şekilden başka bir muhtevayı yani sebep, konu ve maksadı bünyesinde taşımaktadır.

2 — Toplum olunca, gerek kişilerin birbirleriyle ve Devletle ilişkilerini ve gerekse genel düzeni sağlamak ve devam ettirmek bakımından bazı prensipler koymak zorunlu olmaktadır. Bu prensipler konularına göre bir araya getirilip maddi veya cezai müeyyidelere bağlanınca, ortaya kanunlar çıkmaktadır. Böyle bir harekete tedvin (codification) denir.

Tedvin, sınırlı bazı konulara ait olmak şeklinde özel kanun yolu ile veya bir hukuk alanım geniş ve tam bir surette kapsayarak genel kanun yolu ile olabilir. Örneğin bir vakıflar kanunu özel, ceza veya ticaret kanunları genel kanunlardır.

Kanunlar yapılırken belli teknikler kullanılır. Kanun koyucunun anlayışına göre bazı hallerde Kazuist veya teferruat metodu uygulanarak bütün ihtimaller dikkate alınır ve binlerce hüküm ortaya çıkar. II. Frederik zamanında yapılan Prusya genel kanunu 17.000 madde idi. Veya Mücerret metod denilen bir teknik kullanılır ki, kazuist metodun tam zıddıdır. Bu metodlardan hiç birisi, hayatı, kişi ve Devlet ilişkilerini noksansız, olarak tesbit edememişlerdir. Hayatın devamlı olarak akıp gitmesi, kişisel ilişkilerin sıklaşması, düşüncelerde değişiklikler, her şeyin önceden tesbitine imkân vermez. O halde kanunların bütün ihtimalleri karşılayabilmesini sağlamak için başka metod ve tekniklerin kullanılmasında zaruret bulunur.

III KANUNLARIN UYGULANMASI

Örf ve adet ve ahlâkın derece derece yükselerek sosyal kurallar haline gelmesi ve sonra hukuk şekline dönüşmesi, toplum hayatında çok sayıda kanunların ortaya, çıkması sonucunu doğurur. Bir kere kanun çıktı mı, artık bütün mesele, bunların uygulayıcılar tarafından olaylara ve kişilere uygulanması olacaktır. Bir taraftan yargı makamları diğer taraftan İdarî makam ve bu nitelikteki kurullar, kanun uygulayıcısı olarak, belli başlı yetki erkleridir.

Kanunların uygulanması konusunda önce iki çeşit yetki söz konusu olur. Birincisi, uygulamaya yetkili kişilerin belli edilmesidir. Buna görevsel yetki denir. Boşanma davasına asliye hukuk hakiminin bakması veya silah vesikasının vali veya kaymakamlarca verilmesi gibi. İkincisi, bir kanun hükmünün neredeki makam tarafından uygulanacağı meselesidir. Buna yer itibarıyla yetki denir. Örneğin boşanma davasına bakacak mahkeme, boşananların ikametgâhlarının bulunduğu yerdeki asliye hukuk mahkemesidir.

Kanun koyma tekniklerinde ister mücerret veya kazuist metod, ister karma bir teknik kullanılmış olsun, bütün ihtimallerin derpiş edilmiş olacağı düşünülemez. Fakat hukuka bağlı devlet anlayışı kanun hakimiyeti esasına dayandığına göre, kanun hükümleri dışında bir uygulamanın yapılması mümkün değildir. Ortaya çıkan bu paradoksu çözümlemek için bazı metodlar kullanılmaktadır.

a. Tefsir.

Bir söz veya, hükümden, var olan bir anlamı çıkarmaktır. Zira hukuk kuralları :

- aa. Açık ve anlaşılır olmayabilir.
- bb. Yeni bir anlam verilmek icabedebilir.
- cc. Bazı meseleler hakkında hüküm bulunmayabilir.
- çç. İki muhtelif hüküm getirmiş olabilir.
- b. Kıyas.

Her hangi bir hukuki olaya uygulanan kanun hükmünün, benzer diğer bir ola ya da uygulanmasıdır.

Kanunların, bir hukuki ilişki veya olay üzerine oturtulması, boşluk tamamlama veya yeni bir hüküm yaratma şekilleri dışında bir şekil ve durum daha vardır. Bu durum, bir kanun boşluğu, noksanlığı veya hüküm yokluğu değildir. Kanun, uygulayıcıya bir görev, bir yetki ve hak vermiş, ancak bunun uygulanması lüzumunu uygulayıcının inisiyatifine veya içtihadına bırakmıştır. Yani burada, bir kıyas veya tefsir meselesi bulunmamaktadır. Zira kanun açıktır, bir hüküm vardır ve esasen böyle bir yetki veya hakkın varlığı, açık bir kanun hükmünün varlığına bağlıdır. Bu ifadelerle, takdir hakkından söz etmek istediğimiz anlaşıyor.

VI BAĞLI YETKİLER

Baştan beri üzerinde durulan tema, insanların tabii hayattan toplum hayatına ve nihayet bir hukuk düzenine geçişleri, gelenekle, tabii ve beşeri keyfiliğe karşı önce insiyaki sonra bilinçli tepkilerin sonucu olduğudur. Özellikle! demokratik bir rejimde yasama, yürütme ve yargı erklerinin tamamen ayrılması, bunların birbirlerinden bağımsız olarak çalışmaları düşüncesinden öteye, halk iradesinin tezahüründe ve idare edilenlerin yönetilmesinde icra fonksiyonunun yani yürütme erkinin keyfilikten uzak bir nitelikte bulunması şartını getirir. Yasama erki en iyi, en uygun ve en adil kanunları getirirken, yürütme erki bu kanunları kuruluş amaçlarına uygun, kişi ve toplum çıkarlarına yönelmiş ve faydalı sonuçlar doğuracak bir şekilde uygulayacak, diğer taraftan amaca ve kişi yararlarına uygunluğunu yargı erki denetimi ile sağlayacaktır. Hukuka bağlı devlet ilkesinin esası bundan ibarettir.

Bu sebeple kanunlar konulurken, idareye (yürütme erkine) verilen hak ve yetkiler, mümkün olduğu kadar açık ve seçik olarak belirtilmelidir. Burada idare ile kişiler arasında bir hakkın kullanılması, bir işlem yapılması, işlemin şu veya bu tarz yapılması dolayısıyla, bir sübjektif hak konusu ve talebi ortaya çıkar. Yani idarenin bir kanun hükmünü uygulamasında, belli şartlara, belli bir maksada uyması ve belli bir uygulama konusu içinde kalması gerekir. Kanun böyle bir yetkiyi idareye açıkça vermiştir. Diğer taraftan kişiler de kanun hükmünün, hükümde çerçeve, maksat ve sebepleri gösterilmiş olduğu şekilde idare tarafından uygulanması hakikim kendinde muhafaza etmektedir. Böylece idare ile kişi arasında bir sub-

jektif hak ilişkisi ortaya çıkıyor. Bu hak, kişinin, özellikle, idareye karşı kullanabileceği bir yetkidir.

Demek ki bazı durumlarda kanun, idareye yapacağı tasarrufun konusunu, sebeplerini göstermiş ve yine tasarrufun hangi amaçlarla yapılacağını açıklamıştır. Artık idarenin, bundan kaçması, tasarrufun yönünü değiştirmesi ve başka suretlerle uygulaması mümkün değildir. İdare, kanunun kayıt ve şartları ile bağlı bir hale gelmiştir. Bu şekilde, idarenin tamamen inisiyatifine bırakılmamış yetkilere Bağlı Yetkiler diyoruz.

Şu halde idareyi tamamen şartlandıran bağlı bir yetkinin bulunması için aranılacak unsurlar şöyle tesbit edilebilir :

1. Kanuna dayalı bir tasarruf olmalıdır.
2. Bu tasarruf idari nitelikte olmalıdır.
3. Tasarrufun sebebi, konusu ve maksadı açıkça gösterilmelidir.
4. Tasarruf konusunda idarenin elinde birden çok hal tarzı bulunmamalıdır.
5. Veya idareye belli bir işi yapması veya belli bir davranışta bulunması kesin olarak emredilmiş olmalıdır.

VII

TAKDİR HAKKI (YETKİSİ)

A — Kavram ve Tanım.

Kanunlar, insanların hayat ilişkilerini düzenler ve toplumsal kargaşalığı önler. Bu amaca yönelen bir çaba, ne kadar kuvvetli, bilgili ve anlayışlı olursa olsun, beşeri ilişkilerin tamamını, kişisel ve toplumsal olayların bütün çeşidini hüküm perspektifi içine alamaz. Ekonomik, bilimsel ve teknik gelişmelerin son derece sürat kazanması, toplumun bütün değişikliklere uygunluk göstermede elastikiyeti bulunmaması, insanların değişimleri gerilerden izlemesi, tabii olarak kanunların da bütün ilişki ve olayları çok geç kavraması sorununu doğurur. Bu itibarla kanunlar mücerret kalmak, özellikle prensip şeklinde kuralları koymak zorunda kalır. Bunun telafisi, yukarılarda sözü edilen tefsir, kıyas gibi metodların kullanılması ile mümkün oluyor.

Diğer taraftan bazı haller vardır ki, kanun bir ilişki veya olayı acık ve seçik görse ve bunu bir hüküm halinde tesbit etse bile, kanun uygulayıcısının ne zaman harekete geçeceğini, hareket tarzını ve bu hareketin muhteviyatını göstermez. Zira böyle bir durumun gösterilmesi, hem mümkün ve hem de adalete uygun düşmez. Bu şekil bir tesbit© teşebbüs halinde, yüzlerce, belki binlerce ihtimali dikkate almak gerekecektir ki buna rağmen beşerî hayatın ihtimalleri tam karşılanmayacağı gibi, gerçeğe, hak ve adalete uygun bulunacağı da çok şüpheli olacaktır. Örneğin Medeni kanunun 26 inci maddesine göre «Muhik sebeplere binaen bir kimse isminin değiştirilmesini isteyebilir.» Buradaki «muhik sebepler»in ne olduğunu önceden tesbit etmek çok zordur. Bu sebeple muhik kavramının belli edilmesini kanun hakiminin takdirine ve anlayışına bırakmıştır.

İşte takdir yetkisi böyle bir anlayış ve mekanizmadan çıkıyor. Takdir hakkı, kanunda uygulanacak bir hüküm bulunmakla beraber, bu hükmün uygulama tarz ve şümülünün tayini hususunda verilen bir yetkidir. Burada hak ile yetkinin eş anlamda kullanıldığına dikkat edilmelidir. Zira bilinir ki, hak, hukuk tarafından kişilere tanınmış yetkilerdir.

Şu halde idare ile kişiler arasındaki ilişkiler kanunlarla önceden düzenlendiğinde, kişi öyle yetkiler karşısında bulunur ki, bu yetkiler hukuki bir bağla kayıtlanamam ıştır, işte takdir hakkı, yapılması veya yapılmaması uygun olanı kararlaştırmak hususunda idareye verilmiş bir serbest hüküm yetkisidir. İdare, faaliyetlerinde serbesttir. Hukuki bir mecburiyet, kayıt, bağ sınır bulunmamaktadır. Yapacağı şeyin, olumlu veya olumsuz hareketin ihtiyaca uygunluğunu tayin etmek idareye ait bir haktır'. İdare, harekete geçip geçmeme hususunu kendiliğinden belli eder ve icraya koyar. Bu sebeple de bağlı haklarda olduğu gibi, sübjektif bir hak konusu yoktur. Yani kişinin idareye ve idarenin de kişiye karşı bir mutalebe hakları bulunmamaktadır. Bağlı yetkilerde kanun, hangi durum, şekil ve tarzlarda hareket edileceğini açıklıkla göstermiştir. İdarede bir bağlılık ve yükümlülük bulunmamaktadır. Kanuni yükümlülük ise, genel hukuk prensipleri gereğince, yapılmaması veya kötüye kullanılması halinde bir mutalebe hakkı yani sübjektif hak doğurmaktadır.

Halbuki takdir hakkında her hangi bir bağlılık veya yükümlülük bulunmaz. Zira idareye belli bir davranışta bulunması veya belli bir görevi yerine getirmesi için az veya çok bir hareket serbestisi verilmiş ise, veyahut idarenin belli bir görevi yerine getirirken elin-

de birden çok hal tarzları varsa, o zaman idarenin takdir hakkından söz edilebilir.

2, — Unsurları.

Takdir hakkını, keyfilik durumuyla karıştırmamak gerekir. İnsanların ötedenberi keyfiliğe karşı yaptıkları mücadelenin bilinci, esasen, idarenin takdir hakkı vesilesiyle keyfiliğe kaçacak hareketlerine sed çeker mahiyettedir. Nitekim bu sebeptendir ki, takdir hakkının sınırları, her zaman söz konusu olmuş, çeşitli zamanlarda yasama erki veya yargı denetimi yoluyla bu sınırların belli edilmesine çalışılmıştır.

Gerçekten takdir hakkının sınırları ve bu sınırlar içinde kalınıp kalınmadığı söz konusu olunca, yetkiyi meydana getiren idari tasara rufların ne olduğu ve kapsadığı unsurları incelemek gerekecektir.

İdari tasarruf konu olduğuna göre tasarrufun tahlilini yapmalıdır. Genel anlamda tasarruf, bir hukuki ilişki veya hakka doğrudan doğruya temas eden hukuki bir muameledir. Hukuki muamele ise, bir veya birkaç kişinin, bir hukuki sonuç doğuran irade beyanlarıdır.

Bu halde tasarruf, hukuki sonuç doğuracak bir irade beyanına matuf hareket veya merasimdir. İdari tasarruf tabiatıyla idari sonuçlar doğurmaya matuf bir merasimdir. Her tasarrufta:

- a. Konu,
- b. Sebep unsuru,
- c. Maksat,
- ç. İrade tezahürü, vardır.

Tasarrufta konu, tasarruf dolayısıyla meydana getirilen etki tezahürüdür. İdare hukukunda bir işlemin doğuracağı hukuki sonuca, meydana getireceği hükme, konu denir. Örneğin bir tayin tasarrufunda konu, bir kişinin bir memuriyet yerine tayin edilmesidir. Tayin muamelesi yapıp, her türlü merasim tamamlanmakla tasarruf meydana gelmekte ve tasarruf konusu bir vakıa olarak ortaya çıkmaktadır. Tasarrufun olabilmesi için, evleviyetle, bir konunun olması gerekir. Medeni hukukta akit serbestliği dolayısıyla konu serbestliği vardır. Halbuki idare hukukunda ilgililer bir idari işlemin konusunu değiştirmeye veya belirtmeye muktedir değillerdir.

Tasarrufta sebep, tasarruf muamelesinden önce mevcut bulunan bir durum, şart veya fiildir. Ancak bu durum, şart veya fiil, tasarrufun yapılması için onu itici, harekete geçirici nitelikte bulunmalıdır. Yani kısaca sebep, idari tasarrufun dayanağıdır. Memur tayininde sebep, bir kadronun bulunması ve buranın boş olmasıdır.

Tasarrufta maksad, hedef olarak dikkate alınan sonuçtur. Bir eylem veya merasim yapılmakla, bir sonuç doğacaktır. Bu sonucun, kanunla gözetilmiş ihtiyaca uygun bulunması veya kamu yararı taşıması şarttır ki, yapılan ihtiyaca uygun bulunması veya kamu yararını taşıması şarttır ki, yapılan tasarruftan beklenen gaye ha- hasıl olmuş olsun. Aksi halde tasarrufun anlamı kalmaz ve abesle uğraşmış olur. Hatta tasarrufun mutlak butlanı söz konusu olabilir.

İşte takdir yetkisi bu unsurlardan, özellikle, yalnız bir tanesi için mevcuttur ve bu da konu'dur. Konu (ob-jectum), ortaya konulan, düşünülen veya tasarlanan şeydir. Örneğin bir memur tayininde konu, bizatihi «tayin»dir. Ama bu tayinin bir sebebi olduğu gibi, maksadı da bulunacaktır. Takdir hakkında, her hangi bir şeyle, şarta ve kayda bağlanmamış olan husus, işte bu konu, örnekte olduğu üzere «tayin»dir.

Yukarıda gösterilen hususlar «izafimdir. Takdir hakkının ne olduğu ve nerelere kadar yaygınlık göstereceği konusu araştırılırken başkaca unsurların mevcut olabileceğini gözden uzak tutmamak gerekir. İdari bir tasarruf olması dolayısıyla takdir hakkındaki bu unsurlar, oluş ve sonuç olarak, şunlar olmalıdır:

a. Yetki.

Takdir hakkını ancak, kendisine bu yetkinin verilmiş olduğu kişi veya makam kullanabilir. Aksi halde, tasarruf, yapılmamış sayılır.

b. Şekil.

Takdiri tasarruf, belli merasimlere bağlıdır. Merasimden maksat, izlenmesi gereken prosedürdür. Örneğin bir kaymakam tayinindeki şekil, sınıf yönetmeliği, müdürler encümeni karar ve müşterek kararnamedir.

c. Sebep.

ç. Maksat.

d. Konu.

e. Genel hukuk esasları ve anlayışı.

Her ne kadar takdir yetkisi, hukuken bir takım şartlara bağı olmamak niteliğinde görülen bir hak ise de, bunun kullanılmasında genel hukuk prensiplerine riayet zorunludur. Bu husus, hukuka bağı devlet ilkesinin kaçınılmaz bir sonucu olarak kabul edilir, örneğin bir tasarrufta bulunurken müktelep haklara riayet edilecektir. Herhangi bir şarta ve kayıda bağı olmamak iddiasıyla böyle bir prensipten uzaklaşmak mümkün değildir.

f. Hizmet gereğı.

Maksat unsuruna tali bir unsur olarak girebilecek olan hizmet gereğı, takdir yetkisi kullanılırken dikkate alınır. Zira idari bir maksat, temşiyet tasarruflarında dahi, bir hizmet yapmış olmanın, bunu en iyi ve faydalı bir şekilde gerçekleştirmenin düşüncesi içerisinde olacaktır. Zira idari makamlara verilen tasarruf yetkisinin ve yapılan tasarrufun amacının bunun dışında olacağı düşünülemez. Örneğin bir memurun 5439 sayılı kan unla merkez teşkilâtına alınmasındaki gaye içinde, o memurdan merkez görevlerinde yararlanmak gibi bir hizmet gereğı vardır. Veya olmalıdır.

g. Kamu yararı.

Bu unsur dahi, maksat unsuru içinde düşünülebilir. Fakat kamu yararı kavramı, kapsam itibariyle, hizmet gereğı kavramından daha geniş ve yaygındır. Hizmet gereğı, bir teşkilât, bir ünite içinde kalabilirken kamu yararı bütün Devlet' ve ülke yararı derecesine kadar çıkabilir.

Yukardaki şuur ve unsurlara zamanla başkalarının katılması mümkündür. Zira, daha önce ifade edildiğı gibi, takdir hakkı zatında, nisbilik niteliğı taşımakta ve özellikle idare hukukuna hakim içtihatlarla tavsif edilmektedir.

8 — Takdir hakkının sınırları.

Takdir hakkının şuurları söz konusu olunca, dar veya geniş olması şeklinde bir tahdidin mümkün bulunup bulunmayacağı üzerinde durmak gerekecektir. Bazı hukukçulara göre, takdir hakkının sınırlanması diye birşey olamaz. Zira takdir, bizatihi bir serbestlik ve kayıtsızlık ifade eder. Eğer bir sınır meselesi varsa, o zaman takdir

hakkının varlığı veya yokluğundan söz edilmelidir. Ve yine mevcut bir hak, takdir olarak nitelendiriliyorsa, bir takım alternatifler arasında seçim yapabilme imkânının bulunduğu ve buna herhangi bir müdahale olamayacağı anlaşılmalıdır.

Bazı hukukçulara göre ise, takdir hakkında bir sınırlama mümkündür. Ancak bu imkân, takdir hakkına bütün safhalarında yapılabilecek bir sınırlama olamaz. Özellikle takdir tasarrufun, maksat yönünden, kamu yararı, hizmet amacı gibi bir sınırlaması olur. İdarece yapılacak tasarruf, tek taraflı ve kamu yararı yönünde olacağı tabii bulunmakta ise bu durumda olmayan bir tasarrufun sınırlarını aşmış, maksadından uzaklaşmış, nihayet keyfiliğe kaçmış bir niteliğe gireceği muhakkaktır.

Her iki görüşte de gerçek payı mevcuttur. Şekli bir düşünce ile, takdir tasarruflarda sınırlama olmaması gerekir. Esasen tasarrufun niteliği, her hangi bir kayda bağlı olmamaktan ileri gelmektedir. Diğer taraftan takdir tasarrufların her hangi bir sınırlamaya tabi olmaması da, özcü bir düşünce ile mümkün değildir. Zira takdir hakkı, başı boşluk ve keyfilik demek değildir. Her tasarrufun nihai bir amacı vardır. Hak, yetki ve tasarruflar kanun hükümleriyle ortaya konulurken, bir taraftan genel hukuk esaslarını, diğer taraftan özel maksatları hedef alırlar. Genel hukuk esasları diyince, tabii ve akli hukuk prensipleriyle beraber anayasa ve diğer ana kanunların dikkate alınacağı düşünülmelidir. Bunun yanında bir tasarrufun yapılmasında özel gayeler bulunur. Örneğin gayrimenkule tecavüzün def'i Hakkında idareye verilen tasarruf yetkisinde amaç, tarafların mahkemelere gidinceye kadar aralarında anlaşmazlık çıkarmamak, asayiş muhafaza etmek ve mülkiyet hakkında tedbiri karar almaktır. Ama bu tedbirler alınırken uyulması gereken genel kurallar da vardır. Tarafların mutalebe hakkı, mülkiyet kavramı, zilyetlik durumu tedbirin çeşidi böyle özel bir kanunda gösterilmez. Fakat bütün bunlar genel hukuk prensiplerinden çıkarılacaktır.

Şimdi yukarıda her iki görüşün haklı tarafları bulunduğuna göre, bunların oltasını bulmak gerekecektir. Denilebilir ki takdir hakkına mümkün olduğu kadar sınır konulmamakla beraber bazı yönlerden sınırlamak daha doğrusu tasarrufun yerinde olup olmadığını gözetmelidir. Bu gözetimin nasıl yapılacağı ve kim tarafından yapılacağı ayrı bir konudur. Sözü, takdir hakkının denetimine getirmek istiyoruz.

VIII TAKDİR HAKKININ DENETİMİ

Yüzyıl önceki devlet hizmetleriyle bugünkü hizmetler, nitelik ve sayı bakımından bir hayli farklıdır. Şurası muhakkak ki, kamu hizmetleri sayı ve alan itibarıyla gittikçe artmakta ve yoğunlaşmaktadır. Bu arada tabiatıyla, idarenin takdir hakkına giren birtakım hükümler de çıkmakta ve çoğalmak temayülü göstermektedir. Halbuki modern devlet idaresi ve görüşler, hukuka bağlılık ilkesini gittikçe geliştirmektedir. Bir taraftan devlet otoritesini artırırken diğer taraftan hukuka bağlılık düşüncesi gelişmekte, hak ve hürriyetler teminat altına alınmak istenmektedir. Ortada bir paradoks görünüyor. Hem idareye takdir hakkı verilecek, idare bir tasarrufta bulunurken muhtevayı serbestlikle tayin edecek, hem de bu tasarruf kişilerin haklarını ihlâl etmeyecek, hürriyetlerini kısıtlamayacak bir yönde bulunacaktır. Bu paradoks çözümleyecek tek yol, tasarrufların denetime tabi tutulmasıdır. Denetimin, tasarrufu yapan idarenin kendi içinden yapılması amacı gerçekleştirebilecek bir yol değildir. Tarafsız ve idare dışında bir erkin bu denetimi yapması, hukuk ve anayasa sistemlerinin görümlerine daha uygun olacaktır. Hukuka bağlılık ilkesini kabullenmiş her ülkede bu denetim, yargı erki tarafından yapılır. Yalnız idari veya adli sistem olarak beliren farka dikkat etmelidir. İdari yargı sisteminde, idari tasarrufların danıştay veya mahkeme şeklinde bir makam tarafından denetlenmesi söz konusudur. Adli sistem daha çok Anglo - Amerikan hukuk sisteminde geçerlidir. Bu ülkelerde genel yargı birliği olduğu için, idarenin yaptığı tasarrufların ayrıca özel bir yargı merciine gitmesi kabul edilmemiştir.

Her ne şekilde olursa olsun, bütün idari tasarruflar gibi takdir tasarrufları da bir yargı merciinin denetimine tabi olacaktır. Böyle bir denetim olunca idare tasarruflarında bulunurken özellikle aşağıdaki hususlara dikkat edecek ve yaptığı işlemlerin selâmetini sağlayacaktır :

1 — İdare takdir hakkım kullanırken, kanunun koyduğu sınırlamalar içinde kalmalıdır.

2 — İdare tasarrufta bulunurken anayasa ve genel hukuk esaslarına uymak zorundadır.

3 — İdare, kanunların koyduğu yetki, şekil ve kapsam şartlarına uymalıdır.

4 — • İdare, yaptığı tasarrufun ihtiyaçlara uygun olup olmadığına dikkat etmelidir.

5 — İdare, kullandığı yetkilerde kamu yararı olup olmadığını dikkate almalıdır.

6 — İdare, takdiri tasarruflarında, diğer tasarruflarda olduğu gibi, gerekçe göstermelidir.

Prensipal olarak, idarenin takdir tasarruflarını kullanır ve icra ederken dikkat etmesi gereken yukardaki unsurlar, yargı denetimi söz konusu olunca daha kısa ve birer kavram olarak ifade edilebilir. Filhakika idare, her türlü tasarruflar gibi, takdir tasarruflarında da. kişilerin haklarının ihlâl edilmesi ve hukuken aykırılık sebepleriyle dava konusu olabilir. Yargı makamı, genellikle, tasarrufu aşağıdaki yönlerden inceleyerek kanunlara uygun olup olmadığını araştırır :

1 — Yetki yönünden.

Yetki hususu kamu düzeni ile ilgilidir. Bu sebeple tarafların dermeyanına lüzum kalmadan resen dikkate alınır.

2 Şekil yönünden.

idari tasarrufta şekil, asli ve tali olarak iki kısma ayrılır. Asli şekil noksanlığında, tasarrufta mutlak butlan olur. Tali şekil noksan. İrklarında ise, tasarrufları etkileme derecelerine göre butlan veya telâfi yolu mümkündür.

3 — Sebep yönünden.

4 — Konu yönünden.

5 — Maksat yönünden.

Yargı denetimi, başlangıçtan beri, özellikle, konu hakkında takdiri tasarrufların denetimini yapmıştır. Ancak bu, sınırlı bir denetim yapılacağı anlamını taşımamalıdır. Zira çeşitli ülkelerdeki hukuk rejimi, idare hukuku ve gelişen içtihatlar ayrı ayrı görüş sahibi bulunurlar. Kaldı ki idare hukuku, aslında bir içtihatlar hukukudur. Bu içtihatların zamanla gelişmesiyle, takdiri tasarrufların denetiminde daha fazla bir gelişme ve genişleme olmaktadır. Örneğin Türk idare hukukunda bu şekilde bir gelişme ve genişleme müşahade edilmektedir. idari yargı sistemine bağlı diğer ülkelerde de benzer gelişmeler

görülmektedir. Böylece yukarıda sayılan beş unsurunun tamamı hakkında yargı denetimi yapılmakta ve artık takdir haklarına dayanılarak yapılan tasarrufların diğer normal tasarruflardan hemen hemen hangi bir farkı kalmamaktadır.

Bu yazının ikinci bölümünde, takdir hakkının uygulamada kullanılış ve denetlenmesi incelenirken, Türkiye'deki gelişmeler ve fonksiyonel durum izah edilmiş olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

UYGULAMADA TAKDİR YETKİSİ

Takdir yetkisinin tarihi ve nazarı izahı yapılırken, insanların, tabii ve beşeri keyfiliğe karşı mücadelesi, toplum düzeninin kuruluşu ve hukukun oluşu gözden geçirilmiş, kamu hizmetlerinin artışı yanında takdir yetkisinin de arttığı, bunun kaçınılmaz bulunduğu, ama buna karşılık yargı denetiminin de sınırlarını genişlettiği ifade edilmişti. Kamu hizmetlerinin artması ve yoğunluk kazanması ve devletin bir çok alanlarda bir otorite ile insanların karşısına çıkmaması, diğer taraftan kişilerin hak ve hürriyetlerinin azamî derecede genişlemesi ve teminat altına alınması çabaları, bir paradoks gibi gözükmemektedir. Bu paradoksun çözümü yine yargı denetiminin yapılmasıyla mümkün olur. Bu bölümde, Türkiye'deki uygulamaya bakılmak suretiyle, yukarıda söz konusu edilen paradoksun nasıl çözüme götürüldüğünün izahı yapılacaktır.

I

TAKDİR HAKKININ KULLANILIŞ ALANLARI

Takdir hakkı veya yetkisi, kamu hizmetleri dolayısıyla yapılan icrai tasarruflarda söz konusu edilmektedir. Kamu hizmet ve görevi ise, Devletle doğrudan veya dolayısıyla ilgili işlemlerdir. Şu halde takdir yetkisinin kullanıldığı alanların tesbit edilebilmesi için Devlet görev ve hizmetlerinin belli edilmesi gerekir.

Klasik bir sınıflama olarak, Devletin başlıca üç çeşit görevi olduğu kabul edilmektedir. Bunlar Yasama, Yürütme ve Yargı görevleridir. Her biri ayrı ayrı birer kuvvet (erk) kabul edilen bu görev-

ler, aynı şekilde kamu hizmetleri olarak mütalâa edilir. Böylece bir takdir yetkisi kullanılması için bir erke dayanılarak tasarrufta bulunulması gerekmektedir. Konumuz, idarede takdir yetkisi olmakla beraber, yararı bulunur düşüncesiyle diğer alanlardaki takdir yetkisinden de kısaca söz etmek isteriz.

1) Türkiyede yasama erkini Büyük Millet Meclisi kullanır. Anayasanın 64 üncü maddesi Meclislerin görev ve yetkilerini şu şekilde açıklamaktadır :

«Kanun koymak, değiştirmek, kaldırmak, Devletin bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek, para basılmasına, genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkilerindendir.» Bu yetkilerin nasıl, hangi şekiller altında kimler tarafından kullanılacağını Anayasa göstermekle beraber Meclis içtüzüklerinde de daha açık hükümler belli edilmiştir.

Anayasanın hükümleri, yasama erkinin kullanılmasında her hangi bir bağlayıcı hüküm getirmemekte gibi gözükmemektedir. Fakat dolaylı olarak, Meclislerin yetkilerini daha doğrusu takdir hakkını bağlayıcı hükümler vardır. Örneğin Anayasanın 9 uncu maddesinde «Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmü değiştirilemez.», II inci madde (2) fıkrada «bir hakkın ve hürriyetin özüne» dokunulamayacağı, 58/İ2 maddede «Hizmete alınmada, ödevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez» denilmektedir.

Şu halde Meclisler, Anayasanın bu çeşit hükümlerine uymak, aykırı kanunlar çıkarmamak görevi içindedirler. Nitekim Anayasanın 8 inci maddesinde «Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz» denir. Buna rağmen Meclislerin kendilerine verilmiş görevleri bir takdir hakkı çerçevesi içinde ve serbestlikle kullanıp aykırı kanunlar çıkaracağı düşünülerek, ayrı bir denetleme organının kurulması öngörülmüştür. Anayasanın 147 inci maddesinde aynen «Anayasa mahkemesi, kanunların ve T. B. M. Meclisinin içtüzüklerinin Anayasaya uygunluğunu denetler.» demektedir.

Demek ki, 961 den önceki Anayasada olduğu gibi, Meclisler kanun çıkarma ve kararlar almada, mutlak ve kayıtsız yetkilere sahip değillerdir. Bu husus, Anayasanın genel gerekçesinde aynen şöyle ifade edilmektedir :

«... yasama, asli ve genel (müştak olmayan) bir yetkidir. Bu yetki doğrudan T.B.M.M. ne aittir. T.B.M.M. Anayasanın çizdiği sınırlar içinde kalmak şartıyla, gerekli gördüğü bu alanı düzenleyebilir. Tasarı, hürriyetlerin tecavüze uğramamasını sağlama noktasından hassasiyet göstermiştir. Bu maksatla bir yandan Devletin her türlü idari tasarrufları geliştirilmiş bir kazai kontrole tabi tutulmuştur. Öte yandan bizzat yasama organının Anayasanın koyduğu sınırların dışına çıkmaması, Anayasa mahkemesiyle sağlanmak istenmiştir. Bu konuda bilhassa üzerine dayanan fikir, hürriyetlerin tanzimcisi olan yasama organının, bu tanzim işinde, hürriyetlerin özünü tehlikeye düşürmeyecek bir sınır ile çevrili kalması fikridir.»

2) Yargı erkini kullanan mahkeme ve hakimler bağımsız olup anayasa, kanun, hukuk ve vicdani kanaatlarına göre hüküm verirler. Anayasanın 132 inci maddesi, hakimlerin vereceği kararların tam bir vicdan kararı olmasını sağlamak için «Hiç bir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimliklere emir ve talimat veremez, genelge gönderemez, tavsiye ve telkinde bulunamaz» der.

Bu hüküm, yargı erkinin büyük bir takdir yetkisi içinde bulunduğu izlenimi vermektedir. Nitekim Medeni Kanunun 4 üncü maddesine göre, «Kanunun takdir hakkı verdiği ve icabı hale yahut muhik sebeplere nazaran hüküm vermekle mükellef tuttuğu hususlarda hakim, hak ve nısfetle hükmeder.» Gerek Medenî Kanun ve gerekse diğer kanunlarda hakimlere verilmiş bir çok takdir hakları mevcuttur. Örneğin Medeni Kanunun 26 ncı maddesinde, isim değiştirilmesinde «muhik sebepler»den, 85 inci maddesinde nişanın bozulması halinde manevi zararın telafisi için «münasip bir tazminat»tan, 134 üncü maddede «şiddetli geçimsizlikten», 148 inci maddede boşanma halinde hakimın «iktiza eden tedbirleri» almasından söz eder. Diğer hukuk ve ceza kanunlarında da, buna benzer bir takım hükümler bulunmaktadır.

Kanunların hakimlere tanıdığı bu takdir yetkisini mutlak kabul etmemek gerektir. Mahkeme kararlarının temyizen incelemesini yapan Yargıtay organı, gerektiği konularda şekil, yetki ve görev isabetsizlikleri bulunmadığı hallerde, denetlemesini yapmak ve takdir yetkisinin isabetini de kontrol etmektedir. Nitekim yargıtay bazı kararlarında bu çeşit kontroller yaptığını göstermektedir. Örneğin «delillerinin serbestçe takdiri hakimi mevdu salahiyetler cümlesinden bulunmakta ise de bu gibi takdir hakkının hadiselerle delillerden çı-

karılacak neticeye uygun ve isabetli bir surette kullanılması kanun hükmü iktizasındandır.» (2. H. D. 954/2139-2337)

«Medeni kanunun 4 üncü maddesi mucibince hakime verilen takdir hakkı, hak ve nispet kaideleriyle mukayyet olduğundan» (Tic. D. 954/5481-51670),

«... her iki taraftan ikame olunup miktarı büyük bir yekûn teşkil eden leh ve aleyhteki bütün tanıkların şehadetleri muhtelif mevzulara ve mütenevvi vakırlara taalluk etmekte bulunduğu cihetle bunların karar yerinde karşılaştırılmak suretiyle münakaşaları yapıp tercih edilenlerle kabule şayan olmayanların rüçhan ve red sebepleri açık bir şekilde gösterilerek, deliller üzerindeki tetkik ve tahlil işi bil etraf gerektiği halde, bu lüzuma riayet edilmeyerek... hilâfına mütalâa yürütülmesi yolsuzdur» (2. H. D. 951/4976-6186) gibi kararlarda, takdir hakkının kontrol edileceği ve edildiği açıkça gösterilmektedir.

II

YÜRÜTMEDE TAKDİR YETKİSİ

İdareye verilen yetkilerin, genellikle, bağılı veya takdiri yetkiler şeklinde tezahür ettikleri daha önce belirtilmişti. Türk idare hukukunda da durum, böyle bir sınıflamaya müsait bulunmaktadır. Ancak mevzuatta, önemli bir ayırım yapmak gerekecektir. Bugünkü Anayasa ile bundan önceki dönemlerde , takdir yetkisinin anlayış ve kapsamında farklılıklar vardır. Çok iyi bilinir ki, bugünkü Anayasa, idarenin bütün eylem ve işlemlerini, her durumda, yargı denetimine tabi tutmak suretiyle, kendinden önceki anayasalardan değişik ve çok ileri bir anlayış getirmiştir.

Gerçekten 961 Anayasasından önceki dönemde, idarenin daha geniş bir takdir hakkı bulunduğu gibi, hükümet tasarrufları ve takdiri tasarruflar diye adlandırılan ve takdir yetkisini aşan durumlar da vardı. Takdiri tasarruflara, kanuna veya başka bir esasa bağılı olmayan, yapılması veya yapılmaması tamamen idarenin takdirine bağılı olan tasarruflardır, Bu yönü ile takdiri tasarruflar, her hangi bir denetime tabi olamazdı. Özellikle devletin dış emniyeti, politik ve güvenlik tasarrufları bu bölüme girmektedir. Hükümet tasarrufları ise, kanunun verdiği bir yetkinin kullanılmasında hükümetlere, ko-

nu ve maksadını tayinde mutlak takdir yetkisi verilen tasarruflardır. Nitekim 1938 yılında Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulunun bir kararında durum şöyle tesbit edilmektedir :

«... Hukuk ilminin tekamülü, kanuniyet prensibinin hakimiyeti, idarenin eskiden mutlak ve geniş olan takdir hakkım bugün hiç mesabesine indirmiştir. Ancak bundan, hükümet tasarrufları ve bir de idari tasarrufların hal ve zamanın icaplarına uygun olup olmadıklarını takdire müteallik tasarruflar müstesnadır.»

Takdiri tasarruflar, daha eski bir devlet idaresi düşüncesinin ve hukuka bağlılığın dışındaki rejimlerin eseridir. Siyasi ve idari rejimleri bir anayasa ve hukuk düzenine bağlanmış olma ile takdiri tasarruflar varlığı, artık birleşmesi mümkün olmayan bir haldir. Fakat bugünkü Anayasadan önce, yukardaki kararlar da belirtilmiş olduğu gibi, iki durumda idareye denetim dışı tasarruf yetkisi tanınmaktadır :

- a. Hükümet tasarrufları,
- b. Tasarrufların hal ve zaman icaplarına uydurulması.

Tasarrufun icabının tayini, konuya taalluk eden bir meseledir. Bir tasarrufun konusunu teşkil eden kapsamın ne olacağı, her zaman ve her durumda, aynı şekilde olamaz. Sosyal olaylar, çok değişik faktörlerin etkisiyle, şeklen benzer görünse bile, şiddet ve yoğunluk derecelerinde farklılık gösterir. Bu farklılık dereceleri, tasarrufun uygulanacağı her durum ve değişik her zaman için ayrı olacaktır. Şu halde kanunun verdiği bir tasarruf yetkisi, olayların durumuna ve zamanın değişikliğine göre uygulanmak suretiyle en iyi sonucun alınmasına ve maksadın gerçekleşmesine çalışılacaktır. Ancak bir tasarrufun, bir durum ve zamana uygunluğunu, o olay içinde yaşayan, gören ve duyarak muhakeme eden kişiler tarafından takdir edileceği açıktır. İşte bu sebeple, tasarrufların durum ve zamanın gereklerine uygunluğunu sağlama hususunda idareye bir takdir yetkisi verilmesi zorunluğu kabul edilmektedir.

Bugünkü Anayasada, tasarruf yapılırken kullanılan takdir yetkisinin anlamı daha değişik bir tarzda öngörülmektedir. 114 üncü madde aynen şöyledir:

«İdarenin hiç bir eylem ve işlemi, hiç bir halde, yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamaz.»

Anayasanın genel gerekçesinde' bu hüküm şöyle açıklanmaktadır:

«Bir çok kanunlarımızda o kanunlara ilişkin idari kararlara karşı kazai müracaat yollarının kapatılmış bulunduğu bilinen bir vakiadır. Bu gibi hükümlerin hukuk devleti anlayışına aykırılığı aşikâr olmakla beraber mahkemeler, bazı tereddütlerden sonra, açılan davaların reddi yolunu tutmuşlardır. Bundan böyle geçmiş tatbikata hiç bir veçhiyle yer ve imkân vermemek maksadıyla yeni anayasada bu maddenin şevki zaruri görölmüştür.»

Şimdi gerek anayasa hükmü ve gerekse genel gerekçeden çıkan anlama göre :

a. İdarenin eylem ve işlemlerinde mutlak bir takdir hakkı ve yetkisi kabul edilmemektedir.

b. Hükümet tasarrufları gibi bir tasarruf konusu ve takdir yetkisi tanınmamaktadır.

c. Durum ve zamanın icapları dahi, idareye, mutlak bir takdir yetkisi bahşetmemektedir. Böylece olağanüstü hallerde, buhranlarda ve dış politikada da idarenin tasarrufları «İptidaen» veya «bidayeten» dahi olsa, takdir yetkisi dokunulmazlığına konu olmamaktadır.

Demek ki 961 anayasasından itibaren takdiri tasarruf, hükümet tasarrufu, hal ve icaplara göre yapılan tasarruf şekilleri ortadan kalkmış, genel anlamda, takdir yetkisi içinde kaynamıştır. Takdir yetkisi ise, artık her hal ve şartda yargı denetimine tabi olup, «iptidaen tetkikine cevaz olmayan» her hangi bir tasarruf kalmamış bulunmaktadır.

III

YARGI DENETİMİ

İdarenin her türlü tasarruflarının bir denetime, özellikle, yargı denetimine tabi tutulacağı, hukuka bağılılık düşüncesiyle izah edilmektedir. Nitekim Türkiyede yargı denetiminin bir anayasa hükmü olduğunu 114 üncü maddenin açıklamasında göstermiştik. Bugünkü anayasanın idari tasarrufların denetimine ne derece önem verdiğini, maddenin genel gerekçesinde, şu şekilde ifade edilmektedir :

«Maddede (Kazai mürakabe) terimi yerine (yargı mercilerinin denetimi) deyiminin kullanılması, özel bir önem taşımaktadır. Ger-

çekten her kazai murakabe, kaza organı tarafından yapılan bir mürakabe demek değildir. Bir merciin kaza organı olarak vasıflandırılabilmesi için, kazai bir usul uygulamasından başka üyelerinin de bağımsız olması ve hakim niteliğini haiz ve hakim statüsünde bulunması da şarttır. Memleketimizde idari kaza manzumesinde kaza ve vilayet idare heyetleri, vergi itiraz ve temyiz komisyonları gümrük eksperler heyeti ve disiplin kurulları gibi tam bir kaza organı sayılmayacak merciler de mevcuttur. Bu organların kaza usuller içinde vazife görmeleri, sevkedilen bu madde hükmüne göre yeter sayılmamıştır. Bu bakımdan kazai merci vasfında olmayan mercilerin kararlarına karşı genel idare mahkemesi olarak kabul edilen ve üyeleri tam bir hakimlik statüsüne kavuşturulan Danıştaya müracaat hakkı kanunlarla önlenemeyecektir. Madde, bu formülü ile ilerde ihdas edilecek idare mahkemelerini de gözetmiş ve bunların tam bir kaza organı vasfını taşımaları halinde, önem derecesi ne olursa olsun her çeşit meselenin behemahal danıştaya kadar gitmesi gibi yersiz bir derecelenmeyi önlemek istemiş ve bu sebeple madde metninde Danıştay kelimesi kullanılmamıştır. Bundan başka madde metninde (her hangi bir halde) deyiminin kullanılmasındaki maksat, yargı denetiminin sıkı yönetim gibi olağanüstü hallerde de ortadan kalkmıyacağı belirtilmektedir.»

Görülüyor ki Türkiyede yargı görevleri olan bir takım merci ve kurullar bulunmakla beraber, tam anlamıyla yargı denetimi yapabilecek bir organ olarak Danıştay kabul edilmektedir. Ancak bu, Danışmanın her zaman ve ilerde de tek merci olacağı anlamına gelmez. Danıştayın altında, yargı organı niteliğinde bir takım alt yargı mercilerinin kurulması mümkündür. Alt idare mahkemeleri veya bölge idare mahkemeleri gibi şimdiden düşünülen organlar, Danıştaydan başka tam anlamı ile yargı denetimi yapabilecek merci şeklinde kabul edilmelidir.

1964 yılında çıkan 521 sayılı Danıştay Kanununa göre, bu yargı organı başlıca iptal, tam yargı, yorum ve temyiz davalarına bakmaktadır. Danıştay, idarenin, idare hukuku ile ilgili bütün eylem ve işlemlerinden doğacak anlaşmazlıklara bir dava şeklinde bakar. Bu davalar içinde konumuz bakımından önemli olan iptal davalarıdır. 521 sayılı kanuna göre iptal davaları, «idari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile kanuna aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan» davalardır.

Böylece iptal davaları, idarenin hukuka bağılılığını sağlayan ve hukuka aykırı işlemlerini ortadan kaldıran bir yoldur. Ancak idari bir tasarruf ve işlemin Danıştay denetimine tabi olması için bunun önce bir karar olması, kararın idari nitelikte bulunması ve nihayet kararın icraî nitelikte olması gerekir. İstisnâî kararlar ve mütalâalar gibi «lazimülcra» olmayan kararlar, denetim konusu olmazlar.

IV TAKDİR YETKİSİNİN DANIŞTAYCA DENETİM UYGULAMASI

Takdir yetkisinin kullanılması bir idari tasarruf olduğu için, bunun denetimi de bir idari tasarrufun denetimi şeklinde olacaktır. Tasarruf yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden ele alınacak, yetki ve şekil gibi ön incelemelerde uygunluk bulunursa, diğer unsurların incelenmesine girilecektir.

İdarede mutlak bir takdir hakkının bulunmadığı ifade edilmişti. Ancak bazı hallerde Danıştay, bu takdir hak ve yetkisinin varlığını kabul etmektedir. Bu kabul başlıca iki unsura dayanıyor :

1. İdarenin, hal ve şartları takdir hususunda yetkisi vardır. Nitekim Danıştay bir kararında aynen şöyle demektedir :

«.. hakkında müfettiş tahkikatı yaptırılarak otoritesinin zedelendiğinden bahisle manevi tazminat istemişe de, görevlilerin teftişe tabi tutulacakları HAL ve ŞART'ları tayin ve takdir, idarenin yetki ve görevlerinden olmakla istemin reddine..» (12. D. E. 966/776 -K. 967/293)

2. İdari icaplar dolayısıyla yapılan tasarruflarda idarenin takdir yetkisi kabul edilmektedir.

«İçişleri Bakanlığınca davacı aleyhine açılan davanın delil kifayetsizliğinden beraetle neticelenmesine rağmen idarenin 5683 sayılı kanunun 19 uncu maddesinin verdiği yetkiye istinaden yurtdışı kalmasını İDARİ İCAPLARA uygun görmediği şahsı sınır dışı etmesinde mevzuata aykırılık bulunmadığından.., davanın reddine..» (12. D. 985./ 43 - 966/1190)

Görülüyor ki idari icap, bir çeşit hükümet tasarrufu gibi sayılıyor. Bununla beraber şekil ve yetki yönünden kesin denetim mevcut

bulunduğu gibi konu itibariyle tasarrufun idari icaplardan ileri gelmiş olmasının belli edilmesi gerekiyor. Yani «bidayeten» tasarrufun bir idari icap konusu olduğundan bahisle yargı denetimi dışında tutulması mümkün değildir.

Bütün bunlardan başka Danıştay takdir yetkisini sebep, konu ve maksat unsurları dışında çeşitli unsurlara dayanmak veya içtihatlar yaratmak suretiyle denetlemektedir. Bu unsurların başlıcalarını aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz :

1. Sebep unsuru
2. Konu unsuru
3. Maksat unsuru
4. Kanuna aykırılık unsuru
5. İhtiyaca uygunluk unsuru
6. Kamu yaran unsuru
7. Genel hukuk kurallarına aykırılık unsuru
8. Hizmet icaplarına aykırılık unsuru.

Yukardaki ilk üç unsurun dışındakiler, aslında müstakilen ve kanunlarda gösterilen unsurlar değildir. Bunlardan herbirini sebep, konu ve maksat unsurlarından birine sokmak mümkündür. Ancak tak dir yetkisinin denetiminde daha spesifik olmak veya bu yetkiyi kullanırken daha müşahhas düşünmek bakımından, unsurları ayrıntılı hale getirmenin faydaları vardır. Yine bu sebeple ilk üç unsur dışında gösterilen beş unsurun daha fazla adete çıkarılması da kabildir.

Şimdi bu unsurlar karşısında Danıştayın verdiği kararlardan bazı örnekler vererek uygulamanın ne şekilde yapıldığının izahını yapmak isteriz.

1 — Sebep Unsuru.

Bu unsur, kısaca idari tasarrufun dayanağı olarak kabul edilir. İdarenin bir tasarrufta bulunabilmesi için, ortada bir durumun, şartın veya fiilin mevcudiyeti gerekir. Danıştay bir kararında şöyle demektedir.

«Bölgelerinde yeni teşkilât kurabilecek ve yeni personel istihdam edebilecek mali güce sahip idarenin, davacıyı kamu hizmetine daha faydalı olabileceği bir yerde görevlendirme şıkkını ihtiyar et-

meksizin tahsisat kifayetsizliği gerekçesiyle işten çıkarması, idarenin takdirinde ve binnetice işlemin SEBEP unsurunda hataya düşmüş olduğunu göstermesi itibariyle dava konusu işlemin iptaline..» (12. D. 967/988-238)

Diğer bir kararda sebep unsuru şöyle gösterilmektedir:

«6435 sayılı kanun 1. maddesine göre kamu, mülhak veya hususi bütçeli idarelerle belediyeler ve bunlara bağlı, idare, müessese ve teşebbüslerden maaş alanlar (hakim, subay, astsubay ve askeri memurlar hariç) tayinlerindeki usule göre mensup oldukları vekâlet, idare, müessese veya teşekkül emrine alınmak suretiyle vazifeden uzaklaştırılabilirler. Ancak bu yetkiyi Anayasa karşısında hudutsuz olarak kabul etmemek ve tasarrufun amme hizmetinin layıkı veçhiyle ifa edilmesini gerektiren bir SEBEB'e dayanması icap etmektedir.» (D. 964/4522-379) Bu kararda Danıştay, yalnız sebep unsuru göstermemekte, ilerde göreceğimiz, genel hukuk kurallarına ve hizmet icaplarına uygunluk yönlerine de değinmektedir.

2 — Konu Unsuru.

Konu, yapılan bir tasarrufun meydana getirdiği sonuç olarak tanımlanabilir. Bu sebeple kapsam itibariyle konunun çok geniş ve çeşitli unsurlar taşıyacağı açıktır. Ama genel olarak konunun yargı denetimine tabi tutulduğu ve başkaca müşahhas bir unsur aranmadığını göstermek bakımından buna bir örnek vermek gerekmektedir.

Mukabelei bilmisil uygulaması, siyasi nitelikte görülebilecek bir tasarruftur. Fakat Danıştay bir kararında, mukabelei bilmisil tatbikatından olarak yabancı bir devlet tebaasına ait' emvale el konmasına dair «davalı idarenin, MEVZU'un hükümetin siyasî takdir yetkisi içine girdiği ve bu sebeple rüyet edilemeyeceği yolundaki defî, oybirliğiyle varit görülmemiştir.» (Dava D. Kurulu. 988/52-379)

3 — Maksat Unsuru.

Maksat, hedef olarak gözetilen bir sonucun gerçekleştirilmesidir. Danıştayın bu konuda çeşitli karar örnekleri bulunmaktadır.

«Kullanma şekli kanunla belli şartlara tabi tutulmamış olan bir takdir hakkına dayanılarak tesis edilen İdarî tasarrufların MAKSAT yönünden yargı denetimine tabi tutulacağı muhakkaktır.» (D. D. K. 988/90. 703)

«İdarenin hiç bir eylem ve işleminin, hiç bir halde yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamayacağı Anayasanın 114. maddesi hükmü icabından olduğu gibi, kullanma şekli kanunla belli şartlara tabi tutulmamış olan bir takdir hakkına dayanılarak tesis olunan idari tasarrufların 521 sayılı kanunun 30. maddesine göre şekil ve yetki bakımından muallel olmadıkları takdirde yalnız MAKSAT yönünden murakabe edileceği, idare hukukunun bilinen esaslarındandır. (D. D. K. 962/473-1097)

«Dava, görevlerine iadesi talebinden ibarettir. Her ne suretle olursa olsun, hizmetle ilgisi kesilen bir kimseye yeniden görev vermek, idarenin takdirine bağlı olup, takdire taalluk eden hususların sadece MAKSAT yönünden yargı denetimine tabi tutulması esas alınmış olmasına ve davacının yeniden göreve alınmamasında maksat yönünden kanuna aykırı bir cihet bulunmadığı dosya mündericatından anlaşılmasına binaen mesnedi bulunmayan talebin reddine.» (D. 968/4629-221)

«Hangi hizmetlerin barem dahilî yahut barem dışı kadrolarla yürütüleceği veya ihtisas mevkii telâkki edileceği mevzuatın öngördüğü usuller dairesinde yetkili idarelerin takdirine bırakılmış bir husustur Takdire taalluk eden konularda, İdarî işlemler yetki ve şekil bakımından mevzuata uygun olmak kaydıyla sadece MAKSAT yönünden yargı denetimine tabi tutulması esas alınmış olmasına ve dava konusu işlemde de maksat yönünden aykırılık görülmediği...» (5. D. 968/1559 - 958)

4 — Kanuna Aykırılık Unsuru.

Yapılan İdarî tasarrufun, dayandığı kanunun lafzına ve ruhuna aykırı olması, kanuna aykırılık teşkil eder.

«45 sayılı kanunun 37. maddesi 2. fıkrası, bir kimsenin hakimlik mesleğine kabulüne karar verilebilmesi için o kimsenin mesleğin gerektirdiği ahlâk, seciye, yeterlik ve verimliliğe sahip olması şartını öngörmüş, aynı maddenin 1. fıkrası da Yüksek Hakimler kurulunun hakimlik mesleğine kabul edip etmeme hususundaki takdir hakkını bu esaslar dairesinde kullanacağı ilkesini vazetmiştir. 37. maddede derpiş edilen ahlâk ve seciye unsurları, o kimsenin özel veya resmî, meslek içindeki veya dışındaki hayatını kapsadığına... ve davacının hakimlik mesleğinden istifaen ayrıldıktan sonra 6 sene gibi uzunca bir süre avukatlık hizmetini ifa ettiğine, yeterlik ve verimli-

lik esaslarının mevcut olup olmadığının tayini için avukatlık hizmetinde geçen faaliyetin de nazarı itibare alınarak, takdir hakkının varılacak sonuç dairesinde kullanılması lâzım geldiğine göre, idarece mücerret hakimlik mesleğindeki hususlar gözönüne alınarak işin karara bağlanması, 37. maddenin gerek LAFZI ve gerekse RUHU'na aykırıdır.» (D.D.K. 969/77 -147)

«45 sayılı kanunun 92. maddesinde, önemli bir salonca olmadıkça bir meslekten diğerine geçme isteklerinin kabulünden kaçınılmayacağı belirtilmiştir. Ancak bu, atamanın hemen yapılacağı anlamına gelmez. Atama, eldeki boş yer durumu, sıra, istek gibi hususlar dikkate alınarak hemen veya sonra yapılabilir. İstenilen yerlerde açık olmaması devamlı değil sadece karar sırasındaki durumu gösterdiğinden, geçicidir. Böylece değişmesi her an mümkün olan bir duruma dayanılarak sürekli bir nitelik taşıyan hakimlik görevine geçme isteği reddedilemez. Savcılık görevinden hakimlik görevine geçmesinde bir sakınca bulunmayan davacının bu isteğinin kabul edilmemesinde KANUNA UYARLIK olmadığından dava konusu işlemin iptaline.» (D.D.K. 968/484 - 690)

5 — İhtiyaca Uygunluk Unsuru.

İdarî her tasarruf, doğmuş bulunan bir kamu ihtiyacının giderilmesi maksadıyla yapılır. Bu sebeple ihtiyaca uygunluk, aslında, kamu yaran, hizmet icabı ve maksat unsurlarını kapsayabilir veya bazı hallerde onların içine girebilir. Danıştayın bu konudaki kararları için, tekrar olmamak bakımından 3,6, ve 8. fıkralardaki kararlara bakılabilir. Ayrıca şu karar da örnek olabilir:

«Bakanlar Kurulunun değiştirme hususunda tesis edeceği tasarrufların mutlak olmadığı ve bir lüzuma dayanması gerektiği ve kullanma şekli kanunla belli şartlara tabi tutulmamış olan bir takdir hakkına dayanılarak tesis edilen İdarî tasarrufların maksat yönünden yargı denetimine tabi tutulacağı ve bir genel müdürün görevinden alınması yolundaki tasarrufun yargı denetimine tabi tutulması sırasında araştırılacak hususun, bu görevdeki icraat ve faaliyetlerin teşekkülün GAYE'sine ve plân ve program HEDEFLERİ'ne uygun olup olmadığı, yani görevini başarı ile ifa edip edemediği konularına inhisar edeceği tabiidir.» (D.D.K. 968/295-88)

6 — Kamu Yararı Unsuru.

Kamu yararı, bir toplumda, sosyal ihtiyaçların karşılanması ve dayanışmanın gerçekleşme ve gelişmesi maksadıyla yapılan kamu hizmetlerinin sağladığı menfaatlardır.

. «...İstimal şekli kanunla belli şartlara bağlı bulunmayan bir takdir hakkına dayanan İdarî tasarrufların yalnız maksat yönünden denetlenmesi mümkündür. Bu sebeple davacının hizmetten alınması yolunda ittihaz olunan İdarî tasarruf Danıştayca ancak maksat yönünden denetlenebilir. Bu denetimin tasarrufun AMME MENFAATI'na uygunluğu yönünden olacağı da tabiidir...» (D.D.K. 967/1991 - 629)

7 — Genel Hukuk Kurallarına Uygunluk Unsuru.

İdarî tasarruflar, yalnız dayandığı kanunlara değil, genel nitelikteki kanunlara ve hukuk bilimleri esaslarına da uygun bulunacaktır. Özellikle Anayasa, bunların başında gelir. Keza müktesep hakların korunması, kanunların geriye yürümemesi, kanunsuz suç olmaz prensipleri, hukuk bilimlerinin uyulması gerekli kurallarıdır.

«3456 sayılı Noterlik kanunu 2. maddesi mucibince, gereğine göre bir kaza çevresinde yeniden noterlik açmaya veya mevcut noterlerden birini kaldırmaya Adliye vekili salâhiyetlidir. Belirtilen hükümle, yeni noterlik açma konusunda tesis edilecek işlemlerin sebep unsuru yönünden Adalet Bakanlığına takdir yetkisi tanındığı açıktır. İşlem metninde gösterilmesi veya her halde yargı organları önünde açıklanması gereken takdiri sebeplerin, gerçeğe uygun olup olmadıkları noktasından başka, HUKUK ESASLARINA ve hizmet gereklerine uygunluğu açılarından da yargısal denetime tabi olacağı tabiidir.» (12. D. 968/976-2445)

8 — Hizmet İcaplarına Uygunluk Unsuru.

Her teşkilât, bir kamu hizmeti görmekle yükümlüdür. Bu aynı zamanda teşkilâtın hizmet gayesi ve icabıdır. Öyle ise her teşkilât, yapacağı her tasarrufta, kendisine verilmiş hizmetin gereklerine uymak ve onları yerine getirmek zorundadır. Yol yapımıyla görevli bir kuruluş elektrik hizmeti yapamaz. Ancak hizmet gereği şart kılınmışsa, kendi amacı sınırlan içinde böyle bir görevi de yerine getirebilir.

«...Bu nedenle il yargı çevresinin ekonomik ve sosyal koşullarındaki olağan gelişmeler henüz yeni noterlik açılmasını gerektirici ölçüye ulaşmadığı halde... ikinci noterlik kurulması yoluna gidilmesinde HİZMET İCAPLARI'na uyarlık görülmediğinden iptaline...» (12. D. 968/976-2445

«5434 sayılı kanunun 39. maddesi (b) fıkrasındaki lüzum unsurunun tayin ve tesbitinde maddenin diğer fıkralarında emekliye şevki gerektiren hususların dışında sebepler aramak gerekir. Bu sebepler başlıca memurun bedeni kudret ve kabiliyet ve fikri takatsızlıklar bakımından layıkıyla ve muntazaman ifa edememesi dolayısıyla aksayan ve başarısız ve binnetice iyi yürümeyen amme hizmetinin muktedit ve daha verimli ellere tevdiini temin etmek ve hizmetin ifasında lüzumsuz yere kadrolarının kabarmasına, imkân vermemek gibi hususlar olması lâzım gelir» (5. D. 961/1968, 964/646)

**ÇEŞİTLİ TOPLANTILARDA VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞÜNDE
MÜRACAAT SÜRELERİ VE HÜKÜMET KOMİSERLİĞİ VEYA
TİCARET BAKANLIĞI TEMSİLCİLİĞİ**

M. Emin TAŞPINAR

Erzurum Vali Muavini

Memleketimizde, özellikle çok partili rejime geçildikten sonra, çeşitli açık ve kapalı yer toplantıları ve gösteri yürüyüşleri, başlıbaşına önemli memleket konuları arasına girmiş, idare ve zabıta âmirlerini pek yakından ilgilendiren kritik bir sorun haline gelmiştir. Toplantılar konusu çeşitli yönleri ile geniş bir konudur. Burada anlatmak istediğimiz hususlar yalnız müracaat müddeti ile hükümet komiserliği veya Ticaret Bakanlığı Temsilciligidir. Konu böylece sınırlandırılmıştır.

Toplantılar, önce, iki grup halinde mütalâa etmek gerekir:

1 — Kapalı yer toplantıları, 2 — Açık yer toplantıları; buna bir de gösteri yürüyüşlerini eklemek lâzımdır.

Toplantıları, diğer bir bakımdan, «Toplantı ve gösteri yürüyüşü hürriyeti» hakkındaki 171 sayılı kanunun şumulüne giren ve bu kanun dışında kalan toplantılar olarak da iki sınıfa ayırmak mümkündür;

A —171 sayılı toplantı ve gösteri yürüyüşü hürriyeti kanununa uygun olarak yapılması gerekli toplantı ve gösteri yürüyüşleri:

Bunlar, 171 sayılı kanunun 5 nci maddesi şumulü dışında kalan toplantıdır ki, mezkûr kanunun 7 nci maddesine göre: Toplantının yapılacağı yeri, günü, saati ve toplantı maksadını gösterir, medenî haklarını kullanma yetkisini haiz en az üç kişi tarafından imzalanmış bir beyanname ile, mesai saatleri içinde, toplantının yapılacağı saatten 48 saat önce mahallin en büyük mülkiye âmirine başvurulur.

Beyannameyi imzalayanlardan en az üçünün, toplantının yapılacağı yerde imâmetgâhlarının bulunması şarttır. Şu hale göre, müracaat hususunda kanunun tespit ettiği zaman için iki gün değil, 48 saat denilmektedir. Bu noktada, bazı teşekküllerle idare arasında anlaşmazlık çıkmaktadır. Şöyle ki: Meselâ, Pazar günü saat 10 da yapılacak bir toplantı için, Pazar'dan evvelki Cuma günü saat 15 de müracaat edildiği takdirde, idarenin, 48 saat önce müracaat edilmediğinden dolayı, süre bakımından müracaatın usulsüz olduğu hakkındaki düşüncesinin doğru olduğu kanısındayım. Çünkü, toplantı saati ile beyanname verme saati arasında 48 saatlik değil, 43 saatlik bir süre kalmaktadır. Böyle olunca, - Yine misalimizi ele alalım - Pazar günü saat 10 da icra edilecek bir toplantı için, o Pazar'dan önceki Cuma günü asgarî saat 10'a kadar başvurmak icabeder.

171 sayılı kanunun 9 ncu maddesi gereğince, 5 nci maddede yazılı istisna hükümleri dışında, mahallin en büyük mülkiye âmiri tarafından Hükümet Komiseri Tayini şarttır. Yani, Hükümet Komiseri Tayini keyfiyeti İdarî takdire bırakılmamıştır.

B — 171 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti Kanununun şumulü dışında kalan toplantılar:

171 sayılı kanunun 5 nci maddesi: «A — Siyasî partiler, Dernekler, Şirketler, Sendikalar vesair tüzelkişiliği haiz teşekküllerin kanunlarına, ve kendi tüzüklerine göre yapılacak kapalı yer toplantıları, B — Kanun, Örf ve Adete göre yapılacak toplantı, merasim, şenlik, karşılaşma ve uğurlamalar, C — Spor faaliyetleri ile, İlmi, ticarî ve ekonomik maksatlarla yapılan toplantılar, D — Cumhuriyet başkanı, Başbakan ve Bakanların Devlet ve Hükümet işleri hakkındaki toplantı ve konuşmaları ile yapacağı hasbihaller bu kanunun hükümlerine tâbi değildir.» Hükümlerini getirmiştir.

a — Siyasî partiler, dernekler, sendikalar, şirketler ve diğer tüzelkişiliği haiz teşekküllerin tâbi oldukları kanunları incelemekle gerek «Müracaat süresi», gerekse «Hükümet Komiseri veya Ticaret Bakanlığı temsilcisi» konularında bazı önemli sonuçlara varmamız mümkün olacaktır. (Tüzükler kanunlara uygun olduğundan yalnız kanunların tetkiki yeterli görülmüştür).

«Bazı önemli sonuçlar» Deyimini kullandık. Zira, bu konuda bazı il ve ilçelerde yanlış anlaşılmalara ve binnetice yanlış uygulamalar olagelmektedir. Meselâ bir sendikanın veya bir parti kongresinin top-

lantı beyannamesini üç gün önce değil, 48 saat önce kabul etmek kanunlara aykırıdır. Çünkü, 274 sayılı sendikalar kanununun 32 nci maddesiyle ve 648 sayılı Siyasî Partiler Kanununun 59 ncu maddesi ile, 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu'nun 19 ncu maddesine atıflar yapılmıştır: Sendikalar Kanununun 32 nci maddesinde İşçi ve İşveren Sendikaları, Birlikleri, Federasyonları ve Konfederasyonları, Medenî Kanun ve Cemiyetler Kanununun, işbu kanuna aykırı olmayan hükümlerine tâbidir.»

Keza, Siyasî Partiler Kanununun 59 ncu maddesinde de, «28 Haziran 1938 tarihli ve 3512 sayılı Cemiyetler Kanununun 18, 19, 20, 21, 23 ve 24 ncü maddeleri hükümlerinden bu kanun hükümlerine aykırı olmayanlar, Siyasî Partilerin Genel Kongreleri ile her kademede ki kongreleri ve yardımcı kademelerindeki kongreleri için de uygulanır.» Hükümünü vazetmiştir. 3512 sayılı Cemiyetler Kanununun 19 ncu maddesinde, aynen, «Umumî Heyet iştimaina, nizamnamesine göre bulunması gerekli azalar çağrılır ve en az üç gün önceden, iştimain günü, saati yeri, ruznamesi en az iki gazete ile ilân olunur ve Hükümete bildirilir.» Denilmektedir.

1 — Gerek Siyasî Partiler gerekse sendikalar kanunlarında, sözü geçen bu 19 ncu maddeye ve Medenî kanuna aykırı bir hüküm bulunmadığına, sendikalar kanunu genel olarak ve siyasî partiler kanunu da özellikle ve açıkça sözü geçen maddeye atıf yaptığına göre, sendikalar ve siyasî partiler, kongrelerini üç gün önce mahallin en büyük mülkiye âmirine bildirmek mecburiyetindedirler. Yani, 171 sayılı kanunun öngördüğü 48 saatlik süre bunlar için bahse konu olamayacaktır.

2 — 3512 sayılı Cemiyetler Kanununa tâbi cemiyetlerde, yukarda izah olunduğu üzere, 19 ncu maddeye göre üç gün öncesinden beyanname vermek zorundadırlar.

b — Şirketler ve diğer tüzelkişiliği haiz teşekküllere geçmeden önce, siyasî partiler, sendikalar ve dernekleri «Hükümet Komiserliği» yönünden inceliyelim.

1 — Siyasî partiler Siyasî partiler Kanununun 59 uncu maddesinin, Cemiyetler Kanununun hangi maddelerine atıf yaptığını yukarıda izah ettik. Atıf yapılan maddeler arasında, Cemiyetler Kanununun, «Cemiyetlerin Umumî İçtimalarında mahallî Hükümet lüzum görürse bir Hükümet Komiseri bulundurulur.» Hükümünü muhtevî 31 nci maddesi mevcut değildir. Siyasî Partiler Kanununda da, Hükümet Komiserliğine dair bir hüküm bulunmadığına göre, parti kong-

relerine Hükümet Komiseri gönderilemez, Kanaatine varılmaktadır. «Fakat Polis gönderilebilir».

2 — Sendikalar Kanununun 32 nci maddesiyle genel olarak, cemiyetler Kanununa atıf yapıldığına göre, cemiyetler kanununun 31 nci maddesi gereğince lüzum görülürse, sendikaların kapalı kapalı yer toplantılarına (Kongrelerine) Hükümet Komiseri «gönderilebilir». Şu halde, mahallin en büyük mülkiye âmiri, isterse gönderir, istemezse göndermez. İhtiyarî; İdare âmirinin takdirine bağlıdır.

3 — Dernekler :

a) Cemiyetler Kanununa tâbi olanlar :

3512 sayılı Cemiyetler Kanununa tâbi Derneklerin kapalı yer toplantılarına, kanunun 31 nci maddesine göre Hükümet Komiseri gönderilebilir. Yukarıda da izah olunduğu gibi, bu husus idare âmirinin istek ve takdirine bağlıdır.

b) 507 sayılı kanunla kurulan Esnaf ve Küçük San'atkarlar Dernekleri ve Birlikleri Kanununun 15 ve 16 nci maddesi gereğince, toplantıdan en az gün önce mahallin en büyük mülkiye âmirine bilgi vermek zorundadırlar. Genel Kurul Toplantılarının muteber olabilmesi için Ticaret Bakanlığını temsilen bir komiserin toplantı süresince bulunması zorunludur. Komiser, Bakanlık veya verilen yetki ile idare âmiri tarafından görevlendirilir.

ŞİRKETLER VE DİĞ TÜZELKİŞİLİĞİ HAİZ TEŞEKKÜLLER :

a) Toplantı müracaatı bakımından :

1) Anonim Şirketler :

6762 sayılı Türk Ticaret Kanununda toplantı müracaat müddetine dair açık bir hüküm mevcut değildir. Ancak, adı geçen kanunun

289 uncu maddesinde «..... Davet mektubunun toplantı gününden

en az on beş gün önce gönderilmesi ve aşağıda yazılı hususları havi gündemin bildirilmesi şarttır.» Şeklinde bir hüküm bulunduğuna göre, Anonim Şirketlerin asgarî on beş gün önce Ticaret Bakanlığına müracaat etmeleri gerektiği anlamı çıkmaktadır.

2) Komandit Şirketler :

Türk Ticaret Kanununun 249 uncu maddesinde «Her Komanditer iş yılı sonunda ve iş saatleri içinde şirketin envanteri ile bilanço muhteviyatını ve bunların sıhhatini incelemeye mezundur. Bu incelemeyi bizzat yapabileceği gibi, ekspere de yaptırabilir. Ekspirin şahsı hakkında bir itiraz dermeyeran edilirse Komanditerin talebi üzerine mahkeme tarafından ehlivukuf tayinine karar verilir. Bu karar katidir.» Denilmektedir.

Bölge Ticaret Müdürlükleri elemanlarından bazıları, Ticaret Bakanlığında hâkim olan kanaatin, Komandit Şirket ortaklarının, ihtilâf halinde, idare âmirinden temsilci isteyebilecekleri merkezinde olduğunu söylemekte iseler de, kanunda bu hususta bir sarahat bulunmadığına göre, böyle bir işlemin yapılamayacağı kanaatindeyim.

3) Kooperatifler:

24.4.1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 45 nci maddesi, ilânların birer örneğinin toplantıdan en az on gün evvel Ticaret Bakanlığına ve Yapı Kooperatiflerinde de hem Ticaret Bakanlığına, hem de ayrıca İmar ve İskân Bakanlığına gönderilmelerini âmirdir. (Bu kanunun 100 üncü maddesi ile Türk Ticaret Kanununun Kooperatiflere ait altıncı faslını teşkil eden 485 - 502 nci maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır.)

2834 numaralı Tarım Satış Kooperatifleri Kanununda müracaata dair bir madde yok ise de; kıyaslama yolu ile düşünülürse bu kooperatiflerde de aynı hükmün uygulanması, yani on gün önce bildirme mecburiyeti olduğu kanısındayım.

3836 sayılı kanuna göre kurulan Tarım Kredi Kooperatifleri T.C. Ziraat Bankasına bağlı olduklarından konumuzla ilgili değildir. Bunların toplantılarında Ziraat Bankasının görevlendireceği memurlar bulunur.

Şu hale göre, istihsal, istihlâk, yapı, kalkınma, esnaf ve küçük sanatkârlar, ziraî sulama, toprak muhafaza ve arazi ıslâhı v.s. kooperatifleri 1163 sayılı kooperatifler kanunu şümülüne girdiğinden, bu kooperatiflerde toplantıdan on gün önce bilgi verilmesi gerekir. «Yapı Kooperatiflerinde, ayrıca İmar ve İskân Bakanlığına bildirilir.»

b) Hükümet komiserliği veya Ticaret Bakanlığı temsilciliği bakımından:

Şirketler ve Kooperatifler toplantıları için tâyin edilecek komiser veya Ticaret Bakanlığı temsilcileri, ya doğrudan doğruya Ticaret Bakanlığınca veya Bakanlığın verdiği veya vereceği yetkiye istinaden Valiler tarafından atanmaktadır. Hattâ, bazı Valiler de, bu husustaki yetkilerini, ilçelerde kaymakamlara bırakmaktadır. Kaymakamlar da ya bizzat toplantıya gitmekte veya münasip bir memuru görevlendirmektedirler. Uygu lama bu yoldadır.

507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Dernekleri ve Birlikleri Kanununa göre, komiser tayinine dair Ticaret Bakanlığının 19.8.1968 günlü ve İç Ticaret Genel Müdürlüğü 4/16150 - 264 sayılı genelgesinde: (9.5.1967 günlü ve 4/9445-234 sayılı genelgemizde de belirtildiği üzere, genel kurul toplantısında Bakanlığımızı temsilen hazır bulunan komiserlerin, Bölge Ticaret Müdürlüğü, Ticaret Borsası Komiserliği, Ölçüler ve Ayar ile ihracat kontrolörlükleri ve Pamuk Ekserliği gibi Bakanlığımız teşkilâtı bulunan yerlerde bu teşkilât mensupları arasından tâyin olunmalıdır. Ancak, dernek adedi fazla olan ve Bölge Ticaret Müdürlüğü bulunmayan illerde genel kurul toplantılarının aynı gün ve saate rastlaması halinde Bakanlığımız Teşkilâtı mensuplarının gidemediği toplantılara, yeterli bilgiye sahip, İl memurları arasından da komiser tayini mümkündür.) Denilmektedir. Şu hale göre, bir il'de, Ticaret Bakanlığı Teşkilâtından tek memur varsa, esnaf ve küçük sanatkârlar dernekleri veya birlikleri toplantılarına bu memur gönderilecektir. Ancak, aynı gün ve saatte birden fazla toplantı yapılacaksa, Ticaret Bakanlığı teşkilâtından olmıyan başka bir memur veya memurlar diğer toplantı veya toplantılara gönderilebileceklerdir. Yukarıda da arz edildiği gibi, Ticaret Bakanlığı Teşkilâtı olmıyan illerde zarurî olarak diğer teşkilât mensuplarından olan memurlara vazife verilecektir. (Genelge her ne kadar, 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar ve Birlikleri Kanununun uygulanması konusunda yayımlanmış ise de, çeşitli yazışmalar gözönüne alındığı takdirde, Ticaret Bakanlığını ilgilendiren Şirket ve Kooperatifler hakkında da bu genelgenin uygulanması gerektiği kanaatindeyim.)

Toplantılar bakımından idare âmirlerini ilgilendiren iki konuyu daha yazmak istiyorum:

5590 sayılı «Ticaret ve Sanayi Odaları», «Ticaret Odaları», «Sanayi Odaları», «Ticaret Borsaları» ve «Ticaret ve Sanayi Odaları», «Ticaret Odaları» «Sanayi Odaları» ve Ticaret Borsaları «Bir-

liği Kanununun 212 nci maddesi ile 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt kanununun ilgili maddelerini yazmakla yetineceğiz. Sözü geçen maddelerdeki hükümlerde tam bir açıklık mevcut olduğundan ayrıca izahat verilmesi lüzumsuz görülmüştür.

5590 sayılı Kanunun %2 nci maddesi : («Ticaret Odaları» ile «Sanayi Odaları» nın ayrı kurulduğu yerlerde odalar yönetim kurulları, alınacak meslekî kararlarda, diğer odanın istişari mahiyette mütalâasını sorar. Mütalâası sorulan oda 48 saat içinde görüşünü bildirir.

Odalar yönetim kurulları diğer odaların verdikleri meslekî kararlara mahallin en büyük mülkiye âmiri nezdinde itiraza yetkilidir. Bu halde her iki oda yönetim kurulları mahallin en büyük mülkiye âmirinin daveti ve onun başkanlığı ve varsa o yerdeki Ticaret Bakanlığının mümessili huzuru ile toplanarak ihtilâfi gözerler. Uyuşulmadığı

Ayrıca üç ayda bir defa, iki oda yönetim kurulu toplanarak meslekî mevzularda görüş birliğine varırlar.)

275 sayılı kanunun 22 nci maddesi: (Bir grevin belli bir iş yerinde uygulanabilmesi için oylama yapılmasını o iş yerinde çalışan işçilerin üçte biri 23 üncü maddenin 3 üncü bendinde söz konusu ilânın o iş yerinde yapılmasından başlayarak altı iş günü içinde, yazılı olarak isterse, o iş yerinde GREV OYLAMASI yapılır. Grev oylamasında, işçilerin salt çoğunluğu grevin uygulanmamasına karar verirse, o iş yerinde grev uygulanmaz.

Grev oylaması, bu konudaki istemin mahallin en büyük mülkiye âmirine yapılmasından başlayarak altı iş günü içinde ve iş saatları dışında en büyük mülkiye âmirinin tespit edeceği gün ve zamanda ve onun veya görevlendireceği memurun gözetimi altında, olur. Oylamaya itirazlar, oylama başlayarak üç iş günü içinde iş davalarına bakan mahallî mahkemeye yapılır. Bu itirazlar üç iş günü içinde kesin olarak karara bağlanır.

Grev oylamasının sonucu dört nüsha olarak düzenlenecek bir tutanakla gösterilir. Bu tutanağın bir nüshası iş verene, bir nüshası greve karar vermiş olan işçi teşekkülüne, bir nüshası bölge çalışma müdürlüğüne gönderilir; dördüncü nüshası da mahallin en büyük mülkiye amirliğinde saklanır.)

171 SAYILI TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞÜ HÜRRİYETİ KANUNUNUN (İSTİSNALARI) GÖSTEREN 5 NCİ MADDESİNİN «A» BENDİNİ İZAH ETMİŞ BULUNUYORUZ. ŞİMDİ, MADDENİN DİĞER BENTLERİNE GEÇEBİLİRİZ :

B — «Kanun, Örf ve adete göre yapılacak toplantı, merasim, şenlik, karşılama ve uğurlamalar» 171 sayılı kanunun şumulü haricindedir. Bu toplantılar, neler olabilir: Aklımıza gelenleri yazalım; Millî Bayram (Cumhuriyet Bayramı) ve diğer resmî ve dinî bayramlar, şehir ve kasabaların kurtuluş bayram ve şenlikleri, düğün, nişan, müsamere, balo, tiyatro, konser, Hıdırellez, kermes, yılın belli günlerinde bazı yerlerde yapılan mahallî şenlikler «Manisa'nın MESİR BAYRAMI gibi» pehlivan güreşleri, deve güreşleri, manda güreşleri, at yarışları, her türlü karşılama ve uğurlamalar. (Bunların bazıları için 2559 sayılı Polis Vazife ve Sâlâhiyet Kanununa veya cem'i ianat tüzüğüne göre izin alınması gerekmektedir.

Diğer ilgili kanun 2739 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkındaki kanundur.)

Konumuzla ilgili olan husus, bunlardan izne tâbi olanlar dahil, belli bir bildirme süresi ve Hükümet Komiseri gönderme keyfiyeti bulunmamasıdır. (Zabıta tedbirleri konusu mahfuzdur.) Yani, 2559 sayılı kanuna göre izin alınması gerekli toplantılarda müracaat için süre tespit edilmemiştir.

C — (Spor faaliyetleri ile İlmî, ticarî ve ekonomik maksatlarla yapılan toplantılar,

D — Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlar Devlet ve Hükümet İşleri hakkındaki toplantı ve konuşmaları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin halk ile yapacağı hasbihaller bu kanun hükümlerine tabi değildir.)

Bu iki bentteki hüküm gayet açık olduğundan üzerlerinde durulup, mütalâa dermeyanı gereksiz görülmüştür. Ancak, yine, konumuz olan, iki hususu tekrarlamamız icab edecektir: C ve D bentlerinde yazılı toplantılar için bildirme ve hükümet komiserliği bahse konu değildir.

ŞİMDİ, YAZIMIZI BİR ÇİZELGE HALİNDE DERLEYİP
TOPARLAYALIM

Toplantının nev'i	Müracaat Süresi	Hükümet Komiseri veya T. Bakanlığı Temsilcisi	İlgili kanunun adı ve numarası, maddesi.
A — 171 sayılı toplantı ve gösteri yürüyüşü hürriyeti kanununa göre yapılan toplantılar ve gösteri yürüyüşleri. (5. nci madde dışında kalanlar.)	48 saat öncesinden 3 gün öncesinden	Bulundurulur.	171 sayılı kanun
B — 171 sayılı kanunun şumulu dışında kalan toplantılar 1 — Siyasî partilerin her kademedeki ve yardımcı kademelerindeki kongreleri	3 gün öncesinden	gönderilmez. «Polis gönderilebilir».	171 sayılı kanunun 5 nci, 648 sayılı siyasî partiler kanunun 59 uncu maddesi delâletiyle 3512 sayılı Cemiyetler Kanununun 19 ncu md. Si
2 — Sendikalar	3 gün öncesinden	idare âmiri lüzum görürse gönderir.	274 sayılı Sendikalar kanununun 32 nci maddesi ve 3512 sayılı Cemiyetler Kanununun 19 ve 31 nci maddeleri
3 — Dernekler : a — 3512 sayılı kanuna tâbi dernekler kongreleri	on gün öncesinden	lüzum görürse	3512 sayılı Cemiyetler Kanununun 19 uncu ve 31 nci maddeleri
b — 507 sayılı Kanıma tâbi esnaf ve küçük sanatkârlar dernekleri ve birlikleri kongreleri		Ticaret Bakanlığı veya Sanatkârlar Demek ve Birvereceği yetkilileri Kanununun 14 üncü ve 16 nci maddeleri ve Ticaret Valiler tarafından yazımızda sözü edilen genelgesi	507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Demek ve Birvereceği yetkilileri Kanununun 14 üncü ve 16 nci maddeleri ve Ticaret Bakanlığının yazımızda sözü edilen genelgesi

4 — Anonim Şirketler	on beş gün öncesinden	Ticaret Ba- kanlığı veya vereceği yet- kiye istinden Valiler tara- findan gön- derilir. Vali, Kaymakamla ra da yetki verebilir.	6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 289 uncu maddesi
5 — Kooperatifler	on gün önce- sinden	Bir önceki sütundaki izahatta olduğu gibi.	1163 sayılı Kooperatifler Ka- nununun 45 ve 87 nci maddeleri ve yürürlükte bulunan 2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu.
6 — Tarım Kredi Koo- peratifleri	Kanunda hüküm yok	T. C. Ziraat Bankasının görevlendireceği temsilci- ler	2836 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu
7 — Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret borsaları	ihtilâf ha- linde itiraz üzerine yö- netim kurul- ları idare â- mirinin dâve- ti üzerine toplanır.	İdâre âmiri- nin bizzat bu- lunması gere- kir. Kezâ, varsa o yer- deki Ticaret Bakanlığının mümessili de bulunur.	5590 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Ticaret Borsaları ve Birlikleri Kanununun 22 nci maddesi
8 — Grev oylaması	Grev ilânının yapılmasın- dan başlaya- rak altı iş günü içinde istenir.	İstem tarihi- nden itibaren altı iş günü- nde iş saatleri dışında idâre âmirinin tesbit edeceği gün ve saatte onun veya görevlendirece- ği memurun gözetiminde yapılır.	275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanununun 22 nci maddesi

ÖZET

Partilerin kademe kongreleri ve yardımcı kademelerindeki kongrelerine Hükümet komiseri gönderilemeyeceği ve toplantı bildiriminin (48 saat) önce değil, (3 gün önce) verilmesi, keza, sendika konfrelerine Hükümet Komiseri gönderilip, gönderilmemesi keyfiyetinin İdarî takdire ve lüzuma bağlı bulunduğu, sendikaların da kongre bildirimlerini keza üç gün evvelinden vermeleri, 171 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti Kanununun kapsamına giren toplantılarda, bildirim süresi olan 48 saatin usulüne uygun olarak hesaplanması, bunun (gün) mefhumu ile karıştırılmaması, 3512 sayılı Cemiyetler Kanununun 31 nci maddesi gereğince, bütün dernek kongrelerine mutlak surette Hükümet Komiseri gönderme zorunluluğu bulunmadığı, bunun idare âmirinin takdirine bağlı kaldığı, çeşitli uygulama ve içtihatlar muvacesinde uygulamanın memleket çapında bu yönlere tevcih edilmesi konularının ele alınması halinde, muhtemel kritik ihtilâtların ve ihtilâfların önlenebileceği ve etüdümüzde izaha gayret ettiğimiz konular arasında en önemlilerinin de bu hususlar olduğu kanısındayım.

YERSARSINTILARI

Turgut TİMUR

Erzurum Vali Muavini

ÖZET

Türk yurdu yüz yıllar boyunca yersarsıntılarına uğrayan bir ülkedir. Türkiye arazisinin % 40 mı yersarsıntısı bölgeleri teşkil etmek» tedir. Yersarsıntısı sonucunda can ve mal kaybını önlemek için binaların kuvvetli yapı zeminleri üzerine oturtulması, fen ve tekniğin icaplarına uygun yapılması gerekmektedir. Yersarsıntısı sonucunda, kurtarma, yakıtları temizleme, yaralıları tedavi, yangınları söndürme, ölüleri gömme, felâketzedeleri barındırma ve iâşe gibi bir çok acil işlerin yapılması gerekiyor. Bu işlerin istenilen şekilde yapılabilmesi için daha önceden daimi örgütlenmiş ekiplerin kurulması ve afetle ilgili her türlü İhtiyaç maddelerinin tespit edilerek depolanması zorunlu görülmektedir. Bu ekipler örgüt halinde tüm olarak İçişleri Bakanlığına bağlanmalıdır. Zaman kaybetmeden bir deprem şurasını toplayarak depremle ilgili yeni bir hukukî metin hazırlanması temenniye şayandır. Söz konusu deprem şurasında başlarından zelzele olayları geçmiş görevi ve ilgililerin müşahade ve görüşlerini bir araya getirerek yeni bir afetler kanunu tasarısı hazırlanmalıdır.

Yurdumuzda vukubulan bir depremde bütün görevliler beşer tahkikatının üstüde çalışmakta iseler de, organizasyon bozukluğu yüzünden çalışma oranında istenilen sonucun alınamadığı bir gerçektir. Bunun sebeplerini aramak ve bir sonuca varmak zamanı gelmiştir.

Yersarsıntısı genel olarak çok kısa süren ve şiddeti değişebilen yer kabuğunun ani hareketleridir. Yer altında bulunan bölmelerin faylar boyunca yer değiştirme ve çökmelerinden, yani kırılma ve kaymalarından yersarsıntıları olmaktadır. Eski zamanlarda insanlar, zelzeleleri ilkel düşüncelerle izaha çalışırlardı. Bu gün ise bu olayları volkanik, tektonik ve çökmelerin husule getirdiği sebeplere dayandırmaktadırlar. Hattâ son zamanlarda daha ileri gidilerek, depremlerin

sebeplerini dış alemden gelen etkilere bağlamaktadırlar. Bu etkenler karanlık yıldızların çekimi, atmosferin baskısı ve kıt'aların hareketidir. Bilginler zelzeleleri sebeplerine, dalga biçimlerine ve tacil miktarlarına göre üçte ayırmaktadırlar.

Yersarsıntılarının önceden anlaşılması olanakları bugün için imkânsız ise de kısmen olsun duyarlı araçlarla, karanlık yıldızlarla, zelzele ışığı ile ve kayalardaki çatlama ve gürültülerle anlamak olanağı vardır. Fakat bu imkânlar, ancak bölgeyi boşaltarak insan zayıyatını önlemeğe matuftur.

Yersarsıntıları dünyada dağılışları itibariyle üç bölgeye ayrılır. Birincisi hiç zelzele olmayan bölgeler, İkincisi önemsiz ve zararsız derecede zelzele olan bölgeler, üçüncüsü ise, zelzele bölgeleridir.

Alp dağları tektonik alanı içinde bulunan yurdumuz, yersarsıntısı bakımından dört esaslı bölgeye ayrılmaktadır. Bu bölgeler, Batı Anadolu Yersarsıntısı bölgesi, İç Anadolu Yersarsıntısı bölgesi, Kuzey Anadolu Yersarsıntısı ve Güney Doğu Anadolu Yersarsıntısı bölgesidir.

Tarihte meşhur yersarsıntıları içerisinde, yurdumuz da önemli bir yer işgal etmektedir.

Jeolojik olaylar ve tabi'î afetler gerek yurdumuz ve gerekse dünyamız için üzerinde durulacak çok önemli bir konu teşkil etmektedir. Bu gibi olaylar bir çok can ve mal kaybına sebep olmaktadır Korkunç bir jeolojik bir olay olan yersarsıntıları Türkiye bakımından ayrı bir özellik göstermektedir. Çünkü Türk yurdu yüzyıllar boyunca yersarsıntısı olaylarına sahne olmuş bir ülkedir. Bugün de Türkiye'nin yüzey alanının yüzde kırkını deprem bölgeleri kaplamaktadır. Ayrıca Yurdumuzda yapı zemininin sağlam olmayışı ve binaların yapı tekniği bakımından elverişli bulunmayışı za'iyatı artırıcı bir faktör olarak görünmektedir. Bu jeolojik olayın yanında su baskınları, yer kaymaları, kaya düşmeleri, çığ istilâları gibi diğer jeolojik olaylar ve tabi'î afetler ve yangınlar da ayrıca önemli bir yer işgal etmektedir.

Yurdumuzda vukua gelen tüm jeolojik olaylar ve tabi'î afetler ve yangınlarda en büyük görev ve sorumluluk Bakanlığımıza ait bulunmaktadır. imar ve iskân Bakanlığının kurulması, Kızılay örgütünün faaliyete geçmesi ve askeri birliklerin yardımı, bu görev ve sorumluluğa bir etki yapmamaktadır. Binaenaleyh Vali ve Kaymakamlarımızın konuyu iyice incelemeleri ve bir afet halinde görev ve so-

rumluluklarını müdrük olarak her zaman olduğu gibi tüm ulusumuzun ve Dünya uluslarının gözü önünde tarihi sınavını vermelidir.

Yersarsıntısı vuku 'unda ve müteakip yapılacak işleri ideal bir şekilde yürütebilmek için bu konu ile ilgili hukukî metinleri gözden geçirmek ve tecrübelerin ışığı altında, yeniden bir esasa bağlamak gerekmektedir. Bunun için bir deprem şurasının teşkil ve en kısa zamanda toplanması öngörülebilir. Başlarından afet olayları geçmiş idareciler, imar ve İskân Bakanlığı yetkilileri, Sağlık, Kızılay ve Askerî birliklerin temsilcilerinden kurulu bir şura, toplanır ve geçmiş olayları enine boyuna incelerler, yeniden düzenlenecek metinler için bir sonuca varabilirler. Bu konuda şuraya sunulacak bir fikir yönetim üstlerine bağlı ve Bakanlığımız sorumluluğu altında yurdun çeşitli afet bölgelerinde daimi örgütler kurulmasıdır. Bu örgütler kurtarma, yıkıntıları temizleme, yangınları söndürme, ölüleri gömme, tedavi, iaşe gibi acil yardım arzeden işlere münhasır olmalıdır. İmar ve İskân Bakanlığı ise yalnızca imar ve inşa işleriyle uğraşmalıdır. Söz konusu örgüt Yurdun belirli yerlerinde birbirlerine bağlı ekiplerden teşekkül etmelidir. Örneğin 7269 sayılı kanunda öngörülen hizmetler için eğitilmiş elemanlar tespit edilen bölgelerde hazır olarak beklemeli afet halinde derhal işe girilmelidir. Bunlar hangi İl ve İlçe'de görev yapıyorlarsa o İl ve İlçe yönetim üstüne bağlı olmalıdır. Bunların miktar ve malzemeleri önceden tespit edilmeli ve hazır olarak beklemelidir. Afet halinde bu şekilde yetiştirilmiş ve hazır olarak bekliyen ekipler en seri araçlarla afet mahalline gitmelidir. Bu ekiplerin finansmanı her türlü yardımlar ve kısmen de Devlet bütçesinden karşılanmalıdır. Ekipler kurslarda ve okullarda eğitilerek yetiştirilmelidir. Örnek bir fikir verecek olursak, Türkiye üç bölgeye ayrılır. Batı Anadolu, Orta Anadolu ve Doğu Anadolu. Bu bölgeler ayrıca ikinci derecede ve üçüncü derecede bölgelere ayrılır. Bölgelerin başına bir bölge müdürü, bölge müdürüne bağlı müdürlükler ve müdürlüklere bağlı memurluklardan meydana getirilir. (Afetler Bölge Müdürlüğü, Afetler Müdürlüğü ve Afetler Memurluğu) bunlar hiyerarşik silsile ile birbirlerine ve yönetim üstüne bağlı bulunurlar. Örneğin Erzurum Bölge Müdürlüğü, İskenderun - Samsun hattının doğusunda bulunan tüm illeri içine alır. Her ilde afet durumlarına göre müdürlükler kurulur. Bazı önemli afet ilçelerinde ise afetler memurlukları kurulur ve hattâ önemli ilçelerde afetler müdürlükleri kurulabilir. Bu memurlukların hangi ilçe, bucak ve köyleri kapsadığı

Bu konu ile ilgili diğer yazılar idare dergisinin 206, 212, 231, 232, 235, 263, 264 sayın nüshalarında yayınlanmıştır.

daha önceden tespit edilir. Afette önce tüm memurluklar, müdürlükler ve bölge müdürlükleri emrinde malzeme depoları, yetiştirilmiş ekipler, araçlar, para vs. hazır olarak bulunur. Örneğin Erzurum Bölge Müdürlüğü emrinde 20.000 çadır, 30.000 battaniye yeteri kadar kazma, kürek, yol makinaları, ilaç ve yiyecek maddeleri vs. mevcut olur. Kurtarma, Yıkıntıları temizleme, yaralıları tedavi, yangınları söndürme, ölüleri gömme, felâketzedeleri iâşe ve barındırma işleri için yetiştirilmiş ekipler tıpkı itfaiye teşkilâtı gibi 25'er 50'şer veya 100'er kişilik gruplar halinde hazır halde beklerler. (Bunlar Afette yıkılması mümkün olmayan binalarda bulunmalıdır) Yersarsıntısına maruz Hınıs ilçesinde de kurulacak afet müdürlüğü veya memurluğu emrinde de buna o paralel malzeme depoları ve ekipler hazır halde beklerler. Bölge Müdürlüğü bölgesinde herhangi bir afet vukuunda en yakın memurluktan ve müdürlüklerden talep edeceği ve bizzat kendisinde bulunan ekipleriyle malzeme ve araçlarıyla yardıma koşacaktır.

Bölge içindeki yardımlar yeter derecede olmazsa, diğer bölgelerden yardım istenir ve yapılır. Yurt içinden ve yurt dışından afetten sonra gelecek ve Kızılay tarafından yapılacak yardımların yönetimi birinci derecede sorumlu olan o il Valisi ve Bölge Müdürüne ait olacaktır.

Birinci safhadaki işler bittikten sonra imar ve İskân Bakanlığı imar ve iskân işleri için görevi devralacaktır.

Afetlerle ilgili gerek devamlı örtünün kurulması ve gerekse bu örgütün çalışma tarzı ve işlerinin organizasyonu Varto ve Gediz depremlerindeki tecrübelerden istifade edilerek tespit edilmelidir.

Afet vukuu bulduktan sonra ilk yapılacak iş soğukkanlılığı muhafaza etmek akıl ve mantığın icaplarını yerine getirmektir. Sorumsuz kişilerin müdahaleleri, herkesin kendi başına buyruk kesilmesi yönetim üstünün şevki idare yeteneğini yürütür. Her şeyden önce tek elden idare ilkesini kabul etmelidir. Kurtarma, yıkıntıları temizleme, barındırma, ölüleri gömme, yangınları, söndürme, felâketzedeleri iâşe vs. işlerinin hepsi başlı başına zor olan işlerdirler. Hele yiyecek, yakacak, içecek, giyecek ve barınacak dağıtımı olağanüstün yetenek isteyen bir iştir. En büyük şikâyet ve dedikodular dağıtım işlerinden çıkmaktadır.

11 Nisan 1960 da saat 0,15 de Germencik'de vukua gelen şiddetli bir deprem sonucunda yüzlerce bina (Bazı resmi binalar'da) çatlamış idi. Fakat can kaybı olmamış ve binalar yıkılmamış idi. Deprem

olur olmaz bütün halk dışarı fırladı (O zaman kasabanın nüfusu beş bin kadar idi) Kasabanın elektriği saat 3)2 - 6 arasında sönüyor. Sokağa fırlayan halk sönmüş olan elektriğin yanması için bağıırıyordu. Zira müteakip zelzelede halk evden çıkma ve kurtarma vs. işlerinde sıkıntı çekileceğini ileri sürüyordu. Ben de Kaymakam olarak halka sakin olmalarını elektrikler yandığı zaman zelzele dolayısıyla bir elektrik kontağı sonucunda kasabanın yanabileceğim, işlerin çok daha zorlaşacağını anlattım ve misaller verdim. Tokya ve Yokahama zelzelesi sonucunda 20.000 kişinin öldüğünü ve fakat zelzele dolayısıyla çıkan yangında ise 180.000 kişinin öldüğünü anlattım. Bu durum karşısında halka manevî sorumluluğu üzerinize alıyorsanız elektrikler yansın dedim onlar da aralarında münakaşa ettiler ve neticede ikna oldular. Fakat bu ikna keyfiyetini takviye eden en kuvvetli etken o zamanki ay ışığı idi. 0,15 deki depremden sonra halk sokakta idi 15 dakika sonra ikinci büyük bir sarsıntı oldu. Bu sarsıntıdan iki üç saniye önce çatılardaki leylekler havaya uçtular, bu olayı bizzat gözlerimizle gördük. Fakat bu olay belki bir tesadüf de olabilir. Zira depremleri daha önce haber veren hayvanlar içinde leyleklerden bahsedilin emektedir.

Yersarsıntıları hakkında yazılan bir çok kitaplarda deprem sonucunda bir çok çocuk düşürme vakalarının vuku bulduğu yazılıdır. Bu düşünce dolayısıyla hastaları Aydın hastahanesine nakletmek için araçlar tedarik ettik ve fakat kasabada böyle bir çocuk düşürme vakalarının olmadığını anladık. Sabahtan İzmir Kızılay deposundan (600) çadır getirttik ve yurttaşlara dağıttık. Halk bir ay çadırlarda kaldı. Bu çadırların dağıtımında bayii güçlük çekildi, binlerce ölü ve yaralı ve binlerce mesken yıkılan yerlerde dağıtımların ne kadar zor olacağım takdir etmek gerekir. Deprem bölgelerinde diğer bir zor iş te çeşitli makamlara ve basına bilgi vermektir. İlk anlarda kesin olarak ölü, yaralı ve yıkılan ve hasar gören ev sayısını tesbit edip bildirmek çok çetindir. fakat mütemadiyen bir rakam isterler, bu ise zamana bağlıdır. Bir rakam vermeye uğraşmakla esas iş aksar. Deprem bölgelerinde zor işlerden birisi de sorumlu ve sorumsuz heyetlerin bölgeye gelişlerinde onlarla meşgul olmaktır. Bu da işlerin aksamasına sebep olabilir. Deprem bölgelerinde müşahade ettiğimiz bir husus, basının yanlış bilgi vermesidir. Rakamlarda hatalar oluyor Olaylar başka şekilde yansıtılıyor. Meselâ Germencik zelzelesinde Hükümet konağı önünde mahkemeye gelen ve sırasını bekleyen köylü kadınların resimleri çekildi, çeken kişiye durum anlatıldı, fakat ertesi günü gazetede çadır bekleyen köylü kadınları diye resimler çıktı.

Bunun gibi çatlayan binalar hakkında da birbirini tutmayan rakamlar yazıldı. Ayrıca ilçeye bağlı Alangüllü sıcaksu kaplıcalarında yeni kaynaklar fişkırdığı yazıldı. Halbuki her zelzele bölgesinde normal olan böyle bir olay cereyan etmemiştir.

Yersarsıntısı olayları geçirmiş idareci arkadaşlarımız başlarından geçmiş tecrübelerine dayanarak şu müşahade ve görüşlerde bulunmaktadır :

1 — Deprem bölgelerine gelen örgütlenmemiş heyetler, yönetim üstüne külfet olmaktadır. (Onların işçileri, yatırımları, barındırılmaları külfetleri gibi) örgütlenmiş olanlarda böyle bir külfet yoktur. Örneğin askeri birlikler, bunlar her şeylerini kendileri sağlamaktadırlar. Bunun gibi Orta Doğu Teknik Üniversitesi inşaat ekipleri gibi.

2 — O yerin bünyesine uymayan yardımlar bir faide sağlamamaktadır. Örneğin halkın kullanılmasını bilmediği mamalar, lüzumlu olmayan mayolar, mevsim ve gelenek ve görenek icabı halkın giyemeyeceği, giyecek maddeleri gibi, Varto depreminde yardım olarak gönderilen sütyenlerin çocuk başlığı yapıldığı görülmüştür. Bu durum bölgede bir alay konusu olmuştur.

3 — En etkili işe yarayan maddeler içinde her maddeyi içine alan paketler - Örneğin İranlıların gönderdiği paketler . bunlar içinde her ihtiyaç maddesi mevcut. İğne, iplik, sabun, gazocağı, çay, şeker, pamuk*, her nev'i giyim eşyası. Bu paketler deprem bölgesi halkının çok işine yaramaktadır. Bu paketleri daha önceden hazırlamalı ve depolarda muhafaza etmelidir. Depremde derhal âfet bölgesine göndermelidir.

4 — Deprem bölgelerinde halkın psikolojik ve dini inançlarına değer vermelidir. Örneğin ölen yurttaşları mutlaka kefen bezi ile gömmelidir. Bunun için de Kızılay örgütünün depolarında yeter miktarda kefen bezi depo etmelidir

5 — Depremden 45 gün sonra yönetim üstünü mutlaka değiştirmelidir. Çünkü bir çok çalışma arkadaşlarını kaybetmiştir. Onda bir moral çöküntüsü başlamıştır. Değiştirme bu çöküntüyü önler.

6 — Deprem bölgelerinde kesin sonuç alınmadan kesin sonuç için çeşitli örgütlerin bilgi istemeleri yönetim üstünün çalışmalarına olumsuz yönde etki yapmaktadır. Bu durum yönetim üstlerini büroya bağlamaktadır. Bunun için kesin bilgi isteyen örgütlerin pek acele etmemeleri gerekir.

7 — 7126 sayılı kanunun öngördüğü örgütler kurulmalıdır. Söz konusu örgütler fay hatları dışında veya az afet olan yerlerde emre hazır beklemelidir. Ayrıca bu kanunda önemli değişiklikler yapılmalıdır.

8— Deprem bölgelerinde dağıtım üzerinde hassasiyetle durmak gerekir. Başka yerlerden gelen yabancı kişiler dağıtımdan faydalanmak isterler. Bunun gibi aynı bölge halkından olup ta hak sahibi bulunmayan kişiler de hak sahibi olduklarını ileri sürerek yardım almak isterler. Bu kişileri iyice tesbit etmek ve dağıtım dışında bırakmak gerekir. Aksi takdirde, yardım amacı zedelenir. Zira yardımı gerçek hak sahiplerine vermek gerekir.

9 — Bazı tüccarlar meşhur bir atasözü ile anlatalım, bir taşla iki kuş vurmak isterler. Bir taraftan ellerindeki çürük malları yardım diye verirler, diğer taraftan gelir vergisi defterine masraf olarak yazarlar. Bu suretle hem yardımsever görünürler ve hem de gelir vergisinden istifade ederler. Halbuki çürük malların dağıtımı felâketzede üzerinde ve yönetim üzerinde çok kötü tesir bırakır. Yurttaş sızlanır ve iş basına intikal eden ve görevlilerin morali bozulur. Varto depreminde bir tüccar elindeki çürük püsküvitleri bu şekilde elinden çıkarmıştır.

10 — Yersarsıntısı sebebiyle yıkılan binalar yanında insan eliyle yıkılmaya teşebbüs edilen ve yıkılan binalara rast gelinmektedir. Bu konu üzerinde çok hassasiyetle durmak ve iyi inceleme yapmak gerekmektedir.

11 — Bütün afetzedelere yetmeyecek kadar gönderilen malzemeler, yönetim üstünü zor duruma sokmakta ve itham altında bulundurmaktadır.

12 — Çeşitli kuruluşlar ve bilhassa bölge kuruluşları mevkiinde olanlar normal şartlar altında idarenin denetim ve yönetiminden sıyrılmak ihtiyadında oldukları halde bu gibi hallerde bütün müracaatlarını yönetim üstlerine yapmak suretiyle idarenin işini ağırlaştırmaktadırlar.

13 — Genellikle, askeri kuruluşlar hariç, diğer devlet kuruluşlarının yönetim üstlerine tanınan 7269 ve 1050 sayılı kanunlardaki yetkileri bilmedikleri anlaşılmaktadır. P.T.T. den tablo ve Ziraat Donatımdan araç isteyen Valiye ilgililerin genel müdürlüklerinden emir getirtmeden imkân olmadığı şeklinde cevap verdikleri, Valinin ise bu malzemeyi kolluk kuvvetiyle aldığı ve yine yaralı naklinde kullanılan

Sosyal Sigortalar Ambulansının gördüğü hizmete mukabil, Valiye borç tahakkuk ettirildiği görülmüştür.

14 — Yardımların basın ve TRT. tarafından yayınlanması halkımızın şevkât, merhamet, imdat ve muavenet duygularını okşamakta ise de, bazı hallerde açıklanış şekli afetzede üzerinde garip etkiler yapmaktadır. Örneğin, filân ülkeden şu kadar malzeme geldi diye bir havadis üzerine felâketzede halk bu malzemenin kendisine geleceğini beklemektedir. Halbuki bu gelen malzeme felâketzedelerin ancak belirli bir kısmına yetebiliyor. Halk bu malzemeleri zimmete geçirildiği zannına kapılıyor. Bir de yardımlar hakkında mükerrer yayınlar yapılması üzerine afetzede yurttaşlar astronomik rakamlar çıkarıyorlar. Ve bu hayali yardımların hepsinin kendisine geleceğini vehmediyor. Bunun sonucu olarak yöneticileri ve Bakanlığı itham altında bırakıyor.

15 — Basının genellikle TRT nin kesin suretle gerçekleşmemiş wait veya tasarı halinde bulunan yardımlar hakkında yayın yapmaması lâzımdır. Bazı çok iyi niyetlerle projelenen yardım kampanyaları tümü ile gerçekleşmiyor. Halbuki halk gerçekleştirdi zannediyor. Yapılacağı ve toplanacağı tasarlanan paranın gerçekten hesaplara intikal ettiğini zannederek ilgililerden paranın akıbetini soruyor. Örneğin Varto depreminde bir örgüt 12,5 milyon lira yardım tasarladığı ve wait ettiği halde ancak 2.5 milyon lira gerçekleştirebilmiştir.

Yersarsıntılar hakkında inceleyeceğimiz konular şunlardır :

- I — Yersarsıntısının tanımlanması ve vuku bulma hali,
- II — Yersarsıntısının sebepleri,
- III — Yersarsıntısının çeşitleri,
- V — Yersarsıntısının tesirleri ve yaptığı zararlar,
- IV — Yersarsıntısının önceden bilinme olanakları,
- VI — Yersarsıntılarının yer yüzünde dağılışları,
- VII — Türkiye’de yersarsıntısı bölgeleri,
- VIII — Tarihde meşhur yersarsıntılar,

I — YERSARSINTISININ TANIMLANMASI VE VUKUT’U BULMA HALİ,

Jeologlar depremleri genel olarak çok kısa süren ve şiddeti değişebilen yer kabuğunun ani hareketleridir. Ve yine genel olarak dep-

rem arzın elâstiki tabakalarla yapılı kabuğu içinde anı bir çok neticesinde hasıl olan bir titreşim ve dalga hareketidir, diye tanımlarlar. Şokun sebebi tabakaların kırılmasıdır.

Yer altında değişik doğrultularla birbirini kesen faylar m ayırdığı ve kompartıman adı verilen bölmeler mevcuttur. Bu faylar çok eski jeolojik devirden meydana gelmiştir. Arzın zarf kısmında devamlı olarak biriken ve Deformasyon enerjisi adı verilen bir enerjinin zaman zaman boşanması ile denge ani olarak bozulmaktadır. Esasen yerleşmemiş faylar, bu enerji tesiriyle yerleşirken ve yerli yerine otururken sallantılar meydana gelmektedir. Daha başka bir ifade ile, iç kuvvetler tesiri ile kompartımanların faylar boyunca düşen ve yatay doğrultularla yer değiştirme ve çökmeleri ile yani kırılma ve kaymalar ı ile yersarsıntıları hasıl olmaktadır. Bu olaylar esnasında blok Ve bölmelerin birbirine sürtünmesi ile elastiki dalgalar (Deprem dalgaları) teşekkül etmekte ve bu dalgalar çeşitli hızlarla yeryüzüne ulaştıkları zaman zelzeleler vücuda gelmektedir. Bu dalgalar merkezleri bir daireler halinde bir deniz dalgasının hareketine benzemektedir. Şu hâle göre zelzeleler, arzkağının kırılma ve kayma hadiselerinin cereyan ettiği bölgelerde vuku bulmaktadır. Netice itibariyle kırılma ve kayma hadiseleri de kompartımanların henüz yerli yerine oturmadığı, bölgelerde görülmektedir. Buna mukabil yer kabuğunun çok eski zamanlarda kırılmış ve yerli yerine oturmuş bölgelerinde pek ender tesadüf edilir.

Bir depremde iç merkez ve dış merkez olmak üzere iki nokta mevcuttur. iç merkez yeraltında depremin başlangıç noktasıdır. Yani yer kabuğu içinde depremi meydana getiren hareketin olduğu yerdir. Buna aynı zamanda deprem ocağı (Hypocentre, Foyer) denir. Dış merkez ise yer yüzündeki iç merkeze en yakın noktadır. Bu merkez üstünde bulunur. Ve tahribat en çok burada vukuu bulur. Yer altındaki tebeddülât mihraklarının toprak üstündeki akislerinin bulunduğu yer olan dış merkez ki, buna (Epicentre) da denir. Dikey olarak deprem ocağının üstünde bulunduğundan ocaktan deprem dalgaları ilk önce buraya gelir ve en çok tahribatı burada yapar. Depremin şiddeti dış merkezden uzaklaştıkça azalır. Bu dalganın hızı yer- altını teşkil eden cisimlerin cinsine göre değişir. Granit gibi sert ve katı cisimler bu hareketi hızlandırır. Kum gibi yumuşak cisimler ise dalgayı grenler, yukarıya şiddetle yansıtmasını önler.

Yeryüzünde depremlerin şiddet ve tahribat derecelerini incelemek üzere deprem haritaları yapılmıştır. Bu haritalar üzerinde! yersarsıntısını aynı şiddetle hissedildiği ve aynı tahribatı yaptığı not-

taların birleştirilmesinden birbirini kuşatan eşdeprem eğrileri (İsoseist) elde edilmiştir. Bu eğrilerin dış merkeze yakın olanlarında tahribat fazla, uzak olanlarında ise azdır.

II — YERSARSINTISININ SEBEPLERİ ;

Çok eski zamanlarda insanlar zelzele hareketi arz veya sadece hareket dedikleri yer sarsıntılarının sebeplerini çok basit düşüncelerle anlatmaya çalışırlardı. Örneğin onlara göre dünyayı boynuzları üstünde tutan sarı öküzün başını sallaması yersarsıntılarını doğurdu. Bunun gibi Kafdağı damarlarında oturan meleklerin ipini çekmeleri ve böylece dağların damarlarının sallanması zelzeleleri meydana getirdiği zannedilirdi.

Bugünkü telâkkilere göre yersarsıntılarının sebepleri önce ikiye ayrılmaktadır.

1 — Arzın bünyesinden doğan sebepler ;

2 — Dış alemden gelen sebepler;

1 — ARZIN BÜNYESİNDEN OLAN SEBEPLER ;

Arzın bünyesinden doğan sebepler üç teoriye bağlanmaktadır. Bunlar :

A) Volkanik sebepler,

B) Tektonik sebepler,

C) Göçmenlerin husule getirdiği sebepler,

A — Volkanik sebepler ;

Yakın zamanlara varıncaya kadar, insanlar depremlerin Volkan püskürmelerine bağlı olduklarını sanırlardı. Bu gün mevcut depremlerin ancak %' 10 unun Volkanik sebeplerden ileri geldiği sonucuna varılmıştır. Bu şekildeki depremlere Volkanik depremler denir. Bunlar Volkanların patlamalarında hasıl olurlar. Bu patlamalara Volkanların püskürmeleri esnasında lavların içindeki gazlar sebebiyet verirler. (Lav - Dünyanın çekirdeği üzerinde hareket halinde bulunan ve yüksek derecede sıcak bir sıvı olan magma) hiç umulmayan yerlerden yer yüzüne çıkıyor ve kısa süreler içinde yeni yanardağlar meydana getiriyor. Halbuki bilinen ve alışılan yanardağlar mutlaka bir tepe veya dağ üzerinden magmanın yüzeye fişkırması ile meydana

gelmişlerdir. Nitekim Pompei lavlar altında kalmadan önce, meydana gelen depremin tesiri ile yıkılmıştır. Tarihde meşhur volkan püskürmeleri sonucunda iskân edilmiş bölgelerde zaiyat yapan volkanlar Karakatao ve Pebe volkanlarıdır. Karakatao yanardağı bulunduğu adanın dörtte üçünü yok etmiş ve 36.000 kişinin ölümüne sebep olmuştur. Pebe yanardağı ise iki mil yakınındaki St Pierre şehrini tahrip etmiş ve 40.000 kişiyi öldürmüştür.

Bugün yer yüzünde faaliyet halinde veya yarı sönmüş 700 yanardağ bulunmaktadır.

Bu çeşit depremlerin etkisi belirli bir alanı kaplar, uzay yerlere hiç tesiri dokunmaz.

B — Tektonik Sebepler;

Dünyada mevcut yersarsıntılarının % 90 m Tektonik sebeplerden ileri gelmektedir. Bu sebeplerin vücuda getirdiği depremlere Tektonik depremler denir. Bunlar Dünya üzerinde yer kabuğunun yeni zamanlarda kıvrılmış ve kırılmış olduğu ve kırılan parçaların henüz yerli yerine oturmadığı bölgelerde görülmektedir.

C — Göçmelerin Husule Getirdiği Sebepler;

Yer altı tabakaları bulunan ve kolayca eriyen kaya tuzu, jips, Anidrid vs. gibi maddelerin erimesi sonunda teşekkül eden yeraltı boşlukların veya kargerli arazilerdeki mağaraların tavanlarının çökmeleri depremlere sebep olmaktadır. Bunlara çöküntü depremleri denir. Bu çöküntüler yer yüzüne yakındırlar ve belirli bir alana yayılırlar.

2 — DIŞ ALEMDEN GELEN SEBEPLER ;

Dış alemden gelen sebepler üçe ayrılır.

A — Karanlık yıldızların çekimi,

B — Atmosferin baskısı,

C — Kıt'aların hareketi,

A) Karanlık Yıldızların Çekimi,

Gök yüzündeki karanlık çekme kuvvetlerinin diğer yıldızların çekme kuvvetlerine katılmaları sebebiyle tesirin şiddetlenmesi ve bu

suretle arz bünyesinin sarsılması yer yüzünde zelzeleleri vücuda getirmektedir.

B) Atmosferin Baskısı;

Atmosferin arz kabuğuna yapmış olduğu şiddetli baskılar sonunda, zelzeleler vukua gelmektedir. Atmosfer aynı zamanda Dünyamızda su baskınları ve şiddetli fırtınalar da hasıl etmektedir.

C) Kıt'aların Hareketi ;

Eskiden itibar görmeyen bir teoriye göre, kıt'alar hareket halindedirler. Ve bu hareketleri yer yüzünde depremlere sebep olmaktadır. Son zamanlarda manyetik alanlar üzerinde ve bilhassa denizlerin altında yapılan çalışmalar kıt'aların bugünkü yerlerinde bulunmadıklarını göstermiştir. Böylece eskiden gülünç karşılanan bu teorinin tamamen doğru olduğu sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak, kıt'alar hareket ettikçe yer yüzünde sallantılar meydana geldiği anlaşılmaktadır.

III — YERSARSINTISININ ÇEŞİTLERİ ;

Yersarsıntıları, sebeplerine, dalga biçimlerine ve tacil miktarlarına göre üçe ayrılır. Binaenaleyh :

- 1 — Sebeplerine göre zelzeleler,
- 2 — Dalga biçimlerine göre zelzeleler,
- 3 — Tacil miktarlarına göre zelzeleler,

1) SEBEPLERİNE GÖRE ZELZELELER,

Sebeplerine göre zelzeleler üçe ayrılır,

- A — Volkanik depremler,
- B — Tektonik depremler,
- C — Çöküntü depremleri,

Her üç deprem çeşidini de yukarıda açıklamış bulunuyoruz.

2 — DALGA BİÇİMİNE GÖRE ZELZELELER ;

Dalga biçimine göre depremler üçe ayrılır, daha doğrusu deprem merkezinden üç çeşit dalga yayılır. Bunlar :

- A — Düşey dalga (Enine dalga)
- B — Yatay dalga (Uzunlamasına dalga)
- C — Merkezleri bir daireler şeklinde dalga,

A) Düşey Dalga,

Düşey dalga, (Aşağı - Yukarı) daha çok bir lastiğin büküldüğü zamanki hareketine benzer.

B) Yatay Dalga,

Yatay dalga (Sağa - Sola)nın hareketi iki ucundan tutularak gerilen bir lastik şeridin hareketine benzer.

C) Merkezleri Bir Daireler Şeklinde Dalga,

Merkezleri bir daireler şeklindeki dalgalar, suya atılan taşın meydana getirdiği dalgaları andırır.

Düşey yersarsıntısı ile baş gösteren depremler çok şiddetlidir. Çünkü bu çeşit depremlerde çöküntü (veya basınç tam deprem yerinin üstünde bulunuyor demektir. Bu çeşit depremlerde üsteki toprak parçası adeta havaya fırlayacakmış gibi sarsılır. Bu bölgedeki yapıların hemen hepsi yerle bir olur. Büyük zararlara yol açar. Yatay sarsıntı ile meydana gelen depremler, depremin baş gösterdiği yerden uzaktaki bir çöküntü sonucunda meydana gelir. Bu çeşit depremler de oldukça şiddetlidir. Dalgalı sarsıntı ile meydana gelen depremler, diğerlerine göre daha az zararlıdır. Bu çeşit depremler çok uzaklardaki çöküntülerin sonucudur.

3 — TACİL MİKTARLARINA GÖRE ZELZELELER,

Zelzeleler tacil miktarlarına, yani hızının bir saniyedeki değiştirme miktarlarına göre 12 sınıfa ayrılır. 1917 yılında İtalya, Sismoloji kurulunun Milletlerarası toplantısında kabul edilen Mercalli, Silberg cetveli şöyledir :

I — Duy ulamayan Depremler, (İnstrumental)

İnsanlar bu derecede bir depremi hiç bir suretle hissedemezler. Yalnız Sismograflar tarafından kaydedilir.

II — Çok Hafif Depremler . (Tres, Leger)

İstirahat halinde bulunan pek hassas insanlar tarafından duyulan ve bilhassa binaların üst katkılarında bulunan pek hassas insanlar tarafından duyulan ve bilhassa binaların üst katlarında bulunan bazı kişiler tarafından hissedilir Fakat bunlar da emin değildirler. Acaba deprem mi idi, yoksa bana mı öyle geldi derler.

III — Hafif Depremler, (Leger)

Halk arasında bazı kimseler tarafından duyulamayan depremlerdir, Genel olarak depremin vukuundan sonra halk birbirleriyle görüşerek hareketin bir deprem olduğu anlaşılır. Bu depremde yayından hızla araba geçmiş gibi bir sarsıntı hissedilir. Korku yaratmaz. Zarar ve ziyan yoktur.

IV — Az Şiddetli Depremler, (Sensible, Mediocre)

Dışarıda hareket halinde olan kimseler tarafından duyulmaz. Bina içinde bulunanlardan bir çokları ise duyar. Depremi duymayanlar camların ve eşyaların sarsıntısı ve tavanda asılı lambaların sallanması ile depremin farkına varırlar. Bazı insanlar korku ile evden dışarı çıkarlar. Yüklü bir kamyonun kaldırım taşı ile döşenmiş bir caddeden geçişi sırasındaki gibi çatırdar.

V — Orta Şiddetli Depremler, (Assez fort)

Bina içinde veya sokakta birçok kimseler tarafından duyulabilen ve uykuda bulunanları uyandıran depremdir. Sarsıntı doğrultusuna dik olan duvar saatleri durur, duvarda asılı levha ve aynalar yine doğrultuya göre duvara çarpar. Veya sağa sola kayarlar, tavandaki lambalar fazla sallanır. Ufak veya büyük ev eşyaları yerlerinden oynar. Bir çok kimseler korku ile sokaklara fırlar, kaçırlar. Saatler çalar, çanlar ses verir.

VI — Şiddetli depremler, (Fort)

Herkesi uykudan uyandırır ve korkudan evlerini terke mecbur eder. Sarsıntıda ufak kilise çanları çalar, büyük eşyalar yer değiştirir veya devrilir. Duvar saatleri durur, bardak, şişe vazo gibi eşyalar düşerek kırılır. Duvar ve tavanların sıvaları çatlar, bazı çatılardaki yağmur olukları ve bacalar yıkılır, düşer, normal kâgir yapıların bazılarında az hasar olur.

VII — Çok Şiddetli Depremler, (Tres - Fort)

İyi inşa edilmemiş binalarda sıvalar düşer ve duvarlar çatlar, sağlam olanlarda ise hiç bir değişiklik görülmez, fakat sarsıntılar ev eşyalarının bir çoklarını devirdiği gibi harçsız yapılmış kuru duvarları, bazan yüksek bacaları yıkar ve minareleri kısmen harap eder. Normal kârgir yapılarda bazılarında orta halde hasar yapar. Bazı yapılarda büyük bina kısımlarında tahribat olur. Genel bir korku heyecan yaratır. Halk arasında panik meydana gelir.

VIII — Yıkıcı Depremler, (Destructif)

Minareleri, kiliselerin çan kulelerini, fabrika bacalarını yıkan ve sağlam binaların duvarlarını çatlatan depremdir. Bu depremde ağaç gövdeleri, bacalar sallanır devrilir. Anıtlar, heykeller yıkılır. Dağlık memleketlerde, eğimli yamaçlarda kaymalar taş yuvarlanmaları meydana gelir.

IX — Harap Edici Depremler, (Ruineux)

Bir çok binaları yıkan ve sağlam inşa edilmiş olanların bazı kısımlarını harap eden depremlerdir. Bu deprem çok tahripkârdır. Taş binaların çoğu çöker. Heyecan ve korku büyüktür. İhsanlar artık evlerine giremezler, meydanlarda veya şehir dışında toplanarak geceyi orada geçirirler. Bu depremler yangınlara ve su basmalarına sebep olabilir.

X — Felâket Getiren Depremler, (Desastreu)

Bütün binaları yıkan, demir yolu raylarını kısmen büken, yeraltı su ve havagazı borularını kıran, kaldırımları bozan, arazi üzerinde yer yer yarıklar vücuda getiren, dağ yamaçlarında kayşalar hasıl eden depremlerdir. Bu depremlerde nehir, göl ve deniz kıyılarında sular karaya hücum eder, kaynaklar yer değiştirir.

XI — Afet (Catastrophe)

Pek sağlam yapılmış olan binaların harap olmuş iskeletlerinden başka bütün binalar kökünden yıkılır. Demir yolları harap olur ve raylar bir çok yerlerinden bükülür. Köprüler, barajlar yıkılır. Yerde vücuda gelen çatlaklardan çamurlu sular fişkirir yer yüzünde bir takım yarıklar ve faylar hasıl olur. Eğimli yerlerde çökmeler olur. Ölü miktarı çok fazladır.

XII — Büyük Afet (Grande carastrophe)

Binaları ve insanları yok eden bu büyük âfet halini alan depremlerdir. Yer yüzünde geniş çatlaklar ve büyük Rofeli faylar, Denkrojmanlar ve çöküntüler hasıl etmek suretiyle arazinin topoğrafyası ve yer altı su rejimi tamamen değişir. Bu depremlerde insan eseri olan hiç bir şey ayakta kalmaz. Tabiatta büyük ölçüde değişiklikler meydana gelir. Nehirler yataklarını değiştirir, bazı kaynaklar kurur, yenileri doğar.

IV — YER SARSINTISININ ÖNCEDEN BİLİNME OLANAKLARI;

Bir yerde yersarsıntısı olacağını bilmek ve buna göre tedbirler almak mümkün değildir. Bununla beraber son zamanların tecrübeleri bunun olanak içinde olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ancak bu olanak insan zayıyatını önlemeye matuftur. Yani zelzeleleri önceden bilmekle o bölgeyi boşaltmak olanağı yalnız insanlara inhisar eder. Bu suretle can kaybı önlenmiş olur.

Bu gün Japonya ve Amerika'da yapılan bilimsel çalışmalar sonunda 10 - 20 sene içerisinde depremlerin önceden bilinme olanaklarının elde edileceğini, Gediz depremi dolayısıyla gazetelerde yazılan haberlerden öğreniyoruz.

Tecrübelerin verdiği sonuçlara göre, yer sarsıntılarının olacağını 4 şekilde anlaşılmaktadır :

- 1 — Hassas aletlerle, (Duyarlı araçlarla)
 - 2 — Zelzele ışığı ile,
 - 3 — Karanlık yıldızlarla,
 - 4 — Kayalardaki çatlama ve gürültülerle,
- 1) HASSAS ALETLERLE (Duyarlı araçlarla)

Büyük sarsıntılardan önce, küçük sarsıntılar olmaktadır. Bunlar aletlerle ölçülürse (Hassas Sismograflarla) Bölgeyi önceden boşaltmak ve hiç olmazsa insan zayıyatını önlemek mümkündür. Fakat bu iş uzun gözlemlere ve bir çok tesislere ihtiyaç gösterir ve alınan sonuç her zaman iyi olmaz.

2) ZELZELE IŞIĞI İLE,

Deprem merkezine yakın bölgelerde depremden önce bir ışık görülmektedir. Tıpkı şimşeklerde gök gürültüsü şimşeği takip ettiği gibi, arz kitlesinin kaymasından meydana gelen yer sarsıntısı o civarda gökte görülen ışıktan bir süre sonra meydana gelmektedir. Çünkü ışık hızı yersarsıntısının etrafa yayılma hızından kat kat üstündür' Şu halde bu ışığı bir deprem habercisi olarak kullanmak ve hiç olmazsa can kaybını önlemek mümkündür.

3) KARANLIK YILDIZLARLA,

Gök yüzündeki karanlık yıldızların arza yaklaşımları çok kuvvetli teleskoplarla tesbit edilmekte ve bu suretle zelzelelerin olacağını anlaşılmaktadır. Zira yukarda da arzetmiş olduğumuz gibi, bu karanlık yıldızların çekme kuvvetlerinin diğer yıldızların çekme kuvvetleri ile birleşmeleri suretiyle arz üzerinde sallantılar, yani zelzeleler meydana gelmektedir.

4) KAYALARDAKİ ÇATLAMALAR VE GÜRÜLTÜLERLE,

Son zamanlarda, depremlerin olmadan önce kayalardaki çatlama ve gürültülerle tahmin etmek imkân dahilinde gelmiş bulunmaktadır. Bilginlere göre yer kabuğundaki çatlamalardan önce bazı gürültüler olmakta ve kayalar üzerindeki çatlaklar artmaktadır.

V — YERSARSINTILARININ TESİRLERİ, YAPTIĞI ZARARLAR ;

Yersarsıntılarının tesirleri, tesir ettiği hedef itibarıyla, ikiye ayrılır.

1) Canlı hedeflere tesiri,

2) Cansız hedeflere tesiri,

1 — CANLI HEDEFLERE TESİRİ,

Zelzelelerin canlı hedeflere tesiri üçe ayrılır.

A — İnsanlara tesiri,

B — Hayvanlara tesiri,

C — Bitkilere tesiri,

A) İnsanlara tesiri,

Yersarsıntıları insanlar üzerinde gerek maddî ve gerekse manevî bir çok tesirler icra ederler. Bazan biri sebep biri netice bazan da aksi olurlar. Meselâ zelzelelerin vücuda getirdiği korku sebebiyle insanlarda kalp sekteleri, çocuk düşürme vakaları ve emsali haller cereyan eder. Keza maddî haller sebebiyle de insanlar korkak, ürkek ve emsali vasıflar iktisap ederler.

Yersarsıntılarının sonucunda bazan yüzbinlerin çok üstünde insan zayıyatı vuku bulmaktadır. İlerde tarihte meşhur yersarsıntılar bölümünde bunu tarih ve ölüm miktarı ve yer itibariyle arzedeceğiz.

B — Hayvanlara Tesiri,

Yersarsıntılarının hayvanlar üzerinde gerek maddî ve gerek manevî bir çok tesirler icra ederler. Zelzele sebebiyle hayvanların sinirleri bozulur. Zelzeleden önce toprak altında bulunan farelerin, yılanların vs. hayvanların kaçıştıkları, arıların uçuştukları, köpek ve sığır gibi hayvanların mütemediyen koştukları görülür.

2 — Cansız Hedeflere Tesiri,

Yersarsıntısı bütün cansız hedeflere tesir eder. Bu tesir zelzelelerin şiddet derecelerine göre değişir. Bundan başka yersarsıntısı- cansız hedeflere tesirleri arazinin yapısına göre de değişir.

Yersarsıntısının toprak üzerinde belirli izler bıraktığı ve yeraltı su rejimine tesir icra ettiği görülmüştür. Meselâ, 1783 de İtalyanın Kalabriye bölgesinde vukubulan sarsıntı toprak üzerinde uzun ve geniş çatlaklar meydana getirmiştir.

Bunlardan biri 10 metre genişlikte ve iki metre uzunlukta idi,

Yersarsıntılarının bazan derin çukurlar açar, ve bunlardan savrulan toprakla tepeler de meydana getirebilir. Örneğin Japonyada vukubulan yersarsıntısından sonda toprak yüz kilometre uzunluğunda yarılmış ve bunun yanında bir hayli yüksek tepeler meydana gelmiştir. Ve yine depremde sonra bazı kaynak ve kuyu sularının çekildiği veya yeni kaynakların vücuda geldiği görülmüştür. Anadolu'da vukua gelen bazı depremlerde olduğu, gibi bu çeşit kaynaklardan sıcak sular fışkırdığı da vakidir. Örneğin 1939 dikili depreminde Bakırçay grebenin kenar faylarının etkinliği sonucunda vadi içerisinde 92 derece sıcaklıkta yeni kaynaklar hasıl olmuştur.

'Depremler arazinin yapısı hakkında bilgi verirler. Arazi kitlelerinden bir kısmı deprem etkilerini değiştirmez. Meselâ Granitler, Metamormik Şistler ve Torul kütelerden Kuvarsitler, yoğun Kargerler ve Dolamikler. En sağlam temel bunlar üzerinde kurulur.

Deprem şiddetini artıranlar ise, Kumlu Çakıllı, Alüvyonlu, Ebrulili, Killi ve Marnlı topraklardır. Bunların sulak olanlarında ise deprem şiddeti büsbütün artar.

Sağlam tabakalar üzerinde bulunan dolma araziler de deprem şiddetini artırır.

Gre ve Konglomeralardan müteşekkil arazinin sağlamlığı orta derecededir.

Yersarsıntılarının doğurdukları zararlar, depremlerin şiddet derecelerine bölgenin tektonik durumuna ve inşaat şekillerine bağlıdır. Yurdumuz çok zarar gören bölgelerden birisidir

VI — YERSARSINTILARININ YER YÜZÜNDEKİ DAĞILIŞLARI,

Yersarsıntıları bakımından Dünya üç kısma ayırmak mümkündür.

- 1) Hiç zelzele olmayan bölgeler,
- 2) önemsiz ve zararsız derecede zelzele olan bölgeler,
- 3) Zelzele bölgeleri,

1 — HİÇ ZELZELE OLMAN BÖLGELER,

Bazı bölgeler, deprem nedir bilmezler, Dünya'da zelzele olmayan yegâne yer Antartika'dır.

2 — ÖNEMSİZ VE ZARARSIZ DERECEDE ZELZELE OLAN BÖLGELER,

Bazı bölgelerde deprem ara sıra hissedilirse, de zarar verecekler, Kuzey Rusya ve Almanya ile Brezilya, Avusturalya bazı bölgeleri, Palearctis adını alan Kuzey kıt'ası ile Güneydeki Cona Wana Kıt'ası, yani Afrika, Arabistan ve Suriye kitlesinin Türkiyedeki parçasıdır. Yalnız Kuzey kitlesi küçük ve çok oynayan yerlere yakın olduğundan İkincisi kadar hareketsiz görülmemektedir.

3 — ZELZELE BÖLGELERİ,

Zelzele bölgeleri yer yüzünün belirli yerlerinde bulunmaktadır. Yani bunlar daima aynı bölgede tekerrür ederler. Dünya’da en çok zelzele vuku bulan yerler; Kuzey Amerika, Orta Afrika, Yenizeland, Guetemala, Sili, Yeniğine, Meksika, Kaliforniya, Güney Avrupa, Akdeniz Memleketleri, Türkiye, Güney Asya ve Büyük Okyanus çevresini teşkil eden kıyılar ve adalardaki memleketlerdir.

Bu ülkeler zelzele bakımından üç bölgeye ayrılırlar.

A — Birinci zelzele kuşağı,

B — İkinci zelzele kuşağı,

C — Üçüncü zelzele kuşağı,

A) Birinci Zelzele Kuşağı,

Zelzele kuşaklarından birincisi, Çin ile Japonya’yı içine aldıktan sonra Pasifiği geçmekte, Güney Amerika’da Şili ve Peru’daki etkisini gösterdikten sonra Atlantiği aşmakta ve bütün Akdeniz, Fas’tan Yunanistan ve Türkiye’ye kadar uzandıktan sonra İran’ı etkilemekte, Hindicini, Birmanya, Himalaya ve Endonezya’da tesirini göstermektedir.

B) İkinci Zelzele Kuşağı,

Zelzele kuşaklarının ikincisi ; Güney Amerika’daki And dağları boyunca kuzeye uzanmakta Kaliforniyadan geçerek Aleutian adalarına varmaktadır.

C) Üçüncü Zelzele Kuşağı,

Zelzele kuşaklarının üçüncüsü; Pasifik Okyanusunun etrafını çevirmektedir. Dünya zelzelelerinin % 80 ininden fazlası bu kuşakta cereyan eder.

VII — TÜRKİYE’DE YERSARSINTISI BÖLGELERİ,

Türkiye tüm olarak Alp dağların Tektonik al anma dahil bulunmaktadır. Bu günkü Orojenik yapısı Alp kıvrılma safhasında çizilmiş bulunmaktadır. Burada Türkiye dahil gelişen iki kanat mevcuttur.

- 1 — Kuzey Kanat, (Alpid)ler,
- 2 — Güney Kanat, (Dinarid)ler,
- 1) KUZEY KANAT (Alpid)ler,

Bu kanat Batıda Kuzey Alp dağlarından başlar, sıra ile Karpatlar, Kuzey Balkan sıra dağları, Yıldız şe Kuzey Anadolu dağları, Meverai Kafkasya, Kuzey İran ve Türkistan sıra dağlarına kadar uzanır.

- 2) GÜNEY KANAT, (Dinarid)ler,

Bu kanat batıda Güney Alp dağlarından başlar, sıra ile Yugoslavya, Arnavutluk, Orta Yunanistan, Güney Anadolu, Irak ve Güney İran dağlarında nihayetlenir.

Memleketimizde dört esaslı yersarsıntısı bölgesi mevcuttur.

- 1 — Batı Anadolu Yersarsıntısı Bölgesi,
- 2 — İç Anadolu Yersarsıntısı Bölgesi,
- 3 — Kuzey Anadolu Yersarsıntısı Bölgesi,
- 4 — Güney Doğu Anadolu yersarsıntısı bölgesi,
- 1) BATI ANADOLU YERSANTISI BİLGESİ,

Batı Anadolu Deprem alanı Marmara ve Ege kıyılarından başlar, Düzce - Kütahya - Isparta - Kaş hattının batısına kadar uzanır. Yer yer çöküntüler ve grabenleri ile Türkiye'nin en çok Disloke olmuş bir bölgesidir. Bu alan içinde Bakırçay, Gediz, Büyük Menderes, Küçük Menderes Ovaları birer çökmüş vadidir.

Bu bölgede pek eski zamanlardan beri, çok depremler kaydolunmuş ve bir çok şehirler yıkılmıştır.

Batı Anadolu deprem alanı 100.000 Km² genişliğindedir.

- 2) İÇ ANADOLU YERSARSINTISI BÖLGESİ,

İç Anadolu yayla bölgesi ile buranın kenarındaki zelzele merkezini içine alır. Bu merkezler gerek eski masifteki genç kırklar gerekse iltivalarla masif arasındaki çöküntü bölgeleri üzerindedir. Orta Anadolu Bölgesinin en önemli kısmı Kızıl Irmak masifinin hemen ortasında bulunmaktadır.

3 — KUZAY ANADOLU YERSARSINTISI BÖLGESİ :

Bu alan Saray körfezinden (Marmara civarında) başlar, Aras nehrine kadar uzanır. Bu bölge 1300 metre uzunluğunda bir arazi şerididir. Bu alanda çökmüş ovalar çeşitli Tektonik araziler vardır. Alanın uzunluğu 1600 Km. dir. Bu bölgede yer yer çöküntüler bileşik büyük bir fay çizgisi vardır. Bu tektonik çöküntüler boyunca sıralanmış bir çok deprem ocakları bulunmaktadır. Erzincan, Erbaa, Adapazarı, Bolu depremlerinin ocakları tüm bu bölge içinde bulunmaktadır. Depremlerden sonra bölgede bir çok yarıklar ve faylar teşekkül etmiştir.

4 — GÜNEY ANADOLU YERSANTILARI BÖLGESİ ;

Suriye çukurunun devamı olup, Güney Batıda İskenderun, Doğuda Van gölü ötesine kadar uzanır.

850 KM. uzunluktaki alanı içine alır. Doğu Anadolu Bölgesinde yer yer tektonik çöküntüler bulunmaktadır.

Bu deprem bölgeleri Türkiye arazisinin % 40 mı kaplamaktadır.

Türkiye’de yersarsıntısı bölgelerinin başka yönden bir tasnifi de şöyledir :

- 1) En sık ve en şiddetli şekilde sarsılan bölgeler,
- 2) Arasına orta derecede sarsılan bölgeler,
- 3) Deprem bakımından tehlikeli olmayan bölgeler,

VIII— TARIHTE MEŞHUR YER SARSINTILARI.

Tarihte meşhur yersarsıntılarının vuku buldukları yıl ve yer ile zayiat miktarlarını şu şekilde tesbit edebiliriz.

1 — DÜNYADA MEŞHUR YERSARSINTILARI;

1 —1900 M.Ö. Sodam - Comarra	binalar yıkılmış, büyük yangınlar başgöstermiştir
2 — 1348 M.S. Willach	5.000 kişi ölmüştür.
3—1690 Sicilya’da	6.000 » »

4— 1730	Jedoda	137.000	» »
5— 1753	Dizbon'da	32.000	» »
6— 1755	Fas, Güney Fransa, Portekiz	20.000	» » (Yalnız Lizbon'da)
7— 1783	Kalabriya (İtalya)	100.000	» »
8— 1797	Kuitede	40.000	» »
9— 1822	Aleppo (İtalya)	22.000	» »
10 — 1883	(26-27 Ağst.) Karakatoa (Endonozya)	36.000	» »
11 — 1891	Mina . Owarı	25.000	» »
12 — 1902	(8 Mayıs) Martinik (Antiller)	40.000	» St Pebe Yanardağı faaliyete geçmiş ve St Pierre şehri tamamen yok olmuştur.
13 — 1905	Kangra (Hint)	20.000	Kişi ölmüştür.
14 — 1906	(18 Nisan) Sanfransisko	76.500	» » Büyük bir deprem şehri yerle bir etmiş çıkan yangınlar bütün alanı kaplamıştır.
15 — 1908	(28 Ocak) Messina (Sicilya)	85.000	Kişi ölmüştür.. Bu deprem şehri yerle bir etmiştir.
16 — 1920	Kansu (Çin)	200.000	Kişi ölmüştür.
17 — 1923	Sagani	100.000	» »
18 — 1923	(1 Eylül) Tokyo ve Yokohama	200.000	» »
19 — 1935	(31 Mayıs) Kuetta (Hindistan)	50.000	Kısa olmuştur.

20 — 1939	Şili	30.000	»	»
21 — 1949	(5 Ağst.) Ekvator	6.000	»	Öl. 50 kasabayı yıkmış.
22 — 1950	Asam (Hindistan)	305000	»	»
23 — 1951	(21 Şubat) Papua (Yeniğine)	3.000	»	»
24 — 1954	(9 Eylül) Kuzey Cezayir	1.500	»	»
25 — 1956	(17 Haziran) Kabil (Afganistan)	10.000	»	»
26 — 195Y	(Temmuz) Kuzey İran ve Meksika	Binlerce ölü		
27 — 1957	(13-15 Aralık İran ve Meksika	2.000 Kişi ölmüştür.		
28 — 1960	(21-22-27 ve 29 Aralık) Şili	5.700	»	»
29 — 1960	Agadi	12.000	»	»
30 — 1962	(1 Eylül) Kuzey İran	10.000	»	»
31 — 1963	(26 Temmuz) Üsküp	3.000	»	»

2 — TÜRKİYE'DE MEŞHUR YERSARSINTILARI :

1 — 1168	Erzurum - Erzincan	12.000	»	»
2 — 1458	Erzincan	30.000	»	»
3 — 1509	İstanbul	13.000	»	»
4 — 1584	Erzurum - Erzincan	30.000	»	»
5 — 1653	Aydın - İzmir	3.000	»	»
6 — 1668	İzmir	2.000	»	»
7 — 1668	Kastamonu	1.800	»	»
8 — 1688	İzmir	20.000	»	»
9 — 1710	İzmit	1.000	»	»

10 — 1895	Malatya	469	»	»
11 — 1903	Malazgirt	1.700	»	»
12 — 1912	Mürefte	1.850	»	»
13 — 1939	(26 Aralık) Erzincan	40.000	»	»
14 — 1943	İlgaz ve çevresi	4.016	»	»
15 — 1944	Düzce	80	»	»
16 — 1955	Söke	2	»	»
17 — 1957	Fethiye	Bir çok binalar yıkılmıştır.		
18 — 1966	Varto 19 Ağustos	2.331 Kişi ölmüştür.		
19 — 1966	Muş » »	32	»	»
20 — 1966	Karlıova »	30	»	»
21 — 1966	Hınıs »	123	»	»
22 — 1967	Adapazarı	100	»	»
23 — 1970	(28 Mart) Gediz ve ci- varı	1.086	»	»

BİBLİYOGRAFYA

Abdullah Türkmen — Depremler ve bunlara dayanıklı yapılar, Arkitekt., sayı 3
- 4 İst. 1944

Behçet Ünsal — Zelzele karşısında yapı, Arkitekt, sayı 11 -12 İst. 1939

Hüseyin Timur — Memleketimizde her 53 saniyede bir zelzele olmaktadır.

İhsan İnan — İnşaatta zelzeleye karşı mukavemetin temini, Arkitekt sayı 3 - 4
İst. 1944

İhsan Çetin — Fethiye ve Bolu depremleri üzerinde düşünceler,

İzzettin Çarpar — Yersarsıntısı ve idare âmiri, İdare Dergisi Sayı 173

Malik Sayar — Mineroloji ve Jeoloji İst. 1949

Martin Wagner — Zelzele mıntıkları için düşünölmüş mukavim standart ev projeleri Arkitekt sayı 1-2 1940

Nuriye Pınar ve Ervin Lahn — Türkiye depremleri izahlı kataloğu Ankara 1952

Sami Öngör — Depremlerden nasıl korunabiliriz. İst. 1962

Sait Ali Ankara Zelzelelerin önceden kestirilmesi imkânı,

W. Schutte — Zelzele sahalarının yeniden imarı hakkında düşünceler. Arkitekt sayı 3-4 İst. 1944

W. Schutte — Depremler hakkında yeni araştırmalar. Arkitekt sayı 9 -10 İst. 1943

İDAREDE VE TURİZMDE HALKLA İLİŞKİLER TEKNİĞİ «PUBLIC - RELATIONS» (1)

Hazırlayan

M. Sabri YORULMAZ

Zile Kaymakamı

ÖNSÖZ

Bu incelemede Halkla İlişkiler konusuna yönetim ve turizm yönünden eğilmek istedim. ilkin Amerika Birleşik Devletlerinde ele alınan bu metot, buradan bütün dünyaya yayılmıştır. Amerika Birleşik Devletlerinde her yıl Halkla İlişkiler için tutarı yüzlerce milyon dolan bulan para harcanmaktadır.

Bizde yeni yeni gelişmekte olan turizmin, sıkı bir şekilde bağlı olduğu, en çok ihtiyaç duyduğu araç «Public - Relations» dur. Zira turizm servis satan bir endüstri, görünmeyen bir mal olduğuna göre, diğer bütün endüstri kollarından daha fazla Halkla ilişkiler'e ihtiyacı olduğu kendiliğinden anlaşılır. Modern anlamda turizm ancak Halkla ilişkilere, bilimsel ve sosyal yönden verilecek değer ve yapılacak düzenli bir çalışma ile mümkündür.

(1) İncelememin bazı yerlerinde Halkla İlişkiler yerine Public - Relations kelimesi kullanılmıştır. Aşağıda görüleceği gibi bu deyim Uluslararası Sözlüğe geçmiştir. Bu nedenle kullanılmasında yarar görülmüştür.

İngilizce	:	Public - Relations
Almanca	:	Public - Relations
Hollandaca	:	Public - Relations
İsveççe	:	Public - Relations
Fransızca	:	Relations Publiques
İtalyanca	:	Relazioni Pubbliche
İspanyolca	:	Relaciones Publicas
Portekizce	:	Relações Publicas

Yukarıdaki deyimler, Monte-Carlo Uluslararası Turizm Akademisi'nin müsaadesi ile yayınlanan, Uluslararası Turizm Sözlüğünün Fransızca baskısından alınmıştır.

Halkla İlişkiler turizmde olduğu kadar yönetimde de her an baş vurulacak bir metottur. Yönetimin her derecesinde görev yapan idareci (vali, kaymakam, bucak müdürü gibi) bu teknikten yararlanmak zorundadır. Zira, idareci, dar veya geniş bir çerçevede, devamlı halkla ilişki kuran bir kişidir. Bu ilişkilerin daha verimli, daha anlayışlı ve daha sıkı bir duruma getirilmesi arzulanan bir şeydir. Burada hemen şunu açıklamak gerekir ki, Halkla İlişki, çoğu kerre yanlış anlaşıldığı gibi, şekil değiştirmiş bir reklâm değildir. Bu, söyleyenin pek çıkarına olmasa bile, gerçeği saygılı bir şekilde söyleme sanatıdır.

Konuyu buraya getirince, idarecinin her gün karşılaştığı olaylara değinmek gerekir. İdareci vali, kaymakam, bucak müdürü görevlerinin ifadesinde devamlı bir grup halkla ilişkidedir. Şehir veya kasabada olduğu kadar, köylerde de topluluklarca öne sürülen bir çok isteklerle karşılaşır. Çoğu yapılamıyacak isteklerin vaat edildiği saptanmıştır. Karşısındaki toplumun içten gelen istek ve çırpınmalarının etkisinde kalan idareci, görevin yapılacağını vaat eder. Daha sonra gerçeklerle karşılaşır; para ve araç yetersizliğinden, vaat edilen görevler yapılamazsa o grup halkın güvenini yitirir. Burada yapılacak şey, gerçeği söylemek, imkânları inandırıcı bir şekildi açıklamak, isteklerin saptandığını ve yerine getirilmesi konusunda her çabanın gösterileceğini açıklamaktır.

Görülüyor ki şu küçük örnek bile Halkla İlişkiler'in önemini açık bir şekilde belirtmektedir.

Bu nedenle incelemenin ilk bölümünde, Halkla İlişkiler genel olarak ele alınmış ve idarecilere çalışmalarında yararlı olunmak istenmiştir. Ayrıca turistik yerlerde görev veren idarecilere, turizm resmî ve Özel kuruluşlarına, daha başarılı bir turizm çalışması sağlamak amacile Halkla İlişkiler'e turizm açısından değinilmiştir.

Her iki yönden de, Halkla ilişkiler büyük önem taşır ve çok iyi bilinmesi gereklidir.

I — TARIHÇE

İnsanlar arasında, mümkün olduğu kadar, güzel ve yararlı ilişkilerin kurulması arzularının tarihi yeni değildir.

Bizi ilgilendiren yeni teknik, kamu oyunun oynadığı rolün artan bir kesinlikte oluşu, sosyal grupların geçmiş yüzyıllarda tanın-

mayan etkileri olduğu; her derecedeki yöneticilerin, yöntemleri altındakilerin tepkileri ile karşılaşacağı kuşkusunu duymadan, kararlarını kabul ettirmek gücünü kaybettikleri, modern toplumun sonucu olmuştur.

Modern toplumun olağanüstü bir hızla, gelişmesi, çıkarların çarpıştığı, birebirleriyle alışmaya zamanı olmayan, değişik isteklere sahip kişi gruplarının doğmasına sebep olmuştur.

İşçi sınıfı devrimlerini gerektiren teori, sınıfların inancı, bu yüzyılın başında bu durumlar karşısında toplumun en yoksul grupları arasında ortaya çıkmış sonuçlardan başka bir şey değildir

XIX ve XX ci yüzyılın büyük buluşları, kişiler arasındaki ilişkileri artan bir hızla geliştirmiştir. Tekniğin ve düşüncenin yeni araçları, kişilerin birikimlerini daha iyi tanımlarına imkân vermiş, fakat devamlı daha iyi bir anlaşma mümkün olmamıştır. Bugünün kişisi devamlı artan bir derecede olaylara hem aktör, hem de seyirci olarak katılmaktadır. Bitmeyen ilgisi, günlük yaşantının binlerce olayı ile beslenmekte, meslekî ve özel yaşantısının dar çerçevesinden çıkarak, içinde bulunduğu olayların niteliğini anlamaya ve bulmaya çalı şalaktadır.

Bir yüzyıldan beri - önüne geçilemeyen iki dünya savaşı, ayaklanmalar ve bölgeyi anlaşmazlıkların büyük bir kısmı - daha iyileşmiş hayat koşulları, daha sağlığa uygun ve bol gıda, çok iyi sağlık koşulları, ona kişisel varlığa lâayık en büyük bilinci kazandırmıştır. Bundan başka elde ettiği sosyal haklar ona kuvvetli olduğu duygusunu vermiştir.

İlgi çeken ve genellikle görülen olay; kişideki, kişisel bilincin bu gelişmesi, kalabalıkta, kişi topluluğunda, sosyal ya da siyasî grupta tamamını bulması ile ilgilidir. Konuşmanın, yazının, resim veya sesin modern teknikleri kişiye kendini yalnız hissetmeme imkânını sağlamıştır. Toplum bilinci, kişisel bilince hâkim olmuştur. Yalnızlık bugün ya bir lüks yahut bir cezadır.

İnsanın yararlığına inandığı, fakat gücünün çevresindeki diğer kişilere eşit olduğu zaman, var olduğu o toplumdaki karışıklıklar, kişiyi Halkla ilişkiler'i ayarlayan, yöneten kurallara büyük önem vermeye zorlar. Özellikle «Hal k Birliği» adı verilmesi yerinde olan kuruluşa özel bir ilginin gösterilmesi gereklidir.

Bütün bu veriler Halkla İlişkiler adım verdiğimiz bu yeni ve önemli tekniğin doğmasına sebep olmuştur.

İlk defa 1905 yılında I v y Lee adında bir reklâm ajanı, o yıllarda yeni yeni gelişmekte olan büyük Amerikan endüstri kuruluşları yöneticileri ile halk arasında geniş bir uçuşunun açılmakta olduğunu gördü. Bunun giderilmesi için, basın aracılığı ile bir ilişki düzeni kurmuş, endüstri kuruluşları yöneticileri gibi, halkın da düşüncelerini açıklama imkânını sağlamıştır. İki temel kural saptamıştır :

1 — Büyük işler halka kapalı kalmamalı, az veya çok heybetli bir varlık olmaktan vazgeçmeli ve bu nedenle ne oldukları basit bir şekilde halka açıklanmalıdır.

2 — Halkla İlişkiler'i yürütmekle yükümlü kişi, kuruluşun yönetim organı tarafından karara varılan işleri halka açıklar ve ondan destek görür.

Böyle olmasına rağmen Halkla İlişkiler'in gelişmesi çabuk olmamıştır. 1929 yılında meydana gelen ekonomik kriz, büyük Amerikan firmalarına, iyi bir «Public - Relations» servisinin, her yönden ortaya çıkan güçlükleri gidermekte nasıl önemli bir rol oynayacağını tanıtladı.

Bir yönden firma yöneticileri ile, çalışma kuvvetleri arasındaki ilişkilerin havasını düzeltmek lüzumu acele ile ele alınırken; diğer yönden de halk ülkede yayılmakta olan ekonomik kriz'den büyük endüstri kuruluşlarını kısmen sorumlu tutuyor ve Amerikan Hükümetinden gittikçe genişleyen tedbirler almasını istiyordu. Olayların baskısı altında, bu kuruluşlar vatandaşlık sorumluluklarını tamamen anladıklarını ve buna göre hareket ettiklerini, kamu oyuna inandırabilmek için büyük çaba sarfetmek zorunda kaldılar.

Halkla İlişkiler'in gerçek gelişmesi İkinci Dünya Savaşında, Başkan Roosevelt Hükümetinin 140 milyon Amerikalıya, Avrupayı kavuran anlaşmazlıkların nedenlerini anlatmak, onları psikolojikman bu anlaşmazlığın içine girmeye hazırlamak ve sonuçta neden harp ettiklerini açıklamak istedikleri zaman oldu.

Diğer yönden savaş sırasında, olağanüstü kârları vergiye tabi tutan vergi kanunları, kuruluşların bulunmayan ya da az bulunan mallar için reklâm yapmalarına engel olan maddî ve manevî imkânsızlıklar, firma yöneticilerinin savaş sonrası çabalarını, firmanın savaş içinde oynadığı rolü ve savaştan sonrası için hazırladığı projeleri, halka açıklamaya, anlatmaya yöneltti. Bu çabaların, en çabuk amacı, firma ile ilişki halinde olan kişilerde bir iyi niyet

« good - will » yaratmak ve firmanın ya da mallarının isminin unutulmamasını sağlamaktır.

Halkla İlişkiler işaret ettiğimiz gibi Amerika Birleşik Devletlerinde doğmuştur. Temelinde bu; büyü k endüstriyel firmaların, ün yapmak ve gerçek sosyal bilinçle gelişebilmesi için harcadıkları basit bir çabadır.

Bugün her kuruluş «Public - Relations» yapabilir. Sadece büyük ekonomik kuruluşlar için değildir. Kazanç gayesi gütmeyen Kızılay, Kızıllaç, yardım dernekleri, politik kuruluşlar tarafından yararlanılmaktadır. Çalışma alanlar modern toplumun bütün kuruluşlarına girmiştir.

Halkla İlişkiler'in amacı kişiler arasındaki ilişkileri daha iyi bir şekilde sokmaktır. Yeni bir şey bulunmamıştır. Yalnız çözülmeyen takdirde toplum içinde önemli karışıklıklar meydana getirecek ekonomik ve sosyal sorunları modern teknik ve yeni hava içinde çözmeye çalışmaktan ibarettir.

Halen Amerika'da Halkla İlişkiler için harcanan para hakkında kesin sayılar mevcut değildir. Bunun nedeni, bu alanda harcanan paraların değişik şekillerde ve ayrı bütçelere konularak harcanmasındandır. Bununla beraber en güvenilir kaynaklar, her sene Halkla İlişki çalışmaları için yüzlerce milyon doların harcadığı açıklamaktadır.

«Public - Relations Society of America» tarafından yayınlanan «Public - Relations Magazine» adı derginin Yazı İşleri Müdürü Mr. Renday kuruluş yöneticilerine elde ettikleri iş kârlarının brüt bütçesinden % 1 ini Halkla İlişkiler'e harcamalarını sağlık vermektedir.

Amerika Birleşik Devletleri Temsilciler Meclisi Bütçe Komisyonu Üyesi, Temsilci John Taber, Amerika Birleşik Devletleri Millî Savunma kısmının Halkla İlişkiler'e yılda 30.000.000 dolar harcadığını kabul etmektedir. New York Herald Tribüne Gazetesinin 17 Mart 1952 tarihli sayısında yayınlanan bir yazıda : Amerika Hükümetinin Halkla İlişkiler için her zaman 2.625 memur kullandığını ve bazı zaman bu iş için 1.007 uzmanın başvurduğunu açıklamıştır.

Bu birkaç örnek Amerika'da Halkla İlişkiler'e verilen önemi anlatmaya yeterlidir.

II — HALKLA İLİŞKİLERİN TANIMI

Amerika'nın en büyük Halkla İlişkiler ajanlarında birinin başkanı olan Carl Byoir «iş adamlarının, adamlarının, Halkla İlişkiler çalışmalarını, bir kişiyi hastalandığı» zaman iyileştirmekten ziyade onu sağlıklı tutmak için bir senesini «vermeyi kabul eden Çin doktorlarının metotlarına benzediğini, anladıkları günü «görmeyi umut ederim.» Demiştir.

Bu nükte Halkla İlişki sorununun tamamını özetler. Zira Amerika'dan dünyaya yayılan bu yeni teknik, kişiler arasındaki toplumsal ilişkileri düzenli bir şekilde kurallara bağlayan eski bir sanatın, yirminci yüzyıla göre yorumu ve çeşitli yapıların ihtiyaçlarına uydurmasıdır. Halkla İlişkiler kurulmasını sağlayan doktrin bugün bile belirsizdir. En iyi yazarlar bile bu sorun hakkında kesin bir tanım yapamamışlardır. Değişik tanımlar ileri sürülmüştür. Fakat bazıları çok belirsiz olduğu için, tanımlanacak şeyin niteliğini açıklayamamış, diğerleri çok sınırlı olduğu için konunun tümünü anlatamamıştır.

Eli ünlü tanım, bu konuda en yetkili kişilerden biri olan, Wenn Benett tarafından yapılmıştır. Wenn Benett : Kendimizi ve çevremizdekileri iyi tanımak, soydaşlarımızla olan ilişkilerimizin niteliğini anlamak, bu ilişkilerin karşılıklı daha yararlı ve hoş olmasını sağlayacak şekilde bir davranış izlemek, işte Halkla İlişkiler sanat ve biliminin yönelmesi gereken ideali budur, demektedir.

Amerikan Kızılhaç Örgütü Müdür Yardımcısı Howard Bonham'ın tanımı ise şöyledir : Halkın en iyi bir şekilde anlayışı göstermesi ve bu anlayışın halkı bir kuruluşa yönelen en büyük güvene sürüklemesini sağlamak sanatıdır.

Kısalığı ile tanınmış diğer bir tanım da şudur : Halkla İlişkiler güzeldir ve değer kazandırır.

Halkla İlişkiler Uzmanı Eric Cypres'in tanımı ise şöyledir: Çalışma metotlarını halkın eğilimlerine uydurmak ve diğer yönden, halkın sempati ve güvenini kazanmak amacile kuruluşun çalışmalarını açıklamak ve tanıtmaktır.

Bunları birleştirerek bir tanım yaparsak şöyle diyebiliriz : Halkla İlişkiler, ekonomik, politik ya da toplumsal bir kuruluşun, çevresindeki halka daha iyi uyabilmesi için, çalışma metotlarını halkın eğilimlerine uydurması ve diğer yönden halkın sevgi ve güvenini kazanmak amacile çalışmalarını onlara açıklaması ve tanıtmasıdır.

Bu tanım iki özelliği kapsamaktadır:

1° Çalışma metotlarını halkın eğilimlerine uydurmak amacile kuruluşta içe dönük bir çabanın harcanması;

2° Aynı halkın sevgisini kazanmak amacile kuruluşun tabiatını, çalışmasını ve amaçlarını ona taratmak ve açıklamak konusunda dışa dönük bir çaba harcanmasıdır.

Görülüyor ki Halkla ilişkiler konusunda içe ve dışa dönük iki çalışma yönü vardır.

Halkla İlişki kavramı büyük Amerikan firmaları yöneticilerinin, meslek filozoflarının, önemli çalışma temellerinden biri olmuştur.

III — DÖRT TEMEL KURAL

1 — Daima halkınızın dilini konuşunuz ve onun ilgilendiği şeylere değininiz.

Burada kullanılan d i 1 kelimesi sadece bir lisan sorunu değildir. O1 yerde yaşayan halkın lehçesini belirtir. Kelimeler; ne derece hitap edilen halkın kültür düzeyine göre seçilmiş olursa olsun, olayların ve delillerin sunulmasında halkın dili kullanılmalıdır.

Kendi mesajınızı ilgi çekici bulmanız yeterli değildir. Etkilemek istediğiniz topluluğun bunu ilgi çekici bulması gereklidir. Şu halde sizinkiler değil, halkın eğilimleri, ilgilendiği şeyler ve zevkleri önemlidir.

2 — Mesajınızın temelini gerçek olaylar ve doğru açıklamalar teşkil etmeleri.

Belirsiz bir şekilde açıklanan olaylar, bir an için, dinleyen halkın bir kısmını etkileyebilir. Fakat er geç biri mesajınızın belirsizliğini sezecektir. Bu kuruluşun güven kaybetmesine sebep olacak ve bunu, bundan sonra, birçok çaba ve para sarfı kolay bir şekilde tekrar geri vermiyecektir. Güven çok az ve zamanla kazanılan fakat bazen çok kolay, bir hiç yüzünden,, kaybedilen nazlı bir şeydir.

3 — Mesajınızı kişi olarak değil, için d, e yaşadığınız toplumun bir üyesi olarak sununuz.

İncelemenin başında, Halkla İlişkiler'in kişisel ilişkileri düzenlemekten başka bir kuşkusunu olmadığını açıklamıştık. Birçok ülke halkı

bu çeşit sunmalara karşı çok duyguludur. Özellikle Anglo - sakson halkı, vatandaşlık duygularının birçok kuruluşlar tarafından devamlı uyarılması böyledir. (2)

Bu nedenle, bu konuda uyanıklık esas olmalıdır.

4 — Mesajlarda gruplara değil kişiye hitap edilmelidir.

Toplumumuz kişiye saygı temeli üzerine kurulmuştur. Her kişi kendini üyesi bulunduğu siyasal, ekonomik yahut toplumsal gruptan daha önemli tutar. Aslında bu böyledir de. Kişisel varlık, kişi olarak mesaja, içinde bulunduğu gruptan daha önce cevap verecektir.

Bunun için mesajlar, bunları alanların, kişisel bir mesaj aldıkları duygusuna kapılacağı şekilde hazırlanmalıdır.

IV — İDAREDE HALKLA İLİŞKİLER

İdarede Halkla İlişkiler konusunu, Bakanlık kuruluşunda Halkla İlişkiler ve iller kuruluşunda Halkla İlişkiler olarak iki bölümde incelemek istiyorum.

(2) Altı, yedi yıl evvel Amerikada «Chesapeake Sie Ohio Railway » tarafından yapılan kampanya buna örnek olarak gösterilebilir. Bu demiryolu şirketi, Amerikanın bazı büyük gazetelerinde, bir bütün sahifeyi dolduran bir ilân bastırmıştı. Bu ilânda üzüntülü bir grup turist önünde, onlarla alay eder gibi duran bir domuz resmi vardı. İlânın altındaki kısa açıklamada : Domuzun Amerika Kıt'asını doğudan batıya hiç vagon değiştirmeden gidebildiğini, halbuki turistin üç demiryolu merkezinde tren değiştirmek zorunda olduğunu (Chicago - St. Louis - New Orleans) gösteriyordu. İnsanların da domuzlar kadar göz önünde tutulmasını ve Amerikanın bir ucundan öbür ucuna kadar tren değiştirmeden seyahat edebilmesinin lüzumunu belirtiyordu. Bu ilân halk tarafından büyük bir heyecanla karşılandı. Büyük demiryolu şebekelerini işletenlere karşı büyük bir kızgınlık ve kırgınlık belirdi. Şirketler anlaşmak zorunda kaldılar. Altı ay devam eden konuşmalardan sonra, kıt'a içinde demiryolu servisini ayarlayan bir anlaşma imzalandı. «Chesapeake Cie Ohio Rai l way » önemli bir iyi niyet (good - will) kapitali topladı ve halkın sevgisi iş sayılarını düşünölmeyecek bir düzeye yükseltti. Bu örnek sadece halkın görüşünün gücünü değil aynı zamanda, gayet açık olarak Halkla ilişkilerin verimini de göstermektedir.

A — Bakanlık kuruluşunda Halkla İlişkiler: İçişleri Bakanlığında Halkla İlişkiler konusuna giren görevleri, «T.B.M.M. ile İlişkiler Bürosu», «Basın Bürosu» ve «Yayın Müdürlüğü» yürütmektedir. T.B.M.M. ile İlişkiler Bürosu, İçişleri Bakanlığı Müsteşar Muavinliğine bağlı olarak, Bakanlığın Meclis ile ilişkilerini yürütmektedir. Yine aynı kuruluşa bağlı olan Basın Bürosu Bakanlığın çalışma ve demeçlerini basma ve TRT ye vermekte, illerden gelen haberleri basın bültenleri haline getirmekte, basında çıkan haberleri Bakanlığa ulaştırmakta, Bakanın basın toplantılarını ve gezilerini düzenlemektedir. Tetkik Kuruluna bağlı Yayın Müdürlüğü «Türk İdare Dergisi»ni ve bastırılmasına karar verilen telif ve çeviri kitapların yayınlanmasını sağlamaktadır. (3)

Bu görevleri Halkla İlişki kurma çabası olarak tanımlayabiliriz.

B — İller kuruluşunda Halkla İlişkiler: Bu kuruluşta halkla doğrudan doğruya ilişki kuranlar, vali, kaymakam ve bucak müdürleridir. Konumuzu ilgilendiren görevliler de bunlardır.

Genellikle, Halkla İlişkiler bir «yöneticilik sanatı» olarak belirtilmektedir. (4) Gerçekten de bu böyledir. Günden güne gelişen toplumlunuzda yöneticiye bu konuda büyük görevler düşmektedir.

Yves Chapel bir konferansında: Uzun süreden beri bağımsız ve kalkınma yolundaki ülkelerde (özellikle Lâtin Amerika ülkeleri, Habeşistan, İran, Türkiye v.b.) asıl sorun, az çok gelişmiş geleneksel bir idareyi, geçmişin ağır mirasım da hesaba katarak, günün ihtiyaçlarına en uygun ve modern bir idare durumuna getirmektir. Koşullar tamamen aleyhtedir; çünkü, değişime direnen bir ortamda uzun süreden beri yerleşmiş alışkanlık ve gelenekleri yenmek gerekir. İyi koşullar içinde olmıyan ülkeler ise diğer şaşırtıcı ek güçlüklerle karşılaşılır: Seçkinlerdeki zayıf gelişme, ekseriya çok yaygın durumdaki cahillik, iç haberleşme eksikliği, halkla işbirliği ve anlayış yokluğu, ihtiyaçların zorlaması, zamana uymayan yapının az çok süratle tasfiyesi gerekliliği v.b. gibi. Genel olarak az-

(3) M. Alâeddin AŞNA : TÜRKİYE'DE KAMU KURULUŞLARININ HALKLA İLİŞKİLERİ, Amme İdaresi Dergisi Cilt : 2, Sayı : 3, Eylül 1969 sayılı yayım s. 103, 104

(4) Howard STEPHENSON : Public - Relations Practices, HANDBOOK OP PUBLIC RELATIONS, Dergisi. H. STEPHENSON, New York, Mc Graw Hill, 1960 s: 70

gelişmişliğe bağlı bu aleyhteki koşullar içinde bunların ne kadar gerçekleşeceğini daha iyi hesaplamak mümkün olur. (5)

Demek suretile eşit ortamdaki ülkelerde Halkla İlişkilerin güçlüğüne işaret edilmiştir.

Bu nedenle ülkemizde yöneticinin Halkla İlişkiler konusunda, geniş bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Demokrasilerde, kamusal işlerin yürütülmesi, gerekli kararların alınması konusunda halkın genel ve mahallî idareler üzerinde türlü etkilerde bulunduğu bir gerçektir. (6)

Bu etki, idareyle aynı yönde (eş yönlü — convergent) olabileceği gibi, bazan da idarenin çalışmalarına tepki biçiminde, yöneticilerin hizmetlerle ilgili görüşlerine aykırı yönde, (değişik yönlü — divergent) olmaktadır.

Yönetimin halkla yakın işbirliği kurmasını gerektiren ikinci bir ana neden de, kamu kuruluşlarının izlediği politikayı halka açıklamak, ona bu politikayı benimsetmek, halktan kamu hizmetlerine karşı olumlu bir tutum sağlamak gereğine dayanmaktadır. Hizmetlerin verim ve etkinliğinin artırılması bu yolda halkla yakın bir işbirliği kurulmasına bağlıdır. Kısacası isabetli kararlar alabilmek, izlenen politikayı halka benimsetmek, böylece halkın hizmetin yapılmasına katılmasını sağlamak üzere yönetimin geniş bir Halkla ilişkiler programı düzenlemek, uygulamak zorunu vardır. (7) Bu sağlanmadıkça halk ile istenen ölçüde başarılı bir işbirliği gerçekleştirilemez. Bunun en önemli gerekçesi, kararın alınmasına katılmayan bir kişinin o kararı uygulayan bir araç durumuna düşürülmesidir. Bu durumda karamı uygulanmasına isteksizlikle, direnerek katılma sonucu doğabilir. (8)

(5) (Office Belge de la Cooperation au Developpement) tarafından tertiplenen bir konferanstır. REVUE INTERNATIONALE DES SCIENCES ADMINISTRATIVES dergisinin 1966 yılında yayınlanan 3 sayısından alınmıştır.

(6) Mümtaz SOYSAL : Halkın Yönetime Etkisi, TODAÎE yayını, Ankara 1968, s. 29 - 34, 69 - 71, 83 - 86

(7) Cevat GERAY «Belediyelerin Halkla işbirliği Yapması Gereği ve Halk Katılışlarını Sağlama Yolları», iller ve Belediyeler Dergisi, Sayı : 277 (1968) s. 489 -491.

(8) Cevat GERAY : Sosyal Hizmetler Alanında Halk Katılışlarının Sağlanması ve Gönüllü Dernekler, Amme idaresi Dergisi Cilt : 2, Sayı : 4, Aralık 1969, s: 22-23

Bu nedenle, bir yönetici, yönetim bölgesinde, şehir, kasaba veya köyde halk ile konuşmalarında onun anlayacağı kelimeleri kullanmalı, konuşmasını halkın ilgilendiği konulara yöneltmelidir. Konuşmasında gerçek olaylara değinmeli, belirsiz açıklamalardan kaçınmalıdır.

Mesajını hitap ettiği topluluğun bir üyesi olarak sunmalıdır.

Özellikle konuşmalarda gruplara değil, kişilere hitap edilmeli ve konuşmalar dinleyenlere bu yolda bir duydu verecek şekilde hazırlanmalıdır.

Bu kurallara uygun davranış o grup halkı ve dolayısıyla bölgedeki grupları, o yer idarecisine bağliayacak ve görevlerini kolaylaştıracaktır.

Bunu, idare amirliği yetkilerinin ve idarecilik niteliklerinin yitirilmesi şeklinde anlamamak gerekir. İdareci elbette ki yerin idare amiridir. Yön verecek, idare edecek ve yaptıracaktır. Fakat halkın bağlanarak, isteyerek ve inanarak yapması gereklidir. Deneyler göstermiştir ki baskı ile, idarecinin tek taraflı inancı ile yapılan işler devamlı olmamıştır. Bu yolla yapılan işler, halkın inanmaması nedeni ile, o ayrıldıktan sonra unutulmuş, bırakılmıştır.

İşte Halkla İlişki bu inancı sağlayan bir yol ve araçtır.

V — TURİZM VE HALKLA İLİŞKİLER

Önceki bölümlerde görüldüğü gibi, Halkla İlişkiler modern toplumun yönlerinden biridir. Amacı, insanlar arasındaki ilişkileri, daha verimli, anlayışlı ve düzgün hale getirmektir. Halkla İlişki bir reklâm değildir. Bu ayırım çok önemlidir; çünkü genellikle iki kelime birbirine karıştırılır.

Reklâm : Bir şeyi halka tanıtmak, beğendirmek ve böylelikle sürümünü sağlamak için söz, yazı ya da resimle yapılan her türlü çaba diye tanımlayabiliriz.

Tanım açıktır. Reklâm bir şeyin (mal veya eşya) sürümünü sağlamak amacile yapılan her türlü çabadır. Halbuki Halkla İlişki, tanımında da görüldüğü gibi, gerçeği, söyleyenden yana olmasa bile, saygılı bir şekilde söylemek tarzıdır. İki tanım arasındaki ayrımı açıkça görülmektedir.

Turizmde, gerek Halkla İlişki gerek reklâm, aynı derecede önem taşır ve her ikisi de onun ayrılmaz araçlarıdır.

Turizm servis satan bir endüstri, görünmiyen bir mal olduğuna göre, diğer bütün endüstrilerde daha fazla Halkla İlişkiler'e ihtiyacı olduğu kendiliğinden anlaşılır. Turizmde servis satan endüstriler : Oteller, moteller, pansiyonlar, kamping ve karavaningler, termal istasyonları, hava yolları v.b. dir. Bu tür endüstrilerde alıcıyı çekmek fazla, çaba harcamayı gerektirir ve bu yolla tatillerini, önceden kararlaştırdıkları belirli bir yerde geçirmek arzusunda olan turistlerin, fikir ve kararlarında değişiklik yapılarak, istediğimiz yerde geçirmeleri sağlanabilir.

Ayrıca her iki plân sadece turizm resmî kuruluşlarını değil, turizmin bütün özel kuruluşlarını da içine alır. Özellikle bu tür kuruluşlarda Halkla İlişkilerin iyi olması, sevimli bir karşılama, tecrübeli ve lisan bilir personel, ilgi çekici ve tam bir dokümantasyon, iyi hazırlanmış bir çalışma, ayrı kuruluşlarla devamlı ve sıkı ilişkilerin kurulması ve bulundurulması ile mümkündür.

Açıkladığımız şekilde hareket edilmemesi çok şeyler kaybettiriyor. (9), (10)

Halkla İlişkilerin iç ve dış plânları şunlardır :

1— İç plân

(9) Bulunduğum ilçelerden birinde Belçikalı bir turist bana kaldığı motelde geçen bir olayı anlattı : Fransızca konuştuğunu duyan personel masasına bir Fransız Bayrağı koymuş. Kendisine Fransız olmadığını söyleyince, Belçika Bayrağı olmadığım, aslında ikisinin birbirinden ayrıntısız olduğunu söylemiş. Bunun üzerine kendisi Fransız Bayrağını iade ederek «Sahte bir bandıra altında seyahat etmek adetim değildir.» demiş.

(10) Yine bulunduğum bir ilçede bir büyükelçi gelerek bir motelde geçen olayı üzümlere şöyle anlattı : Eşi ve arkadaşları ile birlikte motelin yemek salonunda yemeğe oturmuşlar. Diğer masalarda değişik milletlere mensup turistler yemek yiyor ve masalarında bayrakları bulunuyormuş. Garsonu çağırarak kendi bayrağının da masasına konulmasını istemiş. Biraz sonra geri dönen garson aslında o milletin bayrağı bulunmamasına rağmen, yalan söylemiş ve «Vardi, fakat kirlendi yıkamaya gönderdik» demiş. Büyükelçi «Kirliliği dahi olsa getirin, benim bayrağımdır» diye direnince olay büyümüş ve gerçek anlaşılmıştır.

Bu çirkin tutumları nedeniyle ilgililer cezalandırılmıştır. Fakat o moteller müşteri kaybetmiştir. Bu gibi olaylara meydan verilmemelidir.

A — Bölgedeki ilgililerle ilişkiler

Bilmek hakkına sahip herkeze, bu kuruluşun çalışmalarını, metodlarını, verimliliğini ve elde ettiği sonuçları açıklamaktır. Bu ortamda Halkla İlişki çalışmaları enformasyon ve ilişki temeline dayanır. Kuruluşun sorumlu kişi, kuruluşun bütün çalışmalarını ve bu çalışmalardan alınan sonuçları, içinde bulunduğu güçlükleri, bazı işlerin iyi gitmeme nedenlerini, o yer yöneticilerine (idare amiri ve belediye başkanı gibi), o yer yetkili kişilerine ve o bölge halkına açıklayacaktır. Bunu, hiç bir şeyi saklamadan, açıkla kalplilikle, kimseyi zan altında tutmadan ve mümkün olduğu kadar olayları objektif belirtmek sureti- le yapacaktır.

Bu özellikle, il özel idare ve belediyelerden yardım almaları veya bunun artırılması söz konusu olduğu zaman, turizm dernekleri için ayrı bir önem taşır. Bunun için kişisel ilişkiler ve açıklamalar yapılır. Dernek Başkanı veya yetkilileri tarafından yapılması gereken bu açıklamaların kesin, açık ve kısa olması yararlıdır.

B — Benzer kuruluşlarla ilişkiler

Aynı zamanda çevredeki benzer kuruluşlarla ilişkiler kurmak, onların çabalarının yolları, elde ettikleri sonuçlar hakkında bilgi almak, kendi çabalarını bunlara bildirmek ve bunların çabalarını kendi çabaları ile karşılaştırmak, iyi yapılması, suretile olur.

2° Dış plân

Alıcı ile ilişki, onu çekmek, tutmak, memnun etmek, bir kelime ile dikkat ve ilgisini çekmekten ibarettir.

Dış plânda Halkla İlişkilerim değişik yönleri vardır. Bunlar enformasyon çalışmalarıdır. Değişik kişi ve kuruluşlara bilgi vermek suretile olur. Bilgi verilen kişilere göre iki kısımda incelemek mümkündür.

A — Mektupla ya da doğrudan doğruya halk ile ilişki kurarak bilgi vermek.

Kuruluşa baş vuran kişi iki yol tutar. Ya kendisi baş vurur ya da mektup yazar. Her ikisine de verilen cevaplar şu şekilde olmalıdır :

— Derhal

— Tam,

—Saygılı bir şekilde,

— Mümkün olduğu takdirde baş vuranın lisansı ile.

Bilgi almak için başvuran kişiye hiç bir zaman: «ayır, yok, olmaz yapamam» denilmiyecektir. Fakat «Sizi ilgilendiren budur kanısındaım» denilecektir. İstenilen materyal mevcut değilse, başka bir serilir. (11) Fakat her halde bir şey verilmelidir.

B — Seyahat acentaları ve her çeşit gazeteci ile ilişki kurmak.

Seyahat acentaları, gazeteciler ve spesialistlerle ilişkiler özenli bir şekilde hazırlanmalıdır. Sorunlarını bilmek, incelemek ve mahallî sahada çözmeye çalışmak yeterlidir. Her ne pahasına olursa olsun yalan ve mbalgaya sapılmamalıdır. Sadece gayet ciddi bir şekilde, gerçek açıklanmalı, daha geniş bir bilgiye sahip olması, düşünmesi ve değer vermesi sağlanmalıdır. İyilik duyulan ve sempatinin kazanılması yolları ancak budur. (12), (13)

(11) Belıkada, Ardenne'lerde bulunan bir yere gitmek isteyen bir kişi Belçika Turizm Bakanlığı Enformasyon Bürosuna, bu yer hakkında bilgi almak üzere başvurmuştu. İlgili memur özür dilerek ellerinde bu yer hakkında hiç bir doküman olmadığını bildirdi. Kişi Bakanlığın pek iyi alış* mağı kişisi ile bürodan ıktı. Yine bu büroda çalışan diğer bir memur kişinin yolunu keserek ona «İstedığiniz doküman elimizde yok, fakat Ardenne'ler ve dolaşmak istediğiniz blęe hakkında bir prospektüs vereyim, belki sizi ilgilendirir» diyerek ona bu prospektüs ile birlikte diğer dokümanları verir. Kişi aradığını bulamadığı halde memnun uzaklaşır.

(12) Belçika Turizm Komiserliği tarafından, altı sene evvel Avusturyalı bir gazeteci, Ostende'e gitmek üzere kendisine bir bilet gönderilerek, çağırılmıştı. Biletin tarihi yanlışlıkla bir sene evveline ait olarak yazılmıştı. Gazetecinin başına büyük işler açıldı. Bilet elinden alındı. Yeniden bilet parası vermesine rağmen, sahte bir biletle seyahat ettiği gerekesile trende tutuklandı ve ne olduğunun anlaşılması için uzun zaman Ostende garında tutuldu.

Turizm Komiserliği yanlışlıkla sebep olunan bu olayın Avusturya basınına aksetmemesi için büyük çaba harcadı.

(13) Yine yabancı memleketlerden bir rnek : Bir uçağın hareketi saat 22.00 de idi. Ua hareket edeceği anda, motorda bir arıza oldu. Hareketin 23.00 de olacağı yolculara bildirildi. Bu daha sonra saat 01.00 olarak ilân edildi. Yolcular bekleme salonunda, kapalı bir durumda kaldılar. Daha sonra onlara, uçağın ertesi sabah kalkacağı bildirildi.

Bu zaman süresince, pilotlar yakında bir otelde uyuyorlardı. Kimse uçağın sabah saat 10.00 da kalkacağını yolculara bildirmeyi ve onların da rahat bir gece geçirmeleri imkânının sağlanmasını düşünmemişti. Yolcular tarafından yapılan şıkyetlerin büyüklüğünü tahmin edersiniz.

Bu rnekler yanlışlığın genellikle kuruluş noksanlığı ve zek eksikliğinden ileri geldiğini göstermektedir.

Bir gazeteci ile ilişkide ona: «Şehrimiz hakkında güzel yazılar yazacağınız kanısındayım» denmemeli; fakat: «Birkaç hafta evvel Kiralının kızı erkek arkadaşı ile buraya geldi. Mütecessiz gözlerden uzak on beş gün tatil yaptı. Kaldığımız otelde ve odada kaldılar» denilmelidir. Bunu gazetesinde memnuniyetle yazacaktır. Düşünülürse, buna eş birçok örnek bulunabilir.

Bir grup yerli ya da yabancı acentası yöneticisiyle karşı karşıya, bulunduğu ya da bir yemekte bir araya gelindiği zaman, kuru kuruya: «Bize çok müşteri göndereceğinizi sanmaktayız» denilmemelidir. Fakat «...odalı, bunun ...banyolu ...otel, motel ve pansiyonumuz vardır. Hepsi rahat ve konforludur yüzmeye, dinlenme, balık avlama ve eğlenme imkânlarımız vardır. İki kişi yemek dahil fiatı ...TL. dir. Gelenler genellikle memnun kalıyorlar» denmelidir.

Gerek resmî ve gerekse özel bir turizm kuruluşunda iyi bir Halkla İlişki'nin sağlanması, gazetecilerle sıkı ilişki kurmak, onlara görevlerinde yardımcı olmak, çeşitli gazete ve dergilerin saklanması ve iyi bir şekilde sınıflandırılması, çalışmalarla basının ilgisini çekmek suretile olur. Ayrıca bu çabaların teknik denetlenmesinin yapılması, sonuçlarının değerlendirilmesi de zorunludur. Bu konularda çalışmalar şöyle yapılır :

A — Gazetecilere görevlerinde yardımcı olunmalıdır

Bunun yolları şudur :

— Gazetecilere elde n geldiği kadar tam bir haber verilmelidir.

Yararsız şeylere kaçmadan onlara işe yarar haber verilmelidir.

Zira gazetede yayınlanan yazıların Halkla İlişkiler yönünden önemi büyüktür.

— Gazetecinin gideceği yerlere gidişini ve ziyaretlerini kolaylaştırıcı tedbirler alınmalı, bu arada kendilerine rehber verilmelidir. Ayrıca mahallî turizm dernekleri ile ilişki kurması sağlanmalıdır.

— Gazeteciye ikametinin bir kısmı ya da tamamı için o yere çağırılmalı ve belirsiz yönleri kalmaması için çağırının programı önceden kendilerine verilmelidir. İş yemeklerinin önemi büyüktür.

B — Baskı ve enformasyon materyalinin önemi büyüktür

Her turizm kuruluşunda bir basın servisi kurulmalıdır. Bu serviste yerli ve yabancı lisanlarda yayınlanan gazete ve dergi v.b. nin ko-

leksiyonu yapılmalıdır. Bu yazılar istedikleri zaman gazetecilere gösterilecektir. Yazılar gazeteci tarafından ya aynen gazetesinde basılır ya, da kendi yazısı için model olarak kullanılır. Bu materyal gazeteciye gezmek fırsatını bulamadığı bir yer hakkında da yazı hazırlamasında kolaylık sağlayacaktır. İlgi çekmesi için bu yazıların resimli olması üstün tutulur.

Bir kaç fotoğrafla süslenmiş bir yazının gönderilmesi bir gazete ya da dergide bu yazının basılmasını sağlayabilir (14)

C — Bir çalışma ile basını ilgilendirmenin yolları

- Basın bülteninin dağıtılması;
- Basın konferansı;

İlgi çekmek için çalışmaların, günlük bir olay, yeni bir olayla birleştirilmesi gerekir. (15)

Radyo ile ilgili durumlarda temel çalışmalara sesli fonlar gibi şeylerin eklenmesinde büyük yarar vardır.

Bir turizm kuruluşu yöneticileri tarafından gazetecilere gösterilen kolaylıklar ve her türlü yardımlar sonucunun değerlendirilmesi iyi bir Halkla İlişki için gereklidir. Her ilişkiden sonra gazetecinin yazdığı yazılar incelenmeli ve sınıflandırılmalıdır. Bu ise bizi, her ilişki sonucunun teknik denetlemesine ve değerlendirilmesine yöneltir. Şunlar yapılır :

Teknik kontrol ve değerlendirme

1 — Gazetecilerin isim ve adreslerini kapsayan bir dosya tanzim edilmelidir. Bu dosya, bunların o yere geliş tarihleri itibarıyla dü-

(14) Uluslararası teknik lisanda resimli yazılara «features» adı verilmektedir.

(15) 1967 yılının son aylarında bulunduğum ilçeye bir memleketin Genel Kurmak Başkanı bir günlük resmi bir gezi için gelmişti. Görülecek yerleri gezdirdim. O gün akşam ilçeden ayrıldı. Ertesi gün bu geziyi öğrenen İstanbul gazetelerinden birinin Yazı İşleri Müdürü telefonla beni aradı ve bu gezi hakkında bilgi almak istediğini bildirdi. Gezi ile ilgili gerekli bilgiyi verdim. Bana «Denize girdi mi?» dedi. Girmediyi söyledim. Israrla «Girmiştir» dedi. Yine aynı cevabı verdim. Cevabımdan memnun kalmamıştı. Genel Kurmay Başkanının ilçeyi ziyareti hakkında bu gazetede hiçbir haber çıkmadı. Gazetenin Yazı İşleri Müdürü, geziyi «soğuk bir mevsimde denize girme olayı» ile ilgi çeker duruma getirmek istiyordu.

zenlenir. Her gazeteciye bir saife ayrılmalı ve o sahifeye onlar için yapılanlar ve gazeteci tarafından yayınlanan yazılar konmalıdır.

2 — Halkla İlişkilerde ilgili ; alışmalar ve elde edilen sonuçları gösteren gazete kupürleri sınıflandırılarak ayrı bir dosyada saklanmalıdır.

3 —Gazetelerde çıkan yazıların reklam değeri temeline göre yapılan değerlendirilmesi sınıflandırılarak bir dosyada saklanmalıdır.

Bunların incelenmesi sonucu gazetecilerle kurulan ilişkiler değerlendirilmiş ve çalışmaların verimli ya da verimsiz olduğu anlaşılmış olur. Sonuç verimsizse derhal çabaların yönünün değiştirilmesi ve yeni bir çalışma düzeni içine girilmesi gerekmektedir.

Halkla İlişkiler açısından turizmle en önemli konu, yabancı ülkelerle sıkı bağlar kurmak, bunları derinleştirmek ve sürekli kılmaktır. Yabancı ülkeler halkının düşüncelerini iyi anlamak gereklidir. Bu konuda en önemlisi onları tenkit etmemektir. Ayrıca kendimizi de onlara çok iyi tanıtmamız zorunludur. Üzerinde durulacak konu ise onları yabancı görmemek ve bu yolda bir davranışta bulunmamaktır. Unutulmamalıdır ki aynı ülke, hatta aynı bölgede yaşayan kişiler bile çoğu kerre birbirinin yabancısıdır. (16)

Düşünür Henri Bergson (Gülma Hakkında Denemeler) (17) adlı kitabında, turizme Halkla ilişkilere şu kısa cümlelerle çok güzel değinmiştir :

«Toplum yaşamışının bizlerden istediği şey, çevremizde geçen günlük» olayları devamlı uyanık bir ilgi ile ayırdetmektir. Bu, aynı zamanda bizi «buna alışmaya yönelten bir çeşit beden ve fikir esnekliğidir de...»

İşte turizmin bizden istediği budur ve yukarıda açıklamaya çalıştığımız konuların tümünü içine alarak çok güzel özetlemektedir.

(16) Buna örnek olarak şu olayı anlatalım : Olay Melsbroeck de geçmiştir. Bir Amerikalı uçaktan iner kontrol yerine getirilir ve kendisine pasaportunu göstermesi söylenir. Kolları bavullarla dolu olan Amerikalı bunun şart olup olmadığını sorar. Hostes kibar bir şekilde «Bütün yabancıların pasaportlarını göstermek zorunluluğunda olduklarını» söyler. O zaman Amerikalı «Ben yabancı değilim, Amerikalıyım» der.

(17) Henri BERGSON un (Essai Sur le Rire) adlı kitabı.

SONUÇ

İncelememde Halkla İlişkiler'in tarihî gelişimini kısaca görmüş, tanımını yapmış, dört temel kuralına değinmiştik. Bunlar Halkla İlişkiler'in esaslarıdır. Ayrıca özel uygulama yönlerinden yönetimde ve turizmde Halkla İlişkiler'i gördük.

Eskiden sadece büyük kuruluşlarda uygulandığı halde, bugün toplum yaşayışının her yönünde, bankalar, kazanç ilkesi gütmeyen kuruluşlar, yardım dernekleri, siyasî kuruluşlar v.b. de uygulanmaktadır.

Bugün yönetimin her derecesinde görev alan idarecilerin bu metotdan yararlanmaları gereklidir. Başarılı bir idari uygulama, Halkla İlişkilere önem vermek ve onun kurallarından yararlanmak yolu ile olur.

Turizm konusundaki özel uygulanmasında Halkla İlişkiler'e herkes ilgi duyduğundan, bu yönde halk çok çeşitli ve geniştir. Bu geniş halk ile ilişkiyi sağlayan araçlar ise : Basın, radyo, televizyon, afişler, konferanslar, halka, gösteriler hazırlanması v.b. dir. Bunların önemi nedeniyle son bölümde bunlara değinilmiştir.

Bugün memleketimizde henüz Halkla İlişkiler Amerika ve Avrupa memleketleri derecesinde önemli bir yer işgal etmemektedir. Bunun nedenleri : Halkımızın henüz bu konuda fazla bir hassasiyet duymaması ve memleketimizde geniş endüstriyel kuruluşların yaygın bulunmamasındandır. Fakat yurdumuzda bilgili toplumun günden güne çoğalması, genişleyen bir endüstri ve yurdun her yönüne günlük ulaştırılan basın, bizde de Halkla ilişkiler'in uygulanma ortamını hazırlamaktadır. Ayrıca turizmin, iç turizmden fazla dış turizme yönelmesi ve yabancıların memleketlerinde bir çok kuruluşlar tarafından vatandaşlık duygularının sürekli uyarılması nedeniyle bu konuda duyarlık kazanmış olmaları, gerek resmî, gerek özel turizm kuruluşlarımızın bu metotdan yararlanmalarını zorunlu kılmaktadır. Konuya ilgisiz kalmamız, özellikle dış turizmde kayıplarımıza yol açacaktır.

Halkla ilişkiler'in başarılı bir turizm uygulamasının en önemli araçlarından biri olduğu hiç bir zaman hatırdan çıkarılmamalıdır.

TERCÜMELER

FRANSIZ İDARİ VE SİYASİ TARİHİNDE İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

Etüde des Problemes, Municipaux'dan

Çeviren :

Ali Arguvanlı

SORUMLULUK : İçişleri Bakanlığının başlıca görevi Kamu İdaresinden sorumluluktur.

O halde önce Kamu İdaresini tarif etmek gerekir: KAMU İDARESİ, Bir milletin birlik ve bütünlüğünü sağlamak, hepsi siyasi kademede yani milletin tercih ettiği Anayasa sistemine göre alınan kararları uygulamak üzere kabul edilen bir idare tarzıdır.

Kamu idaresinin teşkilatlanması devleti meydana getirir. Ve İdare devletin, devlette bizatihi tezahürü olduğu milletin hizmetindedir.

DEVLETİN İŞE KARIŞMASI SONUCU İHTİSASLAŞAN FRANSIZ İÇ İDARESİNİN ÖZELLİKLERİ	tarihi oluşum yönünden Fransız İdari sız İdarî sistemi merkeziyetçidir. Ve bu konuda ihtisas yapmıştır.
--	---

Merkeziyetçilik, coğrafi plânda, üstün topluluğun başka bir deyimle birleştirici vasfı bulunan Devlet hakimiyeti diye ifade edilebilir. Faaliyet planında ise, kamu organlarının bu birleştirici devlet adına yaptıkları fiili tasarruflardır. Ancak Devletin ademi merkeziyetçi siyaseti sonucu, kanunlarla tesbit edilen şartlar içinde, kendi kendilerini serbestçe idare eden illere, komünlere ve bazı mülki topluluklara tanımış olan faaliyetler bunun dışında kalır.

Birleştirici Devlet kavramının dayandığı prensiplere zıt prensipler üzerine kurulan federal devlet ayrı bir sistemdir.

İhtisaslaşma, her biri belli bir hizmetin karşılığı olan devlet görevlerinin başkalığı ile tezahür eder.

Gerçekte, yüzyıldan beri devletin müdahalesi artmıştır. Bu müdahale, özellikle ekonomik ve sosyal alanda milli hayatın düzenlen' meşine kadar varmıştır. Bu yüzden, müdahale usullerinin müessiriyetini arttırmak üzere servislerin yani hizmet kadrolarının çoğalması gerekmiştir. İşte ihtisaslaşmayı doğuran bu sebepler, devamlı olarak teknik bakanlıkların kurulması sonucunu doğurmuştur.

Buna karşılık, bu sektörler itibariyle dağılmanın sonucu olan bölünme, genel siyaset çerçevesi içinde yazılı karışık* ve genelleşmiş müdahalelerin lüzumlu olan bütünlüğü ile uyusamaz.

TEKNİK MÜESSİRİYET VE FAA- Zamanımızın en büyük idare sorunu
LİYET BİRLİĞİNİ AYNI ZAMAN- teknik müessiriyeti ve faaliyet birliğini
DA SAĞLAMAK aynı zamanda ağlamak ve çeşitli müdahalelerle genel bir karakter kazanan idare cihazını bu duruma uydurmaktır.

25 Mayıs 1791 tarihinde kurucu meclisçe kabul edilen kanın mahiyetinde bir kararname ile ilk defa İçişleri Bakanlığına, genel mülki idarenin yetkili organı sıfatıyla ülkede kamu kuvvetlerinin faaliyetlerinin sorumluluğu yüklendi.

Krallık saray müsteşarlığının yerini alan İçişleri Bakanlığı yürütme kuvvetini tamamlayıcı merkezi bir kuruluş olmuştur. Kral vekil harçlarının yerini alan valiler ise, sekiz yıl sonra, yürütme kuvvetini n mülki devamlılığın teşkil ediyordu : illerde, merkezi hükümetin temsilcisi olan valiler, devlet otoritesini korumanın yanında idarede faaliyet birliğini de sağlıyorlardı.

Yine bünyesinde kaymakamlıklarda bulunan valilik kuruluşları illerde genel idarenin yüksek memurlar topluluğu idi.

1791 DE KURULAN İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

BAŞLANGIÇTA BÜTÜN O zamanlar, İçişleri Bakanlığı hemen he-
SİVİL İDAREYİ KAPSAMAKTAY- men genel bir yetkiye sahipti ve mali so-
DI. srunlar dışında kalan bütün Fransız sivil idaresini kapsamaktaydı. Geniş fakat değişik alanlarda, milli faaliyetin bütün tezahürlerine cevap vermekteydi. Posta idaresi, genel eğitim, ibadet, güzel sanatlar, yol hizmeti ve tarım ve benzeri işlere bakmaktaydı,

İdari ve kanunu görevlerinden başka belirdikçe sosyal ihtiyaçları incelemek ve bunlara uygun gerekli teşkilatlar kurmak İçişleri

Bakanlığına aitti. Onun doğurucu olan ve büyük bir başarı ile yürüttüğü fonksiyonu işte budur. Çünkü görüleceği üzere bugünkü bakanlıkların çoğu işçileri bakanlığının bünyesinden çıkmıştır.

BİLAHERE KURULAN TEKNİK

BAKANLIKLARIN HEMEN HEPSİ

ONUN BÜNYESİNDEN ÇIK- 1861 yılına kadar RUE GRENELLE’de-
MIŞTIR. ki bina da çalışan İşçileri Bakanlığına bağlı daireler, pek sıkışık bir durumda olduklarından, o yıl, SAINT - HONORE mahallesinde bulunan BEAUVAU sarayına taşındı. Devamlı gelişme sonunda ihtisaslaşan kuruluşların İşçileri Bakanlığından ayrılarak ayrı bakanlık haline geleceğini sezen zamanın devlet adamı PERSIGNY şöyle diyordu : (Yarın, gelişmekte olan teknik ve ekonomi, müdahalesi gittikçe artan kamu kuvvetleri, İşçileri Bakanlığındaki müdürlerin güçlerinin yetmiyeceği kadar önem kazanacaktır.)

Bu tahmin, kısa zamanda İşçileri Bakanlığından ayrılan yeni merkezi idare kuruluşlarıyla gerçekleşti. Güzel sanatların da bağlı bulunduğu Genel Eğitim, GAMBETTA’nın övünerek, gerçek köy işçileri bakanlığı dedeliği Tarım ve Bayındırlık ve Ticaret Bakanlıkları hep böyle doğdu.

XIX ncü yüzyılın başında kurulan Çalışma, Sağlık, sonraları Sanayi Bakanlığı olan Silahlanma Bakanlıklarının kurulması da böyledir.

Daha yakın zamanlarda, kurtuluşu müteakip kurulan Şehircilik ve İmar Bakanlığı İşçileri Bakanlığı’nın bu alanlardaki yetkilerini devraldı. Daha sonra bu bakanlık Bayındırlık Bakanlığıyla birleşmek suretiyle Ekipman ve Lojman Bakanlığı adını almıştır.

FAKAT İÇİŞLERİ BAKANLIĞI Sİ- Fakat ondan ayrılıp her biri bir iş dalın-
YASİ VE İDARİ SENTEZ BAKAN-da faaliyet gösteren bu

LİĞİ OLARAK KALMAKTADIR. teknik ŞAKULÎ bakanlıklara rağmen İşçileri Bakanlığı, ülke sınırları içinde, Devlet imtiyazlarını temsil etmesi, mahallî idareleri denetlemesi ve vatandaşları ve kurumları koruması gibi gerçek görevlerinden dolayı siyasi ve idari sentez bakanlığı olarak kalmaktadır.

İdari birleştirici yeteneği dolayısıyla. İşçileri Bakanlığının görevi ufkidir, yani hükümeti temsil eden valiler aracılığı ile ülkede uygulanmasından sorumlu bulunduğu genel politikanın hedeflerine göre görevini yapar.

Bir çok daire arasında durmaksızın karışık hale gelen faaliyetleri ahenkleştirmek üzere, 1876 yılında kurulan Kabine başkanlığından beri merkezi idare kademesinde başka başka işbirliği usulleri belirdi. İkinci Cihan Savaşından öncede sıkışık durumda bulunan Kabine başkanlığına bağlı daireler - ki 1958 de Başbakanlık daireleri olmuştur . milli kademede emir ve istikamet veren hükümet başkanının emrinde, Bölge Tanzim Temsilciliği, Planla Komiserliği gibi aslında denetleme, tasarı ve çalıştırma kurumlarıdır.

BÜTÜN DEVLET DAİRELERİNİ VALİNİN ÇEVRESİNDE TOPLA- Bu kademede, Fransız idaresi yüzyıldan beri tedricen meydana getirilen ufki ve
MAK SURETİYLE İDARE REFOR- şakuli bünyelerin tamamına uyuyorsa
MU ÖNEMLİ BİR GÖREV YAP- mahalli kademede de hareket ve faaliyet
MIŞTIR birliğinin korunmasına ve canlan-
dırılmasına çalışmıştır. 14 Mart 1964 tarihli idari reform, ilde Devletin ve Hükümetin temsilcisi ve ilin şefi sıfatıyla valiye, VII nci yılda yeni kuruluş sırasında haiz olduğu yetkileri rahatça kullanma imkânını tanıdı.

Başlangıçta tamamı İçişleri Bakanlığında toplanmış olan merkezi idareye ait yetki ve görevlerin valilerce uygulanabilmesi için iller teşkilatlandırıldı. Binaenaleyh, idari reformla hangi bakanlığa bağlı olursa olsun ve merkezi idaredeki oluşum sonucu hukuken olmasa da fiilen mevcut olan illerdeki Devlet kuruluşlarının hemen tamamı valinin emrine konuldu.

BÖLGE, PLÂN VE BÖLGE TAN- Milli kademede bölgenin tanzimi ve eko-
ZİMİ ALANINDA BİR YETKİ ÇEV- nomik kalkınma ile ilgili hükümet politi-
RESİDİR kasını gerçekleştirme konusunda, bölge valisine özel sorumluluklar yüklenmiştir. Bu sorumluluk özellikle plânın hazırlık ve uygulama döneminde, bölge valisinin birleştirici bir rol oynamasına yarar.

Buna göre, İçişleri Bakanlığı'nın rolü değişik bir açıdan değerlendirilmelidir.

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI VATAN- İçişleri Bakanlığı'na bağlı Mül-
DAŞLARIN İSTEKLERİNİN BE- ki İdare ve Siyasi İşleri Genel
LİRMESİNE VE BUNLARIN SÜ- Müdürlüğü hükümete ve seçimle gelmiş
RATLE GİDERİLMESİNE ÇALI- organlar yoluyla vatandaş iradesinin belir-
ŞAN DEVLETİN BİR KUMANDA mesine ve bu alanlarda hükümet kararlar-
CİHAZIDIR. rının uygulanmasına aracılık eden
imtiyazlı bir kumanda cihazıdır. Bu cihaz illerde Devletin

ta kendisi olan kaymakamlıklar ve valilikler şebekesinden ibarettir ve hükümet etmeğe yetenekli bu teşkilâtların emrine verilmiş olan idari servisi ile çeşitli bakanlıklara bağlı eski taşra servisleridir. Devletin ü servisi olan bu servisler, mahalli kademede, bakanlıklara ait yetkileri devralmış olan valiye bağlıdır.

Vali, en yüksek emir ve birleştirici Devlet memurudur; Bakanlar Kurulu kararı ile Cumhurbaşkanı tarafından atanır; yetkili bakanlıklar tarafından atanan Devlet memurlarının çalışmasını sağlar tarafından atanan Devlet memurlarının çalışmasını sağlar ve milli menfaatleri temsil eder. Üstelik, vali ü kademesinde yegâne tanzim edici yetkiye sahiptir ve Devlet dairelerinin tüzel kişiliği haiz çevresidir. Bu sıfatından dolayı yetkileri iki bini aşar.

Binaenaleyh Mülki İdare ve Siyasi İşler Genel Müdürlüğü siyasi işlerin idari işlerle karşılaştığı, eşyaların idaresinin insanların idaresi ile: birleştiği bir toplanma noktasıdır bu genel müdürlük fazladan idare mahkemelerinin Danıştayın, Adalet Bakanlığı'na bağlı olan Yargıtay ve İstinaf Mahkemelerini ilgilendiren işlere de bakar.

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, MAHALLİ İÇİŞLERİ BAKANLIĞINA BAĞLI MA-
İDARELERLE BUNLARIN SO- halli İdareler Genel Müdürlüğü, il ve ko-
RUNLARI İLE İLGİLENEN ÇE- mün çalışmalarının milli politika içerisinde yer almasını sağlayıcı tedbirler alır.
ŞİTLİ TEKNİK BAKANLIKLARIN
ÇALIŞMASINI AHENKLEŞTİRİR

Bu denetim tedbir alma, bir vesayetden ziyade, mahalli idarelerin bilgi sahibi olmaları ve bunlara devamlı tavsiyelerde bulunmak için harcanan çabadır. Bakanlık, mahalli idarelerin teşebbüslerini kanun ve plân çerçevesi içinde ahenkleştirmekle kalmaz, çeşitli bakanlıklar nezdinde ortaya çıkan güçlükleri de değerlendirir. Güdülen amaç, bu güçlükleri giderecek hal tarzları bulmak veya mahalli idareleri ilgilendiren çeşitli alanlardaki faaliyetler konusunda, bu bakanlıkları işbirliğine yöneltmektir; mahalli idareleri ilgilendiren bakanlıklar arası yönetmelik ve kararnamenin mutlaka İçişleri B kanlığı tarafından da imzalanması bu sebebledir; Fransadaki kamu ekipmanlarının üçte ikisi hemen hemen mahalli idarelere ait olduğundan bu konuda bir hayli mevzuat vardır.

Mahalli kademede bu işi, yine bir mahalli idare olan ilin kararlarını da uygulayan vali yapmaktadır; bu görev valinin diğer görevlerine eklenir ve hükümet faaliyeti ile yerinden yöneltilen topluluğun dinamizminin mutlu bir sentezini yapmak imkânını verir.

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, CAN VE MAL, KURULUŞLAR VE DEVLETİN GÜVENLİĞİNİ SAĞLAR

devletin güvenliğini sağlar.

Bu genel müdürlük, Adalet Bakanlığının denetimi altında adli zabıta görevini bütün ülkedeki jandarma teşkilâtı ve SEİNE İli Polis Valiliği ile ortaklaşa yapar; bu ortaklaşa yapılan görev yürürlükteki reform kanunu ile bütün polis teşkillerinin milli polis bünyesinde birleştirilmesi ön görüldüğü için yakında yeniden gözden geçirilecektir.

İdari zabıtaya gelince, Cumhuriyet güvenlik birlikleri ile polisin devletleştirildiği komünlerde hizmet gören polis memurları bu genel müdürlüğe bağlıdır.

Çoğu zaman aynı şahıs tarafından yapılan adli ve idari zabıta görevlerine genel haber alma, mülki gözetim ve devlet güvenlik görevleri de eklenmelidir.

İlde düzenin korunmasından sorumlu olan vali, gerekirse ordu ve jandarmadan da faydalanır. Ancak bu durumlarda ilgili kumandanlara yazılı olarak başvurulmalıdır. Vali aynı zamanda, ceza muhakemeleri usulü kanununun 30 ncu maddesi gereğince, devlet güvenliğine karşı işlenen suçların kovuşturulması sırasında, ayrıca kendisi de kovuşturma yapabilir.

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI SİVİL S A-Yurt savunması alanında, İç-VUNMADAN SORUMLUDUR işleri Bakanlığı önemli bir rol oynar. Bu konuda, bir yandan merkezi kademede koordinasyonu sağlar, diğer yandan mahalli kademede fiili yurt savunma kadrosu içinde valiler aracılığı ile bu görevin bütün sorumluluğunu yüklenir.

SİVİL SAVUNMA İDARESİNİN ARACILIĞI İLE TABİİ AFETLERE KARŞI TEDBİR ALIR

Sivil Savunma İdaresi daha yakın zamanda kurulmuştur. Çağımız medeniyetinde tehlikeli durumlar artmış ve çoğalmış bulunduğu için, vatandaşların çeşitli afet ve musibetlere karşı korunması da gittikçe önem kazanmaktadır. Bu milli kurum, yangın, su baskını, patlama ve benzeri tehlikeleri önceden tahmin etmeğe ve önlemeğe çalışır. Bu amaçla, ORSEC planında belirtilen ciddi hallerde koordine çalışan yardım araçlarını hazır bulundurur.

Savaş zamanında sivil savunma idaresinin görevi daha da artar ve sivil korunma konusunda aktif bir duruma geçer.

Her ilde, il yangın servislerinin de bağılı olduğu bir sivil savunma müdürlüğü bulunmaktadır.

Böylece, İçişleri Bakanlığı'na bağılı 3 genel müdürlük ve milli bir servisle idari ve mali işlere bakan bir 4 ncü genel müdürlük daha vardır. Bu sonuncu, bütün servislerin işleyişini sağlayan mali ve idari işlerle komün servisleri merkez müdürlüğüdür. Bundan başka doğrudan doğruya bakanın kabinesine bağılı bulunan irtibat servisi özellikle radyoyla Parisi bütün valiliklere bağlar.

Buna, yine doğrudan doğruya bakana bağılı genel idare müfettişliği ile 1965 de, göçmen bakanlığının kaldırılmasından sonra kurulan göçmen işleri müdürlüğünü eklemek gerekir.

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI 175 YIL-
DAN BERİ FRANSANIN İHTİYAÇ-
LARINA UYGUN BİR KURULUŞ
OLMAYA ÇALIŞMAKTADIR.

İşte tam 175 yıldır, devletin i-
fadesi ve Fransız siyasi irade-
sinin yankısı olan İçişleri Ba-
kanlığı, kamu hürriyetini ve

devlet güvenliğini korumakta vatandaşların oturdukları il ve komünlerde mutla yaşaması için çalışmaktadır.

Valilik kuruluşları, valilik kadroları ve sivil idarecileriyle insanların en asil hasretlerinden biri olan genel fayda sağlamak ve Fransanın ihtiyaçlarına uygun bir idare bünyesi kurmak amacıyla içişleri Bakanlığı 200 yıla yakın bir zamandan beri büyük çapa harcamaktadır. Gelenek ve tarihle dolu olan bu kuruluş kalkınma ve ilerlemenin en güzel örneğini vermiştir.

Güç devirlerde, valileriyle milli birliği ve bütünlüğü sağlamıştır. Teknik ve ekonomi dünyanın çehresini değiştirdikçe, yurdun modernleşmesi için donatım hizmetlerini bizzat yapmıştır.

Bu hizmetleri yaparken, BEAUVAU meydanındaki eski ev oğul verir gibi bünyesinden yeni bakanlıkların ayrılmasına rağmen hiçte fonksiyonunu kaybetmedi; aksine, valiliklerle genel müdürlükler arasında, Fransız iç idaresinin gerektirdiği idari ve siyasi sorunları halletmek veya bunların sentezini yapmak sorunluluğunu taşımaya devam etmektedir.

Ülkenin durumu ve halkın ihtiyaçları hakkında hükümete bilgi vermek, genel siyaset ve kamu faydasına yapılan tasarrufların özel fayda ve kısmi faaliyetleri bertaraf edeceğini devlet memurlarına ve idare edilenlere anlatmak, istikamet ve öğüt vermek, gerek-

rına ve idare edilenlere anlatmak, istikamet ve öğüt vermek, gerektiği zaman mahali dinamizmi uyandırmak ve harekete geçirmek suretiyle bir kaç yıldan beri işleri Bakanlığı yoğun bir çalışma içindedir.

**BAKANLIK, BİR KAÇ YILDAN
BERİ EŞYANIN İDARESİNİ İN-
SANLARIN İDARESİNE İNTİBAK
ETTİRMEK İÇİN ÖNEMLİ BİR
ROL OYNAMIŞTIR.**

Bölge kalkınması ve ekonomik sorunların güçlüğünün farkında olan bakanlık, idari reformdan önce, bu sorunlarla uğraşan organlar kurmuş, özellikle uygun bir ortam yaratmasını becermiştir. Bu işleri yapabilmek için, tabiatıyla, halkın düşüncelerini öğrenmek ve personel yetiştirmek konusunda büyük bir çaba harcamak zorunda kalmıştır.

İşleri Bakanlığı, halen bütün Fransada yürürlükte olan 14 Mart 1964 tarihli idari reformu uygulayıcısı, muhtariyetleri kollektif bir menfaate dayanan mahalli idareleri vasıta ve bünyelerinin hatçısı, insanların hizmetine tahsis edilen şeylerin idarecisi olmak fırsatıyla 1780 lerin olağanüstü bakanlığı olarak kalmasını bilmiştir.

İnsan topluluklarını teşkilatlandıran işleri Bakanlığı, devletin imtiyazlı bir aracıdır. Çağımızdaki hızlı gelişmenin ondan beklediği mimlerde kendileri olmalıdır.

Ve devletin işleri Bakanlığı aracılığı ile halka hizmet etmek üzere tayin ettiği idari görevliler kadar belediye başkanlarıyla genel rol önemlidir. Bu bakımdan onun bu rolü oynamasına imkân verseler has, kalp ve düşünce büyüklüğüne sahip başlıca önder, ko- önünde tutan ve halkın bütün ihtiyaçlarını gidermeye çalışan kimmek suretiyle Devlet mükemmel bir araç sağlamış durumdadır.

**GENEL MECLİS ÜYELERİ VE BELEDİYE
BAŞKANLARININ DA
DESTEĞİ İLE İÇİŞLERİ BAKAN-
LIĞINCA TEŞEBBÜS EDİLEN İŞİN
HACMİ BÜYÜKTÜR**

Genel meclis üyeleri ve özellikle komünlerinde devletin temsilcisi olmak sıfatıyla bağlı oldukları bu bakanlık

teşkilâtının faaliyetine katılan ve yerinden yönetilen toplulukların sorumluluklarına kendi sorumluluklarını da ekleyen belediye başkanları, şu hususu iyi kavramalıdır : İnsan faktörünün üstünlüğünü göz geliştiricisi, halkın huzur ve güvenliğini sağlayan servislerin İsla meclis üyeleri de genel faydaya hizmet eden kimselerdir.

Bu sebeble, bahis konusu kimseler, ferdi hürriyeti ve sosyal bütünlüğü korumak amacıyla emrindeki bütün teşkilâtı görevlendiren devletin faaliyetine katılırlar.

O halde İdare mümkün olduğu kadar mükemmel bir araç olmalıdır.

Gerçekten, devletin siyasi sorumluluğu onun idari sorumluluğundan doğar. İdare sağlam olmazsa, siyasette başarılı olamaz. Bundan dolayı, yapılan bünye reformları, sorunları düzenlemek kadar, hükümet faaliyetine ve bundan hareketle demokratik müessiriyete öncülük ederler.

DEVLET HİZMETİNDE İÇ İŞLERİ BAKANLIĞI İDARİ REFORMLA MÜLKİ İDARE; GÖREVİNİN İFASI İÇİN LÜZUMLU VASITALARA KAVUŞMUŞTUR.

**MÜLKİ İDARE VE SİYASİ İŞLER
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ÜLKENİN
İDARESİNİ HÜKÜMETİN EMRİ-
NE TAHSİS EDER.**

Mülki İdare ve Siyasi İşler Genel Müdürlüğünün görevi yurt idaresi için gerekli imkân ve vasıtaları valilere sağlamaktır.

Paristen uzakta, yani taşrada yürütülen diğer bakanlıkların faaliyetlerini takip etmekte bu genel müdürlüğünün görevidir.

Devletin gerçek sınır merkezleri olan valiler, en yeni teknik usullerden faydalanmak suretiyle hükümet emirlerini idare edilenlere iletir ve mümkün olan surette noksansız haber almayı sağlar.

Bu genel müdürlüğün adı ne kadar uzun olursa olsun, yine de onun bütün yetki ve görevlerini açıklamaya yetmez.

İdari çevrelerin arazi durumuna, seçim toplantılarının hazırlanmasına, dernek, birlik kurma ve ibadet gibi hürriyetlerin kullanılmasına müteallik sorunlar «Siyasi işler ve idari teşkilâtlanma dairesinin görevleri diye açıklanmakla birlikte özlük işleri, valilik servisi ve irtibat ve göçmen dairelerinden söz edilmez.

Özlük işleri servisi, valiler hariç, merkez teşkilât ve dairelerine bağlı memurların tayin nakil ve benzeri işleri ile uğraşır.

Valilik servisi kurmay heyetine benzer ile illerin idaresi, valilik teşkilâtı yoluyla hükümetin işleri hakkında işleri hakkında bilgi sahibi olması, hükümet siyaseti hakkında, valilerden alınan bilgilerin toplanması ve valilerin yetkilerine müteallik idari reform üzerinde inceleme ve araştırma gibi işlerle uğraşır.

İDARE CİHAZI YENİ İHTİYAÇ- LARI KARŞILAYACAK DURUMDA OLMALIDIR

İdari reform mefhumunun, idarenin kendisi kadar eski olduğu bilinmektedir. İdari kuruluşlar, belli bir kadronun dar sınırları içinde kaldığı müddetçe, durmaksızın gelişen devlet ve vatandaş hayatının isteklerine cevap veremez. Yeni topluluğun ihtiyaçlarını karşılamak üzere, her devirde, bu konuda bir intibak gerekli olmuştur.

Zira Fransız idari tarihi boyunca karşımıza çıkan bu mefhuma, zaman içinde şu veya bu nazariye hakim olmuş gibi görünür.

1945'den beri, bu intibak çabası artmış, gerekli reformları incelemek üzere organlar kurulmuştur. «KAMU HİZMETLERİNİN VERİMLİLİĞİ VE DEĞERİ MERKEZİ İDARE ARAŞTIRMA KOMİTESİ» nin dışında, idari reformla görevli bir devlet bakanlığı yanında çeşitli iş grupları veya bakanlıklarası toplantılar başbakanın emrinde bu amaçla çalışmaktadır.

İçişleri Bakanlığı, bu araştırma ve inceleme organlarının işbirliğini sağladıktan başka, 1959 yılında, illerde sivil savunmanın teşkilatlanması, 1964 de, devletin bölge servislerinin reformu ve yine 1964 de Paris bölgesinin yeniden düzenlenmesi ve alınan tedbirlerin uygulanması konularında başlıca rolü oynar.

Burada, diğer reformlardan daha sonra bahsetmek üzere sivil savunma konusunda bir kaç kelime söylememiz faydalı olacaktır. 7. Ocak 1959 tarihli, emirnamele «Savunmanın amacı, her zaman ve her türlü şartlar içinde, bütün saldırılara karşı toprak bütünlüğünü ve güvenliğini, dolayısıyla toplumun hayatını korumaktır» diye yazılıdır. Bu konunun sadece askerleri değil, bütün bakanlıkları da ilgilendirdiğini bilmek gerekir. Her bakanlığın belli bir savunma görevi olmasına karşılık, İçişleri Bakanlığı tüm sivil savunmadan sorumludur.. Yüksek bir sivil savunma memurunun yardımıyla diğer bakanlık teşkilâtlarının sivil savunma işlerini hazırlar, koordine eder ve denetler.

Savunma çalışmaları, ister askeri, ister sivil ve ekonomik olsun savunma bölgesi, savunma çevresi ve il gibi ortak yurt kesimlerinde yapılır ve bu alanda valiler ilk planda rol oynarlar; sivil korunma ve kamu düzeninin korunması, valilerin geleneksel yetkileri içinde bulunduğundan bunu olağan karşılamalıdır.

1964 İDARE REFORMU, MODERN DÜNYANIN İHTİYAÇLARI KARŞI-

1964 idare reformu modern
dünyanın ihtiyaçları karşısın-

SINDA, İDARENİN YENİLEŞME
ÇABASI OLARAK İFADE EDİLE-
BİLİR.

da idarenin yenilenmesi diye i-
fade edilebilir. Bu reformu,
bölge seviyesinde ve il
seviyesinde incelemek konuyu açıklığa kavuşturmaz çünkü, 1790'da NA-
POLEON tarafından kurulduğu günden beri valilerin otoritesi ve illerin toprak
genişliklerinde derece derece bir gelişmenin kaydedildiğini hatırlatmalıdır.

I — İL VE BÖLGE REFORMLARININ TARİHÇESİ

A) REFORMUN NEDENLERİ

Başbakanın isteği üzerine İçişleri Bakanlığı teşkilâtının da yardımıyla
bugünkü il idaresinin teşkilât ve işleyişini en iyi bir şekilde değerlendirmek
amacıyla bir kaç yıldan beri yapılan araştırmalardan aşağıdaki sonuç elde edildi :

II idaresinin kuruluş ve gelişmesini belirten tarihi verilere göre,
bünyesinde geleneksel servislerle teknik üstünlüğü haiz yeni servislerin yan
yana bulunmasını gerektirmektedir. Bu, bölünmeler sonucu doğurucu, batta
bazen çift görevli servislerin yan yana bulunması hali, idarenin arzu edilen
bütünlüğünü sağlamakta, bunun sonucu olarak devletin üstün otoritesinin, illerde
temsilcileri aracılığıyla uygulanmasına imkân vermekte idi. Bu bünye kusurları,
ufki planda, il idaresinin faaliyet ve bünye birliğine imkân vermek suretiyle
şakuli kuvvet hatları kuruluşunu da kolaylaştırmakta idi. Bunun sonucu
hükümetin yetkileri parçalanmış, sorumluluklar dağılmıştı. Böyle bir durumda
tehlikeli sonuçlar ortaya çıkar. Çünkü ekonomik ve sosyal alandaki hükümet
politikası, herşeyden önce bütün ülkede, ekonomik ve sosyal potansiyelin
dengeli olmasını ve yine dengeli bir dağılma elverişli olmalıdır.

MAHALLİ İDARELERİ ÖYLESİ-
NE YETKİLERLE DONATMALIY-
DI Kİ SORUNLARINI KOLAYCA
HALLETSİNLER VE BÜTÜNLÜK-
LERİNİ KORUYABİLSİNLER
idare makamlarını, sorunlarını çözebilecek
yetkilerle donatmak gerekmektedir.

Bu hedefe erişmek ve bu hu-
sustaki hükümet politikasının,
ilde tesirliliğini sağlamak ü-
zere ekonomik ve sosyal so-
rumluluklar yüklenen mahalli
ve tasarruflarını tesirli kılacak

Bu tür yürütülen işler, ildeki hükümet temsilcisinin tasvibini gerektiren
usulü, fonksiyonel ve organik karakterli tedbirlerin ha-

zırlanması ve idari bünyenin yeniden düzenlenmesiyle mümkün olacaktır.

Ayrıca ster idari teşkilât, ister ekonomik siyaset, ister diğer sebepler olsun il reformunu bölgeye de teşmile zorlamaktaydı.

BÖLGE TANZİMİNİN GEREKLERİ : Özel faaliyetlerin cazibe hareketi, ancak yeterli bir coğrafi alan içinde bulunan bölge şehir kutupları çevresinde olabilir.

— Mevcut bölge çevreleri ve örtü kaynaklarının sınırları son derece değişik olduğundan bunlara bir çare bulmalıdır.

,— V nci plan, kamu yatırımlarının mahalli koordinasyonunu ve bölgeleşen planın bölge kademesinin yürürlüğe girmesini emretmektedir.

— İl reformu bölge reformunu da geliştirir : Zira il idaresinde yerinde yönetim prensibini uygulayabilmek için hiç olmazsa ekipman konusunda, aracı durumunda bir bölge kuruluşuna ihtiyaç vardı; tahsisatları 20 vali, 90 validen daha kolay da. dağıtılabilir.

**BÖLGENİN EKONOMİK ALAN,
İLİN İŞE DEVLET FAALİYETLE-
RİNİN BİRLİĞİ ÜZERİNE KURUL-
MASI SEBEBİ BUDUR.**

Ufki görüş açısından, bölge kademesinde olduğu gibi, il kademesinde de devlet faaliyetlerinin birliğini kurmak ve şakuli görüş açısından, bu farklı kademeler arasında devlet işlerini makul bir tarzda bölmek küll halinde bahis konusudur. Bu iki işlem, devletin ekonomik ve sosyal sorumluluklarının artmasından doğmaktadır.

Bir koordinasyon kademesi kurmak veya mevcut olanı güçlendirmek, bunları yetkilerle donatmak demektir; esasen merkez dairelerinin çalışmasını kolaylaştırmak ve idare edenlerle idare edilenleri birbirine yaklaştırmak düşüncesi, yerinden yönetim alanında bünye değişikliğini gerektirmekteydi.

İl ve bölge kuruluşlarına ait her iki reform birbiriyle ilgilidir. Eğer il tüzel kişilik olarak mevcutsa ve bu devam edecekse, ekonomik alandaki işbirliği zarureti daha geniş bir çevreye faydalı olmayı gerekli kılar : Bölge il ile merkezi hükümet arasında aracı durumundadır.

B) REFORMLARIN HAZIRLANMASI

1945 de kurulan «Kamu kuruluşlarının verimliliği ve değeri merkezi araştırma komitesi» ilde, idarenin faaliyet birliğinin yetersizliği yanında, dış servislerle valiliğe ait bürolar arasındaki çift görevlerin meydana getirdikleri karışıklıklar sebebiyle prensip olarak, valinin sadece kendisine bağlı servisleri değil, ildeki bütün devlet dairelerinin çalışmalarını düzenlemesi ve valiye bağlı bir kurmay heyeti teşkilini tavsiye ediyordu.

26 Eylül 1953 tarihli kararname ile bakanlıklara ait yetkilerin valilere devredileceği prensibi kabul edilmiş, bu suretle valilerin bakanlıkların taşra servisleri üzerindeki otoritesi teyit edilmiştir. Fakat her ne sebebdense bu kararname uygulanamadı; bu yüzde valiler yapılan işlerden haberdar olamadı ve devlet sübvansiyonlarının dağıtılmasında yapılan hatalı usullerden vazgeçilmedi.

19 Ekim 1960 da, bakanlıklararası bir topalanı bazı devlet dairelerinin yeniden düzenlenmesi ile ilgili prensiblerle birlikte bunların bir kaç ilde uygulanmasını uygun görür.

Mülkiye müfettişi BARDON'un vermiş olduğu rapor, 1961 yılının ilk aylarında, İçişleri Bakanlığında kurulan ve idari reform konusunda değişik görüşleri inceliyen çalışma gruplarına hareket noktası vazifesi gördü.

REFORMDAN ÖNCE DÖRT İLDE
DENEME YAPILDI

27 Mart 1961 tarihinde bakanlar kurulu, prensip olarak denemeyi kabul etti. İlgili bakanlık kuruluşları arasında yüksek kademede yapılan görüşme sonunda ise, 4 ilde, devlet kuruluşlarının yeniden düzenlenmesini ve buralarda bir deneme yapılmasını ihtiva eden 10 Nisan 1962 tarihli kararname yürürlüğe girdi. Bu iller (CORREZE, EURE, SEİNE - MARİTİME, VİENNE) dir. 21 Mart 1963 tarihli kararname ile bu deneme, İŞERE iline de teşmil edildi.

Bu illerde vali, bazı istisnalar hariç, il kademesindeki devlet kuruluşlarının sahip oldukları bütün yetkileri devraldı : Mevzuatla servis şeflerine doğrudan doğruya tanınan özel yetkilerle bakanlar tarafından taşra kuruluşlarına devredilen yetkilerin, ve gelecekte yerinde yönetim dolayısıyla verilecek yetkilerin tamamı valiye geçti. Fakat valilerin bütün bu yetkileri bizzat kullanması mümkün ola-

mıyacağından daire müdürlerine imza yetkisinin devredilmesi uygun görüldü.

Deneme memnuniyet verici bir şekilde başarı ile sonuçlandı; bunun üzerine 1963 de düzenlenen bir bakanlıklar arası toplantı bunun genelleştirilmesini isteyen bir rapor düzenledi.

Bölgelerin kurulmasına gelince, tarih denemenin (EMPIRISME) bu konuda, öncülük ettiğini gösterir. 50 yıldır, bir idari hizmetin yapılması yahut işbirliğinin sağlanması amacıyla bölge çevrelerinin kurulduğuna şahit olmaktayız. Ancak bu bölgelerin sınırlarının son derece değişik ve aynı zamanda çok sayıda olması, her türlü idari işbirliğine büyük bir engel teşkil etmekteydi.

Ekonomik yoksunluk ve düzenin korunması endişesine bu sorunda eklenince 1941 de, her askeri bölgede, bölge valilikleri kurulması ihtiyacı duyuldu. 1944 de, bunların yerini cumhuriyet komiserlikleri aldı ve bunlarda 1946 da kaldırıldı.

1948 de, İ.G.A.M.E. ların yani bazı ekonomik alanlarda ve düzenin korunması sorumlulukları olan olağanüstü yetkiye sahip valilerin tayin edildiği görülmektedir.

İşbirliği yetersizliğine çare bulmak üzere planlama müsteşarlığı 1956 da bölge programlarının hazırlığı sırasında, Fransanın yirmi bir bölgeye ayrılmasını tavsiye hatta teşvik etti.

1959 yılında, hükümet, bölge çevresindeki illerin valileri ile daire müdürleri ve bölge çapında yetkili müfettişlerin katılacağı iller arasında toplantı yapmak ve bu toplantılara başkanlık etmekle görevli koordinatör valilikler kurdu. Hukuki dayanaktan yoksun olmasına rağmen, bölge merkezi olan ilinde valisi bulunan koordinatör valiler, bölgenin ekonomik kalkınmadı ve kamu yatırını programlarının koordinasyonunu sağlamakla yetkili kıldılar.

29 Temmuz 1963 tarihli kararname ile il reform denemesi, HAUTE - NORMANDİE ile DOURGOGNE bölgelerine de teşmil edildi. Güdülen amaç «Bu iki çevredeki devletin taşra kuruluşlarının faaliyeti vs yetkileri ile bu kuruluşların bu iki çevre ile olan irtibatlarını tayin ve tespit etmektir.

Koordinatör valiye, ekipman alanında, il valileri üzerinde özel kesin yetkiler tanınıyor ve o bir merteye kabul ediliyordu.

NİHAYET 14 MART 1964 TARİHLİ- İki bölge ve 5 İde yapılan denemeler olumlu sonuç verdiği-

FORM FRANSANIN TAMAMINA
TEŞMİL EDİLDİ.
kararnamelerle deneme genelleştirildi.

den, 14 Mart 1984 tarih ve
64 - 250 ve 64 - 251 sayılı

11 — İL REFORMU

İl kademesinde, devlet kuruluşlarının yeniden düzenlenmesi, şu üç temel düşünceye dayanır: Valinin şahsında devlet otoritesini kuvvetlendirmek; ildeki bakanlık kuruluşlarının müdür veya şefleriyle vali arasında sıkı bir işbirliği yaratmak ve son olarak İdarî bünyeyi sadeleştirmek.

A) VALİNİN OTORİTESİNİ
GÜÇLENDİRMEK, İL KADEME-
SİNDE YAPILAN REFORM. YET-
KİLERİ YENİDEN TESPİT EDİ-
LEN VALİNİN, ŞAHSINDA DEV-
LET OTORİTESİNİ KUVVETLEN-
DİRİR.

14 Mart 1964 tarihli kararna-
meye göre vali, ilde devlet oto-
ritesinin koruyucusu, hükü-
metin ve bakanların her biri-
nin temsilcisidir.

İçişleri Bakanlığı valilerin üzerindeki otoritesini korumaya devam etsede, bundan böyle valilerle diğer bakanlıklar arasında aracı durumunda olmadığı gibi valilerle diğer bakanlıklar arasında doğrudan doğruya yapılan yazışmaların artmasına da taraftardır.

Vali, bakanlığa bağlı kuruluşların çalışmalarını düzenlediği gibi, bunların işbirliği yapmalarını da sağlar.

Bu prensipleri havi kararnameden iki önemli sonuç çıkmaktadır: Birincisi, özel bazı kuruluşlar hariç, karar verme yetkisini valide temerküz ettirmek, İkincisi, gerçek haber alma ve işbirliğini sağlama imkânlarını onun emrine vermektir.

Bütün karar yetkilerinin valiye devrinde başka, aşağıda yazılı hususlarda valinin otoritesinin güçlendirdiğini göstermektedir.

— Bütün İdarî toplantılara hukuken valinin başkanlık etmesi;

— Valinin memurlar üzerindeki tasarrufları (Yıllık sicil, tayin ve nakiller hakkında önceden bilgi sahibi olması, memurların tayin, nakil veya tahsislerinin yetkili makamlara intikalden önce daire müdürleri tarafından valiye bildirilmesi);

— Valinin, devlete ait olmıyan kurum ve kuruluşlar üzerindeki etkisi; mahallî idarelerin İdarî denetlemesi hariç, vali, il içinde çalış-

şan kamu kurum ve kuruluşlarını çalışmalarını nezaret eder. Bundan başka, vali, devletten malî yardım gören kurum ve işletmelerle ortaklıklar nezdinde devleti temsil eder.

B) İLDEKİ DEVLET SİVİL İDARE KURULUŞLARIYLA VALİ ARASINDAKİ İŞBİRLİĞİ REFORM, VALİYLE EMRİNE VERİLEN MÜDÜR VEYA ŞEFLER ARASINDA VERİMLİ BİR İŞBİRLİĞİNİN ŞARTLARINI TESPİT EDER.

Valinin otoritesini olumlu bir şekilde güçlendirmek, ilde, çeşitli merkezi kuruluşların devamını teşkil eden daire müdürlerinin yetkilerini kaldırmaya kadar varmaz. Aksine, reform, dairel müdürlerinin kararında söz sahibi olması, işlerin

onların seviyesinde müzakere edilmesi prensibini getirmek suretiyle valiye yaklaşımları hedefini gütmektedir.

1970 yılının valisi, ildeki bütün Devlet kuruluşlarına hükmetmekteydi. XX nci asrın valisi ise Devletin görev ve yetki alanlarının genişlemesi, bu görev ve yetkilerin ihtisaslaşması dolayısıyla daha değişik bir durumdadır.

Bununla birlikte, işbirliği zarureti, çoğu zaman teknik icap- gelişigüzel hareket etmeyi adet edinmiş kuruluşların müdür veya şeflerin ifrata varan muhtariyetlerini kısıtlamak için gerekliydi.

İlde, bakanlıklara ait yetkileri kullanan validen, sivil devlet kuruluşlarının müdür veya şeflerine imza veya yetkisini devretmesi istendi.

Çoğu zaman vali, bizzat karar alma ve uyarma yetkileri hariç, imza yetkisini devretmeye taraftardır. Yetki devri alan servis şefi, nihaî karardan önceki bütün safhalarda bu yetkiyi tam kullanmak hakkına sahiptir.

Belli hallerde, teknik karakterli bazı işlerde, yetki devrinin servis şeflerine yapılabileceği ön görülmüştür. Bu sonuncu durumda, vali yetkilerinden feragat etmiştir; bununla birlikte, bu halde bile, ilgili teknik servis şefi işlerin cereyan tarzından valiye bilgi verir ve önemli bulduğu kararları imzalamadan önce valiyle istişare eder. Halen valiye bağlı servisler, İçişleri Bakanlığının il servisleri olarak varlıklarını devam ettiriyorsa da, valiyle devletin diğer il kuruluşları arasında bir perde teşkil etmezler. Bundan çıkan sonuç şudur: Vali, ancak il kuruluşu olmayan bakanlıklar ile İçişleri Bakanlığının ilgilendiren konularda kendisine bağlı servis şeflerine imza yetkisi verebilir.

Aynı şekilde valinin gerekli otoritesi ile kuruluş amirlerinin muhtariyetini yeterince ahenkleştirmek düşüncesi valilerin koordinasyon yetkisi ve haber alma ile ilgili kaidelere de uygulanır.

Vali, ili içinde çalışan idari komisyonlara başkanlık etmekteysede, yokluğunda başkan vekilliğini hukuken onun yerine geçen ve eski fonksiyonlarına yeniden kavuşan servis müdür veya şefi yapar.

Aynı şekilde, evrak havalesi reformdan beri vali adına yapılmaktadır. Bu suretle vali, yazışmanın cereyan tarzından bilgi sahibi olmakta ve bu konuda düşüncelerini bildirmektedir. Ancak yazışmanın çabuklaştırılması amacıyla yani işlerin ağır yürütmesini önlemek için bu kaide teknik yazışmalar da uygulanmaktadır. Bahis konusu yazı acele ise, bir kopyesi doğrudan doğruya muhatabına gönderile bilmektedir.

Bu husus, daha ziyade reform listesinde görülmeyen kuruluşların idari muhtariyetini korumak endişesindedir. Pedagoji ve eğitim gibi öğretim kumullarının iç çalışmaları reformun dışında kalır. Maliye, Genel muhasebe servisleri ve iş mevzuatını teftişte aynı şekildedir. Bu istisnaları tam olarak kavrayabilmek için şu hususu açıklamak uygun olur: Bu kuruluşlar, yaptıkları işlerden mutlaka valiye vermek zorunluğunda oldukları gibi, muhtariyetleri de her türlü çalışmalarına şamil değildir. Meselâ ilkokullar, valinin emriyle inşa edilir.

Valiyle servis şefleri arasındaki bu işbirliğinin olumlu aracı, 26 Mart 1964 tarihli genelge ile ilde muntazaman uygulanması tavsiye edilen müdürleri toplantısıdır.

Bu toplantılar, aynı çevrede çalışan kimseler arasında, ekip çalışma düşüncesinin yaratılmasına ve ilgililerin karşılıklı bilgi alış verişine hizmet eder.

C) İDARÎ BÜNYENİN SA-
DELEŞTİRİLMESİ REFORM, İDA-
RE CİHAZININ BÜNYESİNİ SA-
DELEŞTİRMİŞ, ÇALIŞMALARI
KOLAYLAŞTIRMİŞTIR.
yeniden düzenlenmesi; ilin yeniden teşkilatlanması; Komün servislerinin kurulması.

İdare cihazının sadeleştirmek
üzere, İdarî reform mevzuatı-
la dört seri tedbir alındı: Ko-
misyonların yeniden gruplan-
ildeki devlet kuruluşlarının

İstişari idare prensibi ne kadar haklı ve demokratik olursa olsun, komisyon sayısının artması, İdarî tesirliliği azaltır. Beş ilde ya-

pılan denemelerden anlaşıldı ki, valiler nazari olarak 100 ilâ 200 komisyona başkanlık yapmaktadır. 14 Mart 1964 tarihli kararnameyle varlığına lüzum görülmeyen komisyonların kaldırılması ve eritilmesi ön görüldü. 2 Aralık 1965 tarihli kararnamede bu komisyonları yeniden gruplandırdı.

19 Mayıs 1965 tarihli kararnameyle 1960 yılında, illerin çoğunda yatırım alanında kurulmuş olan 9 komisyonun yerine tek bir komisyon, İL EKİPMAN KOMİSYONU'nun kurulduğuna işaret edelim.

Beş seksiyondan ibaret olan bu komisyon, yatırım programlarıyla plânın bölge kesimini ilgilendiren çalışmalar ve programların koordinasyonu konusunda istişare eder.

İldeki devlet sivil idare kuruluşlarının yeniden düzenlenmesi, halen tarım ve sağlık kuruluşlarının yeniden gruplanmasıyla ilgilidir. Bununla birlikte, benzeri bir tedbir, ekipman ve lojman bakanlığı içinde incelenmektedir.

Sağlık ve sosyal yardım konusunda bundan böyle tek bir müdürlük, her ilde sosyal yardım bürolarına, genel sağlıkla ilgili nüfus idaresine ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okul sağlık bürolarına ait işleri yürütmektedir. Eski sağlık Müdürü, şimdi valinin teknik müşaviri olup bir hekim - müfettiş görevini yapmaktadır. Eskiden illerde altı ilâ sekiz, farklı kuruluşu bulunan Tarım Bakanlığı'nın şimdi iki kuruluşu vardır: Orman ve sular idaresi ile ziraat mühendisliği, veteriner hizmetleri ve milli orman idaresinin gözetim ve denetimi altında bulunmak kayıt ve şartıyla orman ve sular idaresinin bir kısım görevlerini de üzerine alan il ziraat müdürlüğü.

Kuruluşların yeniden gruplandırılması belli sayıdaki ikili görevleri kaldırmaya imkân vermektedir. İl kuruluşları da, bu amaçla, yani ikili görevlere son vermek amacıyla yeniden teşkilatlanmıştır. Bundan böyle yapılan işler hakkında, bilgi edinme, il bürolarından değil, ilgili kuruluşlardan olacaktır.

Bakanlıklar arası görevlerini yürütmekte, vali ve vali muavininin emrine yeteri kadar yardımcı eleman verilir. Bu memurlar özellikle koordinasyon işleriyle uğraşırlar.

İçişleri Bakanlığı'na bağlı bütün servisler, bir yandan genel polis ve mevzuat, diğer yandan il idaresi ve mahallî idarelerin vesayet işleriyle uğraşan iki müdürlük halinde gruplandırılmıştır. Bu kuruluş-

ların müdürleri, ildeki sivil devlet kuruluşlarının sorumlu teknik müdürleridir. Bundan başka valiler ekonomik ve işbirliği servislerini kurdukları gibi evrak ve posta servisini de takviye ettiler.

Son olarak, beş ilde girişilen deneme, hukukî ve ekonomik vesika ve yazı makinalarının dağıtımı, otomobillerin kullanılması ve malzeme alımı gibi konularda kurulan müşterek servislerin faydalarını meydana çıkarmıştır.

Bu müşterek servisler valinin emrinde çalışmaktadır; bunların gelişmeleri, ekonomik mahiyetteki kararların gerçekleşmesine imkân verdiği ve servisler arasında işbirliğini teşvik ettikleri için ayrıca tavsiyeye şayan görülür.

III — BÖLGE REFORMU

BÖLGENİN YETKİSİ, PLÂNLA-
VE BÖLGENİN TANZİMİNE
ŞAMİLDİR.

Bölge çevresi bir yetki çev-MA
residir: Bu demektir ki, bu
çevrede bulunan kuruluşlar
bölgenin tanzimi ve ekonomik kalkınmayla ilgili hükümet politikasının yürürlüğe konması için tespit edilen yetkilerle potansiyel yetkilere sahiptir.

Bu yetkiler, bölge kavramının gelişmesi sırasında, muhtemelen başbakan ile İdarî reformla görevli devlet bakanı tarafından teşebbüs edilen yerinden yönetim politikası çerçevesinde kendiliğinden tespit edilecektir.

1) BÖLGE VALİSİ :

Aslında ekonomik alanda olmakla birlikte, belli bir ölçüde idare alanında da hiyerarşik bir kademe gibi görülmektedir: Bölge valisi, aynı zamanda, bölge merkezinin bulunduğu ilin valisidir. Ekonomik alanda, il valileriyle bölgedeki devlet kuruluş müdürlerinin çalışmalarını denetler ve yol gösterir, Yetkileri, il valilerinin ve kuruluş müdürlerinin uhtesindeki haber alma ve kamu ekipman programları alanında, bu kuruluş müdürlerine ait karar alma yetkilerinin bölge valisine intikal diye ifade edilir.

Bölge valisinin karar yetkisi, millî plâna dahil edilecek yatırım tekliflerinde uygulanır. Yine, ilgili bakanlıklara intikal etme-

den Önce, bölge kuruluşlarının yatırım tahsisatı istekleri hakkında düşüncesini bildirir; bundan başka, bölgedeki mevcut komisyonlara başkanlık eder.

İdare alanında rolü daha sınırlıdır. Millî karakterde olmıyan kamu kurumları ve kuruluşlarının çevredeki bir kaç ile şamil faaliyetlerini koordine eder ve denetler.

2) BÖLGE İDARE TOPLANTISI :

Bölge valisinin başkanlığı altında, il valileri, maliye müfettişi, ilgili bakanlıkların bölge temsilcileriyle bölge valisinin malî müşaviri durumunda olan bölge defterdarından teşekkül eder. Bölge valisi, yapılacak işlerin malî görüşünü, ekonomik (verimliliği, bakanlıklara yapılan program teklifleri yahut iller arasında programların elverdiği nisbette dağıtılan projelerle sübvansiyon tahsisine müteallik projeler hakkında bölge defterdarının düşüncesini alır.

Bölge idare toplantısı, kamu yatırımlarından doğan sorunlar yahut bunların ekonomik ve sosyal hayat üzerindeki tesirleri hakkında bölge valisine yardım eder.

3) BÖLGE VALİSİNİN KURMAY HEYETİ :

Bölge valisi Başbakan tarafından tayin edilen A kategorisindeki teknik ve İdarî memurlardan kurulu bir misyondan faydalanır. Aralarında kaymakamların ve teknisyenlerinde bulunduğu geçici veya sürekli görevli bu memurlar bölge valisinin kurmay heyetini teşkil eder ve çalışmalarında ona yardım ederler.

Sayıları 20 ilâ 50 arasında değişen üyelerden müteşekkil bir komisyondur. Üyelerinin dörtte biri, mahallî idare meclislerince kendi aralarından seçilir; bölgedeki il genel meclislerinin her biri tarafından seçilen bir veya daha ziyade meclis üyesi ile yine genel meclislerce seçilen fakat genel meclis üyesi olmıyan bir veya daha ziyade belediye başkanı; bölge merkezi bulunan yerin belediye başkanı bu komisyonun tabii üyesidir.

Üyelerin yarısı esnaf, tarım, sanayi ve ticaret odaları gibi meslek kuruluşlarının veya memur veya işçi sendikalarını temsil eder; bu üyeler kendi kuruluşları tarafından tayin edilir. Geriye kalan

dörtte bir üye ise kültür ilim, sosyal yahut ekonomi alanlarında yetki ve itibar sahibi olan kimseler arasından Başbakan tarafından tayin edilir.

Beş yıllık bir süre için seçilen komisyon, üyelerinin sınıflarına göre her biri içinden bir başkan ve bir başkan vekili seçer, seksiyonlar kurar ve yetki sahibi kimseleri bu seksiyonların çalışmalarına katılmaya çağırabilir. Bölge valisi toplantının gündemini tespit eder, konu üzerinde komisyon üyelerinin yeterli bilgi sahibi olmalarını ve toplantıların yazı işlerini sağlar.

IV) PARİS BÖLGESİ :

Kurucu meclisçe 1790'da kabul edilen il idaresine ait kanunun izine, XX nci yüzyılda, halâ Paris bölgesinde rastlanmaktadır. O günden buyana, bir yandan bugünkü Paris topluluğu 16 Haziran 1859 tarihli kanunla tespit edilen sınırları aşmış olduğu gibi, diğer yandan Fransa'nın iç idaresini düzenleyen 2 Haziran 1960 tarihli kararnameyle Paris bölgesini teşkil eden SEINE, SEINE - et - OLESE ve SEINE - et - MARNE gibi üç ilde komünlerin iç dengelerini ve bölgedeki durumlarını değiştiren nüfus gelişmesi vuku bulmuştur.

PARİS BÖLGESİNİN İDARİ BÖ-
LÜMLERİ ŞEHİR NÜFUS ARTIŞI-
NA UYMAMIŞTI.

İki Paris'te olmak üzere, dört
vali tarafından idare edilen 9
milyon civarında bir nüfusun

yaşadığı 14 bin kilometrekarelik bir alan. Başka bir deyimle, Fransa'nın en kuvvetli şehir ve nüfus topluluğu. Buna karşılık idaresi en zayıf bölge. Fransa'nın bu ilk bölgesinin idaresi, bir çeşitli idareler topluluğu tarafından yapılmaktaydı. 1962'de dört yeni ilçe kurulmasına rağmen, idarenin bu zayıflığı SEINE ilinden ziyade SEINE - et - OISE de daha bariz görülmektedir.

1043 yılından itibaren birisi «PARİS BÖLGESİ TANZİM KOMİTESİ», diğeri de «PARİS BÖLGESİ TANZİM SERVİSİ» adlı bir teknik komite olmak üzere iki komite kurulmuştur.

DİSTRİCT, 1961 DE, BÜYÜK ŞE-
HİRLERİN TANZİMİ VE MALİ
SORUNLARI KONUSUNDA BİR
YOLU BULMANIN BAŞLAN-
GICI OLDU.

1955 de bir şehircilik ve in-
şaat komitesi kuruldu. Bu-
na müteakip 4 Şubat 1959
tarihli bir emirle, DİSTRİCT
kurmak suretiyle Paris bölge-

si teşkilâtlandırıldı. DISTRICT, bölgeye ait işlerin görülmesi ve finansmanı gibi ekipman ve tanzim sorunlarının incelenmesiyle uğraşan, bölge içindeki illeri ve komünleri birleştiren bir kamu kuruluşudur. Bu emir uygulanamadı ise de, 2 Ağustos 1961 tarihli kanunla, başbakanlığa bağlı ve İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının vesayeti altına konulan bugünkü Paris bölgesi DISTRICT'inin kuruluşunda bir merhale kabul edildi. 31 Ekim 1961 tarihli kararnamelerle yürürlüğe konan bu DISTRICT, mahallî idarelerin seçimle gelen üyelerinden müteşekkil müzakereci bir organla yani bir idare meclisi ile temsilci d,enen bir yürütme organı ile teçhiz edilmiştir. Ayrıca, Paris bölgesi DISTRICT'i genel temsilcisi, görevi sırasında, çevresinde bulunan çeşitli istişari araştırma ve inceleme! kuruluşlarından yardım görür (Paris bölgesi tanzim servisi, Paris bölgesi şehircilik ve tanzim enstitüsü, ekonomik ve sosyal istişare komitesi gibi). Aynı düşüncelerle 1962'de, bölgedeki mahallî idarelerin ihtiyacı olan arsa alim ve arsa stoku politikasını yürütmek için gerekli imkânları sağlayan ve DISTRICT meclisi ile mahallî meclislerce inşaat ve şehircilik konularında alınan kararlar uygulayan bir TEKNİK ve EMLÂK AJANSI kuruldu.

Bu çalışmaya muvazi olarak, MASPETIOL komitesi gerçek bir hizmet idaresi kurmak amacıyla idare bünyelerinin yeniden incelenmesini ele aldı; gerekçesi bu inceleme olan 10 Temmuz 1964 tarihli kanunla Paris bölgesi yeniden teşkilâtlandırıldı. Bu kanun idareyi güçlendirdiği gibi Paris bölgesini de şöyle teşkilâtlandırmıştır.

— Paris, il ve komünlerin yetkisine sahip özel statülü mülki bir topluluktur. Paris valisi sadece Paris'e ait bir otoritedir, müstakbel Paris meclisi ise, daha önce Paris belediye meclisine ve Paris şehrini ilgilendiren konularda SEINE genel meclisine ait olan yetkileri kullanacaktır.

— Bölge yeri ile ayrılmıştır. SEINE - et - MARNE ili varlığını devam ettirmekte, SEINE ile SEINE - et - OISE illeri kaldırılmakta ve bunların yerine yeni altı il kurulmaktadır; l'ESSONE, les YVELINES, el VAL'd' OISE, les 'HAUTS' dd 'SEINE, la' SEINE - SAINT' DENIS ve te 'VAL - de - MARNE.

SONRA, 1964 DE, SEINE VS SEL 18 Eylül 1964 tarih ve 64 - 983 NE - et - OISE İLLERİ YEDİ İLE sayılı kararname ile polis vali- AYRILDI si ile SEINE ve SEINE-et - OISE valisinin yetkilerini devralan yeni valiler, yeni teşkil edilen mülki toplulukları idare etmek ve bunları teşkilâtlandırmakla görev-

lendirildiler. Bu valiler 19 Eylül 1965 tarihli kararnamelere tayin edildiler. Diğer yandan 10 Ağustos 1966 tarihli kararname ile Paris valisi de tayin edildi.

Paris bölgesindeki illerde bulunan devlet daireleri ile yeni valilikler, 10 Temmuz 1964 tarihli kanunla tespit edilen esaslar dahilinde, 1 Ocak 1968 den itibaren normal çalışmaya başlamışlardır.

Yeni illerin kurulması, idare cihazının müessiriyetini arttırmak toplulukları bölgenin bünyesinden doğan durumlara ve değişikliklere intibak ettirmek, ticarî ve kültürel cazibe merkezleri kurulmasına yardımcı olmak ve nihayet demokratik bir deneme yapmak esasına dayanır.

Bununla birlikte, mahallî ayrılıkların ötesinde ve gerekli vasıtaların sağlanması ile bölgedeki büyük komün ekipmanlarını gerçekleştirmek üzere ilk esasları DISTRICT'in kurulmasıyla tespit edilmiş olan bölge bünyesini güçlendirmek gerekmektedir.

NİHAYET 1966 DA PARIS BÖL-
GESİNİN DURMU AÇIKLIĞA
KAVUŞTU

Paris bölgesinde, devlet kuru-
kışlarının yeniden düzenlen-
mesiyle ilgili 10 Ağustos 1966

tarihli kararnamenin amacı şu idi: Bu bölge valiliğini teşkilâtlandırmak, Paris bölgesi DISTRICT'i genel temsilcisinin yerine geçmek suretiyle bu temsilcinin ve Paris bölgesine intikal edecek kısımlarda taşra bölge valilerinin yetkilerini devralacak olan Paris bölge valisini tayin etmek. Aynı gün çıkarılan başka bir kararnameyle Paris bölgesi DISTRICT'i genel temsilcisi M. PAUL DELOUVRIER, bölge valiliğine tayin edildi. Yeni valiliğin çalışma usulünü ve bölgenin kuruluşunu tamamlayacak ve açıklığa kavuşturacak mevzuat hazırlık safhasındadır.

Polis valisinin durumunda bir değişiklik olmamıştır. 10 Temmuz 1964 tarihli kanundan önce belediye başkanları adına genel huzuru sağlamak ona aitti Bugün ise HAUST - de - SEINE, la SEINE - SAINT - DENIS ile VAL - de - MARNE illerinde ve bu illere bağlı komünlerde, polis valisi, artık il valileri veya belediye başkanları adına değil yetkileri icabı genel huzuru sağlar.

Paris bölgesinin yeniden düzenlenmesi 1964 tarihli il ve bölge reformlarının bir sentezi gibi görünmekte isede başka özellikleri de vardır.

Bu bölge 1964 den beri yeni bir düzenle idare edilmekte isede henüz kuruluş safhası bitmemiştir. Ancak 1 Ocak 1968’de tamamlanacaktır.

Yeni illerin genel meclisleri 1967 yılında seçilmiş olup ilk iş olacak bütçelerini yapmışlardır.

Paris bölgesinin yeniden düzenleme çalışmaları yapılırken, taşrada yapılan İdarî denemelerden de faydalanıldı. Bölgedeki illeşme hareketi dolayısıyla tüzel kişiliği haiz İdarî birim olarak il kabul edilir. Paris bölgesindeki il valileri de tıpkı taşra valileri gibi hükümetin ve her bakanın temsilcisidir. (Temsilci valilerde 1 Ocak 1968’de normal valilik görevine başlamışlardır.)

Esasen 10 Temmuz 1964 tarihli kanunda, tüzel kişilik mevzuatının 14 Mart 1964 tarihli kararname hükümlerine bağlı olan Paris bölgesindeki illerde de uygulanacağını ön görmüştür. Diğer yandan, Paris bölgesi ve bu bölge valiliğinin teşkilatlanması, taşrada olduğu gibi illerin ötesinde, bölgeyi ilgilendiren ekonomik sorunların tanzimi ile görevli bir bölge otoritesi kurulması düşüncesinden doğmuştur.

PARİS BÖLGESİ İDARE TEŞKİ-
LÂTI SORNULARININ ÖZELLİ-
Ğİ VE GENİŞLİĞİNDEN DOLA-
YI ÖZEL BİR GÖRÜNÜŞ ARZE-
DER.

Bununla birlikte Paris bölge-
si idare teşkilâtı sorunların ka-
rışıklığına ve özelliğine bağ-
lanan özel bir görünüş arzeder.
Özellikle :

1 — Paris şehri birleşik krallığın BOURGS - COMPTES ve Federal Alman Cumhuriyetinin LANDER - şehirleri tarzında bir İL - ŞEHİR olmaktadır.

2 — Yukarıda da bahsedildiği gibi polis valisi, SEINE’den ayrılan illerde de yetkilerini korumaktadır. Bunun nedeni, bu yeni mülki toplulukların mevcut veya normal genişleme sınırlarının Paris topluluğu içinde bulunmasıdır. Burada bir çok konularda Paris’e bağlı ve küçültülmüş; bir toprak üzerinde nüfus yoğunluğu fazla olan iller bahis konusudur.

4 — Paris bölge valisi yetki devredicidir. 10 Ağustos 1966 tarihli kararnameyle kendisine tanınan yetkileri devredebilir. Oysa taşra bölge valisi yetki devralıcıdır. Bunların yetkilerinin çoğu 14 Mart 1964 tarih ve 64 - 251 sayılı kararnameyle plân icrasından doğan kamu ekipman programlarının hazırlanması ve yürürlüğe konma s alanında, daha önce devlet kuruluşlarının bölge servis şeflerine aitti.

4 — Paris Bölge valisi, görevi icabı, bölgesindeki İl Valilerine talimat verebilir. Yaşra Bölge Valilerinin ise böyle genel bir yetkileri yoktur. Ancak bölgelerindeki il valilerinin faaliyetlerini, yetkileri alanında denetlemek, koordine etmek ve teşvik etmekle görevlidirler.

5 — Ekonomik alanlarda olduğu kadar diğer alanlarda da belli bir faaliyet birliğine taşra bölgelerinden ziyade Paris bölgesinde ihtiyaç duyulur. Kısmen gerçekleşen polis yetkilerine gelince, SEINE - et - OISE ilinden doğan illerde bile bir çalışma birliğine zaruret vardır. VeleVKi Paris topluluğunun devamı sayılan şehir topluluklarına bunların bağıllığı önemsiz de olsa... ile ait kurum ve kuruluşlar tüzel kişilik şartları içinde kurulmakla bunlara çare bulunacaktır. Mevzuatta noksanlık olursa, Paris şehri ile diğer bölge illeri arasında danıştayın kararı ile benzeri kuruluşların kurulabileceği mümkündür.

**BÖLGENİN GELİŞTİRİLMESİNİ, AVRUPA KURULUŞLARINDAN
BEKLEYEN MAHALLÎ İDARELER İÇİN BREST KONFERANSI
DEKLARASYONU**

Çeviren

M. Abdüllâtîf Ömer EVRENSEL

İçişleri Bakanlığı

Tetkik Kurulu Müşaviri

11 memleketin 80 kadar bölgesel, mahallî ve beledi idareler temsilcisi, ilk kez 7 -10 Mayıs 1970'de Brest şehrinde toplanarak, Avrupa çevresindeki az gelişmiş Bölgelere acele bir yardım yapılması hususunda çağrıda bulundu.

Özel surette Altılılar Topluluğu ve Avrupa Konseyi tarafından pek yakında toplantıya çağırılmış bulunan Ülke Amenajmanı Bakanlar Konferansı için yayınladıkları bir Deklarasyon ile; millî hükümetlerin hazırladıkları plânlarda bölgesel gelişmenin ihmale uğramaması için bütün avrupaî kuruluşlardan dikkatli bulunmalarını istediler.

Eğer Avrupa bir bütün olarak gelişmeye davet edilmiş ise, çevresindeki Bölgeler bütününi ilgilendiren sistematik plânlamada yerlerini almalıdırlar.

Ulaştırma bakımından iyi yollar şebekesi, özellikle ana yollar bütün Avrupa Ülkesini kapsamalı - bu kısım Ulaştırma Bakanları Avrupa Konferansına da hitap etmektedir - ve endüstrilerle üniversiteler gibi hayatî mahiyetteki unsurların ademi - merkeziyeti şu veya bu şekilde tahakkuk etmelidir.

Avrupa merkezinde, şehrsel yerlerdeki toplanmalar çevre problemleri yaratmaktadır ki, bunlar da büyük ölçüdeki bölgesel

tedbirlerle hafifletilebilir ve bu durum bölgelerin gelişmelerini sağlar.

Çevre Bölgelerinin, fiilen bütün Avrupa Bölgelerinin hükmi şahsiyeti olmalıdır ve bunlar Avrupa seviyesinde temsil edilebilmelidirler ki Avrupalı otoritelerle aralarında daimî bir diyalog kurulabilsin.

Deklarasyonun tam metni aşağıdadır.

Bu deklarasyon Bonn'da 1970 Eylülünde tertiplenen ilk Ülke Amenajmanı Bakanlar Konferansı tarafından incelenecek ve bu Konferansın başlıca konularından biri, Avrupa çevresindeki ve kırsal Bölgelerdeki gelişme olacaktır.

Brest Konferansı, İskoçya, Kuzey Norveç, Schleswig - Holstein, İrlanda, Federal Almanya Cumhuriyeti doğu hudutları Bölgeleri, Galles memleketi, İtalya, Yugoslavya ve Türkiye temsilcilerini bir araya getirmektedir.

Konferans Brest uluslararası festivali sırasında toplanmış ve Avrupa Konseyi Mahallî İdareler Avrupa Konferansı tarafından davet olunmuştur. Konferansa katılanlar arasında Avrupa Konseyi parlamenterleri, Bölgeler Amenajmanı idare temsilcileri, Ulaştırma Bakanları Avrupa Konferansı müşahitleri, Avrupa Komünleri Meclisi üyeleri olduğu gibi Mahallî İdareler Uluslararası Birliği de bulunmakta idi.

Konferansın tam zaptı daha sonra Avrupa Konseyi tarafından yayınlanacaktır.

Deklarasyon

I — Avrupa çevresi Bölgelerinin gelişmesi, merkez Bölgelerinininki gibi ağır bir ritimle devam etmektedir.

Bu hale karşı şimdiye kadar yeter derecede etkili olan hiç bir tedbir alınmamıştır.

Böylece çevre bölgelerindeki gecikme fazlalaşmakta ve merkez bölgelerindeki toplanma ise genişlemektedir.

İlk Avrupa Topluluğunun kurulması için Robert Schuman'ın çağrısı üzerinden 20 yıl geçtikten sonra, esas topluluk tesanüdü prensibini tekrar hatırlatmak yerinde olur ki, buna göre de birlikte-

ki hareketi bütün Avrupanın dengeli bir gelişmesi için gittikçe artan alâka takip edecektir.

Bugünkü serbest rekabete dayanan durum, bu dengeyi sağlayamaz; çevre Bölgeleri yararına metotlu ve sistemli bir hareketi kapsayan Avrupa Ülkesinin dengeli bir amenajman plânını tahakkuk ettirmek, ancak Avrupalı Kuruluşların görevidir (1).

II — Avrupa seviyesindeki çeşitli sektörlerde ve özellikle endüstride, yardımların birleştirilmesi çok fakir memleketle, Bölgeler hesabına bunların kalkındırılması için bir unsur olabilir.

'Durumlarına göre çevre Bölgeleri yararına tercihli sistemlerin bilhassa ulaştırma tarifelerinde ihdası, geliştirilmesi ve idamesi zorunlu görülmektedir.

Bu sistemler merkezî Bölgelerin yararlandıkları dolaylı yardımlarla, gelirlerinden yapılan yerinde bir taviz olacaktır.

II — Alt yapıların gelişmesi yararına olan Kamu İdareleri hareketi asıl ve esas olarak gözükmemektedir. Nakliye ve ulaştırma tekniğindeki çok hızlı gelişme, çevre bölgelerine büyük şans sağlamaktadır. Ama, henüz zamanı iken, yalnız menfaati amaç edinen düşüncelerin üzerindeki arzuya dayanan bir politika, bu yeni imkânlardan faydalanabilir; ve öyle olmalıdır.

IV — Ekonomik faaliyetlerin mahallileşmesinde, mesafe zorunluğu gittikçe daha az bir rol oynamaktadır.

Buna mukabil, Kamu İdareleri, özel teşebbüs gibi, idareler için olduğu kadar teşebbüslerin kendileri için de toplanmadan doğan sosyal giderlerin arttığının gittikçe farkına varmaktadırlar (2).

Çevre bölgelerinin durumu, Avrupa merkezinin çok daha yoğun toplanmaları olan bölgelerine bağlı olup, zaten bu bölgeler tabii çevrelerinin gittikçe azalıp tamamen kaybolmakta olmasından endişe etmektedirler.

V. — Çevre bölgeleri problemi, her şeyden evvel bir ulaştırma problemidir.

(1) Altılı Bakanların Konsey ve Komisyonu ile, 1970 eylülünde toplanacak olan Avrupa Konseyi Ülke Amenajmanı Avrupa Bakanlar Konferansı.

(2) Zaman kaybı, kirlenmeler, sinir hastalıkları, her türlü ilâve giderler.

Muvacehze katılanlar ulaştırma ana yolları yönünden gerçek bir Avrupa şebekesi kurulmasını istemekte, ve Ülke Amenajmanı Bakanlar Konferansına ve Ulaştırma Bakanları Avrupa Konferansına, aslında çok önemli ve acil gereğinden dolayı, evre bölgeleriyle Avrupa Ülkesinin diğerkısımları arasında hızlı bir bağlanıtı için bir alt yapı programı tanzimini tavsiye etmektedirler (3).

VI — Uluslararası ulaştırma şebekesi aynı zamanda mübadele haddini, ele alınan bir bölgenin sosyal ve ekonomik seviyesini ve nihayet Avrupa Birliğı kademesini tayin eder.

Durumun tahlili gösteriyor ki, bugünkü uluslararası yol ulaşımı dengeden uzak olup, şu veya bu gelişme eksenlerini ve gene sonuçta kenarda kalanların aleyhine şu veya bu bölgeyi korumaktadır.

Genel bir şekilde, mevcut sistem en önemli merkezleri ve Devletlerimizin hükümet merkezlerini korumakta ve bu suretle de beşerî ve ekonomik toplanmayı olduğı kadar, İdarî ve politik merkeziyetçiliğı de takviye etmektedir.

Kıtamız bölgelerinin tamamına dağılmış olan dengeli bir yol ulaşımı şebekesinin yerine oturtulması; toplum rekabeti içerisindeki bütün bölgeler arasında, şans ve hayat şartları eşitliğini hedef tutan bir politikanın seçkin bir aracı olarak gözükmemektedir.

Bu yol ulaşımı evre bölgeleri için, gelişmeyi kolaylaştıran bütün diğerkültürel ve sosyal faktörleri, uygunlaştırır.

VII — Tarif olunan kıstaslara göre Avrupa değeriindeki takip olunacak yolların tayinine ve millî şebeke veya projelerde gözükmeyen bu yol eksenlerini belirtmek hususuna, Avrupa otoritelerince teşebbüs edilmelidir.

Bu kendilerine düşen yol eksenleri kısımlarının öncelikle Avrupa otoritelerine isabetinin tahakkukudur.

Bu sıfatla Avrupa Kalkınma Bankasının bu işde oynayacağı role değinilmiş ve bu Bankanın emrine verilen imkânlardan başka, bu müessesesinin daha kuvvetli imkânlarla teşhizi için ilgili hükümetlere bir çağrıda bulunulmuştur.

(3) Hava ve Deniz Yolları, Otomatlar, Hava treni, Telekomünikasyon.

Buna paralel olarak, Avrupa Konseyi gerekli teşebbüslere girişmek için mahallî ve bölgesel idarelerin kullanacakları çeşitli finansman metotları hakkında esaslı bir inceleme yapmıya davet edilmiştir.

VIII — Kuvvete dayanan millî politikalar ve gene aynı durumdaki Avrupa politikası, eskiden olduğu gibi, çevre bölgelerini himaye etme durumuna devam etmemek zorunluluğundadırlar.

Ekseriya ilk endüstri gelişmesi devresinden beri, bölgelerin merkezlerinde yerleşmiş bulunan, millî enerji üretimlerini himaye etmek için konulmuş olan gümrük kanunlarının sebep olduğu maniaları bir tarafa iterek gereken enerjinin faydalı hale gelebilmesini sağlamak gerekir.

IX — Avrupalı idarelerle, ilgili bölgesel idareler arasında bir diyalog kurulması imkânı zorunlu görülmektedir.

Avrupa plânına dair Bölgelerin sağlam ve etkili bir temsil örgütündeki gibi, aynen bu durum da gerçek bir hükmi şahsiyetle donatılmış bölgesel idarelerin varlığını gerektirir. Bu cihetle Mahallî İdareler Avrupa Konferansı, gelecek oturumunda böyle bir temsil hususunu incelemeye davet edilmiştir.

X — Malî plânda bölgesel bünyelerin kurulması; bölgesel idarelerin emrine tam malî imkânlar verilmesindeki gibi; merkez bölgelerindeki sermaye birikimini durdurmak için de, büyük önemdeki bir teşebbüsü belirtir. Merkezdeki bu birikme ise çevre bölgelerini kendi öz tasarruflarını kullanmaktan mahrum eder.

XI — Kuruluş, aynen bu bölgelerde, faaliyetlerin geliştiği toplum merkezlerinin çevre bölgelerindeki gibi, bölgesel şahsiyetin kuvvetlendirilmesiyle rekabet edebilecek duruma getirilecek ve donatım kararlarının alındığı ve genellikle toplum merkezlerinin bir araya geldiği merkez bölgelerinde, mahallî faaliyetlere ait çıkarların toplanmasından kaçınılacaktır.

XII — Bölgesel üniversite ve bilimsel kuruluşların bulunduğu çevre bölgelerinin yararına olarak, çok kez bu bölgelerin kurbanı oldukları büyük zekâların muhaceretine mani olacak ve sonraki gelişmelerinin teminatı olan ve endüstri sonrası toplumundaki ihtisasa dayanan bu bölgelerin üçüncü derecedeki faaliyetlerini sağlayacaktır.

XIII — Tabii, kültürel ve tarihsel varlıkları içerisinde, çevre bölgelerinin gelişmesi için Turizm en önemli rolü oynamak zorundadır.

XIV — Çevre bölgelerinin çıkarı icabı Brest şehrindeki gibi toplantılar devir devir tertiplenmelidir.

Mahallî İdareler Avrupa Konferansından - mahallî idarelerin uluslararası Birlikleri ve ayrıca Avrupa Komünleri Konseyi ile samimi bir İşbirliğinde bulunması yönünden - etkili ve hareket halindeki bir tesanüdün şartı olan bu çevre bölgeleri İşbirliğinin sağlanması rica olunur.

İDAM REFORMA YAPISAL BİR YAKLAŞIM ŞEKLİ Brezilya Denemesi (1)

Çeviren : **Şerif TÜTEN**

İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Başkanı

Brezilya'da, son günlerde uygulama alanına konulan İdarî reformdan önce, aynı konuda üç teşebbüs daha yapılmıştı. İlk proje, İkinci Getulio Vargas Kabinesi zamanında, bir reform tasarısı ile birlikte ortaya atılmıştı. Bu proje, 1953 yılında Kongre'ye gönderilmiş ise de, kanunlaşmamıştır. 1956 yılında Juscelino Kubitschek «İdarî Reform İnceleme ve Araştırma Komisyonu» - CEPA - kurmuş ise de, bu komisyon, herhangi bir projeyi formüle edememiştir. Üçüncü teşebbüs ise, João Goulart'ın Cumhurbaşkanlığı sırasında ve İdarî Reform Bakanlığı'nın kurulması ile yapılmış ve bunun sonucu olarak, daha önceki iki teşebbüs, bir sonuca varmadan, akim kalmıştı. Bugün ise, İdarî Reform Kanunu - Kanun No: 200 - uygulanmaktadır. Bu dördüncü hamlenin tam bir sonuca varma şansı daha fazladır ve belki de Brezilya'nın ilk başarılı İdarî reformu olacaktır.

Bu makalede, 200 No: lu Kanunun ya da önceki kanunların muhteviyatı açıklanmayacağı gibi, bu reformlarda saptanan stratejilerin söz konusu edilmesi de düşünülmemiştir. Bunun yerine, İdarî reformun başarıya ya da başarısızlığa uğramasında önemli rol oynayan, politik sistemin, iç ve dıştan gelen ekolojik faktörleri üzerinde özellikle durulacaktır. Bu kısa inceleme bize, bir toplumdaki

(1) Yazan : Dr. Jean-Claude GARCIA-ZAMOR- Austin, Texas Üniversitesi Öğretim Üyesi. (1967 - 1969) yılları arasında Brezilya'da misafir Profesör olarak bulunmuştur.

«Revue International Des Sciences Administratives» in Vol. XXXV - 1969 No: 4 sayısından çevrilmiştir.

toptan kalkınmanın önemli bir aracı olan İdarî reformun, genel görünüşünü de anlama imkânını vermiş olacaktır.

Brezilya'da girişilen ilk reform teşebbüslerinde daha ziyade herkesçe bilinen genel amaçlar; yani, İdarî masrafları azaltmak, idare mekanizmasını desantralize etmek ve daha da önemli olarak, eskimiş bir personel idaresi mekanizmasını, yeni ve modern idarenin ihtiyaçlarına uydurmak gibi klâsik amaçlar rol oynamıştır. Geleneksel Brezilya bürokrasisi (idare sistemi) - birçok memleketlerde olduğu gibi - ikinci derecedeki sorumlulukları çözme esası üzerine kurulmuştur; yani, devlet giderlerinin hesaplanması ve tutulması, akçalı işlerin yönetimi, ulaştırma, alım - satım, artırma ve eksiltme işleri ön plânda tutulmuştur. Halbuki eğitim, sağlık, enerji ve bunlar gibi köklü bir kalkınmayı harekete getiren diğer önemli sektörler, hemen hemen hiç hesaba katılmamıştır.

İlk üç İdarî reform projesinin, oldukça dar bir amaç içinde sıkışıp kalmasında, iki faktör önemli rol oynamıştır. Bunlardan birincisi, dış memleketlerin tecrübelerinden elde etmiş oldukları ve gerçekleştirdikleri amaçların, aynen kopye edilmiş olmasıdır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, durumları karışan birçok memleket, bürokrasilerini desantralize etmek ve yeni şartlara uydurmak üzere, idarede yeniden düzenleme yoluna gitmişlerdi. Bu çalışma ve uygulamalara, Yugoslavya, Rusya (7 Mayıs 1957 gününde Khrushchev'in nutkunda belirtildiği şekilde), İtalya, Belçika (Motton ve Gerard Komisyonu Projesi), Birleşik Amerika (ker iki Hoover Komisyonu raporu) ve bazı memleketlerde rastlamak mümkündür. Bu reformlar genellikle, temel kalkınma sorunlarını büyük ölçüde halletmiş memleketlerdeki personel idaresi yöntemlerinin, daha da geliştirilmesi ve desantralize edilmesi üzerinde toplanıyordu. Yoksa bu ülkelerde, İdarî reform, kalkınmanın tek yolu ve aracı sayılmamıştır. Halbuki Brezilya'nın temel sorunlarda kalkınmaya ihtiyacı vardı ve bu kalkınma, başka memleketlerin sadece belirli bazı amaçları gerçekleştirmek üzere tespit etmiş oldukları reformları aynen kopye etmek suretiyle, başarılamazdı. İkinci faktör, tarihî bağlantılardan gelmektedir. 1960 lardan önce, iktisaden az gelişmiş memleketlerde - Brezilya'da dahil olduğu halde - kalkınmanın, her şeyden önce kültürel ve politik bir kavram olduğu üzerinde henüz dikkatler toplanmamıştı. Ekonomik alandaki kalkınma, tamamen müstakil bir olay (fenomen) olarak kabul edilmiş ve bunun, endüstrileşmenin belirli bazı yöntemlerinin aynen kopye edilmesi suretiyle, herhangi bir memlekette de başarılabileceğine inanılmıştı... Bu ülkeler için en önemli konu, üretimin artı-

rılması ve pazarlaması idi. Ancak, 1960 ların, Birleşmiş Milletlerce «On Yıllık Kalkınma» devresi olarak kabulü ve açıklanması üzerine, iktisaden az gelişmiş memleketler, kalkınmanın, ekonomik faktörler kadar, sosyal ve politik faktörlerin de gözönünde alınması ile başarılabileceği gerçeğini, geniş ölçüde kabullenmeye ve gözönünde tutmaya başladılar. Yavaş, yavaş, İdarî reform programları, yeni ve daha geniş görüş açısından ele alınarak, toptan kalkınma plânlarını içine alan geniş amaçlı projeler haline gelmeye başladı.

Bugün Brezilya'da yürürlükte bulunan İdarî reform programı, Başkan Hunberto Castelo Branco tarafından, iktidardan ayrılmadan bir ay kadar önce, 25 Şubat 1967 tarihinde onaylanarak, kanunlaşmış bulunmaktadır. Burada, ilk defa olarak İdarî reform, toptan kalkınmayı sağlayacak olan temel reformların bir bağlantısı olarak kabul edilmiş ve eğitim reformu, bilimsel ve teknolojik gelişme ve nihayet tarımsal reform ile birlikte mütalâa edilmiştir. Bununla beraber, İdarî reforma daha fazla önem verilmiştir; zira hükümet, iyi bir İdarî mekanizmanın, diğer kalkınma programlarını da iyi bir şekilde hazırlayıp uygulayacağına haklı olarak inanmaktadır. Modası geçmiş bir personel idaresinin, pek tabii olarak, geniş bir plânlama ve buna dayanan bir kalkınma yapmasına imkân yoktur.

Brezilya İdarî reformunun beş ana ilkesi şunlardır: Plânlama, koordinasyon, desantralizasyon, yetki devri ve kontrol. (2) Bu prensipler içinde, en önemli amaçları şöylece sıralayabiliriz: 1) Çeşitli faaliyetlerle ilgili uygulamaları bir araya toplamak (program - bütçe uygulaması dahil); 2) Devlet Bakanları müşavirlerinin çalışma şekilleriyle ilgili temel prensipleri tespit etmek; 3) Bakanların, icra programlarının idaresini ve kaynaklarının verimli şekilde kullanılmasını en etkili şekilde kontrol edebilmelerini sağlamak amacıyla, her Bakanlığın, bir iç kontrol mekanizması ile teçhiz edilmesi...

Buradaki desantralizasyon uygulamasının yeni bir yönetimi de, Kabinedeki her Bakanın, kendi Bakanlığı içindeki koordinasyon, oriyantasyon ve kontrol faaliyetlerinde daha etkili olmasını sağlamak şeklinde olacaktır. Kanun, federal İdarî politikanın icrasında üç çeşit desantralizasyon göstermektedir: 1) Federal idarenin kendi bünyesi içinde yapılacak desantralizasyon; 2) Federal idareden, eyaletlere ve mahallî idarelere doğru yapılacak olan desantralizasyon; 3) Federal idareden, ekonominin özel sektörüne doğru yapılacak de-

santralizasyon (anlaşmalar imzası ve ayrıcalıklar tanımak suretiyle)...

Kanun, aynı zamanda, katlanılan riskin bedeline değmiyecek kadar pahalı olan eski teftiş ve kontrol mekanizmasının da bertaraf edilmesini öngörmektedir. O güne kadar bazı bakanlık ve daireler, muayyen işlemler üzerinde, son derece sert ve zaman harcayan kontrol yöntemlerini, muhtemel yolsuzlukları önlemek mülâhazasıyla, uygulaya gelmişlerdir. Bugünkü kanun ise, böyle bir kontrol mekanizmasının, - para ve zaman kaybı bakımından - daha pahalıya mal olması halinde, ondan vazgeçmekte ve mantık ölçüleri dahilinde meydana gelecek usulsüzlüklerin bedelini kabullenmektedir. Bu konuda şunu belirtelim ki: küçük nisbetlerdeki ihmallerden doğan malî kayıplara razı olmak, şüphesiz, inceden inceye düşünülerek kurulan çok geniş bir kontrol ve dedektif mekanizmanın masraflarında daha ekonomiktir. Bu konuda belirtilmesi gereken diğer bir nokta da şudur: Bugün tamamen değişmiş olan şartların, böyle bir ihtiyacı ortadan kaldırılmış olmasına rağmen, ilga edilmemiş olan kanun v.s. mevzuatın zorunlu kıldığı eski kontrol uygulamasının mevcudiyeti, Brezilya İdarî sistemindeki yavaş işleyişin, tabii ve tipik bir belirtisi olarak ortaya çıkmaktadır.

Hernekadar yeni reform kanununun, muhteva itibarıyla daha önce hazırlanan üç tekliften farklı olmadığı tartışma konusu yapılabilirse de, tamamen farklı bir sistem içinde hazırlandığını belirtmek yerinde olur. Daha önceki politik rejimlerle bugünkü arasında belirli farklar bulunduğundan, son konunun, çeşitli kanunlar karşısında reform niteliğini taşıyacağını kabul etmek gerekir. Nitekim, 1953, 1956 ve 1963 yıllarında, yeni bir personel idaresinin çerçevesini kurmak üzere girişilen teşebbüsler, nisbeten açık bir siyasî rejimin varlığı esas alınarak ortaya atılmıştı. Halen İdarî kudreti elinde bulunduranlar tarafından uygulanan 290 No : lu kanun ise, zamanın geçmesiyle artan bir otoriter karaktere sahip olan kapalı bir sistemi öngörmektedir.

Bir reform plânının başarıya ya da başarısızlığa ulaşmasında, olumlu ve olumsuz birçok faktörlerin varlığını kabul etmek gerekir. Bu faktörlerin nitelik ve özellikleri, bir İdarî reformun başarabileceği ve dolayısıyla gelişmekte olan bir memleketin ihtiyaç duyduğu ve karışık formalitelerden arınmış, modern bir bürokrasinin kurulabileceği belirli bir ortamın meydana gelmesine hizmet edecektir. Burada ileri sürülmüş olan bazı koşullar ve çözüm yolları, herne kadar

Brezilya için bir özellik taşıyorlarsa da, diğerleri, bütün Lâtin Amerika ülkeleri ve hatta gelişmekte olan tüm geri kalmış ülkeler için genellik taşıyan sorunlardır. Böylece, Brezilya'da herhangi bir reform programının uygulanmasında rol oynayan ekolojik faktörlerin incelenmesi, — az gelişmiş ülkelerde girilen İdarî reformların bürokraside meydana gelecek mahdut bir gelişmenin çok daha ötesinde, toptan kalkınmanın bir aracı olma zorunda olduğunun nedenlerinin iyice anlaşılması bakımından —, büyük bir önem taşımaktadır. Bununla ilgili olarak konu, aşağıdaki başlıklar altında gözden geçirilecektir : Devlet memuru adedinin kontrolsüz bir şekilde artması; düşük ücret; geleneklerin baskısı; eğitim oranındaki düşüklük; şehirselleşme hızla artışı; katı sosyal bünye; işsiz ve aylak memurlar; askerî makamların faaliyete ve etkisi...

Devlet Memuru Adedinin Kontrolsüz Bir Şekilde Artması :

1947 den 1959 a kadar geçen devre içinde, Federal Devlet Memuru sayısı iki katına çıkarak, 150.000 den 300.000 e yükselmiştir. Bundan sonraki iki yıl içinde de, bu sayıya 150.000 daha eklenmiştir. 1982 yılındaki artış 100.000 ve 1963 yılındaki fazlalık ise 120.000 olmuş ve halen toplam memur sayısı, 676.554 e ulaşmıştır. Bu hizmetlilerden çoğu tam gün çalışmayıp, günün belirli saatlerinde görev yapan kimselerdir; ve bu yüzden de kontrol edilmeleri son derece güçleşmektedir. 1968 yılında kendileriyle mülakat yapılan çeşitli on daire başkanından hiçbirisi, kendi kuruluşunda doğrudan doğruya çalışan memurların sayısı hakkında kesin bir bilgi verememiştir. Bazı dairelerde, çalışma saatleri dahi kesin olarak tesbit edilmemiştir. Birçok memurlar, rutin işler için zamanlarını tüketmekte ve çalıştıkları dairenin amacı hakkında hemen hemen hiçbir görüşe sahip bulunmamaktadırlar. Sonuç olarak, devam ve verim düşmektedir.

Düşük Ücret :

Federal Devlet Memurları adedindeki hızlı artış gibi, memurların eğitim ve yeterliliğinde de aynı oranda bir artış sağlanamamıştır. Hatta çok kere, bütçenin ilgili faslına yeter derecede de ödenek konmadan memur sayısında artış olmuş ve normal olarak yükselmesi gereken ücret eğrisi, sabit bir doğrultuda kalmıştır. Halen memurların yüzde altmışı ayda 40 doları altında (yaklaşık olarak 600 TL) ücret almaktadır. Bunun sonucu olarak, özellikle üst kademelerdeki federal memurların, müktesabat, yetenek ve vasıfları son derece düş-

müştür. 1945 yılında, en üst kademedeki memur maaşı, en alt kademedekinin on beş katı idi. 1967 de ise bu oran son derece düşmüş ve en üst kademe ücret, en alt kademe ücretin sadece beş katı olmuştur. Yetersiz ücret ödenmesi, eskiden olduğu gibi, bu gün de verimsiz çalışmanın en önemli nedeni olmakta ve memurların çoğu atandıkları görevlerin bir fonksiyon taşımadığı ve tam maaşla emekli durumunda oldukları fikrini taşımaktadırlar. Böylece zaman dedikodu yapmak ve arka arkaya kahve içmekle, insafsız şekilde tüketilmektedir. Pek tabii olarak, memur morali de düşmektedir.

İyi yetişmiş memurların çoğu daha cazip ücret teklifi yapan özel teşebbüsün taleplerine olumlu cevap vermişlerdir. Bunun sonucu olarak da, devlet daireleri, geniş eğitim görmemiş olan büro personeliyle dolmuş, mesleki eğitimi gerektiren makamlarda meydana gelen boşluklar, ehliyetli kimselerle doldurulamamıştır.

Geleneklerin Baskısı :

Geleneklerin baskısı, yıllar boyunca Brezilya'da girişilen İdarî reform programlarını engelleyen diğer bir faktör olmuştur. Bu husus özellikle üst kademe saflarında kendini açıkça göstermekte ve bürokrasinin her kademesindeki koyu merkeziyetçilik, bir sürü evrakın güçlüklerle doldurulması ve sayısız makamlarca ayrı, ayrı onanması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Cumhurbaşkanı, Bakanlıkların birçok rutin işlemlerine imza koymak zorundadır ve bu hal, yürütme görevini gerçekten yavaşlatmakta, kabukta kalan işlemlere vakit harcanarak, kalkınma ile ilgili esas ve önemli icra görevleriyle uğraşmaya pek az zaman kalmaktadır. İdarî reforma karşı direnme bir de, belirli mevkilere oturarak bazı menfaatlere sahip olmuş kimselerden gelmekte ve bunlar, birçok gereksiz işlemlerin ortadan kalkması ille, otoritelerinin elden gideceğine inanmakta ve maiyetlerine tâbi olacakları endişesine kapılmaktadırlar. Böylece, karar alma mekanizması, aşın merkeziyetçiliğe boğulmuş bulunmakta, Cumhurbaşkanlığı makamından Bakanlıklara ve oradan da daha alt kademelere yapılması gerekli olan yetki devri çabaları zayıf kalmaktadır.

Bürokrasi, memurları devamlı şekilde sıkı tonlarla dokümanı gerektirmekte ve böylece memurlar, halkın işi yerine bir sürü kâğıtla uğraşmaktadırlar. Bu günkü plânlama Bakanı, Genel Müdürlüklere, «gereksiz» gördükleri her türlü evrakı imha etme yetkisini verdiği zaman, ilk önce tanınmış bir tarih bilgininin kuvvetli protestosu ile karşılaştı ve bu bilgin, imha işleminde acele edilmesinin, ta-

rihi araştırmalara büyük zarar vereceği iddiasında bulundu, Hernekadar, tarihçilerden gelen bu ihtarın haklı olduğunu ve gözönünde bulundurulması gerektiğini kabul etsek bile, gereksiz birçok evrakın dosya ve işlemlerden temizlenmesinin, İdarî dosyaları hafifleten ve dolayısıyla işlemleri kolaylaştıran faydalı bir adım olduğunu da belirtmek gerekir. Bu gün dahi, bir kimlik kartı çıkarmak, ya da — çok önemsiz bir iş olan — basit bir çıkış vizesi almak, insanı büyük sıkıntıya sokan işlemleri gerektirmektedir. Kırtasî işlemlerin bu derece fazla oluşu, iş sahibi vatandaşları, işlerini yaptırabilmek için bir despachante (3) nin yardımını istemeye ve bu hizmetin karşılık da ona açıktan para ödemeye adeta mecbur etmektedir. Aynı sıkıntılı ve sinir bozucu duruma, gelir vergisi ödenmesi sırasında da rastlanır. İç Gelirler Vergisi memurları, vergi mükelleflerinin getirdikleri paraları almaya tenezzül etmekle, onlara büyük bir iyilikte bulundukları hissini yaratırlar. Bir otomobil ruhsatnamesi alabilmek için, bir kimsenin bürokrasinin koridorlardan da kilometrelerce yürümesi gerekir ve ağırlığı kiloları bulan doküman toplama zorundadır. Verimsiz çalışmaya sebep olan bu ve buna benzer diğer belirtilerin giderilmesi, gereksiz birçok kâğıt ve işlemlerden kurtulmak ile mümkün olabilecektir.

Eğitim Oranındaki Düşüklük :

İleri bir memleket ile, Brezilya gibi çeşitli alanlarda henüz ilerleme devresine girmiş bir memlekette İdarî reform uygulamasında en önemli farklılığı, devlet memurlarının eğitim seviyeleri ve mantaliteleri teşkil eder. Gelişmiş memleketlerin çoğunda memurların eğitim seviyesi en az lise derecesindedir; halbuki Brezilya’da devlet memurlarının % 50’si lise tahsili görmemişlerdir. Brezilya’da yayınlanan bir derginin memurlar üzerinde yaptığı araştırma sonuçları şöyledir : % 2’si bitirdiğı okul derecesini cevaplamamış; % 12’si okula hiç gitmemiş; % 21 i İlkokula gitmiş, fakat bitirememiş; % 31’i ilkokulu bitirmiş; % 13’ü orta okula gitmiş fakat bitirememiş; % 15’i orta okulu bitirmiş; % 13’ü liseyi bitirmiş ve bir kısmı üniversiteye devam etmiş; sadece % 2’si üniversite diploması almıştır.

(3) Despachante, mahallî dilde, bürokratik kıvrıntıların gizli yollarını çok iyi bilen kimselere verilen isimdir. Adeta bir meslek haline gelmiştir. Bu iş takipçileri, yüksek ücretler karşılığında, bir vatandaşa, halli imkânsız olduğı ifade edilen işleri, birkaç saatlik kısa süre içinde çözümleyebilmektedir. (YAZAR)

Halen Brezilya nüfusunun % 52 si okur yazar değildir. İlkokula devam eden her bin Brezilyalı ilkökul çocuğundan, sadece yirmisi üniversiteye girme şans ve olanağına sahiptir. (Binde yirmi). Daha kötüsü, her yıl üniversite mezunlarının çok az bir kısmı, sadece belirli işlere (büyük şehirlerdeki) talip olarak aralarında, rekabete girişmekte; artan mezunlar, taşradaki yeni kuruluşlara gitmek istememektedirler. Örneğin, Brezilya'da 17.000 kadar ekonomi tahsili yapmış üniversite mezunu olduğu halde, bunlardan sadece 4.000 i, kendi meslekleriyle ilgili görevlerde çalışmaktadır. Her yıl 2.000 den fazla yeni ekonomist de üniversiteyi bitirmektedir. Bu probleme karşı, Brezilya'da ortaya çıkan davranış şekli, üniversite mezunlarının sosyal ve kültürel seviyelerine verilen yüksek değeri, teknik öğretime nazaran oldukça düşürmüş bulunmaktadır.

Bugün Brezilya üniversiteleri derin bir buhran içindedirler ve bunun başlıca üç nedeni vardır : Birincisi, profesörlerin çoğu «part time» çalışmakta, zamanlarının ve enerjilerinin arta kalan büyük kısmını öteki kuruluşlara harcamaktadırlar; İkincisi, öğrenciler «entelektüel tembellik» ve aylıklık havası içindedirler; ve üçüncüsü de üniversite profesörü yetiştirecek doktora (ihtisas) çalışmaları mevcut değildir. Bunun sonucu olarak da, gerek öğretim üyeleri, gerek öğrenciler arasında bir «üniversite mantalitesi» teşekkül etmemiştir. Kaybedilmiş olan bu mantalitenin kazanılma yollarını araştırma, Brezilya için önemli bir tartışma ve diyalog arzusu olarak ortaya çıkmaktadır,

Şehirsel Nüfusun Hızla Artışı :

Yeni gelişmekte olan birçok memleketlerde olduğu gibi, Brezilya'da da girilen İdarî reformlar, eğer toptan kalkınmanın bir parçası olarak hazırlanmamış ve ekonomik, politik ve sosyal gelişmeleri nazara almamış ise, başarısızlığa uğramaya mahkûmdur. Brezilya'da, şehirsel, nüfusun devamlı surette artışı, devlet memurluğu özeme zorunda kalmışlardır, Yeter becerilere sahip olmadıkları ve kalifirinde olumsuz etki yapmıştır. «Yeni gellerler»in çoğu, gecekondu (fevelas) denen, ulaşım imkânları zor ve yetersiz barınaklarda yerleşme durumunda bulunmadıkları için, endüstri sektörüne girememişlerdir. Bugün Brezilya'da çalışan iş gücünün, sadece yüzde 8 ilâ 10 u endüstri alanında istihdam edilmektedir. Endüstri sektörünün dışında kalan iş gücü, küçük ticaretin ve el san'atlarının sınırlı imkânların zorlamakta ve geri kalanı da, esasen son derece yükü hâle gelmiş bulu-

nan devlet dairelerinde çalışmayı tercih etmektedir. «Devlet Baba» ise, babayani bir himaye ve adeta bir sosyal yardım duygusu içinde, yetişme bakımından çok yetersiz olan kimseleri, memur olarak istihdam etmektedir. Bu bakımdan, toprakla uğraşan çiftçileri, kendi bölgelerinde alıkoyacak bir ziraî reformun, Brezilya İdarî reformu ile birlikte yapılması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bugün mevcut olmakla beraber, esasında hiçbir fonksiyonu kalmamış olan birçok memur kadrolarını tasfiye edebilmek için, bu gibi ucuz iş gücünün istihdam edileceği yeni çalışma alanlarına ihtiyaç vardır. Devamlı şekilde artan insan gücünün, mahdut endüstri içinde eritilmeye çalışılması yerine, memleketin ekonomik büyüme oranını hızlandırmak, bir çözüm yolu olabilir. Yukarıda da bir ara bahsedildiği gibi, memleket ekonomisinin, şehirlere dalgalar halinde gelen akım kontrol altına alamamış olması, sonuç olarak, İdarî mekanizma üzerinde — yeni gelenlere iş bulma konusunda — korkunç bir baskı yaratmaktadır. Bunun yanında, yukarıda değinilen koşulların doğurduğu sosyal dengesizliği daha da şiddetlendiren ve ekonomik gelişmenin çevresinde yoğunlaşan diğer bir insan grubu da : son yıllarda üniversiteleri bitirenlerdir. Raul Prebisch'in, iktisaden yeni gelişmekte olan tüm ülkeler için belirttiği şu durum, Brezilya'ninkine de tamamen uymaktadır :

«Yunanistandaki trajik oluşumun önlenememiş olması, her an patlamaya hazır bulunan iki unsurun sosyolojik olarak bir arada yaşaması (Co - existence) gibi bir durumu hazırlamıştır. Bir taraftan, üretici çalışmaların yeter derecede eritemediği ve her an patlayabilecek unsuru teşkil eden iş gücü; öte yandan da, aynı derecede iniflâk etmeye hazır1 olan ferdi teşebbüsün, hareketli, kovalayıcı fakat ekonomik bakımdan oldukça faydasız olan çalışmalarıyle, kendisini tatmin edecek yolu bir türlü bulamayan ihtirasları.. İster iç, ister dış menşeli olsun bu iki ayrı birikimi fitilleyecek herhangi bir olayın, son derece ciddi' hatta trajik bir durum yaratması, kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.» (4)

Katı Sosyal Bünye :

Ülkenin keşfedilmesinden bu güne kadarki bütün Brezilya tarihini, sosyolojik açıdan, belli başlı iki devre içinde görmek mümkün-

(4) Raul PREBISH, «Trade : Sorrow and Concern» in International Development 1966, ed. H. W. Singer et. al. (Dobbs Ferry, New York : Oceana Publications, 1967), p. 9.

dür : Getulio Vargas'tan önceki ve sonraki devre... 1930 yılına kadar Brezilya, üç ayrı kısımdan meydana gelen elit bir zümre tarafından yönetiliyordu : Bunlar, arazi sahibi lordların meydana getirdiği bir oligarşi zümresi (ki bunların menfaatleri, Partido Social Democratico «Sosyal Demokrat Parti» listesindeki adaylar arasından seçilen Kongre üyelerince temsil edilmekteydi); İkincisi kilise; üçüncüsü de bürokrasi'den ibaret bulunuyordu.

Daha sonraları elit zümrenin bu sosyal bünyesi değişmiş ve halen iki grup haline gelmiştir : Bunlar ise, profesyonel askerler ve ekonomik strateji plânlamacılarıdır.

Daha önceki elit zümre idaresi devrindeki katı sosyal bünye, yeni kabiliyetlerin ortaya çıkmasını önlemiş ve önemli devlet hizmetlerinin, arkası olanlara bir «lütüf» şeklinde dağıtılması sistemini ısrarla korumuştur. Fakat, bürokratlar ve seçimle iş başına gelenler yavaş, yavaş gerçek kudretlerini kaybetmişler, bir çeşit «yarı - elit» role sahip olmuşlardır. Bunlar, hernekadar, hukukî ve bünyevî yetkileri bakımından, nazari olarak idareci elit zümrenin bir parçası gibi görünürlerse de, mevkilerini, gerçek kuvvet sahiplerinin arzularını yerine getirmek suretiyle muhafaza edebilmektedirler.

Bununla beraber, elit zümrenin yapısında meydana gelen bu değişiklik, katı sosyal büneyi, az da olsa etkilemiştir. Buna rağmen, bu gün dahi, bir Brezilyalı, devlet memurluğuna, yüksek yetenekleri değerlendiren bir sınavdan geçme yerine, iyi bir «padrinko» (5) nun yardımı (torpili) ile, çok daha kolayca girebilmektedir.

İşsiz ve Aylak Memurlar :

1969 yılı Martında kabul edilen bir kanunla, bulundukları pozisyonun lâğvedilmesi dolayısıyla «gayrı _ aktif» oldukları kabul edilen bütün devlet memurlarına, hizmet süreleri ile orantılı bir ücret ödenmesi öngörülmüştür. Kanun bu ücreti, erkek memurlara her hizmet yılı için, son maaşın 1/35 i; kadın memurlara da 1/30 u olarak tesbit etmiştir.

1968 Mayısında çıkarılan diğer bir kanun da, fonksiyonunu kaybetmiş ve tamamen gereksiz hale gelmiş olan 290.000 devlet memuru-

(5) Padrinko, mahallî dilde «Vaftiz babası, manevî baba», manasına gelip, koruyucu, destekleyici (bizdeki torpil gibi) için kullanılmaktadır. – Yazarı

runa, kendi arzularıyla ve üç yıllık bir süre zarfında işinden ayrılmalari halinde, maaşlarının % 50 sinin ödenmesini kabul etmektedir. Bu iki kanun, halen Federal Devlet bütçesinin % 60 mı yiyen İdarî mekanizmanın masraflarını daha da artırarak, hizmetin maliyetini yükseltmiştir. Bu iki kanunun çıkarılmasıyla elde edilmek istenen tasarruf, bir türlü gerçekleştirilememiştir. Zira., işsiz memurların görevden çıkarılması, gerçekte iyi yetişmiş uzmanların tatminkâr mevkilere alınmasını sağlama amacını taşıdığı halde, uygulama böyle olmamış, işsizlerin ayrılmasından sonra dahi, birçok sıra memurunun yeniden işe alınması, yetişmiş, elemanların ihtiyaç olan yerlere atanmasını önlemiştir.

Askerlerin Faaliyet ve Etkisi :

200 no : lu kanun, onu formüle eden ve kanunlaştıran hükümetten farklı diğer bir hükümet tarafından uygulama alanına konmuştur. Bu hal, özellikle Brezilya'nın İdarî ve politik hayatında önemli bir anlam taşımaktadır; zira birçok hükümetlerin projeleri, yeni «kudret sahipleri»nin iş başına gelmesi ile, uygulama değerini yitirmektedir. Burada sözü edilen Kanun'la öngörülen reformun devamlılık göstermesi, bir bakıma da, halen memleketin içinde yaşadığı «devrimci çağ» ı birlikte hazırlamış ve gerçekleştirmiş olan Castelo Branco ve Costa e Silva hükümetlerinin genel ideolojilerinden doğmaktadır. (6)

Memleketteki politik gelişmeleri olumsuz yönde etkileyen, fakat genel kalkınmaya yardımcı olan diğer bir faktör de, profesyonel askerlerin, kudret sahibi elit zümre içine aktarılmasıdır. Hernekadar bazı bilim adamları, Lâtin Amerika çevresinde, politik gelişmelerle sosyo - ekonomik gelişmelerin bir arada oluştuğunu belirtiyorlar ise de, Brezilya'da (ve belki de diğer Latin Amerika ülkelerinde), aske-

(6) Bu makalenin kaleme alınmasından hemen sonra, 29 Ağustos 1969 tarihinde silâhlı kuvvetlerin üç dalının (kara - hava - deniz) darbesi ile, Costa e Silva iktidardan düşürülmüştür. Ekim ayında da bu askerî cunta, tanınmamış bir ordu komutanı olan General Emilio Garrastazu Medici'yi, Brezilya'nın yeni Başkanı seçmiştir. 1967 Anayasası 58 adet ek ve tadillerle, değiştirilmiş ve bu değişiklikler, genellikle politik hayattan sivillerin uzaklaştırılması şeklinde olmuştur. Brezilya Anayasasında, ilk olarak, yıkıcı hareketler için ölüm cezası konmuştur. Yumuşak başlı Kongre üyeleri sağlamak üzere, üye adedi, 400 den 280 e düşürülmüş ve her üyenin 2 yıllık devreden sonra, tekrar seçilmesi önlenmiştir. YAZAR.

rî kuvvetlerin — Anayasal devlet seklini biraz zedeleyerek — idareyi ele almalarının, siyasi gelişmeleri engellemekle beraber, bir kısım sosyo - ekonomik gelişmeleri hızlandırdığı, ileri sürülebilir. Askerî kuvvetlerin, bu gibi dönemlerde, memleketin toptan kalkınmasında olumlu bir rol ifa ettiği, aşırı sol hariç, bütün politik çevrelerce kabul edilmektedir.

Brezilya ordusu, halen kendisine ayrılan ödeneğin % 30 unu, gayrı - askerî sosyal projelere harcanmaktadır. Kara ve demir yolları yapımı yanında, kara kuvvetlerinin bazı birliklerine, üretim alanında çalışma görevi vermektedir. Hava kuvvetleri, halen, geniş bir alana yayılmış olan ülke birliğinin sağlanmasında etkisi bulunacak olan uçakların yapımına başlamıştır. 1968 yılında, tamamen Brezilya yapısı olan uçaklar, başarı ile deneme uçuşları yapmışlardır. Hava ulaşımını ön plâna alan Brezilya'daki gelişme, diğer ülkelerinin tersine bir yönde çözümlenmiştir : Yurt içindeki birçok küçük köyler, uçağı görmeden önce, onu öküz arabası zannediyorlardı. Buralara uçak, kara ve demir yolundan evvel ulaşmış ve devamlı olarak çalışmıştır. Deniz kuvvetleri de, nehir bölgelerinde, su üstü ulaşımını ge. üşürmekte ve böylece, sosyo - politik bir mübadeleyi sağlamak üzere ülkenin çok uzak bölgeleri ile, nisbeten gelişmiş bölgeleri arasında bir köprü meydana getirmeye çalışılmaktadır.

Yukarıda gösterilen örneklerle, silahlı kuvvetlerin, Brezilya'nın sosyo - ekonomik kalkınmasında oynadığı olumlu rol, onun geleneksel bir anlayışı olarak açıklanmıştır. Bunun yanında, şu çetin soru akla gelmektedir : Acaba ordu, halen elinde olan aktif politik rolü ne zaman terkedecek; sadece demokratik müesseselerin geleneksel koruyucusu ve sosyo . ekonomik gelişmelerin öncüsü olarak kalıp, prestijini bu yolda da nasıl yükseltecektir ?

SONUÇ :

Bugün Brezilya İdarî sistemi, ülke kalkınmasının taleplerine cevap verecek durumda, değildir. Bilim adamlarının ve kamu yöneticilerinin, başarılı bir İdarî reformun yapılmasını önliyen nedenlerle ilgili bütün araştırmaları, reform programlarının muhteva itibarıyla iyi tesbit edilmesi konusunda toplanmıştır. Bu durum, sözü edilen alanda araştırma yapanların, neden personel eğitimi ve reformların stratejisi gibi konular etrafında devamlı olarak dolaştıklarının sebebini açıklamaktadır. (Bu strateji memurların yetiştirilmesi, yani

kaynakları, seçilmesi, devamlılığı ve teşvik edilmesi esaslarını içine alır) Hernekadar, gelişmekte olan ülkelerdeki personel uygulamaları, kalkınma plânlarını engeller ise de, bu sonuç, o memleketlerdeki bürokrasinin (memurların) ekolojik çevrelerinden doğmaktadır. Bu çevrenin iç yüzünü ve doğuş nedenlerini iyice tesbit etmeden, onları düzeltmeye çalışmak, boşuna bir gayretten ileri gidemez,

İdarî reform, titizlikle hazırlanacak yeni kanunların çıkarılması ve bürokratik bünyenin değiştirilmesi için, politik anlayış ve uygulamalarda da değişikliği gerektirir. Bir yandan politik çalışmalar, kamu yönetiminin modernize edilmesi ve nazariyede bulunmayan bazı reformların yapılmasını hızlandırıcı yeni adımların atılmasını zorlarken ; diğer taraftan, devlet memurları mantalitesinin hızla değişmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Zira bürokrasinin verimlilik oranı, o kuruluş içinde çalışan kimselerin anlayışına bağlıdır. İdarî mekanizmanın kusurlu olduğu anlaşıncı, orada çalışan personelin, beşerî ilişki ve davranışlarının değiştirilmesi, zorunlu hale gelir. Fakat bu makalede ileri sürülen faktörler gözönünde bulundurulmadığı takdirde, Brezilya'da böyle bir teşebbüse geçmenin son derece güç olacağına inanıyorum.

METROPOLİSLER İÇİNDE

Baskı Grupları ve Politika (1)

Özetleyerek Çeviren :

Orhan ZAİM

Tetkik Kurulu Müşaviri

GİRİŞ

Uygun bir idare kurulması halinde, büyüyen metropoliten alanların problemlerinin pek basit bir tarzda çözüleceği yolunda, bazı politikacılar ve idareciler arasında. hakim bir kanaat mevcuttur. Maksada uygun bir örgüt, prensipleri iyi tayin olunmuş ekonomik ve becerikli bir idare, bu alandaki yeniden düzenleme hareketlerinin amacını teşkil eder. Ancak yakın yıllarda, bu çeşit reform eğilimine karşı, yenilik taraftarları arasında bazı şüphelerin belirdiğini de ifade etmek gerekir. Genellikle idarelerin şekli yapıları üzerinde durma eğiliminde bulunan sosyal bilimler uzmanları, şimdiki mahallî politikanın oluşumu üzerinde incelemeler yapmaya da başlamışlardır.

Sosyal politikanın nasıl biçim aldığını, yapısının ve şeklinin ne olduğunu anlamının önemi ortadadır, ve son günlerde İlmî araştırmaların esası tamamıyla bu alana yönelmiştir. Mahallî idarelerin politikası nasıl oluşur ve problemleri nasıl çözümlenir? Bu oluşuma etki yapanlar ve katılanlar kimlerdir? Politik sistemi etkileyen önemli unsurlar ve değişkenler nelerdir ? Bu sorular, metropoliten toplumun ve onun idaresini karışık ve şaşırtıcı faaliyetleri ile ilgili olan hemşehrilerin karşılaştığı temel sorunlardan birkaçıdır.

Sosyal bilimler uzmanları metropolislerdeki politik sistemi değişik yollardan incelerler. Bazıları bunu, halkın oyunu kazanmak için politikacıların yaptığı bir mücadele olarak kabul eder. Diğerleri ön-

(1) The Metropolis. John. C. Bollens/Henry. J. Schmandt. Harpers and Row, Publishers, Incorporated. New York P. 183.

çelikle, hemşehrilerin önemli ihtiyaçlarını karşılamak için, teşkilâta geliştirmek ve iyileştirmek imkânı olarak anlarlar. Başkaları ise, bireylerin, grupların, kuruluşların birbirlerini etkilemeleri sonucu, mahallî politikanın oluştuğunu kabul ederler.

Bu görüşlerin hiç biri yanlış değildir. Bir politik kararın oluşumunda bu etkenlere veya bunların değişik karışımlarına rastlamak mümkündür. Anılan görüşlerin her biri, değişik metropolis teorisi kavramından gelse bile, oluşumlar incelendiğinde yukarda sayılan yaklaşımlardan her biri ayrı bir mihrak teşkil eder ve önem taşır.

Mahallî politikanın oluşumunda, sistemin patalojisine, bireylerin oynadığı değişik rollere, bürokrasinin işleyişi yanında toplum içinde mevcut çıkarların ve baskı gruplarının önemini anlamaya gayret sarfedilmelidir. Aksi takdirde varılan yargılar körün taşının denk geldiği yerin, hedef olduğunu savunmaya benzer.

Teori ve metod üzerindeki tartışmalar ne olursa olsun, bu görüş çürütülemez gibi görünmektedir. Metropoliten alanlarda (Federal toplumlar gibi) birbirini etkileyen faktörler arasında, bir sosyal ve politik sistem yaşamaktadır. Mahallî politika, bu ortamın içinden şu ya da bu biçimde doğar. Ortaya çıkan politik karar, halkın çıkarlarına uygundur veya değildir; mantıkî olabilir veya olmayabilir. Niteliği ne olursa olsun, varılan karar ve politik düşünce, bağımsız veya yarı bağımsız idarelerin, ilgili grupların ve bireylerin etkileri sonucudur. Bütün metropol alana yaygın bir idarenin bulunmadığı bu gibi yerlerde, mahallî politikanın doğuşu başka türlü bir karakter göstermez.

Genellikle her zaman metropoliten politik sistem, çeşitli mahallî idarelerin bir araya geldikleri idare içinde tahakkuk eder. Kararlar yapıladursun, mahallî idareler bu alanlarda her zaman mevcuttur ve bu idareler, hemşehrilerine, günlük yaşantıyı sürdürmek için zorunlu hizmetlerin arzına, problemleri çözmeye veya azaltmaya, hizmetleri yaymaya ve iyileştirmeye çalışmaktadırlar. Tutulan yol belki istenilen seviyede başarılı değildir; ya da hemşehrileri tatmin etmeyecek kadar pahalıya mal olmaktadır.. Bu konular ayrıca tartışılabilir; ama gerçek şudur ki, metro alanlarda mahallî idareler vardır ve daima mevcut olacaktır.

1 — İDARENİN YAPISI :

Yukarda da işaret edildiği gibi, metropoliten alanlarda, bir tek otorite tarafından kontrol edilen, standart bir idare şekli yoktur. Bu tüzel kişilik, bağımsız ünitelere gevşek bağlarla tutturulmuş bir idare şeklidir ve şehirlerin, birliklerin hudutları içinde, oldukça kısıtlanmış yetki ve görevlere sahiptir.

Bazı kimseler bir metropoliten alanın bir elden veya birçok elden idare edilmesine önem vermeyebilirler. Ancak konuya daha geniş bir açıdan bakıldığında meşgalenin sanıldığından daha önemli olduğu ortaya çıkacaktır. Bir metropoliten şehir ister bir elden ister birçok elden idare edilsin her birinin ayrı fonksiyona ve karakteristiğe sahip birçok parçaların bir araya gelmesiyle ortaya çıktığı görülür. Her ünitenin ayrı ekonomik ve sosyal çıkarları, etnik yapılan, çeşitli alışkanlıkları, değişik kıymet hükümleri, amaçları, talep ve ihtiyaçları vardır. Metropoliten içinde belediye ve köylerin birleştirilmesi, bu parçacıkların (sub - unit) problemlerini, baskılarını ve karakterlerini ortadan kaldırmayacaktır. Belki, idarenin birleştirilmesi, kaynak ve ödeneklerin daha iyi kullanılmasına ve daha iyi kontrol edilebilir bir örgütün vücut bulmasına imkân vereceği düşünülebilirse de, sonuçtan emin olunamaz.

A) «Birleşik Şehir» ve «Ayrılıklar Şehri» :

Yukarda anlatılanları izah için, sosyal ve ekonomik durumları aynı ve fakat daire cihazları birbirinden farklı, hayalî iki metropoliten mıntıkanın mevcudiyetini kabul edelim.

Bunlardan birincisine «Birleşik Şehir» ismini verelim ve şehir - kırsal bölge (City - County) idarelerinin tek elde toplandığını, mıntıka içinde tek bir okul birliğinin (school - district) mevcudiyetini kabul edelim.

İkincisine de «Ayrılıklar Şehri» diyelim : Merkezi şehir etrafında — İstanbul ve İzmir’de olduğu gibi — birçok belediyelerin halkalandığını, sayısız okul ve özel birliklerin (Special District) mevcudiyetini kabul edelim. Her iki metropoliten alanda ela sanayi kuruluşları vardır. Her iki mıntıkaya da, çoğunlukla Amerikanın güney eyaletlerinde ve kırsal sahalarda yaşayan, belli mesleği olmayan zenci göçmenlerin geldiğini düşünelim. Her iki şehirde de yeni

gelenler, merkezi şehrin kiralari düşük olan eski mahallelerine üşüşeceklerdir.

Göçler sonucu, merkezi şehirde oturan, varlıklı beyazların, şehir dışına, yeni kurulan banliyö şehirlerine taşındıkları görülecektir. Her iki merkezi şehirde mevcut alış - veriş merkezleri, banliyöde kurulan alış - veriş merkezlerinin rekabetlerini şiddetle hissedecek, şehrin eski mahalleleri kararacak, fenalaşacak, sosyal problemler çoğalacak, şehirleşmenin bilinen baskıları buralarda da duyulacaktır. Hülâsa «Birleşik Şehir ve «Ayrılıklar Şehri» fiziki sosyal ve ekonomik bakımdan birbirine benzeyecek, ancak idareleri birbirinden tamamiyle farklı olacaktır.

İki idare arasındaki benzemeyişin sonucu ne olacaktır? Bu halde metropoliten idarelerin gayelerine erişmesi bakımından aklımıza yüzlerce soru gelir. «Ayrılıklar Şehri» ne nisbetle «Birleşik Şehir» de arazi kullanışı (land use), mıntıkların tahdidi (zonning) ve plânlama bakımından, şehirleşme daha cazip ve iyi olabilecek midir? Birleşik şehirde ekonomik gelişme, diğer şehre nisbetle, daha çabuk ve kolay mı olacaktır? Eğitim, yerleşme, iş bulma imkânları ve ırk problemleri birinde daha az, diğerinde daha çok mu olacaktır? Ayrılıklar şehrine oranla, birleşik şehirde beledi servisler daha iyi mi çalışacaktır ?

Hiç kimsenin hayali bu iki şehrin, yakardaki sorularını mantiki olarak cevaplandırması beklenemez. Böyle sorulara karşılık verecek olan kişi, meseleyi yalnız örgüt noktasından değil, oluşumlar yönünden de ele alacaktır. Ancak konu muhayyel de olsa, bazı gerçeklere ve esaslara dayanılarak bu sorular cevaplandırılabilir. Ne yazık ki, idarenin şekli ile metropoliten faaliyetler arasındaki ilişkiler pek az bilinmektedir; ve bu konuda amprik bulgular yerine, gösterişli sözler sahayı kaplamaktadır. Soruların cevabı, belli bilgiden yoksun ve genellikle görünüşe dayalıdır. Bilginin azlığına rağmen biz, «ayrılıklar şehri» ile «birleşik şehrin» amaçlarına göre idare şeklinin bazı cephelerini incelemeye gayret edeceğiz,

1. Plânlama ve Gelişme :

Koordine edilmemiş ve plânsız şehirleşmenin mahzurları geniş olarak bilinmektedir. Ayrılıklar şehri ve birleşik şehrin her ikisi de bu problemle yüzyüzedir. Birleşik şehirde böyle bir problemin çözülmesinde zorluk beklenmemektedir. Plânların hazırlanması ve

uygulanması, bir idarenin sorumluluğu altında olduğuna göre, ilim ve akıl yoluyla, iyileştirme veya geliştirme için gerekli vasitalara sahiptir.

S.M.S.A. (2) içindeki ayrılıklar şehrine gelince ; plânlama ve gelişme konusunda, bir değil, her biri kendi coğrafi hudutları içinde bağımsız birçok üniteler mevcuttur. Bu manzaraya göre birleşik şehirdeki intizam yerine, ayrılıklar şehrinde kaos olağan ve mantıkî bir sonu; olarak ortaya çıkar.

İdarelerin yapısına ve ona bağlı olarak gelişmeye her iki şehirde daha yakından baktığımızda, yukarda vardığımız yargının geçerliğinde bazı şüpheli noktaların bulunduğunu görürüz. Birleşik şehir, uzun ve birçok politik manevralar sonucu bir nazım plân kabul etmiştir. Bütün alanı kapsayan bu plânın çeşitli yönleri ve uygulamaları, (oturma, ticaret, sanayi v.b. bölgelerinin tesbiti ve başlıca yatırımları geliştirme projeleri), çıkarları olanlar ve gruplarla yapılan pazarlıklar sonucu ortaya çıkmıştır. Şehirdeki alış - veriş merkezindeki tüccarlar, buraya bir ekspres yol yapılmasını sağlamış ve banliyöde kendileri ile rekabet edecek alış - veriş mıntıklarının doğmasını, «zonning» yapılırken önlemiş, büyük arazi sahiplerinin çıkarlarına uygun olarak banliyödeki sanayi ve oturma mıntıklarını tanzim ederek, arazinin değerlerini değiştirmeye muvaffak olmuşlardır. Belki de bu baskı gruplarının etkisiyle, belediye meclisi orijinal «land - use» plânlarını biçimsiz bir hale sokmuş olabilir.

«Ayrılıklar Şehrinde» ise aynı süreç, her kasaba içini ayrı biçimde sonuçlanmıştır. Yalnız buradaki pazarlıklar bütün metropol alan şamil değildir ve ünitenin kendi içinde cereyan eder. Çeşitli üniteler içinde ayrı ayrı kabul edilen «zonning» plâni, komşu şehre de zarar verebilecek bir karakter arz etmektedir. Böylece bir şehrin ikametgâh olarak kabul ettiği bölgenin, hudut komşusu şehir tarafından sanayie tahsis edilmesi mümkün hale gelmektedir. Yahut iki şehirden birinde dört, diğerinde iki şeritli olarak inşa edildiğine rastlanabilir. Tabii ilerde, bu yolun dört: şeride çıkartılması için diğer şehrin ne para ayırdığı, ne de böyle bir arzu izhar ettiği görülmüş şeylerden değildir. Anlaşılabacağı üzere bu gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür.

(2) S.M.S.A. : Standart Metropolitan Statical Area, Federal İstatistik Enstitüsü'nün, nüfus ve diğer faktörlere göre (henüz metropoliten idare kurulmuş) Metropolitan alan kabul ettiği mıntikalara verilen kısaltılmış isim.

Tek taraflı hareket eden belediyelerin bu tip davranışlarını kısmen olsun durduran ya da kötü tesirlerini azaltabilen faktörler ve baskılar da mevcuttur. Belediye yetkilileri arasında resmî olmayan ilişkiler müşterek hareket etme düşüncüsü, yolların inşasında kaza ve eyaletin tutumu bu faktörler arasındadır. Satış merkezlerinin kurulmasında verimlilik (feasibility) aranması, arazinin kullanılmasını önemli şekilde etkilemektedir. Örneğin bu müteahhit, sanayi bölgesinin yanına lüks yapılar yapmak istemeyecektir. Mütevazı evler, arazi değerlerinin yüksek oluşu nedeniyle, lüks yapıların yakınına kurulamayacaktır. Sanayici, demiryolları ve şehirlerarası yollarla bağlantısı olmayan ve daima problem getirecek ikametgâh bölgeleri arasına fabrikasını kurmak istemeyecektir.

Gerek «ayrılıklar şehrinde», gerek «birleşik şehirde» benzer kuvvetler ve baskılar aynı şekilde çalışacaktır. Sonuç olarak, idarelerin bünyelerinde farklılık, yukarda sayılan baskı grupları ve faktörler karşısında, imar plânında, «zonning» ve geliştirme plânlarında — herkesin sandığı gibi — büyük farklılıklar doğurmayacaktır. Politikanın içinde plânlamaya itibar olunmaz. Plânlar, — belki de — şehircinin masasında caziptir. Şehir ister birleşik bir idareye sahip, ya da ayrı ünitelerden müteşekkil bulunsu, imar plânlarının kabul ve uygulanması, politikanın cirit attığı en sert ve yoğun alandır. «Birleşik Şehir», beldenin büyümesi ve gelişmesini akli bir yoldan, imar örgütü eliyle gerçekleştirirken, ayrılıklar şehri bu sonucu almak için pek çok uğraşmak zorundadır. «Birleşik Şehirde» pazarlıklar, kuvvetler dengesi ve mahallî çıkarlara uygun olarak götürülürken; «ayrılıklar şehrinde» pazarlıklar iki veya daha çok belediye arasında cereyan eder ki, anlaşma şansı çok daha azdır. İmar örgütünden mahrum «ayrılıklar şehrinde», metropolis alanı kapsayan bir plân yapıp kabulü, ekonomik baskının gerçeklerine ve talihe kalmış bir iştir. Bu baskılar, sistemi ayakta tutar. Birleşik metropoliten idarelerde bu problem, faziletle ele alınırsa, daha değişik sonuçlar verir.

2. Diğer Hizmet Alanları :

Bu hayalî iki metropoliten şehrin diğer fonksiyonlarını da mukayese etmeye devam edebiliriz. Acaba zenciler, birleşmiş şehirde is-

tedikleri mahallede oturabilecekler midir? Bu soruya verilecek cevap, her iki şehirde de zenciler Chetto'larda (3) oturmak zorunda kalacaklardır.

Eğitim imkânları her iki şehirde nasıl olacaktır? Birinde tek okul birliği diğerinde bağımsız okul birlikleri olmasına rağmen, her iki metropolisde de okulların imkânları ve niteliklerinde farklılıklar olacaktır. Sosyo ekonomik bakımdan güçlü olan muhallerdeki okulların kalitesi elbette diğerlerinden yüksek olacaktır.

Birleşik idarenin bulunduğu şehirde, beledî hizmetler ve tesisleri daha mı iyi çalışacaktır? Bu sorunun cevabı şüphesiz ki «evet» olacaktır. Ancak «ayrılıklar şehrinin» varlıklı mıntıklarında da aynı manzaraya rastlayabiliriz. Bu sorular böylece uzayıp gider ve cevaplar da örgüte ve orada yaşayan toplumun karakterine göre değişir.

B) Nüfuzun Çeşitleri :

Politika, ister millî ister eyalet veya mahallî idare seviyesinde olsun, halkın ihtiyaç ve isteklerini, idarenin politikasına ve icraatına aktarır. Politik baskılar, «Kim neyi, ne zaman ve nasıl» elde eder şeklinde mütalâa edilmemeli ve onun kanunların yapılışında ve uygulanmasındaki önemi, kudret ve nüfuzu küçümsememelidir. Bir «zoning» veya inşaat standartları yönetmeliği, idarenin, halkı temsil edildiği seçimle gelen, yasama organlarınca, tedvin edilir. Bu kaideleri biçimleyen ve uygulayan yalnız belediye meclisleri, başkanlar!, encümenleri, şubeleri değildir; aynı zamanda birliğin ve reka-

(3) Ghetto : 13. asırda kıta Avrupasında yahudilerin, gönüllü olarak bir arada yaşamak düşüncesi ile yarattıkları mahallelere verilen isimdir. 13 asırdan sonra bu ayrı mahallede yaşama zorunluluğu, Resmî makamlarca da onaylandı. Bu zorunluluk dinî inançlardan doğmakta idi ve yahudiler arasında büyük bağlılık vardı.

Bugün A.B.D.'lerinde Ghetto'lar genellikle etnik gurupların ve öncelikle zencilerin oturdukları mahallere verilen isimdir. Zenciler başka bir mahalleye yerleşme imkânına sahip olmadıkları için bu mahallelerde yaşamaktadırlar. Kanunlarda bir zorlama olmamasına karşılık, beyazlar başka mahallerdeki evlerini onlara kiraya vermemek için aralarında vardıkları anlaşma bu zorunluğu yaratmaktadır. Ghetto'lar A.B.D.'herindi Sosyo - ekonomik bakımdan en alt tabakayı temsil eder ve bakımsız mahallelerdir.

(Çevirenin Notu : Kaynak, Encyclopedia International)

bet halinde bulunan grupların, bireylerin baskılarının katkılarını da hesaba almalıdır. Ticaret odası alış - veriş merkezinin daha iyi aydınlatılmasını talep ettiğinde veya konan bir «zonning» tahdidini mülk sahipleri protesto edince baskı açıkça ortaya çıkmış olur. Ama bir içki satış ruhsatı verilirken, açık bir göreve yapılan atamada, bu baskı açıkça, görülmez.

Bazan mahallî idareleri kimlerin idare; ettiği sorulur. Bu soru ile, sahnenin arkasında bazı bireylerin ve grupların bulunduğu ve varılan kararların bunların etkisiyle doğduğu ima edilmek istenmektedir. Son yıllarda sosyoloji ve sosyal bilimler uzmanları konuya eğilmişler ve mahallî idarelere etki yapan baskı gruplarının rolünün şeklini araştırmaya başlamışlardır. Bu uzmanların teknikleri ve konuya yaklaşımları değişik olabilir; ancak gayeleri aynıdır. (Yani bir belde içinde, işlerin ne surette yapıldığının ve yürütüldüğünün anlaşılması.) Araştırmanın amacı, başlıca aktörlerin kimler olduğunun öğrenilmesidir. Kimler liderdir? Kimler nüfuz ve kudrete sahiptir? Bunların kamu kuruluşlarına veya yarı resmî kuruluşların kararlarına nasıl etki yaptıkları incelenmektedir. Aşağıdaki örnekler bu tip araştırmaların sonuçlarıdır.

North Caloriha Üniversitesi profesörlerinden F. Hunter Atlanta'da 1953 yılında yaptığı bir araştırma, evvelâ mahallî politikayı etkileyen halk ve hükümet liderleri ve iş. adamlarından mürekkep bir liste yapmış ve mahallî şartları pek iyi bilen altı yargıçtan müteşekkil bir panelde bu listedeki şahısların rolleri tartışılmıştır. Bu tartışma sonucu, hiyerarşi'nin başında bir elin parmakları kadar sayılı şahsın bulunduğu anlaşılmıştır. Bu şahısların çoğunluğu ticarî ve sınıî işletmelerin başıdır ve bazı gruplar üzerinde devamlı hakimiyet tesis ettikleri ve bu grupları kullanmak suretiyle mahallî politikayı etkiledikleri görülmüştür. Araştırmacının vardığı sonuca göre, onların rızası alınmadan hiç bir projenin gerçekleştirilemeyeceği anlaşılmaktadır.

İkinci bir araştırma, politik bilimler uzmanı Robert Dahi tarafından New Haven'da yapılmış ve izlenimlerini 1961 yılında «Kim i İare ediyor?» (Who Governs?) isimli kitapta açıklamıştır. Araştırmacı Hunter'den daha başka bir metod kullanmış ve değişik bir yargıya varmıştır. Ona göre, liderlerin mahallî politikadaki nüfuzları, en iyi şekilde, toplumun vardığı kararlarda erimiş bulunan etkenlerin izlenmesi ve tahlili ile anlaşılabilir. Onun bu yaklaşımı özetlenirse, sonuçların alınmasındaki etkiler, kimin lider olduğu konusunda

ki kanaatlardan daha önemlidir. New Haven’da. Dahl’ın yaptığı tahlillerde, her iki partinin, şehrin yenileştirilmesi, belediye başkan adaylarının tesbiti ve eğitim konusunda, yedi seçimle varılan on altı kararı incelemiş ve böylece bir sonuca ulaşabilmiştir.

Hunter’in çok merkezileşmiş ve adeta tek elde toplanmış nüfuz kudretine karşılık Dahi, New Haven’de çok ellere dağılmış bir nüfuz sistemi olduğunu müşahade etmiştir. Toplum meselelerinde değişik, roller oynayan kişilerin, nüfuzlarını belli konularda ve oldukça sınırlı bir alanda kullanabildiklerini ve kendilerini ilgilendirmeyen konularda, böyle bir nüfuza sahip olmadıklarını tesbit etmiştir. Eğer sorun, şehrin yenileşmesi ise, bazı kişiler bu sorunu kontrole çalışacaklar ve böylece bir mes’elede değişik liderlerden müteşekkil bir koalisyon sorunu ele alacaktır. Bu tipte iş adamları, şehir sorunlarını kontrole çalışan diğer altı baskı grubu arasında yer almaktadır, ve bu kişiler güneydeki gibi hakim bireyler olmaktan, çok uzaktır.

Edward Banfield; diğer bir sosyal bilimler uzmanı, Chicago’da varılan 6 önemli karara etki yapan kişileri bulmak için yaptığı araştırmada, nüfuzlu bireylerin şehir idaresine hükmetmelerinin bir hurafe olduğu sonucuna vardı. Dahl’ın New Haven’daki izlenimlerini Banfield de teyit ediyor ve belli konularda, belli grupların ve orta çap liderlerin nüfuzu olduğunu doğruluyor ve bu kişilerin Chicago şehrini kontrole yeten gücü olmadığına İsrar ediyor. Genellikle çeşitli grupların alınan karara etkileri oluyorsa da, alınan sonuç, çeşitli etkilerin bir karışımı şeklinde ortaya çıkıyordu.

Yapılan bu araştırmalar ve diğerleri, şehrsel toplumlarda kudretin hangi ellerde olduğuna kesin bir cevap teşkil etmez. Hunter ve arkadaşları, «Şöhretlilerin» toplum kararlarına nasıl etki yaptıklarını araştırarak, nüfuzun toplum içinde nasıl bir yapıya sahip olduğunu ortaya çıkartmaya çalışmışlardır. «Şöhretliler» genellikle üst sınıfın elitleri ya da ekonomik güce sahip kişiler olarak ortaya çıkar. İkinci bir sınıf ise, birbiriyle rekabet halindeki baskı gruplarıdır ki, haberlerinin bir özelliği yoktur. Şöhretliler, kudretlerini her zaman başarıyla uygulamak şartına bağlı kaldıkları için tenkit edilirler. Başlı grupları teaorisini ortaya atanlar ise, sosyal yapı ile kudret arasındaki ilişkileri gözönüne almadıkları toplumun sadece kişilerin bir araya gelmesinden oluştuğu ve belli kararda, değişik ölçüde kudretin temsilcisi olarak kabullenmeleri ile itham edilirler. Her iki görüşün sahipleri yalnız bir noktada buluşmaktadırlar ; Her

hangi bir kararın alınmasına, normal olarak toplumun ancak pek küçük bir kısmı iştirak etmektedir.

Değişen görünümlere rağmen, olaylar demlendirilince, büyük şehirlerde ve tabii metropol alanlarda kudret, baskı gruplarının elindedir. Syracuse araştırmalarının vardığı sonuca göre, modern toplumun karışık yapısında, liderliğin de ihtisaslaştığı anlaşılmaktadır. Toplumdaki gruplaşmalar, bireylerin toplum işlerindeki nüfuz elde etmeğe hevesli olsalar da kâfi paraya, etkinin elde edilmesinde gerekli teknik bilgiye ve yeteneğe sahip değildirler.

Esasen metropoliten alandaki örgütün, parçalardan ibaret oluşu, bu idareler üzerinde fertlerin veya oligarşik bir grubun nüfuz tesisine imkân da bırakmamaktadır. Ancak nisbeten bağımsız ve küçük baskı gruplarının, perdenin gerisinden idareye nüfuz etme çabaları halen mevcuttur. Ancak yakın bir gelecekte bu gerçeğin de değişeceği anlaşılmaktadır.

II — Şehirsal Çalışmalarda Rolü Olanlar :

Metropolisleri kimler veya hangi gruplar idare eder diye sorulsa, cevap pekâlâ «hiçkimse» olabilir. Bir sosyal bilimler uzmanının belirttiği gibi, bir metropoliten alanda bütün çevreyi kapsayan idare ya hiç yoktur ya da çok zayıftır. «Genellikle bir sebebe bağlı eğilimler, zamanla yoğunlaşır ve kimsenin beklemediği sonuç alınır. Değişik etkenlerin oluşturduğu bu kararı kontrol etmek için, idarenin bir aracı yoktur. Bu oluşumun olağan seyrini destekleyecek başka bir alternatifin bulunmasının mümkün olmadığı da bilinmektedir. Modern metropolislerde bir konu üzerinde anlaşmaya varılması, çeşitli güç ve yeteneğe sahip bireylerin ve grupların, sistem içindeki faaliyetlerinin devamı sonucudur. Toplumun takdirini kazanmak için birbiriyle rekabet eden gruplar canlılığa ve ilerlemeye sebep olurlar». (4)

Metropolis içinde yaşayan kudret sahibi bireylere, kuruluşlara önem vermemiz gerekir. Ancak biz şehir ve politika alanında etkili olabilecek bireylerden daha çok, kuruluşlar ve gruplar üzerinde dikkatimizi toplayacağız. Halk daha ziyade sosyal, meslekî dinî, ekonomik ve politik alanlarda, çıkar ve ilgileri oranında biraraya gelir ve malî güçlerini birleştirir. Bunların biraraya gelmeleri, işbirliği yap-

(4) Norton E. Long «American Journal of Sociology».

maları toplum içinde, üst ve alt tabakalar arasında yer alan, daha çok sınıf nüfuzunun tezahürüdür. Bu kuruluşların çoğu, İdarî kuruluşlardan anada bir ya da devamlı tavizler koparmak için, politik hüviyet almaya başlamışlardır. Metropoliten ve mahallî idareler seviyesinde rol oynayan kuruluşların çoğu bu sınıftandır.

A) İş Adamları:

Ticaret odaları iş adamlarının birleştiği, şehrsel meselelerde uzun zamandan beri rol oynayan kuruluşlardan biridir. Ekonomik alandaki hareketleri toplum için önemli olduğu kadar, kaynak ve nüfuzları da büyüktür. Şimdiye kadar yaptığımız incelemelerden, artık iş adamlarının şehrsel meselelere yön veren tek kudret olmaktan çıktığını anlamış bulunuyoruz. Banfield'in Chicago'da yaptığı araştırmada; iş adamları, sorumluluklarına uygun olarak toplum işlerine gereken ilgiyi göstermedikleri nedeniyle kınanmakta olduğunu görürüz. Bunların, şehrsel faaliyetlere katılmalarına karşılık özel yardım derneklerinde daha aktif görevler kabul ettikleri anlaşılmaktadır. Ufak sanayi şehirlerinde ve kasabalarda alış - veriş merkezindeki tüccarlar ve sanayicilerin şehir idaresini elde tutmaları, kaidenin istisnasıdır. Ekonomik alandaki şöhretlilerin, mahallî idare işlerine ilgi göstermemelerinden, onların kudretsiz olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Bir gazeteci ve sosyal bilimler uzmanı olan Peter B. Clark'ın dediği gibi, uzun bir zaman süreci içinde mahallî idarelerin kararları incelendiğinde, işi adamlarının menfaatları icab ettirdikçe, Portorico'luları ve zencileri istedikleri yöne, sanıldığından daha çok şevkettikleri görülecektir. «Onun iddiasına göre, iş adamları ilgi duydukları mahallî idare işlerine, nüfuzlarını doğrudan değil, dolaylı şekilde kullanma eğilimindedirler. Servetin ayartıcı kudretinden ziyade, iş; adamlarının nüfuzu, başkalarına da çıkar sağlaması nedeniyle doğmaktadır. Örneğin bir politikacı, onların desteğini kazanabilmek için, arzularını kanun yolundan gerçekleştirebilir.

1. İş Adamlarının Değişen Roller:

Mahallî idareler alanında iş adamlarının rolleri eskiden bugünkü gibi pasif değildi. Çok uzak olmayan geçmişte iş adamlarının mahallî idarelerin işlerindeki rolü, politikacılarla aynı ölçüde idi. 19. asırda politik liderlerle, iş adamlarının etkileri her Amerikan şehrin

de görülebilmekte idi. Halkın düşüncü küçümseiyor, elitler sosyal ve ekonomik alanda rahatça karar alabiliyorlardı. Asrın sonuna doğru durum değışti. Sanayileşmenin sonucu şehirlerin ölçüsü büyüdü. Şehre göç çoğaldı ve yapısı kozmopolitleşti. Talepler üzerine, kamu sektörünün iş hacmi ve faaliyet alanı genişledi. Mahallî idareler, süratle büyüyen şehir ve halkın yığılan ihtiyaçları karşısında yeni bazı görevler kabul etmek zorunda kaldılar. Bu yenileşmelerin yanı sıra görevler zorlaşırken, diğer yandan da makamlar cazipleşiyordu. Şimdi sahne yeni bir tür toplum liderlerine, profesyonel politikacılara açılmıştı.

Önceleri iş; adamlarıyla yakın ilişkiler kuran ve işbirliği yapan politikacılar, bunların mahallî idarelerde oynadıkları rollerden çekilmeye başlamaları üzerine, toplum liderleri, yeni sınıflara dayanarak bağımsızlıklarını savunmaya başladılar. Liderler, mevki ve servete sığınmak yerine, sayılara dayanmak zorunluğunu duydular. Sayılan çoğalan çalışanların, göçmenlerin, az gelirlerin politikacılar ve iş adamları tarafından kabul edilmeyen talepleri, idareciler tarafından gerçekleştirilince, elitlerin toplumdaki yerleri tarihi bir sembol olarak kenara itildi. Ekonomik gücü olanlar - ve hemen hemen orta sınıf dahil - politikadan çekildi. Bugün için merkezî şehirlerde durum aynıdır. Ancak şehirle banliyöler arasında iki sınıf mücadeleye devam etmektedir. iş adamları mahallî politikadan çekildikten sonra, nüfuzlarını vatandaş toplulukları ve reform grupları vasıtasıyla en- direkt kullanmaya ve özel sosyal yardım işlerinde hakim bir rol oynamaya başladılar. Community Chest (5), Kızılhaç gibi kuruluşların idare heyetleri ve hastahaneler, onların politik faaliyet alanları oldu. Bu tip meşgaleler, iş adamlarına değışik yönden faydalar getirmektedir. Mahallî politikaya karışmadan, topluma karşı geleneksel mükellefiyetlerini bu yoldan yerine getirerek, şehrsel konularda olduğu gibi, muhalefete maruz kalmadan, itibarlarını yüksek tutma amaçlarını böylece gerçekleştirdiler. Nihayet, sorumluluk yüklenmemeleri halinde, mahallî idareler tarafından ele alınacak bu alanı, kontrolleri altında tutmak da onların başarısı oluyordu.

İş damlarının değışen tutumları, ekonomik ve politik kuvvetlerin birbirinden ayrılması sonucunu getirdi. Ayrıca kuvvetli sermayedarlar yerlerini, yurdun her yanına el atmış millî sermayenin sahip bulunduğu şirketlere terk etti. Bu tür ortaklıklarla birlikte, yeni elit,

(5) Community Chest : A.B.D.'lerinde ve Kanada'da sosyal yardım işleri için bağış toplayan bir dernek.

İş adamları ortaya çıktı. Yeni idareciler, mühendisler, ekonomik kudreti temsil ediyorlarsa da, kendilerinden öncekiler gibi toplum işlerine karışmaya gönüllü değillerdi. Meslekleri icabı bugün bu şehirde bulunan bir müdür, bir müddet sonra başka şehre nakledildiği için, mahallî meselelere pek az ilgi duyuyordu. Ayrıca çalıştıkları ortaklığın çıkarları, onların elini bağlıyordu. Bu idarecilerle, şehir idarecileri arasındaki münasebetler seyrek ve «birbirlerinin işine karışmamak» esası üzerine tesis edilmişti.

Bugün durum, «birbirinin işine karışmama» esası aynı kalmak şartıyla, biraz değişmiştir. Sanayi kuruluşlarının yer aldığı alanlarda, halkla ilişkiler bakımından ortaklıkların topluma karşı sorumlulukları çoğalmaktadır. Karşılarına bir direnme çıkmayacak olan alanlarda, ortaklıklar idarecilerini şehrsel faaliyetlere katılmaya teşvik etmekte ve şehir idarecileri ile şehrin kalkınması ve benzeri projelerde işbirliği yapmalarını istemektedir. Böylece politik alana girmeden, şehir idarecileri ile şirketlerin yöneticileri arasında yakınlık kurulmuş ve dostça ilişkiler gelişmiştir.

2. İş Adamlarının Çıkarlarındaki Ayrılıkların İdareye Etkisi :

Bu noktaya kadar iş adamlarının bir bütün olarak mahallî idarelerdeki nüfuzlarının sonucunu inceledik. Gerçekte ise manzara tamamen böyle değildir. Toplumun bizatihi kendisi gibi, iş alanı hiyerarşisine de çok taraflılık hakimdir. İş adamları arasında, diğer gruplarda olduğu gibi, esaslı fikir ve menfaat ayrılıkları vardır. Bu farklılıkların bazıları sadece rekabet ve ekonomik nedenlerle doğmaz. Mahallî programlar ve kanunlar bir iş adamı için iyilik getirirken, öteki için zorluk getirebilir. Beldeyi yenileştirme plânları bankaların ve ticarî kuruluşların işini etkileyebilir. İş merkezinde emlakî bulunan bireylerin, alanda yapılacak yenileştirme işlemleri hakkında değişik düşünceleri vardır. Ekonomik güce sahip kişiler, madalyonun iki tarafında da yer alabilir. Örneğin, iki hayır derneğinin birleştirilmesi ya da yeni bir konser salonunun yapılması bu kişinin idarecisi olduğu dernekle ilgili olabilir.

Metropolitan alanın reorganize edilmesi halinde, iş adamlarının nüfuzlarını birleştirip, birlik olarak hareket etmelerini tasavvur bile etmek mümkün değildir. Bu durumu muhayyel olarak yaşayalım:

Merkezî şehirde sanayi kuruluşlarına sahip Orcher'in, şehirde halâ oturan varlıklı kişilerin yaşadığı mahallede bir evi vardır veya

şehrin eteklerinde yenileştirilen sahada yükselen lüks apartmanlardan birine yerleşmiştir. Jones, ise merkezî şehirde büyük bir sanayi kuruluşunun başıdır ve banliyödeki şehirlerden birinde oturmaktadır. Smith de bir ortaklığın banliyö şehirlerinin birinde kurmuş olduğu fabrikanın müdürüdür ve aynı şehirde güzel bir evde oturmaktadır. Williams'a gelince, merkezî şehirde ticaret yapmaktadır, o da bir banliyö şehrinde oturmaktadır.

Bu kişilerin hepsi, metropolisin yeniden reorganize edilmesi işine değişik noktalardan bakmaktadırlar. Orcher hem işi hem de evi bakımından merkezî şehre bağlıdır. Beledî işleri iyi gitmektedir. Bu sebeple bütün metropoliten şehrin bir ünite tarafından idare edilmesine lüzum görmeyebilir. Jones'in ise hissiyatı değişiktir. Menfaatları bakımından merkezî şehre bağlıdır ve entelektüel olarak, mahallî idarelerin ayrılığının aklı olmadığını düşünür. Aynı zamanda oturduğu belediyenin hizmetlerinden memnundur ve idare birleştiği takdirde metropolitenin diğer bölgelerindeki politikacıların mahallî meselelere karışmasını arzulamaz. Smith birinci derecede menfaatları hem de yerleştiği yer bakımından bağlı bulunduğu banliyö şehrinin bağımsız olmasını arzu eder. İş yerinin merkezî şehir dışında oluşu vergiler bakımından ona bazı avantajlar sağlamaktadır. Ayrıca ortaklığının köy idareleriyle mevcut yakın münasebetlerinden pek memnundur. Bu şartlar altında Smith köy idaresinin yetkilerini azaltacak ya da yok edecek bir hareket için hazır değildir. Williams, şehrin alış - veriş merkezinde büyük menfaatları bulunan bir tüccardır. Şüphesiz banliyö şehirlerinde açtığı şubeler onun merkezî şehre elan bağlılığını azaltmıştır. Ancak, metropol sahada yapılacak reorganizasyon, merkezî şehrin önemini artıracaksa, kendi ticaretinin de dolaylı surette artacağını düşünerek, metropol bir idarenin kurulmasına taraftar olacaktır.

Bu hayalî durumun, metropol idare şehrinin iş adamlarına getireceği problemleri gözden geçirmeye imkân verdiğini umarım. Bu örnekleri başka gruplar için de çoğaltmak mümkündür.

B — SENDİKALAR :

Halka göre «Kim ne elde ediyor?» deyimi, büyük iş, büyük sendika, büyük idare üçlüsü arasında cereyan eder. Halk oyu arasında ilk iki dev mücadele eder. İdare ise bunların arasında uzlaştırıcı olarak görev alır. Bazılarına göre de, içlerinden birine bolca yardımda bu-

lunur. Bu görünüş Federal hükümet ve Eyalet hükümeti çapında sınırlanmamıştır. Mahallî idareler ve metropoliten şehirler çerçevesinde de idarenin iplerinin iş adamlarının veya sendikaların elinde olduğu, ya da yöneticilerin bu gruplara ihsanlarda bulunduğu yolunda söylentiler vardır. Daha önce iş adamları için söylenenler, sendikalar için de varittir. Şayet sendikalar iş adamları gibi şehrsel meseleler de, etkili olmak isterlerse, bu mücadele sahne arkasında yapılır. Ekonomik yanı olmayan toplum problemlerinde çekişmeyi zorunlu kılan olaylar görülür. Bir hayır derneği işinde, bir hastahanenin yönetiminde, belediye tahvilâtının ihracında, yeni bir kültür merkezinin kurulması veya şehrin yenileştirme projesinin desteklenmesinde, iş adamları ile işçi liderlerinin aynı tarafı tuttuğu pek seyrek görülür.

İkinci olarak, iş alanında görüldüğü gibi çalışanlar arasında da hiyerarşik bir dizi yoktur. Sendikalar arasında ve hattâ içinde kudretin bir elde toplanmasına karşı başarı ile yürütülen çabalar vardır.

Üçüncü olarak, sendika liderleri, üyelerinin, kuruluşun amacına uygun olan talepleriyle meşgul olmak ister. Genel olarak Amerikan sendikaları, mahallî idarelerin problemlerini eylemli olarak desteklemek yoluna gitmezler. Bir metropoliten alanda kendi üyelerini ekonomik bakımdan ilgilendiren bir sorun varsa, sendikalar o zaman kudretlerini kullanır. Örneğin, bina ve imar işlerine ait bir yönetmelik değişikliği üyelerinin işlerini azaltacaksa, o zaman sendika bu değişikliğe karşı çıkar. Devlet memurlarının çalışma koşulları ve ücretleri üzerinde yapılacak bir tasarruf işçilere de dolaylı faydalar getirebilecekse, A.F.L., C.I.O. (6) yöneticileri talebi desteklemeye karar verir. Bazen ekonomik yanı olmayan sorunlarda da öğretim tesisleri ve dinlenme alanları ihtiyacı için konuşmalar yaparlar. Bunun yanında, zencilerin istedikleri mahallelerde oturmaları, iş fırsatlarından faydalandırılmaları konusunda demec vermekten kaçınırlar.

Hattâ organize çalışma alanında, millî seviyedeki sendikaların başları, ırk konusunda eşitlik sağlanması için ısrar edebilir. Ancak mahallî seviyedeki bir kuruluşa bağlı liderler, bu noktaya açıkça değinemezler. Irk ayrımının azaltılmasının mahallî sendika lideri için bir anlamı yoktur. Özellikle kendi komşuluk çerçevesi içinde

(6) A.F.L., C.I.O. : 1955 yılında 133 bağımsız işçi federasyonunun biraraya gelmesinden doğan bir teşekküldür. 13.500.000 üyesi vardır. (Çevirenin notu.) Kaynak : Encyclopedia International.

(komşusunun bir zenci olmasını) bunu arzu etmeyecektir. Aksine, bu liderler kendi mevkilerini tehdit edecek bu gibi konularda, büyük bir yüreklilikle mücadele ederler.

Sendikalar, büyük kütlelerin oylarına ihtiyacı olan, seçimle iş basma gelen mahallî yöneticiler yolu ile nüfuzlarını kullanırlar. Genellikle büyük şehirlerde işçiler toplu olarak demokrat partiyi destekler ve seçimlerde onun adaylarını tutarlar. Mahallî idarenin teşkilâtında ıslahat yapılacak ve kendilerine yakın olan bir memurun mevkii tehlikeye düşecek olursa, o takdirde işçi liderleri o politikacının arkasında ve projenin karşısında yer alırlar. Destekledikleri adaylar, idareden onlara bir nüfuz kaynağı sağladığı gibi, mükâfat olarak işçi liderler o yetkili tarafından mahallî komisyon üyeliklerine atanırlar.

Bugün sendikalar, yardımlarını sağlama bağlamak için özel sosyal yardım derneklerine ilgi duymağa başlamışlardır. Bu tip kuruluşların yönetim kurullarına girmeye çalışmaktadırlar. Yapılan araştırmalardan anlaşıldığı üzere, sendikacıların görev aldığı derneklerin amaçlarını değiştirmeye muvaffak olamadıkları gibi, diğer gruplar üzerinde hakimiyet kuramamışlardır. Pek nadiren bir sendikacı, yardım derneğinin baş yöneticisi olmuş ve böylece senelik ödeneklerin dağıtımını kontrol edebilmiştir. Bu mevkilere gelen sendikacılar genellikle iş adamlarının kontrolüne girmektedir. Bu tip derneklerin sorumlu mevkilerinde görev alanların listeleri incelendiğinde, sendikacıların oranının yüksek olmadığı anlaşılmaktadır.

Arada sırada yapılan çıkışlara rağmen sendikalar, mensuplarının sayısı ve ekonomik gücüne oranla, toplum işlerinde çok etkili değillerdir. Lansing'in dediği gibi, «Sendikaların gücü, ekonomik gücün arkasından gelir». Belki de bu geri kalış, Dahl'ın izlediği gibi «Sendikaların, mahallî idarelerin kararlarının alınmasında bu kadar az etkili oluşlarının nedeni, lider ve üyelerin mahallî idarelerin politikasına nasıl katılacakları hakkında, belli bir fikre sahip olmamaları, hattâ bu işlere hiç karışmamalarının doğru olacağını düşünmeleri ile» izah edilebilir.

C — PARTİLER :

İş adamları ve sendikalarda olduğu gibi, partilerin, mahallî idarelerin politikasındaki nüfuzuna genelleştirme kolay değildir. Par-

tilerin mahallî idarelerin politikasındaki nüfuzları, bir toplumdan diğer topluma değişmektedir. Bu oran New York ve Chicago'da oldukça yüksek, Cincinnati ve Los Angeles'de daha azdır. Metropoliten idarenin ve mahallî idare statüsü içinde partilerin rolü ne olması gerektiğine karar vermek zor olacaktır.

Bir metropoliten alanda, seçimlere partiler girmezken, merkezî şehirde seçimler parti listeleri ile yürütülür. Diğer taraftan banliyö şehirlerinde seçimlerde bağımsız adaylara iltifat edilir ve seçimlere partiler iştirak etmezler. Örneğin, Ohio'nun Montgomery «County» sinde, Dayton şehri Belediye seçimlerine partiler iştirak etmezken, «County» ve birleşik kasaba seçimlerine partiler iştirak ederler.

Böyle bir şekil, partilerin mahallî idareler seçimlerindeki nüfuz ve faaliyetlerini tahmine de yeterli bir unsur değildir. Bazı partisiz toplumlar, bu prensibi şekil olduğu kadar ruhda da görülür. Yani gerçekten bağımsız kişileri seçerler. Diğer toplumlarda ise partizanlar pekâlâ bağımsız aday olabilirler. Örneğin, Chicago'da bağımsız adayların katıldığı bir seçim sonunda, partizanlardan müteşekkil bir belediye meclisi ortaya çıktı. Genellikle bağımsız seçimler, mahallî idarelerin üzerindeki partilerin nüfuzunu kırdığı gibi; partizanca hareketleri de azaltmış bulunmaktadır .

Partilerin mahallî idareleri için aday göstermek ve adaylarını seçtirmek hakkına sahip oldukları yerlerde, nüfuzlarının daha büyük olduğu bilinmektedir. Aksi halde, yani partilerin seçimlere girmesinin yasak olduğu yerlerde, mahallî meselelere karşı partilerin ilgisinin giderek azaldığı görülmektedir. Particiliğin devam ettiği yerlerde, mahallî idarelere partili memurlar tayin edilerek, daha önemli addedilen, Eyalet ve Federal seviyedeki seçimler için parti teşkilâtının kuvvetlendirilmesi yoluna gidildiği görülmüştür. Ancak personelin, belediyeye meri t (İmtihanla sistemle alınması sonucu particiliğin azaldığı ve bazı yerlerde ise tamamen yok olduğu da görülmektedir.

Parti liderleri, mahallî idarelere particilik sokmaya taraftar olmaktan çok uzaktırlar. Gerçekte iki büyük partinin, mahallî politika ile pek az ilgisi vardır. Mahallî liderler ise Federal ve Eyalet seviyesindeki seçimler için, teşkilâtı ayakta tutabilmelerini mümkün kılmak düşüncesiyle, mahallî problemlere particiliği sokmaktadırlar. Çok defa mahallî problemlere particiliği sokmak, doğurduğu riskler yanında, nadiren karşılığım vermiştir. Bu seviyedeki, particilik sonucu teşkilâtın malî kaynaklarım tükettiği, parti için hoş olmayan karşı çık-

malara sebep olduğu nedeniyle istenmemektedir. Ayrıca parti, organizasyon olarak tenakuzlara da düşmektedir. Washington'da beyazlarla zencilere eşit haklar verilmesini savunan partinin mahallî teşkilâtı, o şehirde zencilerin istedikleri mahallelere yerleşmesini mümkün kılacak yönetmeliği çıkarmak, ırk ayırımı önüne geçmesini gerektirir ki, bu ise insanın kendi evini yıkması gibi yorumlanmaktadır.

1. Mahallî parti kuruluşları ve Yerinden Yönetim :

Metropoliten sorunlarda partilerin baskılarının zayıf oluşunun diğer nedenleri de vardır. Partilerin bu alandaki teşkilâtı, hiyerarşisi ve mahallî idarelerin küçük parçalardan müteşekkil bünyesinden doğan politik kuvvet, eski sıkı parti disiplini ve hiyerarşisini hayal ha- olarak Minnieapolis belediye başkanlığını, partisinin yardımı olmadan line sokmuştur. Hubert Humphrey gibi bir kişi, amatör politikacı ve hattâ muhalefetine rağmen elde tutabilmiştir. New York Belediye Başkanı Wagner, Demokrat Partinin önemli bir kısmına meydan okumuş ve tekrar başkan seçilmeyi başarmıştır.

Metropoliten alanlarda idarelerin birçok oluşu nedeniyle, partilerin bütün sahayı kontrol edebilmesi, ya da nüfuzunu yürütebilmesi mümkün değildir. Hattâ partilerin seçime girdiği bölgelerde bile, her şehrin kendi kadrosunun bulunuşu nedeniyle, mevcut mevkilere onların aday hazırlaması normaldir. Böylece parti kendi teşkilâtı üzerinde bir kontrol tesis edemeyecektir. Mahallî teşkilâtın bağımsız hoşlandığı, kendisine bağlı seçmenlerin merkez örgütü tarafından istenilen yöne sevkedilemeyeceği, belli menfaatleri bulunduğu unutulmalıdır. Ayrıca bütün alana şâmil bir idarenin kurulması, idare üzerindeki kontrolü azaltacağı nedeniyle, seçimleri de düşündürmektedir. Kontrolü, ortak idarenin kurulması ile geçirecek olan merkezî şehirdeki ya da kırsal alan seviyesindeki politikacılar, banliyö şehirlerindeki halkı önemsemeyebilirler. Bu ihtimal üzerine, banliyö belediyeleri de kendi çıkarlarını baltalayıp, bütün alana şâmil bir parti örgütünü desteklemek istemiyecelerdir.

Bu parçalardan kurulu sistem içinde politik aritmetiğin gerçeklerine göre de, partilerin metropoliten şehir örgütünün kurulmasına yanaşmaları zordur. Birçok metropoliten toplumlarda görüldüğü üzere, iki partinin mevcudiyeti halinde, (7) merkezî şehir Demokrat,

(7) Güney Eyaletlerinde Cumhuriyetçi Partinin kuruluşları yoktur.

banliyö belediyeleri ise Cumhuriyetçidir. Bu takdirde, bütün metropoliten alana şâmil bir politikanın formüle edilmesi karışık ve güçtür. Burada geçerli politika «yaşa ve yaşamasına müsaade et» olacaktır. Böylece partiler metropoliten bir idarenin kurulmasına - beklenen faydalara rağmen - pek az ilgi duyacaklardır. Belediyeleri birleştirme veya faaliyetlerini bir elden yürütme, ya da bir federasyon kuma halinde, merkezî şehir demokratlarının kuvvetini mi azaltacak, ya da banliyödeki Cumhuriyetçilerin nüfuzunu mu ortaya çıkaracaktır? Birinin yaptığı araştırmaya göre Buffâlo şehri, Erie «county» ile birleşirse merkezî kontrol eden demokratların yerin Cumhuriyetçiler alacaktır. Şayet Chicago, Cook «County» ile birleşirse, demokralar bütün mıntıkeyi kontrolleri altına alabileceklerdir. Ancak şehri kontrol eden demokratların, böyle bir riski göze almasını kimse beklemez.

D — Normal Karar Organları :

Toplumda kudret kimin elinde olursa olsun, mahallî politika üzerinde son karar, İdarî sistem içinde resmî mevkii işgal edenler tarafından verilir.

Belediye Meclisi yeni bir park yapılması için arazî ve ödenek tahsis edebilir; ya da bir okul birliği yeni bir okulun yapılmasına girişilebilir. (Bazı yerlerde bu karar alınmadan evvel referanduma başvurmak gereklidir.) Kişiler ve kuruluşlar, idarenin kararlarına nüfuz etmeye çalışırlar. Belki önemli kişiler birşey arzu ederler, fakat yetkililer evet demedikçe hiçbirşey elde edemezler. idarede, yetkili kişilerden bazıları (Çeşitli çıkarların kuklası olanlar hariç) nisbeten bağımsız hareket ederler. Görevlilerin hepsi değişen derecelerde ve farkla baskılara muhatap olurlar. Parti idarecilerinin desteğine ihtiyacı olan ya da meyhane sahiplerinin, yapılacak seçimlerde maddî yardımlarına muhtaç olan bir belediye meclis üyesi, onların çıkarlarına anlayışla bakmak zorundadır; yahut sanayileşmiş bir şehirde işçi seçmenlerin oylarına ihtiyacı olan görevlinin, onların çıkarlarına gözlerini kapamayacağı muhakkaktır. Kişiler ve gruplar kendi çıkarları ile ilgili konularda, kendilerine destek olacağını düşündükleri adayları desteklerler. Baskılar da belli gruplarca, belli konulara yöneltilir.

Kozmopolit topluluklarda idarenin işlerini etkilemek isteyen çeşitli gruplar birbirleri ile yarışma halindedirler. Bu grupların hepsi-

nin meclise etkisi olmadığı gibi, her birinin ilgililerin dikkatini çekmek için eşit imkânı da yoktur. Bununla birlikte istekleri, ne derece haklı olursa olsun, özelliği olmayan (gücü, malî itibarı ve toplumdaki sempatileri bakımından) grupların arzu ve ihtiyaçları, meclis üyelerince açıkça bilmezlikten gelinebilmektedir.

Toplumda devamlı etkileri bulunmayan grupların rekabetleri, yetkililerce uzlaştırılmaktadır. Bu gibi hallerde karar yapanların rolleri önem kazanır. Daha sonraki faaliyetlerini etkileyebilecek kudretleri dengede tutmak stratejisi, çoğunlukla büyük şehir belediye başkanları tarafından başarı ile kullanılmaktadır. Toplumdaki çeşitli grupların ve nüfuzlu kişilerin desteğine muhtaç olan, politik bakımdan, bu grupların ilgilerini anlamamazlıktan gelemeyiz. Muhtelif çıkar grupları ile politikacının münasebetlerinde hepsinin arzularını yerine getiremeyeceği için, orta yolu bulmayı ve gelişmeleri bu yöne götürmeyi zorunlu kılar. İşte birçok yetkililerinde yaptığı, bu gruplar arasında pazarlıkları yürütmek ve tavizleri dağıtmaktır.

E — İdarî Bürokrasi :

İdarede görev almış politikacılar metropolis içindeki toplumda, kudretin kimlerde olduğuna çok önem vermemektedirler. Bu arada idarî bürokrasi küçük görülmektedir. Bu küçümseme hatalıdır. Memurlar bugün karar almak ve onları uygulamak yetkilerine sahiptirler. Sayıların önemi bir yana bırakılsa bile, bürokrasi bugün, bazı zorlamalar yapmak imkânına sahiptir. Bu durum görmemezlikten gelinemez. Şehirleşmenin süratlenmesi, idareyi, yeni servisler kurmaya ve bazılarını genişletmeye zorlamıştır. Bu arada yeni memur kadroları tesis edilmiştir. 1962’de mahallî idarelerde full - time çalışan memurların sayısı 4.200.000 idi ve 1957 sayımına göre rakamda -% 25 artma vardı. Gene bu rakamın 2/3’nün S.M.S.A. içinde olduğu anlaşılmıştır.

Mahallî bürokrasinin önemi sadece sayılarla ölçülmemelidir. Gün geçtikçe metropoliten alanlarda, daha çok kabiliyetli ve bilgili memurlara ihtiyaç duyulduğu da gözönüne alınmalıdır. Bilgi ve teknoloji, görevlerin icrasında memurları daha bağımsız hale getirmiştir. Böylece seçimle gelen memurların, profesyonel idarecilerin tavsiyelerini alma, uzmanların bilgi ve yeteneklerine güvenme zorunluğu ortaya çıkmıştır. Sezgi, kamu oyunu kestirme, kurnazlık, bugünlerde bir politikacının başarısı için kâfi değildir. Büyük bir merkezî şeh-

rin belediye başkanı, şehirleşmiş bir bölgenin baş yöneticisi, ya da seçimle işbaşına gelmiş büyük bir banliyö belediyesinin meclis üyeleri, bir projenin yapılmasında veya uygulanacak politikanın şeklinin teshirinde, idari yardımcılarının fikirlerini öğrenmeden, teknisyenlere danışmadan başarıya ulaşamazlar. Trafik problemleri, hava ve suyun kirletilmesinin önlenmesi, genç suçlularla mücadele, suçların azaltılması, idarenin mâliyesi gibi karışık konular, bürokrasinin tavsiyeleri alınmadan çözülemez. İşini bilen kamu görevlilerine, teknik alanda amatör olan bir belediye başkanı, ihtisasa dayanan konularda emir vermeyi hergün daha güç bulacaktır. Bir uzman teknik bilgi isteyen icraatın ifasında, Hiyerarşinin tabanında değil, başındadır ve gün geçtikçe politikacıların üzerinde nüfuzu artmaktadır. Bu yenileştirmenin sonucu olarak meclis - yönetici (Council - Mana- ger) tipi ortaya çıkmıştır. Bir zamanlar şehir yöneticisine (Manager), seçimle gelen meclise hizmet eden personel gözüyle bakılırsa. Şimdi ise bir uzman olarak halkın mümessillerine uygulanacak politikayı tavsiye eder bir nüfuzlu kılavuz addedilmektedir.

Şehirsel mıntakalardaki idarelerin politik ve bürokratik yapısı, sahadaki bütün memurları kollarına alan dev bir ahtapot değildir. Metropolis'in bizatihi kendisi gibi, mahallî idarelerin bürokrasisi de çok taraflıdır. Her şehir okul birliği, şehir ve kazayı kapsayan kanalizasyon birliği, memurlarına coğrafi sınırlarla tahdit edilmiş yetkiler verir. Merkezî şehir belediye başkanının, banliyö belediyesi yöneticisinin, okul birliği baş müfettişinin, kaza sağlık komiserimi kasaba polis şefinin, şehirsel alan içinde sınırlı belli bir nüfuzu ve kudreti vardır. Merkezî şehir ve «County» su idareleri, birbirleri ile yarış halindedir. Her biri bütün alana yaygın örgüt olmak ister. Kaza sağlık idaresi, şehirsel aynı işi gören örgüte nüfuz etmenin yollarını arar. Bağımsız kanalizasyon birliği, şehirdeki örgütlerin kendisine bağlı olarak çalışmasını sağlamaya çabalar. «County» ve şehir polis şefleri, yetki sınırları için tartışırlar. Merkezî şehir belediye başkanı ile «County» parti idarecileri yarış halindedirler. Böylece bütün metropoliten alanda bu örgütler çalışırlar ve kuvvetler dengesi ortaya çıkar.

F — Metropoliten Doku :

Geniş ve karışık mozayike benzeyen metropolisin politik sistemi, hem muammalı ve hem de anlaşılabilir mahiyettedir. Muammalı-

dır zira; modern şehrsel toplumun ihtiyaçlarına, bu derece karışık ve çeşitli parçalardan oluşan idarenin nasıl hizmet ettiğini kavramak zordur. Anlaşılabilir zira; gerçek bir hemşehricilik duygusunun olmadığı, çelişik çıkarların bulunduğu böyle bir alanda, tek elden bütün beledi görevlerin yapılmasının güç olduğu bellidir. Güç te olsa, anlaşılabilir de olsa, akılcı veya mantıkî olmasa da, halkın ihtiyaçlarının bir metropolis içindeki kuruluşlarca nasıl çözümlere kavuştuğunu incelemek cazip bir araştırmadır.

Olay dikkatle incelendiğinde, bir ekonomi uzmanının belirttiğı gibi, başlıca artistler arasında ilişkiler, fırsatları ele geçirmek için yapılan manevralar, nüfuz ve pazarlıklar, her grubun kendi amacına erişme çabaları, beledi örgütlerinin araç ve gereçlerini çoğaltmaktadır.

Bir metropoliten şehrin yapısı en iyi şekilde, parça parça incelenebilir. Politik sahnenin ortasına, hizmetlerin sınırlarını aşan merkezî şehrin hakim olduğu görülür. Sahnede uydu şehirler, özel birlikler daha az görünürler ve kendi yollarından yürürler. Oyun biraz daha ilerleyince, şehirleşmenin yoğunlaştığı bölgelerde «county» lerin metropoliten şehir idaresini ele geçirmeğe çalıştıkları görülür. Sahneye yayılmış okul birlikleri arasında, merkezî şehrin en önemli mevki aldığı görülür. Böylece senaryosu ve yönetmeni olmayan mükemmel bir dram oynana gelmektedir. Artistler tulûat yaparlar ve birbirleriyle ilişki kurmaya çalışırlar. Ve bazen de başrollere maskaralar (palyaçolar) çıkar.

Artistler bu oyunun devam etmesinin gerekli olduğuna inandıkları halde, rollerinin amacı yoktur. Genellikle yardımlaşma baş aktörler tarafından biçimlendirilir. Pazarlıklar yapılır ve anlaşmalara varılır. Krizler belirdiğinde aktörler arasında ufak bağlılıklar görülür. Rollerde ayarlamalar yapılır ve daha büyük sorunların doğması önlenir.

Bu görüntü Amerikan şehrsel toplumunun, kontrolsüz sistemi ve çok yanlı çalışan geniş gücün karakteristiğidir. Kimse metropolis içinde kral değildir. Bu düzensizlik kişilere sonsuz fırsatlar getirir ve kişi istediğı yarınlara ve amaçlarına bu yoldan ulaşır. Ama toplum içinde her kişi bu fırsatlardan faydalanamaz ve en iyi hayata erişemez, Bu hal bağımsız, demokratik toplumların tevarüs ettikleri mirastır.

Sistem içinde riskler yukarda arzedildiği gibi hayli çoktur. En buyk talihsizlik, metropoliten alanı kapsayan politik liderin bulunmayışıdır. Bu toplumda glerin, etkilerin yayılması için yollar vardır. Ancak liderliğe giden politika mevcut değildir. Politika sahnesinin baş aktörü, merkezî şehrin belediye reisidir. Onun da yetkileri şehrin hudutları ile sınırlanmıştır.

Hızlı şehirleşmenin ve sanayileşmenin getirdiği problemleri çözmek için metropoliten doku, modernize edilmeğe çalışılmaktadır. Bu çabaların ise mevcut koşullar içinde her zaman daha iyiye eriştiği söylenemez.

İDARÎ COĞRAFYA

KARAPINAR İLÇESİ İDARÎ COĞRAFYASI

Ertuğrul ERSOY
Karapınar Kaymakamı

PLÂN:

- I —KONUMU
- II — TABİÎ COĞRAFYASI
- III — TARİHÇESİ
- IV — İDARÎ TAKSİMATI VE NÜFUS
- V — EKONOMİK DURUMU
- VI — SOSYAL VE KÜLTÜREL DURUMU
- VII — SAĞLIK DURUMU
- VII — BAYINDIRLIK VE İMAR DURMU
- IX — MAHALLÎ İDARE HİZMETLERİ
- X — MİLLÎ EĞİTİM HİZMETLERİ
- XI —İLÇENİN EKONOMİK BAKIMINDAN KALKINMA VE GELİŞMESİ

I — KONUMU :

a Karapınar'ın Türkiye'deki yeri : Karapınar, Konya İline bağlı, İç Anadolu bölgesi ilçelerindendir. Doğusunda Ereğli İlçesi, batısında, Konya ili ve Çumra İlçesi, güneyinde Karaman İlçesi ve kuzeyinde Niğde Aksaray İlçesi ile komşu sınır teşkil eder. Deniz seviyesinden yüksekliği 995 M. dir. Yüzölçümü 2669 km2, dir. Konya'nın

sayılı ilçelerinden olan Karapınar, iki Bucağı, bir kasabası ve 27 köyü ile tipik özellikleri olan bir yerleşme merkezidir. Konya dine bağlı 18 İlçe merkezi içinde toprak genişliği olarak beşinci, merkez nüfusu olarak dördüncü sırayı alan Karapınar, toplam nüfus bakımından on üçüncü sırada bulunuyor.

Karapınar, kendisine en yakın Ereğli İlçesine 43 kilometre, Konya'ya 95 Kilometre uzaklıktadır.

II _ TABİİ COĞRAFYASI :

a — Jeolojik yapısı : Karapınar toprağı İç Anadolu kütesine yaşı olarak kabul ettiğimiz jeolojik zamanlardan birinci jeolojik zamana bağlı olarak, dünyanın en eski karalan arasında yer alır. Dünyanın manda, İç Anadolu, biri kuzeyde biri güneyde bulunan kara parçaları arasındaki büyük deniz alanı içinde idi. Zamanla bu deniz tortul tabakalarla doldu. Yan basınçlarla kırılarak değişikliğe uğradı. Üçüncü jeolojik zaman sonu ile dördüncü jeolojik zaman başlarında Karapınar'ın bulunduğu yer yüzü kuşağında toptan bir yükselme meydana geldi. Ege tarafları çökerek Ak Deniz'in suları buraları istilâ etti. İç Anadolu az, Doğu Anadolu çok yükselerek Denizlerin istilâsından kurtuldu. Bugün Karapınar çevresinde bilhassa güney batı bollerinde eski Deniz hayvanlarının kalıntılarına çokça tesadüf edilmektedir.

b — Arasa durumu : Karapınar 2669 Km2 toprağı ile Konya İlçeleri arasında beşinci sırayı alır. Arazî, oldukça az engebeli ve dalgasızdır. Konya ovasının geniş kısmı Karapınar sınırları içinde yer alır. İlçenin en yüksek dağı Karacadağdır. (1960 M.) Karacadağ, Karapınar'ın güney batısından, kuzey doğusu istikametinde uzanan Karadağ (2271 M.) Karacadağ, Hasandağı ve Erciyes sönmüş volkanik dağlar zincirinin ikincisidir. İlçenin içme suyu Karacadağdan, Ovacık denilen mevkiinden sağlanır. Karacadağ dışında önemli yükselti yok gibidir. İlçe civarında bir çok sönmüş volkanik koniler yer alır. Bu konilerin tepelerinde krater gölleri yerleşmiştir. En önemlisi Karapınar Ereğli yolu üzerinde, Karapınar'ın 12 Kl. doğusunda bulunan Acı göldür.

Geniş toprak parçasının bir kısmı mer'a olarak, bir kısmı tarımı alanı olarak bir kısmı Millî Savunma Bakanlığı tarafından Askerî Atış Poligonu olarak, bir kısmı Devlet tarafından rüzgâr Erozyonu proje alanı olarak kullanılmakta, geniş bir kısmı da Hazine malı ola-

rak ya boşta durmakta ya da çalıştırılmaktadır.

Toprak genellikle verimsizdir. Yağışın olduğu yıllar verim artar, olmadığı yıllar verim birden dűřer. Son bir kaç yıldanberi bűlgede, sondaj çalışmalarına başlanmış, üretim artırılması için sulama kuyularına önem verilmiştir.

c — İklimi : Karapınar Yurdumuzun en kurak bűlgesidir. Burada kara iklimi ile çöl iklimi arasında geçiş alanı olan çöl stepi iklimi hakimdir. Yazlar oldukça sıcak ve yağışsız, kuru ve nemsiz, kışlar çok soğuk ve az yağışlıdır. Bűlgede öl iklimi unsurlarından rűzgār erozyonuna rastlanılır.

d — Bitki örtűsű : Karapınar'ın bitki örtűsű yok denecek kadar azdır. Bunun tek sebebi iklimin kurak ve yazla kış arasındaki sıcaklık farkıdır. Karacadağın batı eteklerinde seyrek olarak meře ağaçlarına rastlanır. İlçenin geri kalan yerleri ağaçsız ve kıratır. İlk Bahar aylarında, halkın «Yavař» dediği boylar 50 cm. yi geçmiyen kekik cinsinden otlar etrafı sararsa da bunların hűkmű bir ay kadar sűrer. Sıcakların etkisi ile hemen kururlar. Ancak, İlçenin gűney batısını kaplıyan Erozyon proje sahası, Devlet tarafından son yıllarda ağaçlandırılmış ve başarılı çalışmalar yapılmıştır.

e — Akar suları : İlçede akar su yoktur. űnkű İlçe ve çevresinde Akar suyu meydana getirecek yapısı ve iklim, buna elverişli deđildir. Yalnız İlçenin içinden dođan kűçük bir dere, İlçe dıřında kaybolup gitmekte, ilçeye hiç bir yarar sađlamamaktadır.

III — TARİHÇESİ :

Karapınar ve çevresi çok eski bir yerleşme yeridir. Tarihi Anadolu Hititlerine kadar uzanır. Ancak bu yerleşme alanları, bazan Karacadađ eteklerine Karacadađ eteklerine kaymış, bazan da İlçedeki Ali. Tepenin gűney doğusuna geçmiştir Bunu etrafta yapılan tarihi kazılardan anlıyoruz.

Karapınar, Orta ađda kavimler, beyler ve sultanlar tarafından Oba olarak kullanılmış, bir çok Orduların uğrak yeri olmuştur. Alpaslan 1071 yılında Malazgirt savaşını kazanınca, Anadolu yer yer Tűrkleřmeye başlamıştır. Bu tarihi takip eden yıllar içinde, Karapınar ve çevresine Aral gűlű ve Horasan civarından bir çok kabileler yerleşmişlerdir.

Osmanlı sultanları doğu seferlerine çıktıklarında Karapınar'ı dinlenme yeri olarak kendilerine seçmişlerdir. Bu bakımdan Karapınar'dan Osmanlı devri tarihi eserlerine rastlanılır. Bunların en önemlileri Kanuninin oğlu II. Selim'in inşa ettirdiği Selimiye camisidir. Ayrıca Caminin civarında Kervansaray, İmaret ve çeşme o devir Osmanlı eserleridir. İlçede ayrıca tarihi bir hamam da vardır. Bu eserlerden Sultan Selim Camisi 1581 yılında II. Selim tarafından yaptırılmıştır. İki minarelidir. Caminin kapısı üstündeki mermer taşlar dişli olarak birbirlerine geçirilmiştir. Aradan yüzyıllar geçtiği halde bugün iki taş arasına iğne geçmemektedir. Mimar Sinan'ın yapısıdır. Aynı Padişah tarafından 1569'da Sultan Selim çeşmesi ve 1598 yılında yaptırılan şadırvan vardır. Sultan Selim Kervansarayı ile Sultan Selim imaretinin yapılış tarihleri kat'i olarak belli olarak değildir. Hamam, II. Selimin annesi tarafından yaptırılmıştır. Yapım tarihi belli değildir.

Karapınar 1854 yılına kadar Sultaniye adlı Bucak merkezi iken bu tarihten sonra aynı ad ile ilçe olmuştur. 1934 yılında da Konya Vilâyeti Daimî Encümeni kararı ile adı Karapınar olarak değiştirilmiştir.

IV — İDARÎ TAKSİMATI VE NÜFUSU :

a. — Karapınar İlçesinin İlçe merkezinden başka iki Bucağı, bir kasabası ve yirmi yedi köyü vardır. Bu köylerden 9 tanesi merkez İlçeye, 10 tanesi Hotamış Bucağına, 10 tanesi de Gölören Bucağına bağlıdır.

B — Nüfus :

	Kadın	Erkek	Toplam
İlçe Merkezi	6528	6439	13017
Merkez Köyleri	2550	2634	5184
Hotamış Bucağı ve köyleri	2215	2153	4368
Gölören Bucağı ve köyleri	6371	6192	12563
Genel Toplam	17664	17468	35132

Bu rakamlar 24 Ekim 1965 Genel Nüfus sayımına göre Karapınar İlçesi, Merkez ve Köylerinin nüfus miktarlarını belirtmektedir.

Dikkat edilirse, kadın nüfusunun erkek Nüfusundan İlçe Merkezi ve köylerde fazla olduğu görülür.

İlçe Merkezinden nüfus birikimi son yıllarda daha da artmıştır. Gayri resmî olarak bu gün Karapınar Merkez Nüfusunun 17.000'i geçtiği tahmin edilmektedir. Bunun en büyük sebebi İlçenin sür'atli bir gelişme içinde bulunuşu, yeni bir toprak dağıtımının hazırlıklarının hemen hemen tamamlanması ve Ankara'daki Zir Askerî Atış Poligonunun İlçeye intikalidir.

İlçedeki doğum, ölüm, evlenme, gelen, giden, yeni kayıt hareketlerini göstermesi bakımından aşağıda rakamlar da önemlidir.

Yıllar	Doğum sayısı	Ölüm sayısı	Evlenme	Gelen	Giden	yeni kayıt
1967	813	154	217	454	212	7
1968	1007	152	319	419	224	1
1969	915	166	236	302	186	18

c — İlçe Teşkilâtı ve Kadrosu :

İçişleri Teşkilâtı : Kaymakam, Tahrirat Kâtibi, Nüfus Memuru, Nüfus Kâtibi, iki Bucak Müdürü (birisini münhâl) Makam Şoförü, üç hademe (ikisi Bucakta).

Maliye Teşkilâtı : Malmüdürü, Hazine Avukatı, Muhasebe Memuru, Vergi Tahakkuk Memuru, Vergi Tahsil Memuru, iki Vergi Memur Yardımcısı, bir Millî Emlâk Memuru, 1 Muvakkat Millî Emlâk Memuru, bir Muasebe Daktilosu, Hazine Avukatlığı Dava takip Memuru, iki Tahsildar bir hademe.

Sağlık Teşkilâtı : Hükümet Doktoru, iki Sağlık Memuru, iki köy grup Ebesi, bir Hükümet Doktorluğu Kâtibi, 1 Hademe, Bir Sağlık Merkezi Baş Tabibi (Operatör) bir Hemşire Yardımcısı, bir Anbar ve Ayniyat Memuru, bir Ücretli Memur, bir Şoför, ve beş müstahdemdir.

Millî Eğitim Teşkilâtı : ilköğretim Müdürü, 130 Öğretmen, üç Vekil Öğretmen, dokuz Hademe, bir Ortaokul Müdürü (münhaldır) altı Öğretmen, bir Kâtip ve Hesap Memuru, iki hademe.

Tarım Teşkilâtı : Bir Ziraat Teknisyeni, (Ziraat Yüksek Mühendisi) iki Tarım Öğretmeni, iki Sellektör Makinisti, bir Hademe, iki Veteriner Hekim (Birisi ilçe Şube Başkanı) bir Hayvan Sağlık Memuru, bir hademe,

Diyanet İşleri Teşkilatı : bir Müftü, bir Vaiz, bir Kâtip, yirmi üç İmam, bir hademe.

Adliye Teşkilâtı : C. Savcısı, üç Hakim, bir İcra Memuru, bir Başkâtip, altı Zabıt Kâtibi, iki Mübaşir, iki Gardiyan, bir hademe.

Emniyet Teşkilâtı : bir Komiser, yedi Polis Memuru, sekiz Gece Bekçisi,

Jandarma Teşkilâtı : bir Astsubay Kd. Başçavuş (İlçe J. Birlik Komutan Vekili) iki Astsubay (birisi Merkez, birisi Gölören Bucak J. Karakol Komutam) üç Uzman çavuş, üç Mükellef Onbaşı, yirmi dört er.

Askerlik Şubesi : bir Prs. Üstğm. (As. Ş. Bşk. V.) bir sivil Daktilo Memuru, bir mükellef Onbaşı, yedi er.

MAHALLÎ İDARELER TEŞKİLÂTI :

Özel İdare Teşkilâtı : bir Özel İdare Memuru, bir Gelir Memuru, bir Tahakkuk Memuru, iki Tahsildar, bir hademe.

Belediye Teşkilâtı : Belediye Başkanı, Muhasip, Yazı İşleri Kâtibi, Muhasebe Kâtibi, Tahakkuk Memuru, Anbar Memuru, bir Fen Memuru, bir Kalfa, üç Tahsildar, (ikisi münhâl), iki Zabıta Memuru, üç Elektrik Makinisti, bir Elektrik Hat bakıcısı, bir gazhane bekçisi, bir hademe ve on temizlik işçisi.

PTT Teşkilâtı : Müdür, iki Memur, iki Santral Memuru, altı Dağıtıcı.

T.C. Ziraat Bankası Teşkilâtı : Müdür, Muhasebeci, iki Şef, iki Veznedar Onbir Memur, üç Odacı, bir Kaloriferci, bir Şöfor. Ayrıca iki tarım kredi kooperatifi,

İş Bankası Teşkilâtı : Müdür, Muhasebeci, Şef, iki Memur, bir Veznedar, iki hademe.

Halk Bankası Teşkilâtı : Müdür, muhasebeci beş memur, bir veznedar ve üç hademe.

Toprak Mahsulleri Ofisi Teşkilâtı : Müdür Muhasebeci, Veznedar, Teknisyen, Makinist, Makinist Yardımcısı, iki Depo Memuru, iki Tartı Memuru bir Eksper, dört Bekçi.

Zirai Donatım Kurumu Teşkilâtı : Şef, Şef Muavini, bir hademe,

Meteoroloji Teşkilâtı : Müdür, Memur, bir hademe.

Ziraat Odaları Teşkilâtı : İki Memur, iki tahsildar, bir hademe,

Tapu Teşkilâtı : Bir Memur, bir Kâtip, bir hademe.

Toprak Tevzi Komisyonu Teşkilâtı : Başkan, iki Üye, bir Ekip Şefi, altı Teknik Memur, bir Komisyon Memuru, yedi Jaloncu,

Halk Eğitim Merkez Müdürlüğü : Bir Müdür, bir Hademe,

Halk Kütüphanesi Teşkilâtı : Bir Memur, bir Hademe.

Çiftçi Mallarım Koruma Teşkilâtı : Başkan, Kâtip, bir Tahsildar, Bekçi başı ve yedi bekçiden ibarettir.

V — EKONOMİK DURUM :

a — Tarım : İlçe Ekonomisinin % 95 i tarıma dayanır. Geniş Tarım Toprağına ve mer'aya sahip olan Karapınarda Sanayi gelişmemiştir. İklimin tipik bir kara iklimi olmasığ, istifade edilebilecek bir akar suyun bulunmaması sebebi ile monokültür tarım ve koyunculuk İlçe Ekonomisinin temelidir.

Son üç yılda, derinlikleri 25-200 metre olan 200 kadar derin kuyu açılması ile 60.000 dekar arazi sulanabilir duruma girmiştir.

İlçede hububat istihsalı baş gelir kaynağı olmasına rağmen ortalama yıllık üretim düşüktür. Bu miktar :

Buğday 80 Kg/da

Arpa 95Kg/da

Çavdar 70 Kg/da dır.

Dekar başına ortalama verimin düşük olmasının nedenleri ;

1 _ Yıllık yağış toplamının 250 mm. civarında olması.

2 — Senelerdenberi işlenen topraklara gerekli gübrenin verilmemesi.

3 — Hububat değişikliğine kıraç yem nebatlarının sokulmamasıdır.

1967 yılında İlçemizde 3000 Ton fosforlu gübre kullanılmıştır. 1968 yılında bu miktar, 12.000, 1969 yılında ise 15.000 tona çıkmıştır. Son üç yıllık gübre tüketim miktarlarındaki artış Çiftçimizin gübrenin önemini öğrenmiş olduğunu ortaya koyar.

İlçemizde arazi dağıtımı şöyledir ;

Arazi çeşidi Miktarı	(hektar)	Genel Yüz ölçümü oram	
Tarla arazisi	275.000	%	63,73
Bağ-Meyve sebzeçilik sa.	262	%	0,51
Tabii ve sun'î çayırılar	11.000	%	2,55
Mer'alar	105.200	%	24,38
Ormanlar	5.690	%	1,31
Göller, bataklıklar ve işe yaramıyan arazi	34.348	%	7,95
GENEL ARAZİ	431.500	%	100

Tablodan da anlaşıldığı gibi İlçenin Genel yüzölçümünün 2/3 ü tarla arazisidir.

2.750.000 Dekarlık bu tarla arazisinin her yıl ortalama., 750.000 dekarında buğday, 250.000 dekarında arpa, 550.000 dekarında çavdar ekimi yapılır. Tarla arazisinin geri kalanın (200.000 dekarında diğer tarla ürünleri 1.000.000 dekan ise nadasa bırakılır. Böylece ilçemizde tarla ürünlerinden her yıl 100-220 milyon lira gayrisafi gelir elde edilir.

Son üç yılda gübre tüketiminin artması, Ziraat Tekniğinin gelişmesi, yer altı derin kuyularının açılması ve sulanan sahanın artması ile dekara verim gittikçe yükselmiş, 1969 yılında gayrisafi gelir 150.000.000 u geçmiştir.

Tarım arazisinin büyük ve düz olması, çiftçinin makinalı tarıma kaymasını temin etmiştir.

Ova köylerimizin tamamı makinalı tarımı benimsemiş durumdadır. İlçede, Ziraat Teknisyenliğimize kayıtlı 432 traktör, 46 biçer

döver mevcuttur. Ayrıca bir bu kadar da kayıtsız traktör ve biçer döver vardır.

Tarım arazilerinde son üç yılda açılan iki yüzü askın derin kuyular ile 60.000 dekar arazi sulanır duruma girmiştir. Bu sahalarda sulama ile beraber meyvecilik de gelişme durumundadır.

1968 yılında, meyveciliği teşvik ve meyvecilik tekniğini öğretmek için 44 dekarlık toplu meyvecilik tesis edilmiştir. 1969 yılında ise yapılan toplu meyvecilik tesisi 103 dekadır. Kurulan bu toplu meyveliklerde muhtelif zamanlarda yatsız çiftçi kursları tertip edilerek, meyvecilik tekniği öğrenilmeye çalışılmıştır.

Karacadağ yöresindeki dağ köylerimizin arazileri bağcılığa çok müsait olması sebebi ile bu köylerde 1968 yılında 127 Dekar, 1969 yılında ise 60 dekarlık örnek toplu bağ tesisi yapılmıştır. Ayrıca bundan sonra kurulacak bağlara iyi cins ve kaliteli bağ çubuğu temin edebilmek için 17 dekarlık nüvelik bağ tesisi yapılmıştır.

Kurslar : Ekonomik potansiyelinin % 95 i ni tarım kolunda temin eden İlçemizde, günün icapları gereğince modern tarım aletleri ve tekniğinin kullanılabilmesi için iyi bir zirai yayıya ihtiyaç vardır.

Bu nedendir ki İlçe tarım teknisyenliği kanalı ile köylerde 1968 yılında 20 adet, 1969 yılında ise 18 adet kısa süreli çiftçi eğitim kursları tertiplenmiştir.

Bu kurslarda mütehassıs konu elemanları nezaretinde filim, slayt, afiş, broşür yardımı ile nazari eğitim, tatbiki çiftçi eğitimi yapılmıştır.

Mücadele : Tarım arazisinin çok geniş olması, ürünlere arız olan zararlılarla mücadeleyi zorlaştırmaktadır. İlçemizde her yıl ortalama 50.000 dekar hububat sahasında uçakla yabancı ot mücadelesi yapılmaktadır. Ayrıca 25.000 dekar hububatta bambul mücadelesi, 10.000 dekar arazide zabrus mücadelesi ve 100.000 dekar sahada gelenegi ve tarla faresi mücadelesi yapılır.

İlçede mevcut 14 adet tohum temizleme evinde her yıl 7-8 bin ton hububat tohumu temizlenir. Ve (Tilletia) kör sürme hastalığına karşı ilaçlanır.

b — Rüzgâr Erozyonu ve Karapınar : Karapınar Ekonomisinin de en büyük yeri işgal eden Tarım'ın incelenmesini bitirmeden, Rüz-

gâr erozyonu ile ilgili sarımları araştırıp, değerlendirmek faydalı olacaktır.

Tarım'ın kalkındırılması, geliştirilmesi ilçemizin ve Orta Anadolunun geleceği ile sıkı sıkıya ilişkisi olan Erozyon sorunu, Toprak- Su Genel Müdürlüğünün İlçemizde yedi yıldır yaptığı yatırımlar ve proje sahasındaki başarılı çalışmalarla övünülecek bir ıslah yoluna girmiştir.

Konu'nun sadece Karapınar İlçesi bakımından değil tüm Orta Anadolu bakımından önemli olduğu bir gerçektir. Ve bu gerçek, Akademik çevrelerce de teyit ve tescil edilmiştir. Şimdi, İlçe olarak bizi düşündüren durum ise şudur : İlçemiz rüzgâr erozyonu proje sahasının finansman ve yatırım durumu ikinci beş yıllık kalkınma plânında da öngörülmüştür.

1972 de son icra yılı bitecek olan ikinci beş yıllık kalkınma plânımızdan sonra ise, İlçemiz Rüzgâr Erozyonu proje sahasının geleceği hakkında tatmin edici, bilinçli bir hazırlığın şimdiden yapılması Kaymakamlığımızca son derece lüzumlu görülmektedir.

İlçemizin, güney - batı kısmındaki 160.000 dekarlık sahada Toprak - Su Teşkilâtınca 1962 yılındanberi on milyon lira sarf edilerek sürdürülen çalışmaların gelecekte de Devlet Kontrolünde devamını sağlamakta İlçemiz ve Orta Anadolu bakımından mutlak zorunluluk vardır.

Bu sahada çalışmalar durdurulup, kendi aline bırakıldığı an toprağın eski durumuna sür'atle döneceği muhakkaktır. Hatta bu topraklar, şartlı olarak çiftçiye dağıtılsa bile erozyonun tekrar başlayacağı herkesçe bilinmektedir.

Bu durumda rüzgâr erozyonu proje sahasının behemahal Devlet Kontrolünü gerektirdiği açıktır.

Kaymakamlığımız görüşlerine göre, İlçemiz rüzgâr erozyonu proje sahasının geleceği hakkında aşağıdaki çalışmaların yapılması büyük bir önem taşıyacaktır.

1 — 160.000 Dekarlık rüzgâr erozyonu proje sahasının geniş bir kısmı mülkiyet olarak hâzineye aittir. Geri kalan cüz'i miktar arazinin kamulaştırılarak, tam manası ile proje sahasının Devlete aidiyeti sağlanmalıdır. Böylece, proje sahası bazı art düşüncelerden ve 1968 mahallî seçimlerinde olduğu gibi çeşitli gayelerle yapıldığı anlaşılan

tecavüzlerden korunmuş, Hukuki durumu bir «Yasak Bölgeden» ötede daha sağlam temellere oturtulmuş olur.

2 — Bu geniş sahada kurulacak bir Meslek Ziraat Okulu hem geniş bir tatbikat sahasına sahip olacak, hem de gayenin gerçekleşmesine yardımcı olacaktır.

3 — Orta Anadolu'nun sulu ve kıraç bütün özelliklerini kapsayan bu sahada bir araştırma istasyonu kurulması ciddiyetle düşünülebilir.

4 — Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinin bir araştırma ve tatbikat sahası ve Öğrenci staj mahalli olması mümkündür.

5 — Konya Karaarslan araştırma istasyonunun araştırma ve deneme sahası olabilir.

6 — Orta Anadolu'nun fidan ve köklü bağ çubuğu ihtiyacını temin edebileceği bir fidanlık kurulabilir.

7 — Yem bitkileri deneme ve tohum üretme merkezi olabilir.

8 — Devlet Üretme Çiftliği kurulması mümkündür.

Bu hususların, ilgili mercilerce nazara alınması, rüzgâr erozyonu sahasının geleceğinin, teminat altına alınmasının sağlanması, İlçemizde tarımın kalkındırılması ve erozyon afetinin önlenmesi bakımından yapılacak yüce bir hizmet olacaktır.

c — Hayvancılık : Karapınar tipik bir ova ilçesi olması hasebiyle, koyunculüğün geliştiği ve inkişafına müsait olduğu bir yerdir. Hububat tarımının yapıldığı İlçede, koyunculuk tarım sigortası mahiyetindedir.

İlçemizin hayvan istatistiği aşağıda gösterilmiştir.

Koyun	Kılkeçi	Tiftik keçi	Sığır	At	Deve
270.291	16.391	42.624	4.917	3.783	84

İlçemiz fakir köylerine Tarım Bakanlığının tahsis ettiği, Gölören Bucağında bir tane yerli kara, merkezde iki tane montafon mevcut olup tabii tohumlama ile yerli ırkımızın saflaştırılmasına gayret gösterilmektedir. İlçe merkezi hemen hemen montafon ırkına çevrilmiş, münferit bir kaç aile yerli ırkı elinde tutmaktadır.

Gerek sığırıcılıkta gerekse koyunculukta tabii tohumlama yanında, saflaştırmada bir metot da denemidir. Düşük kaliteli türler sürü-

de denenerek, sağlam vasıflı ırklar elde edilir. İlçemizde bu metotla 8637 baş muhtelif hayvan nevi enenmiştir.

İlçemizde hayvan hareketleri de önemlidir. 1968 yılında 10141 baş koyun İlçe haricine sevk edilmiştir.

İlçemiz mezbahasında ayda ortalama 250 - 300 adet koyun kesimi yapılır. Yılda türlü nevi'lerle beraber ortalama 7700 kilogram et tüketimi hesaplanmaktadır.

İlçemiz hayvancılık kredilerinden azamî derecede faydalanan bir yerdir. 1969 yılında besicilik kooperatifi 833.000 TL., keza üretim kooperatifi ise 1.300.000 TL. krediden faydalanmıştır.

İlçemiz merkez ve köylerinde toplam olarak 116.162 hektar mer'a mevcuttur. Ancak bunun 15.000 hektarı çiftçiler tarafından gizlice sürüldüğü için mer'a vasfını kaybetmiştir. Toprak - Su Teşkilâtının tel örgü ile içine aldığı 2000 hektar, atış poligonu tarafından kullanılan ve tamamen mer'a durumunda olan 16.500 hektarı da genel toplamdan düşersek, geriye 82.602 hektar kalmaktadır. Halen Karapınar hayvancılığının faydalandığı miktar budur.

VI _ SOSYAL VE KÜLTÜREL DURUM :

Karapınar sosyal yaşayış bakımından yeni yeni gelişme halindedir. Yerli halk tamamen kendi içine kapalı dış alemle ve çevre ile ilgili değildir. Eski Türk gelenek ve göreneklerini hemen hemen tamamen muhafaza etmektedirler.

Göçebe hayatı özelliklerinden olan kabilelik burada varlığını hissettirmektedir. İlçede ve yaylada, yerleşme alanlarında kabileliğe dayalı guruplaşmalar vardır.

Halk kışın Karapınar İlçe merkezine toplanmakta, yaz aylarında hemen hepsi kendi yaylalarına çekilmektedir.

Son bir kaç yıldanberi sosyal hayat bakımından önemli kıpırdanmalar gözle görülür şekilde artmıştır. Zir asgeri atış poligonunun ilçeye intikali sosyal bakımdan büyük bir hareket ve canlılık sağlamıştır.

VII — SAĞLIK DURUMU :

İlçemiz Hükümet Tabibliği ve Sağlık Merkezi Baştabibliğince Sağlık hizmetleri aşılar, çeşitli maksatlarla yapılan taramalar vasıta-

siyle başarı ile yürümektedir. Ancak İlçemiz mülhakatına bağlı köy ve yaylaların geniş bir alana yayılmış olması sebebiyle köy sağlık hikmetlerinin daha ziyade aşı ve taramalara inhisar etmemesi ve çevre sağlığının köylünün ayağında ve hatta köyde yapılmasının sağlanması, Gölören ve Hotamış Bucaklarında birer sağlık ocağının açılmasını son derece zorunlu kılmaktadır. Hükümet Tabibliği, Sağlık Merkezinin Ebe ve hemşire yönünden yeni elemanlarla takviyesi faydalı olacaktır.

VIII — BAYINDIRLIK VE İMAR DURUMU :

Karapınar, İç Anadolu bölgesinin güneye ve Ak Deniz'e bağlayan ana yol (Adana yolu) üzerindedir.

Yol bakımından iyi bir seviyede olmasına rağmen ilçe merkezi imar bakımından, bugüne kadar zayıf kalmıştır. Yeni ve modern binalar son yıllarda çoğalmağa başlamıştır. Karapınar'ın inşaatlarının tipik özelliği olan, kerbiç inşa farzı artık terkedilmiştir. İlçede kamu sektörü inşaatı olarak en büyü k ihtiyaç Hükümet Konağıdır. 200 seneye yaklaşan bir tarihi olmasına rağmen, ilçenin hükümet konağından mahrum bulunması gerek vatandaşlar ve gerekme âmmme görevlileri bakımından büyük güçlükler arzemektedir.

İlçede yeni bir ilkokul ve ortaokul binasına da ihtiyaç vardır.

IX — MAHALLİ İDARE HİZMETLERİ :

İlçe Özel İdare bakımından belli başlı bir kaynağa sahip değildir.

Belediye hizmetleri : Karapınar Belediyesi 1890 yılında teşkilât olarak kurulmuştur. Belediyenin 1969 Mali yılı bütçesi 1.300.000 TL. dir, bu miktar 1970 Mali yılında 1.700.000 TL. sına yükselmiştir. Belediyenin Elektrik ve Su İşletmesi, Belediye bütçesi meyanında yürütölmekte ilçe halkının 24 saat elektrikten faydalanması için elektrik santralında mevcut 3 dizel grubu münavebe ile çalıştırılmaktadır. Ayrıca ilçeye yüksek gerilimden devamlı ceryan temin edecek hidro elektrik havai hatları da tamamlanmak üzeredir.

Mevcut su bugünkü nüfus kesafetine göre kâfi gelmemektedir. Bu maksatla İller Bankası tarafından kasabanın içme suyu için halen mevcut depodan başka 800 M3, lük depo ihalesi yapılmıştır. 1989 yılı bütçesinden Belediye itfaiye teşkilâtına ilâve olarak 183.000 TL. na ikinci bir arazöz alınmıştır. Ayrıca Belediyenin bir grayderi ve

iki damperli kamyonu mevcuttur. Belediye 1970 yılında İlçeye buğday pazarı, hamam, sebze hali ve sinema yaptırmayı düşünmektedir.

X — MİLLÎ EĞİTİM HİZMETLERİ :

İlçe merkezinde bir Ortaokul, dört ilkokul bulunmaktadır. İlkokulun biri üç katlı, ortaokul ve diğer ilkokullar tek katlıdır. Ortaokulda altı öğretmen bulunmaktadır. Merkez ilkokullarında 22 erkek, 23 bayan, 3 vekil öğretmen çalışmaktadır.

İlçe merkezinde bir Halk Kütüphanesi vardır. Bir memur ve bir müstahdem çalışmaktadır. 3114 kitabı mevcuttur.

Emirgazi kasabasında bir ortaokul ve bir ilkokul bulunmaktadır. İlkokulda 6 öğretmen çalışmakta, ortaokulda asil öğretmen yoktur.

İlçenin 27 köy ve 5 yaylasında devlet tarafından ilkokul binası yapılmıştır. 2 köy ve 8 yaylada köy ve yayla halkı tarafından yapılmış binalarda öğretim yapılmaktadır. Köylerde 3 bayan, 67 erkek öğretmen, 6 eğitmen, 3 muvakkat öğretmen, 2 vekil öğretmen çalışmaktadır.

İlçenin merkez, kasaba, köy ilkokullarında öğrenci durumu :

		E.	K.	T.
A—İlçe Merkezinde				
Ortaokul sınıf	1	101	20	121
	2	94	8	102
	3	85	17	102
İlkokul sınıflar	1	323	246	569
	2	242	206	448
	3	306	201	507
	4	239	170	409
	5	207	167	374
TOPLAM		1317	990	2307

		E.	K.	T.
B — Kasabada :				
Ortaokul sınıfları	1	29	—	29
İlkokul sınıfları	1	72	54	126
	2	46	7	53
	3	38	8	46
	4	57	4	61
TOPLAM	5	23	2	25
		236	75	311
C — Köylerde				
İlkokul sınıflar	1	427	361	788
	2	365	266	631
	3	447	228	675
	4	407	250	657
	5	302	203	505
TOPLAM		1948	1308	3256

XI — İLÇENİN EKONOMİK BAKIMDAN KALKINMAYE GELİŞMESİ:

İlçenin Ekonomik kalkınması, geniş çapta tarım ve hayvancılıkla uğraştığı gözetilecek olursa, bu konularla ilgili çalışmalar yapıldığı taktirde mümkün olabilir. Koyuncu bir ilçe olması sebebiyle her yıl sağım mevsiminde, dışardan ilçeye 8-10 adet mandıracı gelir bir yıl evvel verdiği avans karşılığında çiftçinin elinden ucuz süt alır. Peynir, yağ yapar. Halbuki çiftçinin kooperatifleştiği takdirde yapacağı peynir, yağ ve diğer süt mamulleri bugünkünün bir kaç misli kâr teminini sağlayacaktır. Bu konuda kooperatifleşme sağlanmalıdır. Bugün hayvancılığın desteklenmesi ve teşviki konusunda üç iktisadi devlet teşekkülü vardır. Et Balık Kurumu, Yapağı Tiftik T.A.Ş., T. C. Ziraat Bankası.

Et Balık Kurumu, yetiştiriciden çok komisyoncularla bağlantı yaparak bağlantının sonucu olan esas primi yine bu araçlara vererek

koyun ve sığır mubayaası yapmaktadır. Gerçek yetiştirici ise kendi malını Et Balık Kurumuna muhatap olmadan bu komisyonculara kap tınmaktadır. Bu konudaki görüşümüz. Karapınar için şu şekilde tezahür etmektedir : Et Balık Kurumu, Veteriner Eksperlerinin bizzat ilçeye gelerek, muayyen günlerde pazarlar teşkil etmeleri, koyun mubayaa etmeleri... bu durumun gerçek üreticinin lehine tecelli edeceği kanısındayız.

Yılın muayyen günlerinde yün ve yapağı mübayaası, yapağı, Tiftik T.A.Ş. tarafından yapılmaktadır. İlçenin koyuncu oluşu, ulaştır ma güçlüklerinin bulunuşu sebebiyle Veteriner Eksperlerinin ilçemizde bulundurulmasında üretici lehine menfaat vardır. Bu durumun İl Veteriner Müdürlüğü vasıtası ile sağlanacağı ümidindeyiz.

Ziraat Bankasının besî - üretim - A.İ.D. Fonlarından, besici vt üreticilere daha geniş mikyasta kredi sağlanması temin edilmelidir

Hayvanlardan elde edilen yapağının tam anlamı ile değerlendirilmesi için İlçede, bir Halı Fabrikasının kurulmasının uygun olacağı inancındayız, Diğer yönden İlçemizin ürettiği buğdayın pazar bulması ve ekonomik olarak değerglenebilmesi için bir Un Fabrikasının kurulmasını zorunlu olarak görmekteyiz. Böylece Un Fabrikası sayesinde de Hayvan yemi olan kepeğin de değergini bulacağı görüşündeyiz.

Turistik bakımdan, İlçede bulunan Acıgöl adındaki krater gölünün değerglendirilmesini faydalı olarak kabul etmekteyiz.

KARARNAMELER

Karar Sayısı : 7/906

1 — Erzurum Valisi Mustafa Uygur'un Sakarya Valiliğine, Diyarbakır Valisi Ali Rıza. Yaradanakul'un Ankara Valiliğine, Merkez Valisi olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İçişleri Bakanlığı özlük işleri Genel Müdürlüğünde çalıştırılan Ertuğrul Süer'in Kırşehir Valiliğine, Kocaeli Vali Muavini olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Kars Valiliğinde çalıştırılan Münir Raif Güney 'in 1250 liralık Valilik kadrosu ile almakta olduğu maaşla Denizli Valiliğine, Ankara Vali Muavini olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Ordu Valiliğinde çalıştırılan Cemal Orhan Mirkelâm'ın, 1250 liralık Valilik kadrosu ile almakta olduğu maaşla Ordu Valiliğine, Şile Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince, ce Muğla Valiliğinde çalıştırılan Hasan Basa'nın, 1500 liralık Valilik kadrosu ile almakta olduğu maaşla Muğla Valiliğine, 5442 sayılı Kanunun 6 nci maddesi uyarınca naklen ve terfian atanmaları;

2 — 5430 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince, Ankara Vah Muavini olup Kırşehir Valiliğinde çalıştırılan Tekin Alp'in Van Valiliğinde, 1. sınıf Mülkiye Müfettişi olup Van Valiliğinde çalıştırılan Mahmut Polat'ın Tunceli Valiliğinde, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kadro ve maaşları ile çalıştırılmaları ;

3 — 1. sınıf Mülkiye Müfettişi Durmuş Yalçın'ın Ağrı Valiliğinde, Erzurum eski Vali Muavini Sabahattin Savacı'nın 1250 liralık Vali Muavini kadrosu ile Manisa Vali Muavinliğine, hakkı müktesebi olan maaşla yeniden atanarak Kastamonu Valiliğinde, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kadro ve maaşları ile çalıştırılmaları;

4 — vali olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı emrinde çalıştırılan Esat Kaya Ayman, ile Zonguldak Valisi olup yine 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı emrinde çalıştırılan Fuat Kadioğlu'nun eski görevleri olan Merkez Valiliklerine iadeleri;

İçişleri Bakanlığının 8/7/1970 tarih ve 531/1559, 1561 sayılı yazıları üzerine. Bakanlar Kurulunca 8/7/1970 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Karar Sayısı : 8380

1 — Bursa Hukuk İşleri Müdürü olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Antalya Vali Muavinliğinde çalıştırılan Hikmet Hayati Güvenç'in 15001 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Antalya Vali Muavinliğine,

Kayseri Hukuk İşleri Müdürü olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Uşak Vali Muavinliğinde çalıştırılan Mustafa Asım Oğuz'un 1500 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Uşak Vali Muavinliğine,

Mustafakemalpaşa Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci Tözge'nin 1500 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maddesi gereğince, Gaziantep Vali Muavinliğinde çalıştırılan Nihat maaşla Gaziantep Vali Muavinliğine,

Karabük Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Urfa Vali Muavinliğinde çalıştırılan Ali Nejat Bayraktar'ın 1500 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Urfa Vali Muavinliğine,

Sarıyer Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Niğde Vali Muavinliğinde çalıştırılan Ali Ulvi Pınar'ın, 1500 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Niğde Vali Muavinliğine,

Elmadag Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Bingöl Vali Muavinliğinde çalıştırılan Ragıp Azmi Berker'in 1500 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Bingöl Vali Muavinliğine,

Bandırma Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Malatya Vali Muavinliğinde çalıştırılan Mehmet Ali Özgüner'in 1500 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Malatya Vali Muavinliğine,

Osmaniye Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Gümüşhane Vali Muavinliğinde çalıştırılan Saip Nalbantoğ-

lu'nun 1500 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Gümüşhane Vali Muavinliğine,

Beşiktaş Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Zonguldak Vali Muavinliğinde çalıştırılan Hüseyin İshak Ergin'in 1500 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Zonguldak Vali Muavinliğine,

Vize Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Van Vali Muavinliğinde çalıştırılan İbrahim Aslan Argun'un 1500 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Van Vali Muavinliğine,

Bozkır Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Erzurum Vali Muavinliğinde çalıştırılan Süleyman Turgut Timur'un 11250 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Erzurum Vali Muavinliğine,

Göldük Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Erzurum Vali Muavinliğinde çalıştırılan M. Emin Taşpınar'ın, 1250 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Erzurum Vali Muavinliğine,

Tarsus Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İçel Vali Muavinliğinde çalıştırılan Ahmet Şefik Ergin'in 1250 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla İçel Vali Muavinliğine,

İskenderun Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Burdur Vali Muavinliğinde çalıştırılan Ali Kemal Birol'un, 1250 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta, olduğu maaşla Burdur Vali Muavinliğine,

Üsküdar Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Kocaeli Vali Muavinliğinde çalıştırılan Hüseyin Aydemirdin, 1250 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Kocaeli Vali Muavinliğine,

Karadeniz Ereğlisi Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Eskişehir Vali Muavinliğinde çalıştırılan Fazıl Osman Yöney'in, 1250 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Eskişehir Vali Muavinliğine,

Çorlum - Ortaköy Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Vali Muavinliğinde çalıştırılan Günaydın

Necdet Enünlü'nün, 1250 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla İstanbul Vali Muavinliğine,

Karşıyaka Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Çanakkale Vali Muavinliğinde çalıştırılan M. Recai Argat'ın, 1250 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Çanakkale Vali Muavinliğine,

Elmadağ Kaymakamı olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Ankara Vali Muavinliğinde çalıştırılan Abdurrahman Lâmi Gözen'in, 1250 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Ankara Vali Muavinliğine,

Urla Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 12 nci maddesi gereğince Artvin Vali Muavinliğinde çalıştırılan Mehmet Özseçen'in, 1250 Liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Artvin Vali Muavinliğine,

Ağrı Hukuk İşleri Müdürü olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Çankırı Vali Muavinliğinde çalıştırılan A. Avni Yasal'ın, 1250 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Çankırı Vali Muavinliğine,

Karaman Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Kars Vali Muavinliğinde çalıştırılan Mehmet Fındıkoğlu'nun, 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Kars Vali Muavinliğine,

Gönen Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Kastamonu Vali Muavinliğinde çalıştırılan Mehmet Üs'ün, 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Kastamonu Vali Muavinliğine

Avanos Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Muş Vali Muavinliğinde çalıştırılan A. Suavi Erdemtok'un, 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Muş Vali Muavinliğine,

Bulanık Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Sivas Vali Muavinliğinde çalıştırılan İhsan Karabay'ın, 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Sivas Vali Muavinliğine,

Bayramiç Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Kastamonu Vali Muavinliğinde çalıştırılan Tevfik Yüksel

Öge'nin, 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Kastamonu Vali Muavinliğine,

Bartın Kaymakamı Mustafa Bayata'nın, 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Kütahya Vali Muavinliğine,

Bayındır Kaymakamı Bedrettin Sönmez'in, 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Kütahya Vali Muavinliğine, naklen ve terfian atanmalarına,

Malatya Sivil Savunma Uzmanı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Valiliği emrinde çalıştırılan Mustafa Hadi Koçak'ın 1500 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Bursa Vali Muavinliğine tayini ile 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Valiliği emrinde çalıştırılmasına,

2 — Kavak Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Tetkik Kurulu Müşavirliğinde çalıştırılan Ali Çankaya'nın 1250 lira kadrolu Müşavirliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Müşavirliğine,

Kırıkkale Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Tetkik Kurulu Başkanlığı emrinde çalıştırılan Orhan Zaim'in 1250 lira kadrolu Müşavirlik kadrosu ve almakta olduğu maaşla İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Müşavirliğine,

Kurtalan Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İller İdaresi Genel Müdür Muavinliğinde çalıştırılan Arif Başaran'ın 1250 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlük müşavirliğinde,

Mahallî idareler Genel Müdürlüğü Daire Reisi olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince mahallî İdareler Genel Müdür Muavinliğinde çalıştırılan Fethi Aytaç'ın 1250 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlük Müşavirliğine,

Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı Seyyar Kollar Birlik Komutanı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğünde çalıştırılan Ahmet Özcan'ın 1250 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Nüfus İşleri Genel Müdürlük Müşavirliğine,

Hukuk Müşavir Muavini Bahattin Ablum'un 1250 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliğine,

Ağrı Vali Muavini olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Hukuk Müşavirliği emrinde çalıştırılan Galip Alaçayır'ın, 1250 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliğine,

Adalar Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Hukuk Müşavir Muavinliğinde çalıştırılan Hayrettin Gündeniz'in 1250 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliğine,

Cihanbeyli Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Hukuk Müşavir Muavinliğinde çalıştırılan Tevfik İmsel'in 1250 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliğine,

Ayvalık Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Hukuk Müşavir Muavinliğinde çalıştırılan M. Nedim Kalıpçioğlu'nun 1250 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliğine,

3 — İller İdaresi Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Mecit Sönmez'in 1100 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdür Muavinliğine,

Güdül Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Özlük işleri Genel Müdürlüğü Bütçe Şube Müdürlüğünde çalıştırılan Vahit Rüştü Heper'in 1100 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdür Muavinliğine,

Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Nihat Üçyıldız'ın 1100 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Nüfus İşleri Genel Müdür Muavinliğine,

Ünye Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Özlük işleri Genel Müdür Muavinliğinde çalıştırılan Fevzi Yetkiner'in 1100 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Özlük işleri Genel Müdür Muavinliğine,

Akçaabat Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Özlük işleri Genel Müdürlüğü İşlemler Şube Müdürlüğünde çalıştırılan Yusuf Kenan Aybek'in 1100 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Özlük işleri Genel Müdür Muavinliğine,

4 — Tetkik Kurulu Müşavir Necdet Gümüşarda'nın 1500 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Üyeliğine,

Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı Seyyar Kollar Bölük Komutanı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Tetkik Kuru-

lu emrinde çalıştırılan Mehmet Şahin'in, 1250 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Üyeliğine,

Adalar Kaymakamı Zeki Ersan'ın, 1250 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Üyeliğine,

5 — Kayseri Vali Muavini Osman Gümrükçüoğlu'nun, 1100 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Daire Başkanlığına,

Karşıyaka Kaymakamı Şerafettin Tarkan'ın 1100 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Daire Başkanlığına,

Kayseri Vali Muavini Cevdet Basım'ın 1100 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Daire Başkanlığına,

6 — Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Sadrettin Sürbehan'ın 1100 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavir Muavinliğine,

Şerefhisar Kaymakamı olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Daire Reisliğinde çalıştırılan Sabri Yaşayan'ın 1100 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavir Muavinliğine,

Bitlis Vali Muavini Hüsnü Salepçigil'in, 1100 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavir Muavinliğine,

7 — Muhakemat Müdürü olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Özlük işleri Genel Müdürlüğü Eğitim Şube Müdürlüğünde çalıştırılan Sezai Taşkeli'nin 1100 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Özlük işleri Genel Müdürlüğü Eğitim Uzmanlığına,

Naklen ve terfian atanmalarına,

8 — Hukuk Müşaviri olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Tetkik Kurulu emrinde çalıştırılan Yakup Akman'a, 1500 liralık Kaymakamlık kadrosunun tahsisı ile, Eceabat Kaymakamlığına tayini ve İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Üyeliğine,

Nüfus İşleri Genel Müdür Muavini olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Mahallî İdareler Genel Müdür Muavinliğinde çalıştırılan Arslan Başarır'ın 1100 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlük Müşavir Muavinliğine tayini ile Genel Müdür Muavinliğinde,

Kayseri Vali Muavini olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Hukuk Müşavirliği emrinde çalıştırılan İbrahim Aran'ın İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliğinde,

Eskişehir Hukuk İşleri Müdürü olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Muhakemat Müdürlüğünde çalıştırılan, Adil Mutlu'nun İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliğinde,

Ankara Hukuk İşleri Müdürü olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Tetkik Kurulu Üyeliğinde çalıştırılan Yusuf Ziya Eroğlu'na 1500 liralık kaymakamlık kadrosunun tahsisi ve Korkuteli Kaymakamlığına tayini ile İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Üyeliğinde,

Antalya Hukuk İşleri Müdürü olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Tetkik Kurulu emrinde çalıştırılan Hikmet Baloğlu'na 1250 liralık kaymakamlık kadrosunun tahsisi ve Bozdoğan Kaymakamlığına tayini ile İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Üyeliğinde,

Amasya Hukuk İşleri Müdürü olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Tetkik Kurulu emrinde çalıştırılan Hamza Kişioğlu'na, 1500 liralık kaymakamlık kadrosunun tahsisi ve Karacasu Kaymakamlığına tayini ile İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Üyeliğinde,

5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kadro ve maaşları ile çalıştırılmalarına,

9 — Antalya Hukuk İşleri Müdürü Yurdaer Aydoğ'un, 950 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliği Muhakemat Müdürlüğüne,

10 — Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı Şube Müdürü Fahrettin Zekâi Gündüzüm, 950 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne,

Osmaneli Kaymakamı Semih Sansoy'un, 950 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne,

Simav Kaymakamı Doğan Özgökçeler'in 950 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne,

Yenipazar Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğünde çalıştırılan Muhittin Keskin'in 950 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne,

Gümüşhacıköy Kaymakamı Halis Gerdaneri'nin 950 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne,

Akkuş Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Proje Müdürlüğünde çalıştırılan Burhan Cahit Bayar'ın, 950 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne,

Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı Şube Müdürü Ahmet Özerin, 950 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne,

Çal Kaymakamı M. Hayri Güler'in, 950 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne,

Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürü olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Tahakkuk-Gider Şube Müdürlüğünde çalıştırılan Ali Ptırlı'nın 950 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Özlük işleri Genel Müdürlüğü Tahakkuk-Gider Şube Müdürlüğüne,

Yenipazar Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İç-Düzen Proje Müdürlüğünde çalıştırılan Namık Günel'in, 950 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Özlük işleri Genel Müdürlüğü İşlemler Şube Müdürlüğüne,

Özlük işleri Genel Müdürlüğü Birinci Şube Müdürü Ayla Behlülgil'in 950 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Özlük işleri Genel Müdürlüğü Araştırma ve Planlama Şube Müdürlüğüne,

Özlük işleri Genel Müdürlüğü İkinci Şube Müdürü Kâmil Demircioğlu'nun 950 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Özlük işleri Genel Müdürlüğü Değerlendirme ve Atama Şube Müdürlüğüne,

Naklen ve terfian atanmalarına,

11 — Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı Seyyar Kollar Birlik Komutan Yardımcısı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğünde çalıştırılan M. Recai Tosyalı'nın, 950 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne tayini ile Teşkilât ve metod biriminde,

İvrindi Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Teşkilât metod biriminde çalıştırılan H. Avni Uzun'un, 950

lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne tayini ile Teşkilât metod biriminde,

Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı İstanbul Seyyar Kollar Bölük Komutanı Yaşar Aksoy'un, 950' lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne tayini ile İstanbul Seyyar Kollar Bölük Komutanlığında,

5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu kadro ve maaşı ile çalıştırılması uygun görülmüştür.

12 — Bu karar İçişleri Bakanı yürütür.

30/6/1970

İçişleri Bakanlığından :

Karar Sayısı : 8441

1 — Kastamonu Valisi Hasan Basri Kurdoğlu'nun, 1500 liralık Teftiş Kurulu Başkanlığı kadrosu ile almakta olduğu maaşla İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığına;

Vali olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Teftiş Kurulu Başkanlığında çalıştırılan Muzaffer Ahmet Gümüşlü'nün, 1500 liralık Müsteşar Muavinliği kadrosu ile almakta olduğu maaşla İçişleri Bakanlığı Müsteşar Muavinliğine;

1 nci sınıf Mülkiye Müfettişi olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Tunceli Valiliğinde çalıştırılan Erol Yavuz'un, 1500 liralık Özlük İşleri Genel Müdürlüğü kadrosu ile almakta olduğu maaşla İçişleri Bakanlığı Özlük İşleri Genel Müdürlüğüne;

Naklen ve terfian tayinleri;

Uygun görülmüştür.

2 — Bu kararı İçişleri Bakanı yürütür.

İçişleri Bakanlığından :

Karar Sayısı :8579

1 — Tekirdağ Vali Muavini M. Hayri Bulut'un Manisa Vali Muavinliğine, Siirt Vali Muavini N- Ekrem Rollars'ın Kırklareli Vali Muavinliğine, Maraş Vali Muavini İlhamı Ballı'nın Malatya

Vali Muavinliğine, Kırklareli Vali Muavini M. Arif Dayanç'ın Sinop Vali Muavinliğine, Yozgat Vali Muavini Tayyar Toprak'ın Ordu Vali Muavinliğine, Kütahya Vali Muavini Bahri Erkmen'in Aydın Vali Muavinliğine, Van Vali Muavini İ. Arslan Argun'un Edirne Vali Muavinliğine, Rize Vali Muavini Turgut Necmi Beygo'nun Tekirdağ Vali Muavinliğine, Erzurum Vali Muavini M. Emin Taşpınar'ın Bursa Vali Muavinliğine, Aydın Vali Muavini İ. Necati Özdemir'in Eskişehir Vali Muavinliğine, Malatya Vali Muavini M. Ali Özgüner'in Kayseri Vali Muavinliğine, Sakarya Vali Muavini Nihat Tahiroğlu'nun İstanbul Vali Muavinliğine, Amasya Vali Muavini A. Mesut Uyanık'ın Ankara Vali Muavinliğine, Gümüşhane Vali Muavini Saip Nalbantoğlu'nun İçel Vali Muavinliğine, Muğla Vali Muavini Mustafa Arkun'un Manisa Vali Muavinliğine, Giresun Vali Muavini Ziyaettin Oğuz'un Bolu Vali Muavinliğine,

Naklen,

2 — Yerköy Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Çorum Vali Muavinliğinde çalıştırılan Özer Özmen'in 1250 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Çorum Vali Muavinliğine, Çatalca Kaymakamı Rüştü Gündüz Eren'in 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Balıkesir Vali Muavinliğine, Karabük Kaymakamı Mustafa Aykut'un 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Yozgat Vali Muavinliğine, Silifke Kaymakamı Rifat Özpar'ın 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Rize Vali Muavinliğine, İznik Kaymakamı Nihat Ergun'un 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Maraş Vali Muavinliğine, Bor Kaymakamı Sabit Arlı'nın 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Konya Vali Muavinliğine, Batman Kaymakamı Necmettin Utkan'ın 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Hakkâri Vali Muavinliğine, Sarıkamış Kaymakamı İsrâhim Şahin'in 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Kırşehir Vali Muavinliğine, Demirci Kaymakamı Fikret Yılmaz'ın 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Erzincan Vali Muavinliğine, Karacabey Kaymakamı Adnan Kızıldağı'nın 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Gaziantep Vali Muavinliğine, Susurluk Kaymakamı Emrullah Zeybek'in 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Siirt Vali Muavinliğine, Kırıkhan Kaymakamı Ahmet Çimen'in 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Artvin Vali Muavinliğine, Çine

Kaymakamı Nevzat Kaya Büyüköztürk'ün 1100 liralık Vali Muaviniği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Bitlis Vali Muaviniğine, Emirdağ Kaymakamı A. Fuat Çapan'ın 1100 liralık Vali Muaviniği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Bingöl Vali Muaviniğine, Akçakoca Kaymakamı Sabahattin Eren'in 1100 liralık Vali Muaviniği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Giresun Vali Muaviniğine, Havsa Kaymakamı Hazım Oktay Başer'in 1100 liralık Vali Muaviniği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Kars Vali Muaviniğine, Of Kaymakamı Orhan Aykan'ın 1100 liralık Vali Muaviniği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Ağrı Vali Muaviniğine, Soma Kaymakamı Samih Rıfat Arıkan'ın 1100 liralık Vali Muaviniği kadrosu ve almakta olduğu maaşla Kayseri Vali Muaviniğine,

Naklen ve terfian,

3 — Gülnar Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Balıkesir Vali Muaviniğinde çalıştırılan Alâaddin Hüsni Özkiper'in Ankara Vali Muaviniğinde, Merzifon Kaymakamı Hüseyin Tezel'in Samsun Vali Muaviniğinde, İnegöl Kaymakamı Mehmet Tahir Tortop'un Afyon Vali Muaviniğinde, Lüleburgaz Kaymakamı Necati Durdağ'ın Amasya Vali Muaviniğinde, Gölçük Kaymakamı Behçet Oğuz'un Sakarya Vali Muaviniğinde, Söke Kaymakamı Turgut Sehmi Kaya'nın Van Vali Muaviniğinde, İskenderun Kaymakamı Muammer Akman'ın Bursa Vali Muaviniğinde, Sapanca Kaymakamı A. Suphi İlbars'ın Niğde Vali Muaviniğinde, Orhangazi Kaymakamı Sait Öztürk'ün Tunceli Vali Muaviniğinde, Ceyhan Kaymakamı Hüsmen Erdoğan'ın Elâzığ Vali Muaviniğinde, Gemlik Kaymakamı Osman Görken'in Trabzon Vali Muaviniğinde, Bandırma Kaymakamı Besim Ulçay'ın İstanbul Vali Muaviniğinde, Sarıyer Kaymakamı M. Ali Ulusal'ın Adana Vali Muaviniğinde, Kozan Kaymakamı Ekmen Berk'in Van Vali Muaviniğinde, Artvin Vali Muavini Mehmet Özseçen'in Ankara İli emrinde, Mustafa Kemalpaşa Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Sakarya Vali Muaviniğinde çalıştırılan Ömer Çetintaş'ın İstanbul İli emrinde, Sakarya Hukuk İşleri Müdürü Mehmet Coşkun'un Erzurum Vali Muaviniğinde, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kadro ve maaşları ile çalıştırılmaları,

4 — Tarsus Kaymakamı Beşir Tekin Arıç'ın Karşıyaka Kaymakamlığına, Şile Kaymakamı Hasan Kafagil'in Adalar Kaymakamlığına, Ödemiş Kaymakamı Ali Arguvanlı'nın İskenderun Kaymakamlığına, Uzunköprü Kaymakamı Cafer Eroğlu'nun Ceyhan Kayma-

karalığına, Havza Kaymakamı Talât Kahvecioğlu'nun Merzifon Kaymakamlığına, Havran Kaymakamı Mustafa, Yeni'nin Karabük Kaymakamlığına, Menemen Kaymakamı Salim Çankırı'nın Tarsus Kaymakamlığına, Çubuk Kaymakamı Hayrettin Güven'in İnegöl Kaymakamlığına, İnebolu Kaymakamı Yaşar Erman'ın Gölcük Kaymakamlığına, Zile Kaymakamı Mustafa Sabri Yorulmaz'ın Çatalca Kaymakamlığına, Tirebolu Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İçişleri Bakanlığı Merkez Teşkilâtında çalıştırılan M. Cezmi Terzioğlu'nun Lüleburgaz Kaymakamlığına, Görele Kaymakamı Fuat Bilgin'in Söke Kaymakamlığına, Çivril Kaymakamı A. Zihni Akın'ın Şile Kaymakamlığına, Bozüyük Kaymakamı Nusret Saygı'nın Bandırma Kaymakamlığına, Dörtöy Kaymakamı Yusuf Ziya Doğan'ın Ödemiş Kaymakamlığına, Şarköy Kaymakamı Sadık Göbelezioğlu'nun Ecebat Kaymakamlığına, Ardeşen Kaymakamı Recep Ceylan'ın İnebolu Kaymakamlığına, Erbaa Kaymakamı A. Namık Tüzün'ün Görele Kaymakamlığına, Bigadiç Kaymakamı İ. Cahit Ertan'ın Nizip Kaymakamlığına, Sivrihisar Kaymakamı Necdet Uçan'ın Silifke Kaymakamlığına, Elbistan Kaymakamı Cemil Akıncı'ın Menemen Kaymakamlığına, Karasu Kaymakamı Fahri Cabar'ın Karacabey Kaymakamlığına, Pazarcık Kaymakamı Mithat Cekin'in Çivril Kaymakamlığına Kınık Kaymakamı İbrahim Öğretmen'in Demirci Kaymakamlığına, Beyşehir Kaymakamı Yüksel Özden'in Reyhanlı Kaymakamlığına, Gördes Kaymakamı Alis Koçer'in Bayburt Kaymakamlığına, Silvan Kaymakamı M, Mansur Özlüer'in Bodrum Kaymakamlığına, Ayvacık Kaymakamı Fahrettin Ölmez'in Sarayköy Kaymakamlığına, Ilgın Kaymakamı Yılmaz Kocabaş'ın Sapanca Kaymakamlığına, Devrekâni Kaymakamı Abidin Coşkun'un Çubuk Kaymakamlığına, Kemalpaşa

Kaymakamı, Naci Kavurmacioğlu'nun Ürgüp Kaymakamlığına, Kaman makamı Naci Kavurmacioğlu'nun Ürgüp Kaymakamlığına, Kaman Kaymakamı Mustafa Yalçın'ın Akçaabat Kaymakamlığına, Hayrabolu Kaymakamı Necmettin Özturan'ın Çine Kaymakamlığına, Hacıbektaş Kaymakamı Rahim Yıldız'ın Kırıkhan Kaymakamlığına, Söğüt Kaymakamı Selâhattin Alpdoğan'ın İznik Kaymakamlığına Tosya Kaymakamı Ahmet Önal'ın Lâpseki Kaymakamlığına, Orhaneli Kaymakamı Kadir Akın'ın Havza Kaymakamlığına, Germencik Kaymakamı Tevfik Fikret Saygılı'nın Zile Kaymakamlığına, Akyazı Kaymakamı Asım Ayhan'ın Develi Kaymakamlığına, Hopa Kaymakamı Muammer Çetin'in Soma Kaymakamlığına, Bozcaada Kaymakamı Fahri Büktel'in Orhangazi Kaymakamlığına, Divriği

Kaymakamı Ömer İhsan Paköz'ün Konya - Ereğlisi Kaymakamlığına, Suşehri Kaymakamı O. Nuri Ertuğrul'un Dört Yol Kaymakamlığına, Tavas Kaymakamı Namık Kahvecioğlu'nun Gediz Kaymakamlığına, Perşembe Kaymakamı Mustafa Gedik'in Eğridir Kaymakamlığına, Reyhanlı Kaymakamı Saffet Kibar Bekaroğlu'nun Bozüyük Kaymakamlığına, Ürgüp Kaymakamı Kâmil Ceylan'ın Bor Kaymakamlığına, Bayburt Kaymakamı Tahir Demirkurt'un Susurluk Kaymakamlığına, Bodrum Kaymakamı Kâmuran Uykur'un Uzunköprü Kaymakamlığına, Çeşme Kaymakamı M. Ekrem Şenay'ın Havran Kaymakamlığına, Çarşamba Kaymakamı Orhan Aydın'ın Çeşme Kaymakamlığına, Alanya Kaymakamı Raif Erbilol'un Çarşamba Kaymakamlığına, Nizip Kaymakamı Ahmet Sivaslıgil'in Bartın Kaymakamlığına, Konya - Ereğlisi Kaymakamı Talât Sungur'un Gemlik Kaymakamlığına, Lapseki Kaymakamı Fahri Yücel'in Alanya Kaymakamlığına, Alaşehir Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Ağrı Vali Muavinliğinde çalıştırılan Kemal Macit Türet'in Dinar Kaymakamlığına, Dinar Kaymakamı İsmail Güzelış'ın Kuşadası Kaymakamlığına, Sarayköy Kaymakamı Ertuğrul Tanç'ın Bayındır Kaymakamlığına, Gediz Kaymakamı İhsan Erçelik'in Beyşehir Kaymakamlığına, Eğridir Kaymakamı Recep Cudi Kalkan'ın Karaman Kaymakamlığına, Narman Kaymakamı Muslu Köse'nin Senirkent Kaymakamlığına, Viranşehir Kaymakamı Necdet Baysongur'un Vezirköprü Kaymakamlığına, Midyat Kaymakamı Sadrettin Yedidağ'ın Taşköprü Kaymakamlığına, Çifteler Kaymakamı Özer Öner'in Gerede Kaymakamlığına, Cizre Kaymakamı Ergün Berki Koçoğlu'nun Eşme Kaymakamlığına, Diyardin Kaymakamı Şeyda Balkan'ın Manyas Kaymakamlığına, Yeşilova Kaymakamı Rıza Çan'ın Zara Kaymakamlığına, Çatak Kaymakamı Mehmet Gürsoy'un Ilgın Kaymakamlığına, Mutki Kaymakamı Özgen Gökalp'ın Şarköy Kaymakamlığına, Derik Kaymakamı Muhsin Akar'ın Kemalpaşa Kaymakamlığına, Silopi Kaymakamı Turan Tan'ın Söğüt Kaymakamlığına, Seydişehir Kaymakamı Rıza Gür'ün Keçiözü Kaymakamlığına, Manyas Kaymakamı Ayhan Özkan'ın Balya Kaymakamlığına, Akçaabat Kaymakamı Ali Kayacan'ın Simav Kaymakamlığına, Mahmudiye Kaymakamı Sami Sönmez'in Birecik Kaymakamlığına, Muradiye Kaymakamı Vural Yurtseven'in Korkuteli Kaymakamlığına, Çelikhan Kaymakamı M. Ayhan Bilge'nin Şebinkarahisar Kaymakamlığına, Özalp Kaymakamı Cengiz Kentli'nin Ergani Kaymakamlığına, Pülümür Kaymakamı Sait Babaoğlu'nun Hayrabolu Kaymakamlığına, Aybastı Kay-

makamı Selçuk Çolakoğlu'nun Çaycuma Kaymakamlığına, Eynesil Kaymakamı Osman Gürbüz'ün Gümüşhacıköy Kaymakamlığına, Siverek Kaymakamı Ünal Özgödek'in Foça Kaymakamlığına, Pazar Kaymakamı O. Nurhan Ceyhan'ın Bozdoğan Kaymakamlığına, Anamur Kaymakamı Dinçer Günday'ın Yenipazar Kaymakamlığına, Acıpayan Kaymakamı Turgut Fırat'ın Çerkezköy Kaymakamlığına, Çaycuma Kaymakamı Güngör Erdoğan'ın Acıpayam Kaymakamlığına, Sürmene Kaymakamı A- Nedim Çetin'in Pınarhisar Kaymakamlığına, Ayaş Kaymakamı Neşet Ülküsel'in Samandağ Kaymakamlığına, Sındırgı Kaymakamı Ergim Gökçay'ın Perşembe Kaymakamlığına, İslâhiye Kaymakamı Nizamettin Güven'in Batman Kaymakamlığına, Ayancık Kaymakamı Sait Arslanoğlu'nun Siverek Kaymakamlığına, Tunceli - Ovacık Kaymakamı Ali Yalçın'ın Musur Kaymakamlığına, Savur Kaymakamı Muzaffer Füzellant'ın Cide Kaymakamlığına, Mecitözü Kaymakamı Halit Nazlıoğlu'nun Hadim Kaymakamlığına, Pütürge Kaymakamı Hüseyin Boran'ın İmranlı Kaymakamlığına, Hadim Kaymakamı Necip Er'in Mecitözü Kaymakamlığına, İmranlı Kaymakamı, A. İlter. Taner'in Şefaati kaymakamlığına, Şefaati Kaymakamı Önal Öztaş'ın Darende Kaymakamlığına, Lice Kaymakamı Güngör Alış'ın Cihanbeyli Kaymakamlığına, Darende Kaymakamı Hasan Fehmi Konyalı'nın Atabey Kaymakamlığına, Sincanlı Kaymakamı İlhan Karadeniz'in Çankırı - Ovacık Kaymakamlığına, İncesu Kaymakamı Mehmet Gürbüz'ün Mahmudiye Kaymakamlığına, Şuhut Kaymakamı Tacettin Pakelgil'in Aybastı Kaymakamlığına, Kofcaz Kaymakamı İsmet Karadöl'ün Seben Kaymakamlığına, Seben Kaymakamı Aydın Zeki Tuğ'un Gürün Kaymakamlığına, Oğuzeli Kaymakamı Ayhan Demircan'ın Yayladağ Kaymakamlığına, Felâhiye Kaymakamı M. Özay Peker'in Çifteler Kaymakamlığına, Alucra Kaymakamı Ali Haydar Sinan Güven'in Arguvan Kaymakamlığına, Cide Kaymakamı Özdemir Hanoğlu'nun İliç Kaymakamlığına, Kağızman Kaymakamı Çetin Yücel'in Korgan Kaymakamlığına, Sarıkaya Kaymakamı İbrahim Güner'in Dazkırı Kaymakamlığına, Sultandağı Kaymakamı Delâlettin Özdal'ın Doğanhisar Kaymakamlığına, Doğanhisar Kaymakamı Ali Özel'in Sultandağı Kaymakamlığına, Cihanbeyli Kaymakamı Remzi Gürsu'nun Kofcaz Kaymakamlığına, Yayladağı Kaymakamı Muzaffer Ecemiş'in Oğuzeli Kaymakamlığına, Araban Kaymakamı Galip Ulutürk'ün Pütürge Kaymakamlığına, Tefenni Kaymakamı Ümit Esmer'in Felâhiye Kaymakamlığına, Akçadağ Kaymakamı İ. Hakkı Arslan'ın Daday Kaymakamlığına, Gölhisar

Kaymakamı Orhan Arasan'ın Karayazı Kaymakamlığına, Kepsut Kaymakamı M. Argun Ünal'ın Gerger Kaymakamlığına, İspala Kaymakamı Mekin Özçamur'un Çukurca Kaymakamlığına, Çemişkezek Kaymakamı Mustafa Taş'ın Şırnak Kaymakamlığına, Çankırı - Ovacık Kaymakamı Vecdi Gönül'ün Narman Kaymakamlığına, Çamlıhemşin Kaymakamı Tahsin Aydın'ın Tutak Kaymakamlığına, Dazkırı Kaymakamı Lokman Kabadayı'nın Diyadin Kaymakamlığına, Sarayönü Kaymakamı Metin Kavakalanlılar'ın Nazimiye Kaymakamlığına, Yüksekova eski Kaymakamı A. Turan Sarıca'nın Midyat Kaymakamlığına, Hani Kaymakamı Saner Arman'ın Nusaybin Kaymakamlığına, Tutak Kaymakamı Sabit Yaşar Kuru'nun Viranşehir Kaymakamlığına, Nusaybin Kaymakamı Ergun Doğanay'ın Yeşilova Kaymakamlığına, Orta Kaymakamı Metin Özkınay'ın Tunceli - Ovacık Kaymakamlığına, Elâziğ Hukuk İşleri Müdürü Faruk Melli'nin Bursa Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Tokat Hukuk İşleri Müdürü Necati Umurca'nın Niğde Hukuk İşleri Müdürlüğüne, İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Daire Başkanı M. Sadri Turan'ın 1.100 lira kadrolu Mahallî İdareler Genel Müdür Muavinliğine, Balya Kaymakamı Galip Demirel'in 950 lira kadrolu İçişleri Bakanlığı Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Bütçe Şube Müdürlüğüne,

Bünyan Kaymakamı olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İçişleri Bakanlığı Teşkilât ve Moted Biriminde çalıştırılan Burhanettin Çakar'ın 950 lira kadrolu Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne,

Yeniden, naklen ve terfian atanmaları,

5 — Sinop Vali Muavini Eyüp Sabri İskender'in İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Başkanlığı Üyeliğinde, Erzincan Vali Muavini İsmail Keremoğlu'nun İçişleri Bakanlığı Mahallî idareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğünde, Bingöl Vali Muavini Ragıp Azmi Berker'in İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı emrinde, Gazipaşa Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İçişleri Bakanlığı Merkez Teşkilâtında çalıştırılan Orhan Salih Aygen'in Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Eğitim Uzmanlığında, Pehlivan köy Kaymakamı Ahmet Elbeyli'nin İçişleri Bakanlığı Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğünde, İçişleri Bakanlığı Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü Şube Müdürü olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Seyyar Kollar Bölük Komutanlığında çalıştırılan Yaşar Aksoy'un Mahallî İdareler Genel Müdürlüğünde, Develi Kaymakamı Remzi Ataman'ın İçişleri Bakanlığı

Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğünde, Diyarbakır Hukuk İşleri Müdürü Kemal Vural'ın İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğünde, İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Sabahattin Şentürk'ün 1100 lira kadrolu Vali Muavinliği kadrosu ile Siirt Vali Muavinliğine tayini ile, İller İdaresi Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğünde, İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Durmuş Erkale'nin 1100 liralık Vali Muavinliği kadrosu ile Adıyaman Vali Muavinliğine tayini ile, İller İdaresi Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğünde 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta oldukları kadro ve maaşları ile çalıştırılmaları,

Uygun görülmüştür.

6 — Bu kararı İçişleri Bakanı yürütür.

28/8/1970

CUMHURBAŞKANI

C. SUNAY

Başbakan

S. DEMİREL

İçişleri Bakanı

H. MENTEŞEOĞLU

1 — 1.100 lira maaşlı Trabzon 1. Sınıf Emniyet Müdürü Salih Bora'nın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile İstanbul Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam;

1.250 lira maaşlı Adana Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Orhan Erdem'in, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almak olduğu maaşla İstanbul Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam;

1.100 lira maaşlı 1. sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Emniyet Müdürlüğü Narkotik Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Mehmet Naci Tulun'un, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1.250 lira maaşla İstanbul Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam;

800 lira maaşlı 3- Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Emniyet Müdürlüğü Toplum Zabıtası Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan ligiz Aykutlu'nun, aynı kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kad-

rosu ile İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1, Şube Müdürlüğünde istihdam;

Eski Emniyet Müdürlerinden 950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü Mehmet Cemil Gülmen'in, yeniden 950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürlüğüne müktesep hakkı olan 1.100 lira maaşla tayini ile 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Emniyet Müdürlüğü 2. Şube Müdürlüğünde istihdam;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilmekte olan İsmail Naci İzci'nin, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1.250 lira maaşla İstanbul Emniyet Müdürlüğü Trafik Şube Müdürlüğünde istihdamı;

950 lira maaşlı 1. Sınıf Polis Müfettişi olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilmekte olan Mehmet Galip Lâbernas'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1.100 lira maaşla İstanbul Emniyet Müdürlüğü Narkotik Şube Müdürlüğünde istihdamı;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Polis Okulu Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Turhan Erman'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1.100 lira maaşla İstanbul Emniyet Müdürlüğü Toplum Zabıtası Müdürlüğünde istihdamı;

1.500 lira maaşlı Ankara Emniyet Müdürü İbrahim Ural'ın 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Emniyet Genel Müdür Muavinliğinde istihdamı;

1.250 lira maaşlı Emniyet Genel Müdür Muavini olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İzmir Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Rüştü Ünsal'ın, aynı Kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Ankara Emniyet Müdürlüğünde istihdamı;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İzmir Emniyet Müdürlüğü 3. Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Naim Erdem'in, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1.100 lira maaşla Ankara Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Kocaeli Emniyet Müdürlüğü 1. Şube

Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Mehmet Necat Önürme'nin, aynı kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Ankara Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İzmir Emniyet Müdürlüğü Malî Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Mustafa Erdoğan'ın, aynı kanun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Ankara Emniyet Müdürlüğü 2. Şube Müdürlüğünde istihdamı;

950 lira maaşlı Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Müfettişi olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Sivas Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Cemal Koray'ın aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1.250 lira maaşla Ankara Emniyet Müdürlüğü 3. Şube Müdürlüğünde istihdamı;

950 lira maaşlı Öğretmen Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Emniyet Müdürlüğü Trafik Şube Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Feridun Okay'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1.100 lira maaşla Ankara Emniyet Müdürlüğü Trafik Şube Müdürlüğünde istihdamı ;

950 lira maaşlı Emniyet Genel Müdürlüğü 4. Şube Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Ankara Valiliği emrinde istihdam edilmekte olan Eyüp Babacan'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Ankara Emniyet Müdürlüğü Narkotik Şube Müdürlüğünde istihdamı;

1.100 lira maaşlı 1. sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İzmir Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Vasıf Erüstün'ün, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1.250 lira maaşla yine İzmir Emniyet Müdürlüğünde istihdamı;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilmekte olan Bekir Sıtkı Kutlay'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1.250 lira maaşla İzmir Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdamı;

950 lira maaşlı Öğretmen Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İzmir Emniyet Müdürlüğü 5. Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Ahmet Necati Akdeniz'in,

aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1.100 lira maaşla İzmir Emniyet Müdürlüğü 3. Şube Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İzmir Emniyet Müdürlüğü Eğitim Şubesi Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Erden Barut'un, aynı Kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile yine İzmir Emniyet 5. Şube Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. sınıf Emniyet Müdürü olup İzmir Valiliği emrinde istihdam edilmekte olan Sururi Öztürk'ün, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 950 lira maaşla yine İzmir Emniyet Müdürlüğü Mali Şube Müdürlüğünde istihdamı;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Adana Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Ömer Sönmez'in, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1.100 lira maaşla İzmir Emniyet Müdürlüğü Eğitim Şubesi Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Zonguldak Emniyet Müdürlüğü 3. Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Lütfi Öğüzer'in, almakta olduğu 950 lira maaşla Adıyaman Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

950 lira maaşlı Polis Okulu Müdür Muavini olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Aydın Emniyet Müdür Muaviniğinde istihdam edilmekte olan Yusuf Kemal Aclan'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1.100 lira maaşla Ağrı Emniyet Müdürlüğünde istihdamı;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilmekte olan Celal Bekcan'ın, almakta olduğu

1.250 lira maaşla Amasya Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup Antalya Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Zahit İdil'in, almakta olduğu 1250 lira maaşla halen çalışmakta olduğu yer Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

1.100 lira maaşlı Denizli 1. Sınıf Emniyet Müdürü Fehmi Kurtoglu'nun, kendi maaş ve kadrosu ile Balıkesir Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

950 lira maaşlı Emniyet Genel Müdürlüğü Önemli İşlem Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Erzincan Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Yaşar Danacıoğlu'nun, aynı kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Bilecik Emniyet Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Bilecik Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Alparslan Bilginer'in, kendi maaş ve kadrosu ile Bingöl Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

1.100 lira maaşlı Planlama Uzmanı olup 5438 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Valiliği emrinde istihdam edilmekte olan Şükrü Balcı'nın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Bursa Emniyet Müdürlüğünde istihdamı;

950 lira maaşlı Emniyet Genel Müdürlüğü 3. Şube Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Erzurum Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Ali Tanrıkulu'nun, aynı kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Çanakkale Emniyet Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı Kars 3. Sınıf Emniyet Müdürü Kemal Mengü'nün, kendi maaş ve kadrosu ile Denizli Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Adnan Arslan'ın, kendi maaş ve kadrosu ile Diyarbakır Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

800 lira maaşlı Nevşehir 3. Sınıf Emniyet Müdürü M. Orhan Akanaraç'ın, almakta olduğu 950 lira maaşla Erzincan Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

1.100 lira maaşlı Kırşehir 1. Sınıf Emniyet Müdürü Hasan Saygılı'nın, kendi maaş ve kadrosu ile Erzurum Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

1.250 lira maaşlı Bursa Emniyet Müdürü Vahdet Erdal'ın, kendi maaş ve kadrosu ile Eskişehir Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup Kayseri 2. Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Salih Suphi Savdır'ın, almakta olduğu 950 lira maaşla Gaziantep Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

950 lira maaşlı Polis Müfettişi olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Gaziantep Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Süleyman Sami Alhan'ın, aynı Kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1.100 lira maaşla Giresun Emniyet Müdürlüğünde istihdamı ;

1.100 lira maaşlı Uşak 1. Sınıf Emniyet Müdürü Ahmet Erol'un, Aydınalp'ın, almakta olduğu 1.750 lira maaşla İçel Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilmekte olan Burhan Hekimoğlu'nun, almakta olduğu 950 lira maaşla Kars Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

1.100 lira maaşlı Diyarbakır 1. Sınıf Emniyet Müdürü Nedim Sinan'ın kendi maaş ve kadrosu ile Samsun Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

950 lira maaşlı Eskişehir 2. sınıf Emniyet Müdürü Burhan Özdemir'in, kendi maaş ve kadrosu ile Kırklareli Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

800 lira maaşlı Muğla 3. Sınıf Emniyet Müdürü Sabri Timur'un, almakta olduğu 950 lira maaşla Kırşehir Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

1.100 lira maaşlı Uşak 1. Sınıf Emniyet Müdürü Ahmet Erol'un, kendi maaş ve kadrosu ile Konya Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup Maraş Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Ferda Ur'un, kendi maaş ve kadrosu ile aynı yer Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup Adana Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdürlüğünde 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince istihdam edilmekte olan Cevdet İnan'ın, almakta olduğu 950 lira maaşla Mardin Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

950 lira maaşlı Yozgat 2. Sınıf Emniyet Müdürü Mustafa Akdoğan'ın, kendi maaş ve kadrosu ile Muğla Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Çorum Emniyet Müdür Muavinliğinde

istihdam edilmekte olan Mehmet Gürbüz'un, kendi maaş ve kadrosu ile Muş Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

1100 lira maaşlı Emniyet Genel Müdürlüğü 1. Daire Başkanı olup 5439 sayılı Kanunun 2. maddesi gereğince Ankara 1. Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Altan Ünal'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Nevşehir Emniyet Müdürlüğünde istihdamı;

950 lira maaşlı Çankırı 2. Sınıf Emniyet Müdürü Mehmet Ali Akyüzlü'nün, almakta olduğu 1250 lira maaşla Kayseri Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2nci maddesi gereğince Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilmekte olan Mehmet Kökdemir'in almakta olduğu 1100 lira maaşla Siirt Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

950 lira maaşlı Emniyet Genel Müdürlüğü 5. Şube Müdürü olup Sinop Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Mehmet Aydın'ın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Sinop Emniyet Müdürlüğünde istihdamı;

950 lira maaşlı Emniyet Genel Müdürlüğü 6. Şube Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Çanakkale Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Nurettin Özal'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Sivas Emniyet Müdürlüğünde istihdamı;

1500 lira maaşlı Balıkesir Emniyet Müdürü Hüseyin Taluy'un, almakta olduğu 1750 lira maaşlı Tekirdağ Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

1100 lira maaşlı Amasya 1. Sınıf Emniyet Müdürü Kâmuran Korkmaz'ın, kendi maaş ve kadrosu ile Trabzon Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

950 lira maaşlı Siirt 2. Sınıf Emniyet Müdürü Şükrü Nalcioğlu'nun, almakta olduğu 1100 lira maaşla Çankırı Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

800 lira maaşlı Mardin 3. Sınıf Emniyet Müdürü A. Rüştü Yönel'in, almakta olduğu 1100 lira maaşla Tunceli Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Adana Emniyet Müdür Muavinliğinde

istihdam edilmekte olan Ahmet Karakurt'un, almakta olduğu 950 lira maaşla Urfa Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

1100 lira maaşlı 1- Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Ankara Emniyet Müdürlüğü 2 nci Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Selahattin Kural'ın, almakta olduğu 1250 lira maaşla Uşak Emniyet Müdürlüğüne naklen tayini;

1500 lira maaşlı Samsun Emniyet Müdürü Beşir Yalçın'ın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 2000 lira maaşla İstanbul Polis Okulu Müdürlüğünde istihdamı;

1100 lira maaşlı Polis Başmüfettişi olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Emniyet Müdür Muaviniğinde istihdam edilmekte olan Yaşar Okçuoğlu'nun, aynı kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile İstanbul Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğünde istihdamı;

1100 lira maaşlı İstanbul Emniyet Müdür Muavini Vedat Sokullu'nun, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1250 lira maaşla Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

1100 lira maaşlı Emniyet Genel Müdürlüğü 4. Daire Başkanı olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Emniyet Müdür Muaviniğinde istihdam edilmekte olan Nihat Kaner'in, aynı kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile İzmir Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğünde istihdamı;

1100 lira maaşlı 1. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Emniyet Müdürlüğü Trafik Şubesi Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Mehmet İhsan Özmen'in, aynı kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

1250 lira maaşlı Erzurum Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Ankara Emniyet Müdür Muaviniğinde istihdam edilmekte olan Ali Akman'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez teşkilâtında istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilmekte olan Volkan Tanju'nun, aynı kanunun

aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Ankara Emniyet Müdürlüğü Narkotik Şube Müdür Muavinliğinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup Ankara Emniyet Müdürlüğü 3 üncü Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Hasan Güner Özmen'in, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdamı;

950 lira maaşlı Ankara Emniyet Müdürlüğü Trafik Şubesi Müdürü Sadettin Savaş'ın 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1250 lira maaşla Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Trafik Şubesi Müdürlüğünde istihdamı;

950 lira maaşlı İçel 2. Sınıf Emniyet Müdürü Talât Altunç'un, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile İstanbul Valiliği emrinde istihdamı;

1100 lira maaşlı Kayseri 1. Sınıf Emniyet Müdürü Cemil Bentürk'ün, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1500 lira maaşla Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

1100 lira maaşlı Kırklareli 1. Sınıf Emniyet Müdürü Ethem Muzaffer Yılmaz'ın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

1100 lira maaşlı Konya 1- Sınıf Emniyet Müdürü Hamza Esin'in, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1250 lira maaşla Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

800 lira maaşlı Urfa 3. Sınıf Emniyet Müdürü Mustafa Zeki Tulun'un, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdamı;

950 lira maaşlı Bingöl 2. Sınıf Emniyet Müdürü Fuat Gür'ün, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1100 lira maaşla Tekirdağ Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdamı;

950 lira maaşlı Polis Müfettişi olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Adıyaman Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan İsmail Çetin'in, aynı kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Aydın Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdamı;

950 lira maaşlı Muş 2. Sınıf Emniyet Müdürü Ali Namık ördürün, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1250 lira maaşla Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

800 lira maaşlı Tunceli 3. Sınıf Emniyet Müdürü Nevzat Ersöz'ün, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez teşkilâtında istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Tekirdağ Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Halit Tüzün'ün, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 950 lira maaşla Balıkesir Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Kayseri Emniyet Müdürlüğü 1 nci Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Kadri Gülen'in aynı kanunim aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Konya Emniyet Müdürlüğü Eğitim Şubesi Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İçel Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Hayrettin Ergünay'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1100 lira maaşla Adana Emniyet Müdürlüğü Eğitim Şubesi Müdürlüğünde istihdamı;

950 lira maaşlı 2 nci Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Kırklareli Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Necdet Değerli'nin, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1250 lira maaşla Kütahya Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdamı;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Diyarbakır Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Yaşar Burhan'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1100 lira maaşla Samsun Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2. maddesi gereğince Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Eğitim Şu besi Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Celâl Kıratioğlunun, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 950 lira maaşla Kırklareli Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü 6 nci Şube Mü-

dür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Macit Esmer'in, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 950 lira maaşla İstanbul Polis Okulu Müdür Muavinliğinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3 üncü Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilmekte olan Suat Giray'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile İstanbul Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğünde istihdamı ;

800 lira maaşlı 3 üncü Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilmekte olan Yusuf İhsan Birinci'nin, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1100 lira maaşla İstanbul Valiliği emrinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Hatay Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Halil Zeki Uysal'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 950 lira maaşla Bursa Emniyet Müdürlüğü 3 üncü Şube Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 52 nci maddesi gereğince Eskişehir Emniyet Müdürlüğü 2 nci Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Kemal Güçnar'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 950 lira maaşla Kocaeli Emniyet Müdürlüğü 2. Şube Müdürlüğünde istihdamı;

950 lira maaşlı Öğretmen Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Ankara Emniyet Müdürlüğü Telsiz Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Sedat Alkan'ın, aynı kanunun aynı maddesi' gereğince almakta olduğu 1100 lira maaşlı Ankara Polis Enstitüsü Öğretmen Emniyet Müdürlüğünde istihdamı;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup İstanbul Emniyet Müdürlüğü Toplum Zabıtası Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Yusuf Aksu'nun, 5439 sayılı Kanunun 2. nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Hatay Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5139 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Emniyet Müdürlüğü 2. Şube Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Süleyman Sami Utkun'un, aynı kanunun aynı maddesi gereğince Eskişehir Emniyet Müdürlüğü 2 nci Şube Müdürlüğünde kendi maaş ve kadrosu ile istihdamı;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Emniyet Müdürlüğü 3. Şube Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Ya kup Ethem Doğan'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1100 lira maaşla Adana Emniyet Müdürlüğü 3. Şube Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Emniyet Müdürlüğü Trafik Şubesi Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Veysel Sağırlar'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Samsun Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Valiliği emrinde istihdam edilmekte olan Hikmet İrez'in, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 950 lira, maaşla Zonguldak Emniyet Müdürlüğü 2 Şube Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Emniyet Müdürlüğü Trafik Şubesi Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Nuri Cerrahoğlu'nun, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1100 lira maaşla Adana Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5139 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Emniyet Müdürlüğü Trafik Şube Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Yaşar Dondurucu'nun, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 950 lira maaşla Afyon Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Nihat Kafkas'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1100 lira maaşla Kocaeli Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdürlüğünde istihdamı;

600 lira maaşlı İstanbul Polis Okulu Dahiliye Müdürü Hikmet İkizoğlu'nun, almakta olduğu 800 lira maaşla İzmir Polis Okulu Dahiliye Müdürlüğüne naklen tayini;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Valiliği emrinde istihdam edilmekte olan Bedii Yüken'in, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1250 lira maaşla Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Zonguldak Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Saim Arkun'un, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1100 Lira maaşla Eskişehir Emniyet Müdürlüğü Eğitim Şube Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Kayseri Trafik Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Süleyman Yılmaz'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 950 lira maaşla Tokat Emniyet Müdür Muaviniğinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Ankara Emniyet Müdürlüğü 2. Şube Müdür Muaviniğinde istihdam edilmekte olan Kâmil Özdilek'in, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1100 lira maaşla Adana Emniyet Müdürlüğü 2. Şube Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilmekte olan M. Ali Kaygın'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1100 lira maaşla Erzurum Emniyet Müdür Muaviniğinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Bursa Toplum Zabıtası Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Cevat İybar'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 950 lira maaşla İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1. Şube' Müdür Muaviniğinde istihdamı;

950 lira maaşlı İstanbul Emniyet Müdürlüğü 2. Şube Müdürü Mehmet Saip Gözet'in, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Zonguldak Emniyet Müdür Muaviniğinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5349 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Ankara Emniyet Müdürlüğü Toplum Zabıtası Müdür Muaviniğinde istihdam edilmekte olan Servet Kaymaz'ın, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 950 lira maaşla, İzmir Emniyet Müdürlüğü Toplum Zabıtası Müdür Muaviniğinde istihdamı;

1100 lira maaşlı Giresun 1. Sınıf Emniyet Müdürü Şadan Ferit

Kansu'nun 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1250 lira maaşla Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

1750 lira maaşlı Emniyet Genel Müdürlüğü Mütchassis Müşaviri olup İstanbul Valiliği emrinde istihdam edilmekte olan Hayri İrdel'in, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 2000 lira maaşla yine İstanbul Valiliği emrinde istihdamı;

1500 lira maaşlı Polis Enstitüsü Müdürü olup Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez teşkilâtında istihdam edilmekte olan İsmail Hakkı Demirdin, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez teşkilâtında istihdamı;

1250 lira maaşlı Emniyet Müdürü olup Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilmekte olan Nihat Ertürk'ün, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1750 lira maaşla yine Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

1100 lira maaşlı 1. Sınıf Emniyet Müdürü olup Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilmekte olan Kemal Çelik'in, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi' gereğince almakta olduğu 1500 lira maaşla yine Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

1100 lira maaşlı 1. Sınıf Emniyet Müdürü olup Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilmekte olan Nebahat Ziya Kunt'un, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1750 lira maaşla yine Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

1100 lira maaşlı 1. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü Trafik Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Kemal Özüm'ün, aynı kanunun aynı maddesi gereğince almakta olduğu 1500 lira maaşla yine Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez teşkilâtında istihdamı;

1100 lira maaşlı 1. Sınıf Emniyet Müdürü olup Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilmekte olan Mehmet Şat'ın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1250 lira maaşla yine Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

1100 lira maaşla 1. Sınıf Emniyet Müdürü olup Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilmekte olan Kâmil Hurmi'nin, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1750 lira maaşla yine Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

1100 lira maaşlı 1. Sınıf Emniyet Müdürü olup Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilmekte olan Afif Aytun'un, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu

1750 lira maaşla yine Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdamı;

1100 lira maaşla 1. Sınıf Emniyet Müdürü olup Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilmekte olan Adnan Sanerk'in, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1500 lira maaşla yine Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilmekte olan Fikret Tim'in, 5439 sayılı Kanun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile yine Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilmekte olan Mehmet Karaarslan'ın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile yine Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup Emniyet Genel Müdürlüğü 7. Şube Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Avni Oksay'ın. 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi' maaş ve kadrosu ile yine Emniyet Genel Müdürlüğü 7. Şube Müdürlüğünde istihdamı;

950 lira maaşlı Öğretmen Emniyet Müdürü olup İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Mahmut Dikler'in, 5439 sayılı Kanunun ;2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1100 lira maaşla yine İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdür Muavinliğinde istihdamı;

950 lira maaşlı Öğretmen Emniyet Müdürü olup İstanbul Emniyet Müdürlüğü Planlama Şubesi Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan İsmail Demirbaş'ın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1100 lira maaşla yine İstanbul Emniyet Müdürlüğü Planlama Şubesi Müdürlüğünde istihdamı;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilmekte olan Ahmet Faik Kaya'nın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1250 lira maaşla yine Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup Polis Teftiş, Kurulunda istihdam edilmekte olan Arif Yaşar Tuğ'un, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1250 lira maaşla yine Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

950 lira maaşlı Öğretmen Emniyet Müdürü olup Konya Emniyet Müdür Muaviniğinde istihdam edilmekte olan Adil Yazıcıoğlu'nun, 5434 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1100 lira maaşla yine Konya Emniyet Müdür Muaviniğinde istihdamı ;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup Aydın Emniyet Müdür Muaviniğinde istihdam edilmekte olan Nail Bozkurt'un, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile yine Aydın Emniyet Müdür Muaviniğinde istihdamı;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilmekte olan Mehmet Gökkaya'nın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1250 lira maaşla yine Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdamı;

950 lira maaşlı Polis Müfettişi olup Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilmekte olan Mehmet Oğuz'un, almakta olduğu 1100 lira maaşla Polis Teftiş Kuruluna naklen tayini ;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup Merkez Teşkilâtında istihdam edilmekte olan Ali Osman Akıncı'nın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile yine Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdamı;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup Polis Enstitüsü Müdür Muaviniğinde istihdam edilmekte olan Ahmet Eren'in, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1250 lira maaşla yine Polis Enstitüsü Müdür Muaviniğinde istihdamı;

950 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Müdürü olup Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilmekte olan Halil Batioğlu'nun, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1100 lira maaşla yine Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup İstanbul Polis Okulunda istihdam edilmekte olan Mehmet Nedim Ertürk'ün, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1.100 lira maaşla yine İstanbul Polis Okulunda istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup Ankara Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Turhan Alp'in,

5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 950 li-

ra maaşla yine Ankara Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğünde istihdamı ;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilmekte olan Mithat Hoşcanlar'ın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile yine Polis Teftiş Kurulunda istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup. Kocaeli Emniyet Müdürlüğü Eğitim Şubesi Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Abdülkadir Hayati Pakfiliz'in, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1.100 lira maaşla yine Kocaeli Emniyet Müdürlüğü Eğitim Şubesi Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı, 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup Kocaeli Emniyet Müdürlüğü 3. Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Mehmet Rauf Soğancıoğlu'nun, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 950 lira maaşla yine Kocaeli 3. Şube Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup Konya Emniyet Müdürlüğü Toplum Zabıtası Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Yusuf Canan Tamer'in, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1.250 lira maaşla yine Konya Emniyet Müdürlüğü Toplum Zabıtası Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup Zonguldak Emniyet Müdürlüğü Trafik Şubesi Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Altan Güvenel'in, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 950 lira maaşla yine Zonguldak Emniyet Müdürlüğü Trafik Şubesi Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup Antalya Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Selim Aysıl'ın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1.100 lira maaşla yine Antalya Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup Burdur Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Şer af ettin Avar'ın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1.100 lira maaşla yine Burdur Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında, istihdam edilmekte olan Sami İnce'nin, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince yine Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında 950 lira maaşla istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İzmir Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Sebahattin Gönenç'in aynı kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile İzmir Valiliği emrinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup İzmir Valiliği emrinde istihdam edilmekte olan İlhan Naymanlar'ın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 950 lira maaşla İzmir Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdürlüğünde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup İstanbul Bölge Trafik Zabıtası Müdür Muaviniğinde istihdam edilmekte olan Zeki Arat'ın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile İstanbul Bölge Trafik Zabıtası Müdür Muaviniğinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup İstanbul Valiliği emrinde istihdam edilmekte olan Şemsettin Uras'ın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1.100 lira maaşla yine İstanbul Valiliği emrinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup İstanbul Emniyet Müdürlüğü Toplum Zabıtası Müdür Muaviniğinde istihdam edilmekte olan Necati Karahasanoğlu'nun, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 950 lira maaşla yine İstanbul Emniyet Müdürlüğü Toplum Zabıtası Müdür Muaviniğinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup Ankara Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdür Muaviniğinde istihdam edilmekte olan Zeki Öter'in, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile yine Ankara Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdür Muaviniğinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup Ankara Valiliği emrinde istihdam edilmekte olan Hüseyin Kırımlı'nın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile yine Ankara Valiliği' emrinde istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilmekte olan Necmi Arat'ın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 950 lira maaşla yine Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdamı;

800 lira maaşlı 3. Sınıf Emniyet Müdürü olup İzmir Polis Okulunda istihdam edilmekte olan Ömer Besim Çeliker'in, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 950 lira maaşla yine İzmir Polis Okulunda istihdamı;

800 lira 2. Sınıf Emniyet Amiri olup Ağrı Emniyet Amirliğinde istihdam edilmekte olan Sadık Satılmış Köksal'ın, kendi maaş ve kadrosu ile Yozgat Emniyet Amirliğine naklen tayini;

800 lira maaşlı Ankara 2. Sınıf Emniyet Amiri Cihat Sunar'ın, almakta olduğu 950 lira maaşla Kastamonu Emniyet Amirliğine naklen tayini;

950 lira maaşlı 1. Sınıf Emniyet Amirlerinden Bozüyük Emniyet Amiri M. Şevket Erkan'ın, Sakarya 1. Sınıf Emniyet Amirliğine almakta olduğu maaşla naklen tayini;

800 lira maaşlı 2 - Sınıf Emniyet Amirlerinden Soma Emniyet Amiri Hayri Ernalbant'ın Uşak, Bafra Emniyet Amiri Nebil Tetik'in Ünye, Batman Emniyet Amiri Hüseyin Ersoy'un Ankara, Osmaniye Emniyet Amiri Cahit Türkerin İstanbul, Lüleburgaz Emniyet Amiri Cemal Coşkun'un Tavşanlı, Babaeski Emniyet Amiri Selahattin Önder'in Osmaniye, Ünye Emniyet Amiri Muhittin Tınaz'ın Babaeski, Ankara Emniyet Amirliğinde istihdam edilmekte olan Abdullah Kadir Aydın'ın Kırklareli, Tavşanlı Emniyet Amiri Fehmi Ünal'ın Bozüyük, Boyabat Emniyet Amiri Erol Tırlı'nın Akyazı, İzmir Toplum Zabıtası Emniyet Amiri Fahrettin Selânikli'nin Torbalı, ve Kırklareli Emniyet Amiri Şinasi Bayındırcı'nın İstanbul 800 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Amirliklerine almakta oldukları maaşları ile naklen tayinleri ;

950 lira maaşlı 1. Sınıf Emniyet Amirlerinden olup Yozgat Emniyet Amirliğinde istihdam edilmekte olan Abdülkadir Ersoysal'ın, Edremit 1. Sınıf Emniyet Amirliğine almakta olduğu maaşla naklen tayini;

800 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Polis Müfettişi olup Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilmekte olan İbrahim Günerinç'in, almakta olduğu maaşla Polis Teftiş Kuruluna tayini;

950 lira maaşlı 1. Sınıf Emniyet Amirlerinden olup Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv Şubesi Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Mustafa Adnan Arman'ın, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1250 lira maaşla yine Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv Şubesi Müdür Muavinliğinde İstihdamı;

950 lira maaşlı 1. Sınıf Emniyet Amirlerinden olup İstanbul Toplum Zabıtası Emniyet Amirliğinde istihdam edilmekte olan Halit Kölelioğlu'nun, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince almakta olduğu 1100 lira maaşla yine İstanbul Emniyet Müdürlüğü Toplum Zabıtası 1. Sınıf Emniyet Amirliğinde istihdamı;

800 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Amirlerinden olup Malatya Emniyet Amirliğinde istihdam edilmekte olan Necmettin İrez, Amasya Emniyet Amirliğinde istihdam edilmekte olan Mustafa Çetin, Ordu Emniyet Amirliğinde istihdam edilmekte olan Mustafa Kâhyaoğlu, Kocaeli Emniyet Müdürlüğü Toplum Zabıtası Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Haydar Erol Samsun Emniyet Amirliğinde istihdam edilmekte olan Şahap Gümüşüz, Alanya Emniyet Amirliğinde istihdam edilmekte olan Vedat Alsoy, Zile Emniyet Amirliğinde istihdam edilmekte olan Şadan Sünnetçioğlu, Gaziantep Trafik Emniyet Amirliğinde istihdam edilmekte olan, İrfan Sekar ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü Toplum Zabıtası Emniyet Amirliğinde istihdam edilmekte olan Hulûsi Bilgütay'ın halen istihdam edildikleri yer 2. Sınıf Emniyet Amirliklerine almakta oldukları maaşları ile tayinleri;

800 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Amirlerinden Emirdağ 2. Sınıf Emniyet Amiri Ahmet Cezmi Özkan'ın, Tekirdağ; Bartın Emniyet Amiri Cemal Şenocak'ın da Sakarya 2. Sınıf Emniyet Amirliklerine almakta oldukları maaşları ile naklen tayinleri;

800 lira maaşlı Diyarbakır 2. Sınıf Emniyet Amiri iken 22/7/1970 gün ve 8463 sayılı Kararla Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez kadrosuna atanan ve eski görevinden ayrılmamış bulunan Muharrem Lâfci'nın, Diyarbakır 2. Sınıf Emniyet Amirliğinde almakta olduğu maaşla ipkası;

İstanbul Başkomiserlerinden iken 22/7/1970 gün ve 8463 sayılı kararla Merzifon 800 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Amirliğine terfian ve naklen atanan ve henüz eski görevinden ayrılmamış bulunan Mustafa Yener'in, İstanbul 800 lira maaşlı 2. Sınıf Emniyet Amirliğinde terfian ipkası;

uygun görülmüştür.

2 — Bu Karan İçişleri Bakanı yürütür.

28/8/1970

Karar Sayısı : 7/71209

1 — Amasya Vali'si Fahri Centel'in Uşak Valiliğine, Konya Valisi Ali Rıza Aydos'un Adana Valiliğine, Trabzon Valisi Kemalettin Gazezoğlu'nun Afyon Valiliğine, Manisa Valisi Ahmet Balkan'ın Antalya Valiliğine, Niğde Valisi Enver Kazanoğlu'nun Bilecik Valiliğine, Bilecik Valisi Metin Dirimtekin'in Bingöl Valiliğine, Ordu Valisi Cemal Orhan Mirkelâm'ın Bitlis Valiliğine, Muğla Valisi Hasan Basa'nın Çorum Valiliğine, Tokat Valisi Yusuf Yakupoğlu'nun Edirne Valiliğine, Maraş Valisi Necmettin Karaduman'ın Erzurum Valiliğine, Sivas Valisi Mustafa Yörükoğlu'nun Gaziantep Valiliğine, Sinop Valisi Naci Babacan'ın Gümüşhane Valiliğine, Kütahya Valisi İhsan Aras'ın İçel Valiliğine, Samsun Valisi Ertuğrul Enlüer'in Kocaeli Valiliğine, Erzincan Valisi Ali Akarsu'nun Konya Valiliğine, Rize Valisi Kâmil Nezih Okuş'un Kütahya Valiliğine, Artvin Vahşi Babür Ünsal'ın Malatya Valiliğine, Tekirdağ Valisi Mehmet Vefik Kitapçıl'ın Manisa Valiliğine, Yozgat Vahşi Adil Aktan'ın Maraş Valiliğine, Hatay Valisi Ferit Kubat'ın Muş Valiliğine Kırklareli Valisi Mehmet Aldan'ın Nevşehir Valiliğine, Antalya Valisi Nüzhet Erman'ın Rize Valiliğine, Kocaeli Vahşi Hüseyin Meydanoğlu'nun Samsun Valiliğine, Malatya Valisi Sabri Sözer'in Sivas Valiliğine, Balıkesir Valisi Fahrettin Akkutlu'nun Tekirdağ Valiliğine, Adana Valisi Ömer Lütfü Hancıoğlu'nun Trabzon Valiliğine, Burdur Valisi Şevket Güres'in Amasya Valiliğine, İçel Valisi Nihat Oğuz Bor'un Zonguldak; Valiliğine, Çorum Valisi Celâl Güvenç'in Artvin Valiliğine, Merkez Valisi Lütfi Uraz'ın Hatay Valiliğine, Merkez Valisi Rurhanettin Özkul'un Ordu Valiliğine, Merkez Valisi Ferruh Güven'in Yozgat Valiliğine, İçişleri Bakanlığı Müsteşar Muavini Orhan Alâattin Erbuğ'un 1500 liralık valilik kadrosu ile almakta olduğu maaşla Kars Valiliğine, Devlet Personel Heyeti Başkanı Niyazi Akı'nın 2000 liralık valilik kadrosu ile almakta olduğu maaşla Balıkesir Valiliğine, İstanbul Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince! Edirne Valiliğinde çalıştırılan A. Haydar Özkın'ın 1500 liralık Valilik kadrosu ile almakta olduğu maaşla Bolu Valiliğine, İzmir Vali Muavini olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Elazığ Valiliğinde çalıştırılan Zekeriya Çelik Bilekli'nin 1250 liralık Valilik kadrosu ile almakta olduğu maaşla Elazığ Valiliğine, 1. Sınıf Mülkiye Müfettişi olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Afyon Valiliğinde çalıştırılan M. Kemal Şenol'un 1250 liralık Valilik kadrosu ile almakta olduğu maaşla Muğla Valiliğine, Mülkiye Baş Müfettişi olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi

gereğince Giresun Valiliğinde çalıştırılan Bedri Eser'in 1250 liralık kadrosu ile almakta olduğu maaşla Giresun Valiliğine,

5442 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi gereğince naklen ve terfian atanmaları;

2 — 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi, Kula Kaymakamı olup Siirt Valiliğinde çalıştırılan A. Suat Etemoğlu'nun Tokat Valiliğinde, İslahiye Kaymakamı olup Nevşehir Valiliğinde çalıştırılan Eşref Ayhan'ın Burdur Valiliğinde, İstanbul Vali Muavini olup Bingöl Valiliğinde, çalıştırılan Kemal Öztürk'ün Kırklareli Valiliğinde Pasinler Kaymakamı olup Hakkâri Valiliğinde çalıştırılan Hüseyin Öğütçen'in Niğde Valiliğinde, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Grup Şefi olup Emniyet Genel Müdür Muavinliğinde çalıştırılan İsmail Dokuzoğlu'nun Sinop Valiliğinde, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kadro ve maaşları ile çalıştırılmaları;

3 — Ankara Vali Muavini Mehmet Karasarlıoğlu'nun Diyarbakır Valiliğinde, 1. Sınıf Mülkiye Müfettişi Cengiz Bayduroğlu'nun Erzincan Valiliğinde, Fatih Kaymakamı Fahamettin Altun'un Hakkâri Valiliğinde, Kuşadası Kaymakamı Nazmi Çengelci'nin Adıyaman Valiliğinde İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Eski Daire Başkanlarından olup halen Devlet Planlama Teşkilâtı Yayın ve Temsil Şubesi Müdürü Niyazi Bicioğlunun 1500 liralık Vali Muavini kadrosu ile Sakarya, Vali Muavinliğine hakkı müktesebi olan maaşla yeniden atanarak Siirt Valiliğinde, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kadro ve maaşları ile çalıştırılmaları;

4 — Muş Valisi Kemal Paşaoğlu'nun, Adıyaman Valisi Nusret Budunç'un, Uşak Valisi Ömer Faruk Vefkioğlu'nun, Gümüşhane Valisi' Necati Kınacfnm, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kadro ve maaşları ile Merkez Valisi olarak çalıştırılmaları,

5 — 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince; Edirne Vali Muavini olup Bitlis Valiliğinde çalıştırılan Nail Memik'in, Bolu Vali Muavini olup Bolu Valiliğinde çalıştırılan H. Şükrü Kenanoğlu'nun 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kadro ve maaşları ile İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Üyeliğinde çalıştırılmaları;

İçişleri Bakanlığının 31/8/1970 tarih ve 531 - 2716 sayılı yazısı üzerine Bakanlar Kurulunca 1/9/1970 tarihinde kararlaştırılmıştır.

HABERLER

Yiğit KIZILCAN

Yayın Müdürü

• **İçişleri Bakanlığı
Araştırma, Planlama ve
Koordinasyon Birimi Kuruldu.**

İçişleri Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Birimi 31 Temmuz 1970 tarih ve 13565 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan bir yönetmelikle kurulmuştur.

Birimin kuruluş ve görevlerini gösteren bu yönetmeliğe göre yönetmeliğin amacı şu şekilde belirtilmiştir.

«1 — içişleri Bakanlığına bağlı kuruluşların plan çalışmalarını Kalkınma Planları ilke ve hedeflerine uygun olarak düzenlemek ve uygulamanın Plan Yıllık Programları ve İcra Planları esaslarına göre gelişmesini sağlamak,

2 — Yıllık Programların öngördüğü uygulama, koordinasyon ve izleme esasları çerçevesinde, içişleri Bakanlığının taşradaki yatırım faaliyetleri ile ilgili olarak mahallî kademedeki görevlilerin yükümlü bulundukları Planlama çalışmalarını gözetlemek

ve sonucunu izlemek;

3 — Kalkınma Planı, Yıllık Programlar ve icra Planları ile mahallî idarelere ilişkin olarak tespit edilen tedbirlerden sorumluluğu Bakanlığa verilenlerin izlenmesi ve bu idarelerin kalkınma faaliyetlerinin millî planın bütünlüğü ile uygunluğunun sağlanması hususunda İçişleri Bakanlığınca gerekli' irtibat ve koordinasyon hizmetlerinin yerine getirilmesine imkân vermek;

4 — Yukarıki fıkralarla belirtilen ana görevlerle ilgili olarak içişleri Bakanlığı ile Devlet Plânlama Teşkilâtı ve diğer kuruluşları arasında verimli bir işbirliği sağlamanın yollarını hazırlamak;

5 — ikinci maddede kuruluşu belirtilen Bakanlık Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Biriminin kuruluş, görev ve yetkilerini tespit ile birimin verimli bir tarzda çalışmasını sağlayacak hükümleri düzenlemek.

Birimim kuruluşunu gösteren Yönetmeliğin ikinci maddesinde, Yönetmelikte gözetilen amaçların Bakanlık Plânlama Birimi'nce gerçekleştirileceği, Planlama Birimi'nin Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Dairesi ile Bakanlık Planlama Danışma Kurulu'ndan ibaret olduğu belirtilmiştir.

Yönetmeliğin Üçüncü maddesinde, Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Dairesi görevlerinin Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü içinde kurulmuş bulunan Dördüncü Daire tarafından üstlenip yürütüleceği, bu Dairenin bu çalışmaları nedeniyle yapacağı işlemlerde Bakanlık Müsteşarına bağlı ve ona karşı sorumlu olduğu belirtilmiştir.

Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Dairesinin görevlerini gösteren Yönetmeliğin Dördüncü maddesi, bu görevleri şöylece sıralamıştır:

«1 — Bakanlık kuruluşlarının ve Bakanlığa bağlı genel müdürlükler ile başkanlıkların yeni yatırımlarla ilgili düşünce ve tekliflerini derleyip Bakanlığın yıllık program ön tekliflerini hazırlamak ve Bakanlık Planlama Danışma Kurulunun bu konudaki kararını istihsal ederek, program kararnamelerinde belirtilen süre içinde, Devlet Planlama Teşkilâtına iletmek;

2 — Gelecekteki Plan ve Programlara girmek üzere

kuruluşlarca teklif olunan yatırım projelerini Devlet Planlama Teşkilâtınca vazedilen esaslara göre incelemek ve varsa eksikliklerini giderdikten sonra Bakanlık açısından öncelikleri tespit edilmek üzere Bakanlık Planlama Danışma Kuruluna sunmak ve varılan kararları Devlet Planlama Teşkilâtına intikal ettirmek;

3 — Plan ve Programla ilgili olarak Bakanlığımız kuruluş ve görev alanlarında araştırma ve inceleme çalışmaları yapmak, istatistikî bilgiler toplamak ve sınıflandırmak; bunları Devlet İstatistik Enstitüsü ve Devlet Planlama Teşkilâtı ile işbirliği halinde değerlendirip gerektiğinde sonuçları yayınlamak;

4 — Bakanlık bünyesinde Kalkınma Planı ve Yıllık Programlarla ilgili çalışmaları koordine etmek, Bakanlığın Plan işlemleri açısından Devlet Planlama Teşkilâtı ve diğer Bakanlık ve kuruluşlarla olan ilişkilerini yürütmek» tir.

Birimin bu görevi yerine getirmek amacıyla yapacağı hizmet-ler de şu şekilde sayılmış» tir:

«a — Yapılması görev olarak Bakanlığa verilmiş olan yatırımların ve icra Planında sorumluluğu Bakanlığa verilmiş tedbir-

lerin sistemli şekilde gerçekleşmesini izlemek; aksaklıkların tesbitinde bunları rapor halinde Bakanlık Planlama Danışma Kurulunun dikkatine sunarak mümkün olan tedbirlerin alınmasını sağlamak;

b — Yıllık Programlarda yer alan tedbirlerin belirtilen süre ve esaslar çerçevesinde yapılımlarını, Bakanlığa bağlı kuruluşlardan istemek, sonucu izlemek ve gerektiğinde Müsteşara intikal ettirmek suretiyle ve onun emri ile yapılımlarını sağlamak ;

c — Bakanlığa bağlı kuruluşların yatırımla ilgili üçer aylık dönem raporlarını derlemek, incelemek ve değerlendirmek ve buna göre Devlet Planlama Teşkilâtına sunulacak Bakanlık raporunu hazırlamak».

Yönetmeliğin bundan sonraki kısmında ve sözü geçen maddenin devamında Birimin görevlerinin diğerleri sayılmıştır. Buna göre, Bakanlığa bağlı kuruluşlarda ayrıca, «Planlama ve izleme grupları» kurulması halinde bu birimler arasında irtibat ve koordinasyon unsuru olarak birlikte davranışı sağlamak, Programların uygulanması için gerekli ödeneklere ait bilgileri muhasebe müdürlüklerinden almak ve yatırımların zamanında gerçekleşmesi yönünden bu müdürlüklerle sürekli temas ve

işbirliği halinde bulunmak, Plan ve Programların uygulanması ve izlenmesi ile ilgili her türlü Bakanlık içi veya dışı toplantıları düzenlemek, Bakanlık içinde daha rasyonel bir çalışma düzeninin temini ve yapılan yatırımlardan beklenen faydaların sağlanması konularında Organizasyon - Metot Birimi ile işbirliği yapmak, Plan ve Programların kalkınmamızdaki önemi' ve uygulamalarının nasıl yapılacağı konularında gerektiğinde Bakanlık teşkilâtını aydınlatmak bu amaçla hizmet içi eğitim programları düzenlemek ve Bakanlık kuruluşlarına ait yayın organları ile işbirliği yapmak, Devlet Planlama Teşkilâtı ile ortak çalışmalarda bulunmak, kuruluşların yıllık programlarla ilgili değişiklik tekliflerini inceleyerek Bakanlık Planlama Danışma Kurulunca uygun görülenleri Devlet Planlama Teşkilâtına iletmek ve sonucu izlemek, Bakanlık teknik yardım projelerinin gerçekleştirilmesinde Devlet Planlama Teşkilâtı ile işbirliği sağlamak, Bakanlık Planlama Danışma Kurulunun görevleri ile ilgili bulunan bütün bu ön çalışma ve araştırmaları yapmak ta bu birimin görevleri arasındadır.

Yönetmeliğin Beşinci maddesi, Araştırma, Planlama ve koordinasyon Dairesinin yetki-

lerine temasla bu dairenin yönetmelik hükümlerine göre vaki isteklerinin Bakanlığa bağlı kuruluş ve birimler tarafından geciktirilmeden yerine getirileceğini ve bu daire ile sıkı bir işbirliği içerisinde çalışmakla yükümlü bulunduklarını amirdir.

Bakanlık Planlama, Danışma Kurulunun meydana geli tarzını gösteren Yönetmeliğin Altıncı maddesi, Bakanlık Planlama Danışma Kurulunun plan işlemlerinde en yüksek Bakanlık içi organ olduğunu ve Bakanlık Müsteşarının Başkanlığında, Levazım ve bütçe konulan ile ilgili işlemlere nezaret eden Müsteşar Muavini, Jandarma Genel Komutanı, Emniyet Genel Müdürü, Tetkik Kurulu Başkanı, Teftiş Kurulu Başkam, Sivil Savunma İdaresi Başkam, 1. ci Hukuk Müşaviri, Mahalli İdareler Genel Müdürü, İller İdaresi Genel Müdürü, Özlük İşleri Genel Müdürü ve Nüfus İşleri Genel Müdüründen meydana geldiğini, Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanının Kurulda raportörlük edeceğini', gerekli gördüğü takdirde Kuruldan Bakanlığa bağlı daire ve müdürlüklerden bilgi alabileceğini belirtmektedir.

Yönetmeliğin Yedinci maddesi Bakanlık Planlama Danışma Kurulunun görevlerini göster-

mektedir. Buna göre, Bakanlık Planlama Danışma Kurulu, Kalkınma Plan ve Yıllık Programların İçişleri Bakanlığına vermiş olduğu görevleri başarılı bir şekilde gerçekleştirmek üzere plan ve program açısından genel çalışma esaslarını tespit etmek ve Bakanlık içi yıllık uygulama programı ile sivil savunma fonundan yapılacak yatırımlara ait yıllık programı ve öngörülen diğer tedbirleri inceleyip karara bağlamak, devam eden veya uzun vadeli Plan süresi içinde alınması gerekli görülen ve tamamlanma süreleri Beş Yıllık devreyi aşan projelerin, özelliklerini de tayin ederek, Kalkınma, Plan ve Yıllık Programlarda yer almak üzere Devlet Planlama Teşkilatına intikal ettirilmesine karar vermek, bu çalışmalara uygun olarak gelecek yıla ait Bakanlık bütçe teklifini ve sivil savunma fonu bütçesini inceleyip programlar ile bütçe teklifleri arasında uygunluk sağlamak, Bakanlık içi yıllık programın uygulanması sırasında ortaya çıkan veya Devlet Planlama Teşkilatına verilmek üzere hazırlanan üçer aylık dönem raporlarında belirtilen aksaklıklar hakkında tedbirler almak ve alınması Devlet Planlama Teşkilatına, düşen tedbirler hususundaki teklifleri gözden geçirmek, Yıllık Programların

öngördüğü uygulama, koordinasyon ve izleme esasları çerçevesinde İçişleri Bakanlığının taşradaki yatırım faaliyetleri ile ilgili olarak mahallî kademedeki görevlilerin yükümlü bulundukları Planlama hizmetlerinde ortaya çıkacak aksaklıkları incelemek, bunlardan Bakanlığın imkânları ile giderilmesi mümkün olanları giderip diğerlerinin ilgili kuruluşlara intikaline karar vermek, mahallî idarelerle ilgili olarak Kalkınma Planı ve Yıllık Programlarla tespit edilmiş esasların uygulanması dolayısıyla ortaya çıkan sorunları inceleyip varılacak sonuçlara göre mütalâa ve temennilerini tespit etmek ve ilgili mercilere intikalini sağlamak, Plan ve Programların Bakanlık içinde başarı ile uygulamasını sağlamak amacıyla Bakanlık Teşkilâtının kuruluş ve işleyişinin düzeltilmesi konusunda yapılan yeniden düzenleme çalışmalarının sonuç teklif raporlarını inceleyip uygun gördüklerini yürürlüğe koymak, uzun vadeli Kalkınma Planlarında yer alması arzu edilen Bakanlık görev ve kuruluşu ile ilgili politikayı ve bunun için gerekli metodik araştırmaların esaslarını tespit etmekle görevlidir.

Yönetmeliğin çeşitli hükümler kısmında, Bakanlık Planlama Danışma Kurulu'nun

Müsteşar'ın çağrısı üzerine

gerekli görüldükçe toplanacağı, kararların oy çokluğu ile alınacağı, Kurulun sekreteryası işlerinin Bakanlık Araştırma, Planlama ve koordinasyon Dairesi tarafından yürütüleceği, Kurul kararlarının Bakan'ın onayı ile kesinleşeceği, Kurulun Bakanlığa bağlı kuruluşlardan gerekli görüldüğünde ayrıca Planlama ve izleme grupları kurulmasına karar verebileceği, bu grupların çalışmalarını Kurulca tespit edilen esaslar içinde yürüteceği belirtilmektedir.

• İÇ - DÜZEN Çalışmaları

İçişleri Bakanlığı Hizmet ve Teşkilâtın Yeniden Düzenleme Projesi Müdürlüğü çalışmalarını özetleyen bir not çıkarmıştır,

İÇ - DÜZEN Araştırması Proje Müdürlüğünün ne zaman kurulduğu açıklanan bu notta, Bakanlar Kurulu Kararıyla Müdürlüğün, İçişleri Bakanlığının merkez ve taşra kuruluşları ile mahallî idarelerin yeniden düzenlenmeleri amacıyla yapılacak bilimsel araştırmaların teknik yönetimi ile görevlendirilmiş olduğu belirtilerek İÇ - DÜZEN teşkilât şeması gösterilmiştir. Bu şemaya göre Proje Müdürlüğü Yönetim Kuruluna Bağlı olup 11 ekip halinde çalışmaktadır.

Sözü geçen notta, araştırma çalışmalarının nasıl ve nereden başladığı ve ne kadar devam ettiği taşra ve merkez için ayrı ayrı açıklanmış ve bu konuda rakamlar verilmiştir.

Taşradaki araştırma çalışmalarının bitirildiği belirtilen notta, merkez araştırması çalışmalarının da büyük kısmı ile sona erdirilmiş bulunduğu ifade edilmiştir.

Araştırma çalışmalarının, Bakanlık Makamının onayları ile Proje Müdürlüğü emrinde görevlendirilen İçişleri Bakanlığının merkez ve taşra kuruluşlarında görevli kendi personeli ile yapıldığı için bunların sayısında zaman zaman, 'hastalık ve atamalar sebebiyle azalmalar olduğu belirtilen notta, halen proje müdürlüğünde çalışan personelin adları ile ünvanları gösterilmiştir. Bu konuda nota eklenen şemaya göre, 17'si araştırmacı ve 10'u memur ve yevmiyeli olmak üzere araştırmada 27 personel çalışmaktadır.

Sözü geçen nota ekli diğer bir üstede, ekiplerin araştırmacı durumu gösterilmiştir.

İÇ - DÜZEN araştırması boyunca, teker teker ele alınarak araştırılan içişleri veya mahallî idare hizmet ve teşkilâtı ile ilgili görev ve ilişki sayısının 2996 olduğu ve bunların 260 ana grupta

toplandığı belirtilen notta, merkez ve taşradaki araştırması bitirilen konuların araştırmacılar tarafından rapora bağlandığı, Ağustos 1970 başında bitirilen veya teksirle çoğaltılan araştırmacı raporu sayısının 138, bunların toplam sayfa tutarının 13183 olduğu, münferit konulara ilişkin rapor yazımının büyük ölçüde tamamlanmış bulunduğu, araştırmacılar tarafından yazılan raporlarla, proje müdürlüğünce araştırma çalışmalarında yararlanılmak üzere hazırlatılan dokümantasyon, raporlarına ait ayrıntılı bilgileri gösteren çizelgenin eklice sunulduğu belirtilmiştir. Bu çizelgeye göre, İÇ - DÜZEN çalışmalarıyla ilgili olarak yapılan etüd ve araştırmalar sonucunda düzenlenen ve daktilo veya teksir makinesiyle çoğaltılan raporların Temmuz 1970 genel dökümü şöyledir:

Dokümantasyon olarak 29 adet rapor düzenlenmiş bunların sayfa adedi 1748 dir. Bu raporların 1040 sayfalık 19 adedi araştırma içi konularda, 145 sayfalık 2 adedi dış ülke incelemeleri, 536 sayfalık 8 adedi ise tercümelerdir.

Araştırmacı raporları sayısı 138 olup, 13183 sayfadır. Bunların da konularına göre tasnifi yapılarak gerekli bilgiler verilmiştir. Buna göre, İl genel

idaresine ait rapor sayısı 49 olup, sayfa adedi 3989, zabitanın rapor sayısı 8, sayfa adedi 1989, nüfusun rapor sayısı 1, sayfası 465, Sivil Savunmanın rapor sayısı 25, sayfası 1851, özel idarenin rapor sayısı 12, sayfası 908, belediyenin rapor sayısı 18, sayfası 1593, köyün rapor sayısı 9, sayfası 623, Bakanlık Merkez Dairelerinin rapor sayısı 15, sayfası 1359, Personelini rapor sayısı 3, sayfası 406 dır. Bu suretle genel toplam olarak 167 rapor tanzim edilmiş ve sayfa adedi 14931 dir.

Söz konusu notta, araştırma çalışmalarının ve bu çalışmalar sonunda kaleme alınan araştırma ekip raporları yazımının 1970 yılı sonuna kadar bitirilmesine çalışıldığı, halen tamamlanmış olan araştırmacı raporlarının değerlendirilmesi suretiyle, Bakanlığın ana hizmet grupları itibariyle ekip raporlarının yazımı çalışmalarının devam etmekte olduğu, ekip raporlarının tamamlanmasından sonra İÇ - DÜZEN araştırmasının genel sonuçlarını belirtmek üzere genel raporun yazımına girişileceği, buna dayanılarak İçişleri Bakanlığının merkez ve taşra hizmet ve kuruluşlarının yeniden düzenlenmelerine ilişkin kanun tasarılarının hazırlanacağı açıklanmıştır.

Araştırma Proje Müdür-

lüğünden alınan bilgiye göre, İÇ - DÜZEN araştırmaları sonunda teksir makinesinde çoğaltılarak kitap haline getirilmiş ve düşünceleri alınmak üzere ilgililere gönderilmiş olan araştırma raporları şunlardır.

Genel konularda: İçişleri Bakanlığında Yeniden Düzenleme Çalışmaları, İdarî Reform.

İl Genel İdaresi Konularında :

İl Genel İdaresi ve Plânlı Kalkınma, Gayrimenkul Zilyetliğinin Vali ve Kaymakamlarca Korunması, Bucak İdaresi, İl ve İlçelerde Dış Yazışma Kanalları, Merkez İlçe Yönetimi, Valilik, Yardımcı Büroları, Grev ve Lokavt,

Nüfus Hizmetlerine İlişkin Konularda: Nüfus Hizmetleri (2 Cilt)

Zabıta Hizmetlerine İlişkin Konularda: Adli Zabıta Görevleri

Özel İdare Hizmetlerine İlişkin Konularda: Köy Yolu Yapma Görevi. Tarım Hizmetleri, Veterinerlik Hizmetleri, Koy İçme Suyu Yapma Görevi, Ekonomik Görevler, Sağlık Hizmetleri. Korunmaya Muhtaç çocuklar.

Belediye Hizmetlerine İlişkin Konularda: Şehir Haritasını Yapma Görevi, Sağlık Görevleri, Esenlik Görevleri, Bayın-

dırlık Görevleri, Belediye Harcamaları, Eğitim Görevleri, İçme Suyu Tedarik Etme ve İşletme.

Köy İdaresi Hizmetlerine İlişkin Konularda: Toplum Kalkınması, Ekonomik Görevler, Köyde Elektrik Tesisi Kurma Görevi.

Danışma ve Yardımcı Birimlerle İlgili Konularda: Personel Hizmetleri, Personel Sorunları, Personel Moral Araştırması, Teşkilât - Metot, Basın Bürosu, Müdürler Encümeni, Disiplin Kurulu, Parlamento ile İlişkiler, Hukuk Müşavirliği, Merkez Valiliği', Teftiş Hizmetleri (2 cilt)

Dokümantasyon Yayınları : Fransa'da Bölgesel Faaliyet Çevresi, İtalya'da Reform Hazırlık Komisyonu Raporu, İdarî Reformlarda Usul, Fransa, Belçika ve İspanya'da İdare Âmirleri, Belçika'da Mahallî İdareler, Belçika'da Teftiş, İtalya'da Reform Çalışmaları.

• İl Genel İdaresi ve Planlı Kalkınma.

Mülkiye Müfettişlerinden Seyfettin Naliş tarafından yazılan ve araştırma proje Müdürlüğü tarafından basılan bu eser 245 sayfa ibarettir.

Araştırma hakkında kıymetli bilgileri içine alan kitap konuyu araştırmış bir meslekdaş tarafından

yazıldığı için daha çok önem taşımaktadır.

Kitabın sunuş kısmında İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu, konunun önemini şu şekilde belirtmektedir:

«... İl Genel İdaresinin temel sorunlarına değinen ve bu yönüyle yalnız vali ve kaymakamları değil, bütün kamu kuruluşlarını ve il genel idaresinin yapısından ve işleyişinden olumlu ya da olumsuz yönde etkilendiği şüphesiz olan halkı çok yakından ilgilendiren (İl Genel İdaresi ve Planlı Kalkınma) raporu da geniş bir çevrenin yararlanmasına ve eleştirilerine sunulmak üzere kitap halinde bastırılmıştır.»

Kitabın Önsözünde, İçişleri Hizmet ve Teşkilâtım yeniden düzenleme amacıyla kurulan teşkilâtın nasıl kurulduğu ve araştırmanın amacı belirtilmektedir. Ayrıca, bu amacı gerçekleştirmek için nasıl çalışıldığı, Yönetim Kurulu ve Proje Müdürlüğü dışında Araştırma Ekiplerinin bulunduğu, Araştırma-mada esas alınan temel kaynakların neler olduğu açıklanarak, teşkilâtlanmanın unsurları, araştırma teknikleri, hazırlık çalışmaları, belirtilmektedir.

Saha çalışmaları, rapor yazımı çalışmaları ve araştırmaların niteliğinden söz edilen ön-

sözde, İl Genel İdareleri Araştırmasının nasıl yapıldığı, önemi ve bu raporun kitap halinde bastırılmasından beklenen faydalar bahis konusu edilmiştir.

Kitabın özsözden sonraki kısmında, Çözüm Yollarının Özeti yapılarak ilerde plan ve program hazırlıklarından, Koordinasyon ve izleme görevlerinden, örgütlenmeden, mahallî idarelerin ulusal plana yaklaşımlarından. Personelin seçimi ve eğitiminden söz edilmiştir.

Kitabın Birinci Bölümü Giriş kısmına ayrılmış ve burada, araştırmanın amacı, araştırmanın kapsamı, araştırmanın yapıldığı yer ve süresi, araştırmanın yöntemi açıklanmıştır.

İkinci Bölüm Planlamaya ayrılmıştır. Burada, Planlamanın tanımı ve yönetimdeki yeri, planlamanın özellikleri, planlama safhaları, planın fayda vs sakıncaları, plan türleri', sosyo - ekonomik planlar, sosyo - ekonomik plan ve geri kalmışlık gibi konular açıklanmıştır.

Üçüncü Bölüm Türkiye'de Planlama başlığını taşımakta ve burada, tarihçe, Anayasamızda öngörülen plan tipinin özellikleri, planlama organı Devlet Planlama Teşkilâtı, Türk kalkınma planları, planlı' sistemin yürütülmesi, mahallî idarelerde planlama gibi konular yer almaktadır.

Dördüncü Bölüm «İllerde

Planlama Görevleri ve Uygulama» ya ayrılmıştır. Burada, yıllık programların uygulama düzeni ile ilgili görevler, mahallî idareler planlaması yönünden görevler açıklanmaktadır.

Beşinci Bölüm «Sorunlar ve Çözüm Yolları» başlığını taşımakta ve bunda, görevlerden doğan sorunlar, çözüm yolları ve uygulama şekilleri, örgütlenme sorunları, mahallî idarelerin ulusal plana yaklaşımları, personel seçimi ve eğitimi, gibi konular açıklanmaktadır.

Kitabın sonuna konulan eklerde «İl Genel İdareleri Yönünden Planlama Görevleri' Liste-si» yer almıştır. Burada, Yıllık programların uygulama düzeni ile ilgili görevler sayılmış ve bunların, il koordinasyon kuruluna verilen görevler valilere verilen görevler, yatırımcı kuruluşlara verilen görevler, yatırmamı kuruluşların bağlı oldukları merkez kademesi kuruluşlarına verilen görevler, ilçe koordinasyon kurullarına verilen görevler, kaymakamlara verilen görevler olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Burada, planlamanın Devlet planlama teşkilâtınca yapılacak merkez seviyesindeki izlemeye aracılık etmekle görevli olduğu açıklanmıştır.

Kitabın sonuna konan diğer ekte de raporda belirtilen gerekçelere göre mevzuatta ya-

pılacak düzenlemeler gösterilmiştir.

Ayrıca eklenen bir şemada, İçişleri Bakanlığında kurulması önerilen planlama örgütü ve diğer kuruluşlarla ilişkileri şematik olarak gösterilmiştir. Buna göre, her Bakanlıkta bir araştırma ve koordinasyon dairesi ve bir danışman vali olacak, İçişleri Bakanlığına bağlı diğer genel müdürlükler yanında bir valiler kurulu, araştırma - plânlama ve koordinasyon genel müdürlüğü, buna bağlı sekreterlik, araştırma - inceleme dairesi, toplum kalkınması dairesi, koordinasyon - izleme ve değerlendirme dairesi, planlama dairesi, bütçe dairesi, eğitim dairesi gibi birimler ve taşrada vali bulunacaktır.

Bu arada yine kitabın sonuna konulan diğer bir ekte, il ve ilçe seviyelerinde kurulması önerilen planlama örgütleri ve diğer örgütlerle ilişkileri keza şema ile gösterilmiştir. Buna göre, Vali'ye bağlı bir İl planlama ve danışma kurulu bulunacak, özel idare, belediye ve köyler, il planlama müdürlüğü, il kuruluşları, Kaymakam ve buna bağlı ilçe planlama danışma kurulu, ilçe planlama uzmanlığı, belediye, köy, ilçe kuruluşları, ilçede örgütü olmayan il kuruluşları ilde ve ilçedeki bölgesel kuruluşlar vali ve kaymakama bağlı olarak bulunacaklar.

Kitabın sonuna yararlanılan eserlerin listesi konmuş ve bu arada, İÇ - DÜZEN yayınlarının da sayfaları gösterilmek suretiyle adları açıklanmıştır. Buna göre bu yayınlar dokümantasyon yayınları, araştırmacı raporları, olarak ayrılmaktadır.

Tatbikatçıların ve bilhassa meslek mensuplarının çok istifade edeceği şüphesiz olan bu eseri meydana getiren arkadaşımızı tebrik eder başarısının devamını dileriz. Ayrıca Proje Müdürlüğünün bu kıymetli kitabı yayınlamakla büyük bir hizmette bulunduğu inanıyoruz.

• 50. Dönem Kaymakamlık Kursu Açıldı.

50. Dönem Kaymakamlık Kursu 31 Temmuz 1970 Cuma günü açılmıştır. 74 kaymakam adayının katıldığı kurs 21 Kasım 1970 tarihine kadar devam edecektir. Kurs süresinin 9 haftası Bakanlıkta, 6 haftası ise Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünde geçecektir.

Kurs sebebiyle tanzim edilip kursiyerlere dağıtılan «Genel Bilgiler broşürüne» göre, kursa katılan kaymakam adayları, kurs idaresince verilen vazifeleri yapacak ve kurs yönetmeliğine riayet edeceklerdir. Aksi davranışta bulunanlar hakkın-

da, Kurs Yönetmeliği, Dahiliye Memurları ve Memurin Kanunlarının ilgili hükümleri uygula-nacaktır. Kursun Türkiye ve Orta. Doğu Amme İdaresi Enstitüsünde geçecek kısmında, kursiyerler sözü geçen kurum tarafından konulan kaidelere uyacaklar, aksi davranışlarda bulunanlar hakkında Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yönetmeliğinin ilgili maddeleri ve ayrıca Kurs Yönetmeliği, Dahiliye Memurları Kanunu ve Memurin Kanunu hükümleri uygulanacaktır. Hasta- hane veya Bakanlık Doktorluğunca verilen raporlara dayalı sağlık izinleri dışında kursta izin verme durumunun olmayacağı, sağlık izinleri süresinin kursta geçecek zamanın 1/4 ünü geçemiyeceği, aksi takdirde bu gibilerin bir sonraki kursa bırakılacakları broşürde belirtmiştir.

Sözü geçen Broşürde, kursiyerlerin kurs idaresi tarafından hazırlanan programa riayete ve bütün konferanslarda bulunmaya mecbur oldukları, devam durumunun konferanslardan evvel alınacak imzalarla tespit edileceği, konferanslara ve kurs programlarının gerektirdiği diğer ödevlere özürsüz olarak katılmıyan, geç iştirak veya erken terkedenler hakkında Memurin Kanununun 30, 31 ve 32.

maddelerinin uygulanacağı açıklanmıştır.

Ayrıca, konferansa vaktinde katılma ve geç katılmanın sonuçları, yevmiye kesilmesi halleri, mazeretsiz konferansa katılmıyanların yevmiyelerinin kesileceği yevmiye kesilmesinin 1 ayda dört defadan fazla olması halinde, disiplin cezası verileceği, konferansa 3 gün üst üste gelmiyenlerin 1700 sayılı Dahiliye Memurları Kanununa göre istifa etmiş sayılacakları gibi hususlar broşürde belirtilmiş ve kurs sonu yoklamalarında, derecelerin Kaymakamlık Kursu Yönetmeliğince hazırlanan tezlere, konferanslara ve başarı derecelerine göre takdir edileceği açıklanmıştır.

Kurs esnasında Kanunlara vp Yönetmeliğe aykırı hareketlerinden dolayı inzibati cezalardan biri ile tecziye edildikleri halde tekrar aynı mahiyette hareketi görülenlerin kurstan ihraç edilecekleri belirtilen broşürde, bu gibiler hakkında 1700 sayılı Kanunun 5354 sayılı kanunla değişen 2. maddesinin A fıkrasının uygulanacağı, sağlık izinleri, devam mecburiyeti ve inzibati müeyyide konuları ile kursiyerlerin nihai başarılarının, kursun Türkiye ve Orta Doğu Amme idaresi Enstitüsünde ve Bakanlığımızda geçen kısımları bir bütün halinde kabul

edilerek değerlendirileceği açıklanmıştır.

Bu arada kursa katılanlara verilen formların doldurularak kurs idaresine verilmesi istenmiş ve yatakhane kalmak isteyenlerle ilgili hususlar açıklanmıştır.

Sözü geçen broşürde, kurs hakkında verilen genel bilgilere göre, kurs Bakanlık konferans salonunda başlayacak ve tanzim edilen program dahilinde yürütülecektir. Konuların herbiri kaymakamları ilgilleyen yönleri ile ele alınacak ve tatbikata ağırlık verilerek işlenecektir. Her konu bir veya iki kursiyer tarafından önceden hazırlanıp ekspoze edilecektir. Bundan sonra konferans yöneticileri tarafından gerekli düzeltme ve ilâveler yapılacak ve genel tartışmaya konulacak konunun özetlenmesi ve pratik bir sonuca bağlanması sağlanacaktır.

Konferans metinleri konferanstan sonra, konferans yöneticilerinin de görüşü alınmak suretiyle gerekli tashihler yapılarak mumlu kâğıda alınıp teksir edilecek ve imtihanlara esas olmak bakımından kursiyerlere dağıtılmak üzere görevli kursiyer tarafından en geç 3 gün içinde kurs idaresine teslim edilecektir.

Broşürün bundan sonraki kısmında, kursta tatbik edilecek gezi programından ve süresinden,

gezi sonundan hazırlanacak rapordan, kursun Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünde geçecek süsinden söz edilerek, 14 Kasım 1970 tarihinde derslerin kesileceği, imtihanlara hazırlanma için 5 günlük bir süre tanındığı, kurs sonu yoklamalarının 19 - 20 - Kasım 1970 tarihleri arasında Bakanlıkta yapılacağı, sınavların bitiminden sonra kur'aların çekileceği, 21 Kasım 1970 tarihinde yapılacak bir törenle sertifika ve ödüllerin dağıtılacağı ve bu suretle kursun fiilen sona ereceği açıklanmıştır.

Broşürün malî esaslar bölümünde, Kursiyerlere 15 lira kur3 yevmiyesi verileceği, devamsızlık günlerine ait yevmiyelerin kesileceği, ödemelerin 15 günde bir yapılacağı, dönüş yolluklarının görev mahallinden veya dönüşten evvel takip etmek şartıyla Ankara'da alınabileceği, kurs yatakhanesinde yatanlardan herhangi bir ücret istenmeyeceği, hastalık halinde muayene ve tedavi için nasıl bir yol takip edileceği, kursiyerlerin kursla ve özlük hakları ile ilgili konularda kurs bürosu ile temas etmelerinin gerektiği belirtilmektedir.

Ayrıca, kurs idarecileri ve teşkilâtı ile yetkili ve ilgili olanların telefon numaraları da

verilerek kursiyerlere faydalı olunmaya çalışılmıştır.

Kursun Bakanlıkta geçecek 9 haftalık süresi içinde, kaymakam adaylarına, teftiş ve denetleme hizmetleri, kaymakamların teftiş ve denetleme yetkileri, belediye idarelerinin teftişi gibi teftiş ve denetleme ile ilgili konular mülkiye müfettişleri tarafından açıklanacak ve bundan sonra uygulamalı genel teftişi mahallinde göstermek üzere, Haymana ilçesinin uygulamalı genel teftişi, Kırıkkale ilçesinin uygulamalı genel teftiş, Kızılcahamam ilçesinin uygulamalı genel teftişi ile Çankaya ilçesinin uygulamalı genel teftişi gösterilerek tatbikat yönü zenginleştirilecektir.

Ayrıca, Emniyet ve Jandarma kuruluşlarının teftişi ile Özel idare ve nüfus dairelerinin teftişi de anlatılacak ve uygulamalar yapılacaktır.

Daha sonra kursiyerlere, içişleri Bakanlığı kuruluş ve görevleri ile ilgili yeniden düzenleme çalışmaları, umumî hayata müessir afetler, gecekondü problemi ve kanun uygulaması, metropoliten idare ve ülkemizde bununla ilgili çalışmalar, memur hak, ödev ve sorumluluğu - personel anlaşmazlıkları - meslekî teşekküller - ilçe memurlarının verimliliği gibi konular konferans şeklinde ve bu konularda

uzmanlaşmış kişiler tarafından yönetilecek ekspozeler halinde işlenecektir.

Bu arada kursiyerlere yurdu tanıtmak ve gezilecek yerlerdeki İdarî uygulamaları göstermek üzere 10 günlük bir gezi tertiplenmiştir.

İki grup halinde yapılan gezilerde, I. grup Özlük İşleri Genel Müdür Yardımcısı Halit Tokullugil Başkanlığında, Edirne'ye gitmiş ve burada, toplum kalkınması çalışmaları, sınır işlemleri, sınır problemleri gibi konular yerinde işlenmiştir. Daha sonra, Tekirdağ'a gidilmiş ve burada, kutlama programlarının hazırlanması ve protokol işleri ve problemleri', Kocaeli'nde; yatırım programlarının gerçekleştirilmesinde valilerin koordinasyon ve izleme çalışmaları, vali muavinlerinin ilgisi - plânlama çalışmalarının aktüel ve mahallî problemleri ve metropoliten idareler gibi konular yerinde tatbikatı ile birlikte işlenmiştir.

II. grup Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Müşaviri Fikret Nazilli Başkanlığında Gaziantep'e gitmiş ve burada, sınır işlemlerini, Kilis'te sınır problemlerini ve Gaziantep'te kaçakçılıkla mücadele gibi konular yerinde görmüş ve inceleme im-

kanlarını bulmuştur. Hatay'da toplum kalkınması çalışmaları, sınır problemleri, İçel'de yatırım programlarının gerçekleştirilmesinde valilerin koordinasyon ve izleme çalışmaları, vali muavinlerinin ilgisi - plânlama çalışmalarının aktüel ve mahallî problemleri - metropoliten idareler gibi konular kez'a yerinde görülerek incelenmiştir. Kursiyerler geziler sonunda gezilerle ilgili raporlar hazırlamışlardır.

Geziler sonuçlandıktan sonra Bakanlık konferans, salonunda konferanslar tekrar başlayacak ve bu arada kursiyerlere, kaymakamın hukukî statüsü - bugünkü kaymakam, bucak sorunu, kaymakamın başkanlık edeceği kurul ve komisyonlar, memurluğun sona ermesi - çekilme - çıkarılma - emeklilik, danıştay, çiftçi mallarının korunması - Çeltik Ekimi Kanunu, Gayrimenkule tecavüzün defî (5917 sayılı Kanun) Kamulaştırma, Cemiyetler Kanunu uygulaması, Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar Hakkındaki Kanunun uygulaması, vergiler - vergi itiraz ve temyiz komisyonları, millî emlak gibi konular işlenecek ve bu arada Arsa Ofisi Kanununa da yer verilecektir.

Kursun bundan sonraki kısmında, Asayiş. - Emniyet ve Jandarma kuruluşları ve kaymakamlar, Türkiye'de küçük el

sanatlarının geliştirilmesi, kooperatifçilik, il özel idarelerinin ilçelere dönük faaliyet ve olanakları, belediye - sorunları ve kaymakamla ilişkileri, köy idareleri ve sorunları, mahallî idareler üzerinde vesayet müessesesi, mahallî idareler alanında yeni tasarılar - özellikleri, İller Bankası - belediye ve köylere dönük faaliyetleri, köy yolları - içme suları ve elektrifikasyonu, Türki-ye Elektrik Kurumu Kanunu, memur suçluluğu - memurin muhakematı - 1609 sayılı Kanun gibi konular ekspozé edilecek ve konferans yöneticisi tarafından eksikler tamamlandıktan sonra tartışılacaktır.

Kursun daha sonraki kısmında, küçük toplum birimlerinde teşebbüs gücünün desteklenmesi, II. Beş Yıllık Plânda destekleme ve teşvik fonları - küçük toplum birimlerinde destekleme ve teşvik fonları, mahallî idarelerde sınır tesbiti işlemleri-ihtilâflar ve halli, İşçileri Bakanlığında personel tedariki - kaynaklar - işe alma işlemleri, ilçe memurlarının özlük işlemleri, eğitim - oryantasyon - değerlendirme - maaşı ve görev yükselmesi - atama, nakil - ücret ve istihdam çeşitleri idare kurulları, disiplin hükümleri - görevden uzaklaştırma, hizmetlerin yürütülmesinde kaymakamın görevlilerle ve halkla ilişkileri iş-

lenecek ve bu ilişkilerin üst kademedekilerle ilçe idare şube başkanlarıyla - ilçedeki diğer memurlarla ve alaka olan kısımları üzerinde ayrı ayrı durulacaktır. Keza bu konuda, dileklerin tesbiti - bilgi verme - halkın hizmetlerin görülmesine katkısı örnekler verilerek açıklanacaktır.

Daha sonra politika ve idareci konusu bir açık oturum şeklinde sunulacak ve tartışmalı olarak geliştirilecektir.

Kursun Bakanlıkta geçecek kısmının son haftalarında kursiyerlere, planlı kalkınmada kaymakamın yeri ve rolü, koordinasyon kurulları ve ilçede koordinasyon, ilçe idare örgütü çalışma usullerinin ıslâhı, millî eğitim hizmetleri ve kaymakamlar (222 sayılı Kanuna ağırlık verilerek işlenecek), eski eserlerin korunması, ticaret ve kaçakçılığı, mahallî idareler arasında işbirliği (birliklerden söz edilecek), turizm ve turizmin geliştirilmesinde kaymakamların rolü, sağlık hizmetleri ve sosyalizasyon, maaş ve harcirah kanunları uygulaması - kadro konusu, toplantı hak ve

hürriyeti, resmî protokol işleri hakkında bilgi, millî seferberlik ve sivil savunma işleri (ilçe seviyesinde uygulamalı olarak işlenecek) gibi konular konferans yöneticileri nezaretinde kursiyerler tarafından ekspozé edilecek ve tartışmalarla olgun hale getirilecektir.

Kursun, yukarıda da belirttiğimiz gibi 1 Ekim 1970 tarihinden sonraki kısmı Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünde geçecektir.

Burada kursiyerlere, halkla ilişkiler, organizasyon ve metot, mahallî idarelerin sorunları, yönetimde karar verme ve yetki devri, personel yönetimi, Türkiye'nin sosyal yapısı ve sorunları, beşerî ilişkiler, plânlı kalkınma ve yönetim, merkezî ilişkiler ve taşra teşkilâtı, gibi konular anlatılacak ve tartışması yapılacaktır.

50. Dönem Kaymakamlık Kursuna katılan maiyet memurları şunlardır :

- 1 — Cemalettin Sevim
- 2 — Selâhattin Alanya
- 3 — Mustafa Demir
- 4 — Mehmet Çapraz
- 5 — İsmet Ağcabay
- 6 — Kadir Güzeloğlu

İstanbul Maiyet Memuru

Isparta	»	»
Adana	»	»
Isparta	»	»
Gaziantep	»	»
Urfa	»	»

7	— Sami Durukan	Niğde	»	»
8	— M. Yücel Özbilgin	Ankara	»	»
9	— Erol Çakır	»	»	»
10	— Erdiñç Büyükalın	»	»	»
11	— Avni Kızılaslan	İstanbul	»	»
12	— Ali Yılmaz	Denizli	»	»
13	— V. Natık Abbasoğlu	Ankara	»	»
14	— Arif Bulut	İstanbul	»	»
15	— S. Arıkan Bedük	»	»	»
16	— Erdoğan Gürbüz	»	»	»
17	— Mecit Demirel	Ankara	»	»
18	— M. Tahir Öge	İçel	»	»
19	— Hamdi Okçuoğlu	Kocaeli	»	»
20	— Necati Bilican	İstanbul	»	»
21	— Teoman Malkoçlar	»	»	»
22	— A. Turan Bozkurt	»	»	»
23	— Yahya Gür	İzmir	»	»
24	— H. Kerametdin Tuncel	Denizli	»	»
25	— Neşet Ersoy	Yozgat	»	»
26	— Erol Arıkan	Ankara	»	»
27	— Mustafa Zanaaloğlu	İçel	»	»
28	— Emin Ergin	Niğde	»	»
29	— Celâl Kale	Adana	»	»
30	— M. Sadık Yıldırım	Siirt	»	»
31	— Mustafa Oruçoğlu	Adıyaman	»	»
32	— A. Kadir Bakan	Uşak	»	»
33	— Ahmet Semizer	İçel	»	»
34	— Rıfkı Başkaya	İstanbul	»	»

35 — Ünal Erdoğan	Konya	»	»
36 — Göksan Soner	Ankara	»	»
37 — Hikmet Tan	Ankara	»	»
37 — Nizamettin Yalçınkaya	Bilecik	»	»
39 — Taner Günkut	Ankara	»	»
40 — Nazmi Kahraman	»	»	»
41 — Necmettin Taylan	Hatay	»	»
42 — Sabahattin Atahan	İstanbul	»	»
43 — Atıl Üzelgün	Adana	»	»
44 — Mustafa Gündeşlioğlu	Sakarya	»	»
45 — Noyan Ünsal	Ankara	»	»
46 — İ. Hakkı Ertoğlu	Eskişehir	»	»
47 — Orhan Kırılı	Muğla	»	»
48 — Mehmet Keçeciler	Konya	»	»
49 — M, Burhan Erdem	Ankara	»	»
50 — Abdülkadir Aksu	Diyarbakır	»	»
51 — Ertuğrul Taylan	Uşak	»	»
52 — Aydın Alper	»	»	»
53 — Mustafa Sokullu	Manisa	»	»
54 — İbrahim Altınok	Muğla	»	»
55 — Ömer Baylan	Sakarya	»	»
56 — M, Caner Akay	Balıkesir	»	
57 — Erdoğan Durmaz	İçel	»	»
58 — Y. Tümay Soybay	İzmir	»	»
59 — Necat Efeoğlu	»	»	»
60 — Sudi Kocaimamoğlu	Eskişehir	»	»
61 — Hamdi Kumari	İzmir	»	»
62 — Atilla Yaşa	Maraş	»	»

- 63 — Kemal Şenyuva
 64 — Coşkun Başçivi
 65 — İstemihan Talay
 66 — İ. Şükrü Tezer
 67 — Nuri Yaman
 68 — Erdal Çakır
 69 — Erşan Gönenç
 70 — Haydar Özgün
 71 — Firuz Demir Yaşamış
 72 — Ahmet Kaya
 73 — Osman Eroğlu
 74 — M. Ali Türker

Ankara	»	»
Balıkesir	»	»
Kırşehir	»	»
İstanbul	»	»
Kayseri	»	»
Bilecik	»	»
Gaziantep	»	»
»	»	»
Kayseri	»	»
Konya	»	»
Isparta	»	»
İçel	»	»

• **İçişleri Bakam Haldun Menteşeoğlu Fiat Hareketleri ve Kâr Hadleri Hakkında Bir Genelge Yayınlandı.**

İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu fiat hareketleri ve azamî kâr hadleri hakkında bir genelge yayınlamıştır.

Bütün valiliklere gönderilen genelgede, fiat kontrolleri konusunda bundan böyle yapılması gereken işlemler açıklanmış ve il, ilçe mülki kademeleri ile belediye başkanlıkları bu konuda bir kere daha uyarılmıştır.

Hükümetçe alınan kararlardan bahsedilen genelgede, şöyle denilmektedir :

«... Millî ekonomimizin istikrar içinde gelişmesini

sağlamak amacıyla hükümetçe alınan kararların birbirine bağlı tedbirler manzumesi teşkil etmekte olduğu ve bu kararların ekonomimize yeni gelişmeler sağlamak ve güç kazandırmak gayesi ile alındığı malûm-dur.

Ancak bu tedbirlerin sürekli olarak işlemesi ve arzu edilen sonucun alınabilmesi için Hükümet ve halk münasebetlerinde işbirliğinin sağlanması dikkat ve itina edilecek bir husustur.

Halkın, intizam, sağlık ve selâmeti ile huzurunu ihlal edebilecek, vatandaşın ticarî hayata güvenini sarsabilecek ve piyasadaki maddelere olan talebini sür'atle artıracak hareketlerin zuhuru meydan vermemek ve vukuunda bunların men ve tecziye yoluna gütmek belediyeleri-

mizin görevleri, mevzuat çerçevesi içinde yürütülecek bu uygulamayı takip ve mürakabe etmek ise idare âmirlerimizin yetkileri' cümlesindendir.»

Bu konuda gerekli hassasiyetin gösterilmesi ve üzerinde ciddiyetle durularak vatandaşların maddî yönden zorlanmalarının, manevî yönden de huzursuzluğa kapılmalarının, güvensizlik içine düşmelerinin önüne geçilmesinin mahallî bir vazife olduğu kadar memleketimizin müşterek ve hayatî menfaatleri yönünden de fevkalâde önem taşıdığı belir * ile genelgede, 1580 sayılı Belediye Kanununun 3.12.1960 gün ve 150 sayılı Kanunla değişik 15 nci maddesinin 3, 16 ve 43. cii fıkralarına değinilmektedir.

Sözü geçen 15. ci maddenin 3. ncü fıkrasında, belediyelerin, umurun yiyip içmesine, yatıp kalkmasına, taranıp temizlenmesine, eğlenmesine mahsus lokanta birahane, gazino, kahve hane, kiraathane, meyhane, otel, hamam, sinema, tiyatro, bar, dansing ve emsali yerlerin ücret tarifelerini tanzim ve tesbit etmekle görevlendirildiği, yine aynı maddenin 16. ncı fıkrasında ise tesbit edilen toptan ve perakende azamî satış fiyatlarına veya kâr hadlerine ve ücret tariflerine ve alınan kararlar veya yapılan ilânlar hükümlerine riayeti temin etmek,

azamî satış fiyatları ve kâr hadleri tesbit edilmiş maddelerin satışa arz edilmemesini veya satışından imtina e dilmemesini, kaçınılmasını, saklanmasını veya satılmadığı halde satılmış gibi gösterilmesini men etme gibi önemli vazifelerin belediyelere verildiği belirtilmiştir

Ayrıca genelgede 15 madde nin 43 fıkrasıyla belediyelere verilen görevlerden söz edilerek bu konuda belediyelerin ete, ekmeğe. yaş meyva ve sebze ile odun ve mangal kömürüne doğrudan doğruya veya kat'î lüzum halinde mahallî idare kurullarınca tasdik edilmek şartıyla diğer gıda ve zarurî ihtiyaç maddelerine toptan veya perakende azamî satış fiyatları ve yaş meyva ve sebzeye münhasır olmak üzere kâr hadleri tesbit etmek ve icabında 2490 ve 1050 sayılı kanunlar hükümlerine bağlı olmaksızın bu maddeleri' satın almak, satmak, stok etmek veya belirli bir kâr haddi dahilinde satın aldirmek, sattirmek ve ihtiyacı olanlara maksada göre dağıtmak üzere bir fon tesis ederek tanzim satış mağazaları kurmak ve hayatı ucuzlatacak tedbirleri almakla görevli oldukları belirtilmiştir.

Sözü geçen genelgede azamî satış Hatlarının tesbitine değinilerek bu konuda şunlar tavsiye edilmiştir :

«a) Gerek belediyelerce ve gerekse ilgili meslek kuruluşla-

rının görüşü veya mahallî idare kurullarının tasvibi alınmak suretiyle azamî satış fiyatları ile kâr hadlerinin ve ücret tarifelerinin tesbitinde sebebsiz fiat yükselişlerine meydan verilmemesi için değişiklik yapılmasından kaçınılarak bu hususta gerekli hassasiyet gösterilecek ve bu gibi teklifler reddolunacaktır.

b) Halkımızın gıda maddeleriyle benzerlerini ve diğer malları stok yapan, satışa, arz etmekten kaçman, bu gibi maddeleri saklıyan veya satılmadığı halde satılmış gibi gösterenler hakkında gereğine tevessül olunmak üzere Bakanlığımıza gün gününe bilgi verilecektir.

c) Yukarıda belirtilen hususların tatbikinde 15.5.1930 tarihli ve 1608 sayılı Kanunun 1 ve 2 nci maddeleri hükümleri uygulanacak ve gerekirse Belediye Zabıta Talimatnamelerinde süratle gerekli değişiklikler yapılarak icap eden tedbirler alınacaktır.»

Genelgenin bundan sonraki kısmında, vatandaşların günlük hayatlarını yakinen etkileyen zaruri gıda maddeleri ile diğer malların fiat hareketleri ve azamî kâr hadlerinin devamlı olarak murakabe edileceği, ve her ayın ilk haftası içinde bir raporla bilgi verileceği, önem ve zaruret derecesine göre bu bilgilerin günün gününe Bakanlığa intikalinin

istendiği, 5442 sayılı Kanunun valilere tanıdığı Genel Emir Müessesesinden de yararlanılarak gerektiğinde Türk Ceza Kanununun 526 ncı maddesi hükümlerinin harekete geçirileceği, bu arada Ulaştırma Bakanlığının Valiliklere gönderdiği yolcu ve yük nakli ile ilgili tamim gereğince «Şehirlerarası yolcu ve yük taşımalarında uygulanacak esasların yerine getirilmesi gerektiği açıklanarak genelgenin sonunda şöyle denilmiştir:

«İdare amirlerimizin yukarıda açıklanan hususlar hakkında belediyelerimize gerekli uyarıyı yapmalarını ve bizzat meşgul olunmak suretiyle yardımcı olmalarını, gıda maddeleri ile bilimum mallara ilişkin fahiş kâr hadlerinin ve fiat hareketlerinin günlük kontrolünü sağlayacak bir teftiş ve murakabe sisteminin kurulup yürütülmesini önemle rica ederim.»

• İkinci Bölge Valileri Toplantısı Yapıldı.

İkinci Bölge Valileri toplantısı oniki valinin iştiraki ile Ankara'da yapılmıştır.

İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu'nun Başkanlığında yapılan toplantı 30 Temmuz 1970 Perşembe günü Bakanlık Konferans salonunda icra edilmiştir.

Bu toplantıya Ankara, Afyon, Bilecik, Bolu, Çankırı Eskişehir, Nevşehir, Kütahya, Sivas, Uşak, Yozgat ve Zonguldak tileri Valileri ile bu illerin Jandarma Alay Komutanları, Emniyet Müdürleri katılmıştır.

İllerin emniyet ve asayiş sorunları ile genel ihtiyaçlarının görüşüldüğü toplantıya İçişleri Bakanlığı Müsteşar Vekili Orhan A. Erbuğ, Jandarma Genel Komutanı Semih Sancar Emniyet Genel Müdürü Ö. Naci Bozkurt ile her iki teşkilâtın diğer yetkilileri katılmıştır.

İki gün devam eden toplantı sonunda İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu, valilere hitaben bir konuşma yapmış ve Bakanlığın görüşülen konularla ilgili genel görüş ve politikasını açıklamıştır.

Bölge Valileri ile yapılmakta olan toplantılar İstanbul, Samsun, Diyarbakır ve Adanada devam edecektir.

• Bölge Valileri Toplantılarından Üçüncüsü Samsun'da Yapıldı.

Bölge Valileri toplantılarından üçüncüsü 13 valinin iştirakiyle Samsun'dan yapılmıştır.

İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu'nun Başkanlığında yapılan bu toplantı 8 Ağustos 1970 Cumartesi günü Saat 14.30 da

Samsun Bakır İzabe Tesisleri Salonunda yapılmıştır.

Bu toplantıya Ağrı, Amasya, Artvin, Çorum, Erzincan, Giresun, Kars, Ordu, Rize Samsun, Sinop, Tokat ve Trabzon İlleri Vali, Jandarma Alay Komutanı ve Emniyet Müdürleri katılmıştır.

Sözü geçen illerin emniyet ve asayiş sorunları ile genel ihtiyaçlarının dile getirildiği toplantıya Ankaradan Jandarma Genel Komutanı Muavini Korgeneral Ali Fethi Esener, Emniyet Genel Müdürü Ö. Naci Bozkurt ile her iki teşkilâtın diğer yetkilileri katılmıştır.

İki gün devam eden toplantı sonunda İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu, valilere hitaben bir konuşma yapmış Bakanlığın görüşülen konularla ilgili genel görüş ve politikasını açıklamıştır.

Bölge valileri ile yapılmakta olan toplantılar devam edecektir.

• Bölge Valileri Toplantılarından Dördüncüsü İstanbul'da Yapıldı.

Bölge Valileri toplantılarından dördüncüsü sekiz valinin iştirakiyle İstanbul'da yapılmıştır.

İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu'nun Başkanlığında yapılan bu toplantıya Marmara Böl-

gesi Valileri katılmış ve toplantı 13 Ağustos 1970 Perşembe günü saat 10.00 da İstanbul Vilâyet Konağı Toplantı Salonunda yapılmıştır.

İllerin emniyet ve asayiş sorunları ile genel ihtiyaçlarının görüşüldüğü toplantıya, İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Bursa, Tekirdağ, Kırklareli Edirne ve Kastamonu İllerinin Valileri ile Jandarma Alay Komutanları, Emniyet Müdürleri katılmıştır.

Bu toplantıya Ankaradan Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Semih Sancar, Emniyet Müdürü Ö. Naci Bozkurt ile her iki teşkilâtın diğer yetkilileri katılmıştır.

İki gün devam eden toplantı sonunda İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu bir konuşma yaparak görüşülen konular hakkın da Bakanlığın görüşlerini açık lalmış ve bu hususla ilgili olarak izlenen politikaya değinmiştir.

• İçişleri Bakanlığı Kolera ile İlgili Bir Açıklama Yaptı.

İçişleri Bakanlığı Türkiye ile hemhudut olan ülkelerden bazılarında kolera vak'alarına rastlanması üzerine kamu oyuna bir açıklama yapmıştır.

Koleraının memleketimize sirayetini önlemek için her türlü tedbirlerin Sağlık Bakanlığınca alın

dığı belirtilen açıklamada şöyle denilmektedir :

«Türkiye ile hemhudut olan komşu memleketlerden bazılarında kolera vak'alarına rastlanması üzerine bunun memleketimize sirayetini önleme bakımından her türlü tedbirler Sağlık Bakanlığımızca alınmış bulunmaktadır. Şu ana kadar Türkiye'de tek bir kolera vak'ası tesbit edilmemiştir ve yoktur.»

Açıklamada batı memleketlerinin bu konuda aldıkları tedbirlerden bahisle bu konuda şunlar ifade edilmiştir :

«Batı memleketlerinden bit kısımları da kolera karşısında bazı tedbirlere başvurmuşlardır. Bu meyanda Bulgaristan'ın bir tedbir olarak Türkiyeden Bulgaristan'a giriş anında beş gün önceki tarihli muteber kolera aşısı belgesi istediği' tesbit olunmuş buna mukabil Almanya Fransa, Danimarka, Belçika, İsviçre, Hollanda, Yunanistan ve Yugoslavya Devletlerinin bir kayıt ve engel koymadıkları dış temsilciliklerimizin nezdinde bulundukları Devletler yetkileri ile yaptıkları temaslara atfen vaki iş'arlarından anlaşılmıştır.»

Açıklamanın sonunda yurt dışına çıkacak vatandaşların muteber kolera aşısı vesikalarını yanlarında bulundurmaları gerektiğine işaret edilmiştir.

• **Yedinci Dönem Trafik Eğitim Kursu Sona Erdi.**

Yedinci Dönem Trafik Eğitim Kursu 9 Ağustos 1970 tarihinde sona ermiştir.

Kursun sona ermesi nedeniyle 10 Ağustos 1970 tarihinde Polis Enstitüsü Konferans Salonunda bir tören yapılarak kursu basan ile bitiren 87 trafik polisine sertifikalan dağıtılmıştır

Bir ay süreli olan bu kursa katılan 87 trafik polisinin bir kısmı illerden ve bir kısmı da Genel Müdürlükten çağırılmıştır’.

Kursa katılan, trafik polislerine trafik konusunda uzmanlaşmış kişiler tarafından nazari ve tatbiki bilgiler verilerek bölgelerinde daha çok verimli olmaları sağlanmıştır.

Kursiyer trafik polislerine ayrıca genel kültür, disiplin ve polisle halk, ilişkileri konularında dersler verilerek bu günkü gelişmeler çerçevesinde polisin olgunlaşmasının teminine çalışılmıştır.

Trafiğin çok büyük önem kazandığı nazara alınarak trafik eğitim kurslarının devamı kararlaştırılmıştır.

• **İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu Trafik Kontrolleri ile İlgili Bir Genelgeyi Valilere Gönderdi.**

İçişleri Bakanı Haldun Mente-

şeoğlu trafik kontrolleri ile ilgili bir genelgeyi bütün valilere göndermiştir.

Genelgede, trafik kontrollerine önem verilmesi ve kazaların asgari hadde indirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması konusuna temas edilerek ilgilere uyarılmaktadır.

Trafik kazalarının nedenine değinilen genelgede bu konuda şöyle denilmektedir :

«Bilindiği üzere trafik kazalarının başta gelen nedeni kanun ve tüzüğün vazettiği kaidelere uyulmamasıdır. En basit olarak düşünülen bir kaidenin ihlali dahi icabında feci sonuçlar doğurabilmektedir. »

Yapılan trafik kontrollerinde idare amiri ve diğer görevlilerin gösterdikleri hassasiyetin takdirle karşılandığı belirtilen genelgede, kontrollerin daha ziyade ehliyetname ve ruhsatnamelerin tetkik edilmesi ve fennî muayene ve sigorta müddetini geçirenler ile fazla yolcu alanların ve ehliyetnamesiz taşıt kullananların cezalandırılmaları hallerine inhisar ettirilmesinin yeterli olmadığı açıklanmış ve kaza nedenleri şu şekilde belirtilmiştir :

«Kaza nedenleri incelendiği takdirde görülecektir ki asıl sebepler far ayarsızlığı, sür’at, geçiş, dönüş, park, muayyen, mesafeden takip kaidelerine uyulmamasıdır.

Her yıl binlerce kişinin ölümüne, sakat kalmasına, milyonlarca milli servetin [heder olmasına sebep olan trafik kazalarının asgarî hadde indirilmesi; mevcut kontrol ve murakabe tedbirlerinin genişletilmesi zorunluluğunu gerektirmektedir.»

Bu açıklama yapıldıktan sonra genelgede, genelgenin alındığı tarihten itibaren ne şekilde uygulamaya geçileceği şu şekilde açıklanmıştır :

«Taşıt yönünden vilâyetin diğer araç imkânlarından da istifade edilmek suretiyle haftada asgarî bir defa olmak üzere gayri muayyen zamanlarda gerek şehir içlerinde gerek şehir dışı yollarda, icabında komşu illerle işbirliği yapılmak suretiyle baskın şeklinde genel kontrollerin yapılmasını,

Bu kontrollerde bilhassa ıstık durumu, şehirler arasında yanlış park yapan, herhangi bir sebeble yollarda bırakılan taşıtlar ile şehirler arası yol üzerinde başıboş hayvan sürüleri, reflektörsüz seyreden motorsuz taşıtlar için gerekli tedbirlerin alınıp alınmadığı, geçiş, dönüş, sürat kaidelerine uyulup uyulmadığı denetlenecek, aykırı hareketleri görülenler müsamahasız tecziye edilecek, ayrıca eğitime yönünden gerekli uyarılar yapılacaktır.?

Bu uygulamanın diğer

zamanlarda gerek 31, gerek bölge ekipleri tarafından da aynen yerine getirileceği belirtilen genelgenin sonunda, idare âmirlerinin denetleme sırasında gerektiğinde kontrol grup ve ekiplerine bizzat nezaret etmeleri ve kontrol sonuçlarından peyderpey bilgi verilmesi istenmiştir.

• İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu Genel Trafik Kontrolü ile İlgili Bir Açıklama Yaptı.

İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu 27 Ağustos 1970 tarihinde bütün Türkiye'de yapılan genel trafik kontrolü ile ilgili olarak bir açıklama yapmıştır.

Memleketin genel emniyet ve asayişle ilgili politika içinde trafik sorunlarına olağanüstü bir önem verildiği belirtilen açıklamada, can ve mal emniyetinin sağlanması önemine değinilerek bu konuda şunlar ifade edilmiştir.

«... Vatandaşın can ve malının korunması, trafik akımının huzur ve emniyet içinde devamı başta gelen gayelerimizden biridir.

Bu amaçla Türkiye çapında, şehir içi ve şehir dışı ana arterlerde, genel bir kontrolün yapılması kararlaştırılmış ve dün yapılan 24 saatlik kontrol sonunda aşağıdaki sonuçlar alınmıştır.»

Yapılan trafik kontrolünde alınan neticelerin rakamlarla belirtildiği açıklamada, 1417 trafik personelinin başlarında idare âmirleri olmak üzere 466 araçla, 12.101 kilometrelik devlet karayolu üzerinde seyr eden 79.815 aracı kontrol ettikleri, trafik nizamlarına aykırı görülen araç ve şoförlerden 164.795 lira peşin para cezası alındığı belirtilmiştir.

Haklarında zabıt tanzim edilen şoförlerin sayısı gösterilen açıklamada, ehliyetnamesiz araç kullanan 506 şahsa, 188 kayıt tescilsiz vasıtaya, 960 fenni muayene müddetini geçirmiş araç'a fazla yük ve yolcu alan 683 şoföre, ışıık tertibatı bozuk 688 vasıta ile fazla sürat yapan 264 şoför hakkında 5141 zabıt tanzim edildiği, buna göre bir günlük uygulama sonucu olarak kontrol edilen vasıtaların % 20 sinin trafik nizamlarına aykırı ve özürü olarak yola çıkarıldıklarının anlaşıldığı, kontrole tabi tutulan 80 bine yakın araç şoförünün % 18 kusurlu olduğunun müşahade edildiği belirtilerek bu şekil trafik kontrollerine, bundan böyle, bilhassa ana arterlerde, gayri muayyen zamanlarda sık sık devam edileceği ifade edilmiştir.

• İçişleri Bakanlığı Müsteşar Muavinliklerinin Sayısı Beşe Çıkarıldı.

16 Eylül 1970 tarih ve 13601 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan kararname ile İçişleri Bakanlığı Müsteşar Muavinlerinin sayısı beşe çıkarılmıştır.

Bilindiği üzere bugüne kadar Bakanlığın üç Müsteşar Muavini bulunmakta Mi.

Sözü geçen karnameye göre, Zonguldak Valisi Ethem Recep Boysan'ın 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesine göre kendi maaş ve kadrosu ile Müsteşar Muavinliğinde çalıştırılması, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince mülkiye başmüfettişi olup Gaziantep Valiliğinde çalıştırılan Hayrettin Ersöz'ün Müsteşar Muavinliği kadrosu ile ve almakta olduğu maaşla Müsteşar Muavinliğine tayini kararlaştırılmıştır.

Ayrıca daha önce yayımlanan bir kararname ile de Teftiş Kurulu Başkanı Ahmet Gümüşlü'nün kendi kadrosu ile Müsteşar Muavinliğinde çalıştırılması uygun görülmüş idi.

Bu arada son çıkan valiler kararnamesiyle Müsteşar Muavini Orhan A. Erbuğ Kars Valiliğine atanmıştır.